הלכה · שולחן ערוך · מפרשים

חופת חתנים

רבי רפאל מילדולה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חופת חתנים

רבי רפאל מילדולה

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חופת-חתנים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת המחבר 4
סימן א 16
סימן ב 19
סימן ג 25
סימן ד 28
סימן ה 35
סימן ו 44
סימן ז 62
סימן ח 67
סימן ט 69
סימן י 76
סימן יא 84
סימן יב 85
סימן יג 92
סימן יד 94
סימן טו 97
סימן טז 101
סימן יז 102
סימן יח 108
סימן יט 110
סימן כ 111
סימן כא 113

הקדמת המחבר

אמור רבנן בטעמ"א כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות. אמור רבנן בכפיל"ה ואם משמחו זוכה לתורה שניתנה בה' קולות בדין הוא שיטול שכרו. אמור רבנן בששי"ם חכמה במדה שאדם מודד בה מודדין לו זה כלל גדול על כן אמרתי אני אל לבי שאין בי לא תורה ולא מצוה בפתח"י שערי"ם הלא קו"ל האר"ש לפניך בה' קולות יוצאות וחולות. בתר חתימה אזלינן קרא כדכתיב בעינן והאר"ש תענה למאי דסמוך ליה כל חד תיקום אדוכתיה אחד באחד יגשו אל פתח הדבי"ר והיו לאחדים בקו"ל העובר הולך בישר"ו:

קול קורא מ' יום קודם יצירת הולד טפה זו מה תהא עליה מכרזת ואומרת חכם או טפש החכמה והמדע מן שמיא יהב יהבי איש אשר כברכתו ועיר פרא אדם יולד עד כי יגדל הלוך וגדל הרואה אומר ברקאי זו מתת אלהים היא הורתו בקדושה ולידתו יפוצו מעינותיו חוצה ברחובות פלגי מים הרוה את הארץ והולידה והצמיחה מטע ה' להתפאר נטעי נאמנים ברוח בינתו כנשר יעוף השמים ומילין לצד עלאה ימלל ופום ממלל רברבין בכל אשר יפנה יצליח קולע אל השערה ולא יחטיא כל אמת אמת תפסיה להאי צנה וסוחרה אמתו אין חקר לתבונתו רבים חקרי לב אשר אתו לא פנה אל רהבים ותענוגות בני האדם לאפס ותוהו נחשבו לו האי לחודיה קאי שמחה לאיש הלזה ודעת לנפשו ינעם גולו"ת עיליו"ת וגולו"ת תחתית דעת ומזימה לא זז מחבבן קרי להו:

ששון קול עידים ארזי לבנין הרמים הם אמרו לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן אם אין קמח אין תורה ושמעתתא בעיא צילותא לבא בכיסא תליא אי בעית אימא גמרא ואבע"א סברא גברא דמריה סייעיה מספיקין לו מים ומזון ספוק הראוי והן כסות די מחסורו אשר יחסר לו במדה גדושה במשקל ובמשורה ביעותי הזמן אל יבהלוהו שקט הוא אל שמריו כחמרא דיתיב אדורדייה אלו דברים מרחיבין דעתו של אדם מרבה ישיבה מרבה תורה. לאיש אשר אלה לו שפי"ר גזרת"ו שקדמה לו ידיעה בתחילה קודם יצירתו ול"ו דעת ול"ו תבונה למה הדבר דומה למאן דהקנו לו מן השמם קנין הגוף וקנין פירות ולא ימיש מעשות פרי הדרא פירי וארעא הדרא. תרוייהו צריכי אי לא חיימא הא לא קיימא הא הארץ השמנה והכנה דרב"ה לעבדה ולשמרה לא ימיש מתוך האהל בקביעות תליא מלתא אלוף נח"ת אלוף זר"ח תבא לו מאור"ה הולך ואור כצאת השמש בגבורתו המאיר לארץ ולדרים ליהודים היתה אורה זו תורה ושמחה קול שוועת עניים הני ברכי דרבנן דשלהי ברכי' כושלות זו הדחק להביא טרף לביתם שתין רהוטי רהוט ירדו לצעירים קמחא דצער"י לחם צר ומים לחץ אוכלי לחם העצבים מאה שערים. הני מני דרבנן דבלו

אבד זכרם ובטל סכויים ביום קרה ועבר צינ"ה ועבר עצמונ"ה הכל חולים אצל הקור דיני דגרמ"י חבלים וצירים. חזקת הבתים שוכר חייב ובעל הבית דוחק פעם בחוץ פעם ברחובות דומה כמי שפגעו הדוב נעשה בשרן חידודין חידודין וי מברא וי מביתא בו ביום עמדו קיני"ם בכי תמרורים אלו הן תמידין כסדרן דבר יום ביומו. ומוספין ארבע אבות נזיקין מחבלים כרמים עדת אבירים אין הקומץ משביע ומה יתן ומה יוסיף להאי צורבא מרבנן דנקא וחצי דנקא בעודה בכפו יבלענה ואין ביאה כיציאה ושכן רע רואה הנכנסים ולא את היוצאים כמים הנגרים זאת נחלת עבדי ה' ודין גרמ"א דעתם מטורפת עליהם כים נגרש וכל חכמתם תתבלע ורמי הקומה גדועים קשת גבורים חתים ונכשלים והמה מתנכרים ורבא אמר להו לרבנן במטותא בעינא מינייכו דלא תיתו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי וכו' והאידנא הן לא נזרע ולא נאסוף וכל העתים שוים לא שרירין ולא קיימין ניידי ממקום קביעותינו מהדרי"ן מן המהדרי"ן. איידי דטרידי כולי שתא מבוקר לערב יוכתו איידי דנפיש צערייהו נפשם ברעה תתמוגג לבם נשבר ונדכה כתותי מכתת שיעורייהו וכל רוח אין בקרבם לא מצו לאוקומי נפשייהו במזמוטי חתן קול מדבר בגנוחי מגנח באנחה שוברת באר"ש ערבה באר"ש ליה בשיחה דקלי"ם גברא דלית ביה חד מהני מילי מעלייתא דגמרי ומקנו קנין תורה משעת יצירה חסר דעת ותבונה וזאת שנית כמה הרפתקי דעדו עלי ישתרגו עלו על צוארי אל יתנוני השב רוחי מתוך כובד ראש לא קמה עוד רוח בי חלף הלך לו ועתה אנה פנה. אם אמרתי אספרה כמו קצרה היריעה מהכיל ומה מני יהלוך ברוב דברים לא יחדל פצ"ע וחבורה ומכה טריה זה המעלה בזכור"ו אתיא זכירה כיון דלזכרון קא אתי כלפני"ם דמי דיה לצרה בשעתה צועק לעתיד לבא אנה ה' הושיעה נא. אך בזאת לא יכולתי להתאפק אין בכלל אלא מה שבפרט דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים כי אזכרה ימים מקדם בהלו נרו עלי ראשי מר ניהו אבא מרי זלה"ה שעתא קיימא לו להסתופף בבית ה' רובץ בין המשפתים משמש בית אולפנא מיום שחלה את חליו לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז כי נתבקש משמי מרומים תנצב"ה במחיצתן של צדיקים והיתה מנוחתו כבו במנוחה נכונה לפני שוכן מעונה. חם לבי בקרבי ואת רם לא אחניף מדי זכרי הן אני נשארתי לבדי בלי משען ומשענה ואין דורש ואין מבקש עלי לאמר חזקו ידים רפות באגורת כסף וככר לחם ולא ימיש מתוך האוהל כל הימים וגם עד זקנה ואחרון הכביד בייא בייא היינו האי דאו ריב בתינו ועדיין מרקד ביננא כל ימות עולם לא תשכח גדול כבוד הבריות והצנועים מושכים את ידיהם נסוגו אחור יבושו בושה כל היום כלימתי נגדי ובושת פני כסתני חרפה שברה לבי אזיל חיוורא ואתי סומקא להודיע צערי לרבים ולסבת חטאים

היינו עלובה היינו שכוחה זו קשה מן הראשונה הן אלה היו בעוכרי צלולה היתה החבית ועכרוה מחשבה מועלת אפי' לדבר תורה לא יכולתי עוד להסתופף בצל החכמה ישיבת קבע עמי היתה ושלחתיה טולטילא דגברא קשה רפוי המזג וחלוש ההרכבה קוצר המשיג ועומק המושג נחלה מטתי אל נא רפא נא. אלי אלי למה עזבתני אין מעצר לך להושיע השיבני ואשובה כירחי קדם שבתי בבית ה' ישיבה שיש בה סמיכה לחזות בנועם ה' הא למגמר הא לאגמורי תורה צוה לנו משה מאורסה לנו ולקשטה בעדי עדיים תעדה כליה ככלה: קול מצהלות חופ"ת חתנים קונטרס הלזה קטן הכמות והאיכות אינו אלא שרף הנוטף מעצי ברושים ברוש תדהר ותאשור הרמים והנשאים האיתנים מוסדי ארץ אשר בית ישראל נכון עליהם לתורה ולתעודה ראשון שבראשון לאסוף פסקי מרן הקדוש בשולחנו הטהור והגהות רמ"א איש על מחנהו ואיש על דגלו בסדר המוקדמים והמאוחרים ה"ן מוקדם ומאוחר מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר כך היא המדה דבר השכיח ומצוי דבר השוה לכל נפש אתיא אחל אחל מיום השדוכין עד כי חתן יצא מחדרו וכלה מחופתה נאה וחסודה אתי' הבאה הבאה אסיפ' דמגילת' מצות פרישת עונה ושעורה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כתמים דרבנן דין מעוברת ומניקה ולאיש אשר ישכב עם טמאה תורת היולדת משעת לידה. אתיא קדש קדש דברים שבקדושה דברים העומדים ברומו של עולם קונט' הצנע לכת וכל מידי דשייך לספרא דצניעות"א מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעש"ה מאן דזכי לעובר ל"ו קנה קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העה"ב וכל העם אומרים מקודש מבטן ומהריון ברוך שזה ילד חמד בחורים נחמד למראה על כל שכיות החמד' ואחרון אחרון חביב עלי קונט' מקוה טהרה נפיק מיניה הלכה למעשה עמד וימודד מדידה של מצוה המים אשר על המעלות בהמצאה חדשה על פי דרכי התשבור' בקו המדה לא כחדתי אמרי קדוש לקדושים אשר בארץ זי"ע המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם הנהו אשל"י רברב"י לאסוקי שמעתת' אליבא דהלכתא כוותייהו ומטעמייהו אינהו ואביזרייהו העומדים נכח השולח"ן הלכה כבתראי וכל דבריהם כגחלי אש דת למו ואסלדה. וכולהו מילי מטעם קא טעים מפי סופרים ומפי ספרים מה המצוה ומה טעם יש בה טעם כעיקר אעיקרא קאי ובפרט מן הפרט במנהגי העיר באיזה פרטים על מי יסמוכו ומי הוא זה ואיזה הוא הפוסק אשר עליו אדניהם הוטבעו כי לית כתיב"ה דלא רמי בה תגרא ועד אחוריו חרושה על לוח דבר השמי"טה וליקוטי בתר ליקוטי אשר אספתי בעומרים משאר אחרונים חדשים גם ישנים שלא הובאו בתוך הקונט' שלא לבלבל דעת השומעים והמורים הלא לאמונות אניני היודע כי מה יתן זה לפום רבנן דפקועי ומומחים כאילה ביבנה וכרב באיסורי וכד

קיימי אחד כרעא ויורו המורי"ם ותצא דינ"א משנ"ה שינה צריכה היא וכל יתר כנטול דמי ועוד לקרא יהודה. ותהי זאת נחמתי והן תוחלתי ידינוני לכף זכות המה יהיו לי בעוזרי כיון דאנן יתמי דיתמי ותלמידי דבי רב כמוני באצבעתא בבירא לשכחה ובקירא לסברא ולגמרא כי סכתא בגודא אהניא לן מיהא דכי ישאל איש בדבר אלהים אחד כרעא ברגע קטון נתן לחשבון דמתוך סדרן של כתובי"ם ישכיל ויבין להיכן הדין נוטה מלתא פסיקתא קתני ולא יפנה אנה ואנה והמורה יורה על הין ולאו ולאו רפיא בידיה הלכה פסוקה לו יעדה ועדי בשמים כבדות המלאכה עלי לסדר הענינים. על מתכונתם בסדר הגון ונאה כי לאו בהעתקה בלבד תליא מלתא כאשר כל ישר הולך יראה בעיניו ולבבו יבין והנה צור"ף כי הזמן בוגד לא נדמי ישיבת קבע הפסקות מה היו משמשות לחזור על המקר"א נפקא מינה לטרחא יתירתא ואם כפעם בפעם יצאתי חוץ ממחיצתי מחיצת הדיוט להורות להלכה ולמעשה דברי אלה לאזהרה כי אין כונתי ח"ו להתגדל ולהתפאר להדמות לשרפים למאן דלביש מדא אלא לרגל המלאכה אשר לפני הלכתי ודרך סלולה דרכתי להביא כל הבא לידי אשר לא יחסר כל בה והמלאכה נכונה ומברכין על המוגמר בקול תודה ובקול אומרים:

הודו קו"ל חותמי ברכות אל מול פני חתן איש חמדתי ידבר נא עבדך דבר אם תעשה כי הדבר הזה לקוח את ספר התורה הזאת לדעת את החוקים ואת התורות. כבדני נא בזאת והריני כאילו הייתי באוכלי שולחנם ונהנתי מסעודתם והם אמרו כל הנהנה מסעודת חתן הוא העובר על הפקודים ע"כ נתתי את קול"י בפת"ה הדבו"ר בששון ושמחה לחתן וכלה ולאל להודות ואל תשת עלי חטאת לאמר אל תשמע קול"ך עמנו הן קו"ל ענות חלושה קלא דל"ה פסי' ורבה העצוב"ה בקרא האר"ש הנה באתי אליך עתה קו"ל המוסיף קו"ל חותמי ברכות אם לא מצאתי חן בעיניך קח נא את, ברכתי ברכת הדיוט כל"ה כמות שהיא. (קול ששון) ישמע באהלים אהל בל צען בל יסע יתדותיו לנצח ובנית לך בית נאמן יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה מנשים באהל תבורך ברכת שמים מעל (וקול שמחה) ושמחת אתה וביתך מרוב כל טוב יצו ה' אתך את הברכה בכל משלח ידיך השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך וימלאו אסמיך שבע ותירו' יקבי' יפרוצו עד שיבלו שפתותיך מלומ' די אשתך תהי כגפן פוריה בניך כשתילי זתים סביב לשלחנך דשנים ורעננים מלאה דעת ויראת ה' יחיו דגן ויפרחו כגפן בבנים ובני בנים מינייהו מלכי יאריכו ימיך על האדמה ועיניך רואות ואזניך תשמענה (קול חתן) חתניך לוקחי בנותיך (וקול כלה) לבנים הנאהבים והנעימים וראה בנים לבניך בני שלשים ודור רביעי סמוך לחתימה מצלינן האידנא במטות' מיניה דמר דלא לורכי' לוי"ו דתירוכין ולוי"ו דשביקין

בעגלא ובזמן קרי' ייתי ונחמיני' בן ישי בראש מקבץ נפוצים מוליך ומביא מעלה בהיכלי ירושלים וכל הקהל כאיש א' חברים הטיבה ברצונך את ציון (לפ"ק) הראני נא את מבוא העיר וארמון על משפטו ישב נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים שמח תשמח בניך הלא זה העת אשר בו בחרת וישראל עושה חיל איש תחת גפנו בשמחה ובטוב לבב וישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה אומרים הודו. כ"ד שפל אנשים עמוס התלאות ומעוך וכתות כתותי מכתת שיעוריה יקר ממלל ועמיק לישן חסר פועל שממנה:

רפאל ס"ט בלא"א חזקיהו מילדולה זלה"ה:

בס"ד. ראשית הג"ש אור הלא כה דברי באר"ש הלזו אל נערי בני ישראל לנחותם הדרך ישכון אור לבקש מנוח אשר ייטב להם ותהיה להם לעזר ולהועיל ולהתריס נגד הדעות הכוזבות מההמוניים:

וזה החלי בעזרת צורי וגואלי:

ישתנו הרעיונים ויתחלפו הדעות בשנוי הזמנים וסדר הדורות. אמנם הדת האלהי לא תשתנה ולא תתחלף בשום צד בעולם ואפי' א' ממצותיה ומקרי הזמן הנולדים בכל דור ודור לא יכריחו לקבל שנוי מה וקושי הקיום בשום אחת מהנה כי היא החכמה היא המדע יתעלה שמו גלוי וידוע לפניו שבכל דור ודור ביכול הכתוב מדבר. כמו שאמר דהמע"ה יראת ה' טהורה עומדת לעד וגו' והכונה כיון שתכלית קיום המצות ויראת ה' הוא לתיקון הנפש ולשלמותה ולצורפה וללבנה עד כי תזכה לעלות מעלה מעלה אל המסילה העולה דרך בית אל. אם כן היא נצחית עומדת לעד שהאמת לא ישתנה לעולם ואם למראה עינינו לפעמים מסיבת מקרי הזמן ותולדותיו מקבל שינוי מה הוא מהשתנות דעותינו בעניני העולם ומצד המקבל ולא מצד הנותן ובחירה מן האנושי בדרכי העולם הנוטים מהדרך הסלולה. ולכתה אחר ההבל היתה סיבה למניעת קיומה והכל מחמת המציק יצרנו הרע כי גבר אויב בכל דור ודור:

אחת ממצות ה' אשר תעשנה הלא היא פריה ורביה ותועלתה לקיום מין האנושי וההעדר ממנה זולת מניעת התועלת ההפסד לא ימנע כי טבע האדם מוכן להתגברות תאות המשגל ולא ינצל להזדווג באיסור. ואם יש מתפאר להכחיש בזה אל תאמן לו כי הטבע לא ישתנה והעיכובים במצוה הזאת רבו כמו רבו וכולם מצד התחלפות דעות הדורות ומנהגי המדינה. ואם תתבונן במצוה כצורתה וכנתינתה תראה כי העיכובים באים מצדנו ומהנהגתינו ולא מזולת זה: העכוב העיקרי הוא מחמת הממון עד נמצא הסך הנראה בעינינו וכי הדת האלהי אמרה שלא לקיים מצוה זאת עד שיכניסו לנו

סך נדוניא כך כך אדרבא אי אזלין בתר קראי צריך ליתן לאשה סך מה ושיערו חכמים ואסמכוהו אקראי נ' שקל כסף כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ואה"נ דאם לפי הדור או לפי מה שהוא אדם בזה הסך המועט תהא קלה בעיניו להוציאה יכולין אנו להוסיף וליתן כרצונינו אבל אם בהמשך הדורות נשתרבב המנהג שהיא מכנסת סך ממון לנדוניא האם בזה נאמר שקבל שנוי המצוה האלהי זמן חיובינו לקיים מצוה זו נשתדל ונחזור על אשה הגונה ונקבל מה שיתנו לנו המעט הוא אם רב ונכלכל דברינו במשפט כפי יכולתינו והשגת ידינו ולא נפנה דרך כרמי"ם רמי הקומה גדועים ומן השמים מסייעין וכתב רמ"א באה"ע ואם פסקו לו ממון הרבה לשדוכין וחזרו בהם לא יעגן כלתו משום זה ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר וכל העושה כן או מעגן עצמו להמתין מלישא אשה בשביל חמדת ממון עד שימצא אשה שתתן לו ממון אסור ומקרי נושא אשה לשם ממון אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליחו: העכוב האחר ולפנים יותר עיקרי הוא כשאין ידינו משגת לזון ולפרנס אשה ובנים לפי הצריך וגם אחר ההשתדלות בכחנו ועוצם ידינו לחזור אחר אומנות אינו מספיק לנו כדי חיותנו והאמת כי העניות לא ימנע ממין האנושי והוא גלגל החוזר בעולם ויבא הסתירה ליסוד שקדמנו שסוף סוף מקבלת המצוה איזה שנוי וקושי קיומה מצד עצמה מסיבת חילוף מדרגת אנשים שאין בידם ולא מצד המקבל: התשובה בזה ברורה כשמש בצהרים אחר שנברר עיקר גדול עפ"י תורתנו הקדושה שרוב ההמוני מאומתנו טועים בו והוא כי האומה הישראלית הנבחרת איש באחיו יגשו ולא יתפרדו וכל פרטי ופרטי מהאומה הזאת אחוז בעבותות אהבה עם חבירו ויעשו כלם אגודה אחת וכמו שבאה הצווי ואהבת לרעך כמוך כי ע"כ אמרו חכמינו ז"ל על פסוק וכשלו איש באחיו ואיש ברעהו כל ישראל ערבין זה לזה וכמו כן כתבו כת הקודמים משם מהר"ש אלקב"ץ בטעם מחצית השקל הביאו מהר"י אלגאזי ז"ל כי טעם היות מחצית השקל ולא שקל שלם היה להורות ולהזהיר על היחוד כי זה נותן מחצית שקלו וזה מחצית שקלו והיה אחד כי כל אחד בלתי התייחד עם רעהו פלגא דגופא חשיב ואחד באחד יגשו והיו לאחדים וכיוצא בזה כ' מוהרימ"ט וכו' עי"ש והוא הדבר אשר דברנו לו ומעתה עוד תשוב תראה עד היכן מגיע ההתחברות והיחוד הלזה בענין הממון שחלק האל יתעלה לכל המון ישראל כי רובם ככולם עולה על רוחם כי להם לבדם לתועלתן ולתשמישם ניתן להם ואיך יתנו לאחרים חילם מה שקט בכחם ועוצם ידם ודי ליתן בכל ע"ש או פעם אחת בחדש פרוטות דנקא חצי דנקא ובזה מתקיימת מצות הצדקה ואלו דברים שאין

להם שיעור וכל אחד ישער את עצמו כי הזמן אינו ראוי לבזבז את ממונו ומי יודע אם באחרית הימים יחסר להם המזג. ואם אין הקומץ משביע את העני יתפרנס בפת לחם כי ל"ו על הלחם לבדו יחיה האדם וכל אחד לפי מדרגתו ולפי כבודו. אבל אין הדבר כן כפי היסוד שיסדנו ומדת הכילות המבלה את העולם היא הנותנת במועצות ודעת כוזבת כזאת ופקדו את הארורה הזאת וקברוה וכדי שיהיו דברי אלו מיוסדות על אדני פז אמרתי להביא ולהעתיק איזה לשונות של הנשר הגדול בעל הכנפים ה"ה הרמב"ם ז"ל מהלכות מתנות עניים ובזה ישימו יד לפיהם הם יאמרו עלי ראו הביא לנו איש עברי מילי דחסידות והחד"ש אשר בדא מלבו כי מי יבוא אחרי המלך להתריס ולהרים יד זולת המכחיש גם במצות השכליות שהדעת והמוסר מחייבת אותם. בפ"ז כ' ז"ל מ"ע ליתן צדקה לעניי ישראל כפי מה שראוי לעני אם היתה יד הנותן משגת שנאמר פתוח תפתח את ידך לו ונאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך ונאמר וחי אחיך עמך וכל הרואה עני מבקש והעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה עבר בל"ת שנאמר לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון לפי מה שחסר העני אתה מצווה ליתן לו. אם אין לו כסות מכסים אותו. אם אין לו כלי בית קונין לו.

אם אין לו אשה משיאין אותו. ואם היתה אשה משיאין אותה לאיש. אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על הסוס ועבד רץ לפניו והעני ירד מנכסיו קונין לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו שנא' די מחסורו אשר יחסר לו ומצווה אתה להשלים חסרונו ואין אתה מצווה לעשרו. יתום שבא להשיא אשה שוכרין לו בית ומציעים לו מטה וכל כלי תשמישו ואח"כ משיאין לו אשה. בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותנין לו כפי השגת ידו וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר. ואחד מעשרה בנכסיו בינוני.

פחות מכן עין רעה. ובפ"ט ז"ל כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים שיהיו מחזרין על העם מערב שבת לערב שבת ולוקחין מכל אחד ואחד מה שהוא ראוי ליתן ודבר הקצוב עליו. והן מחלקין המעות מערב שבת לערב שבת ונותנין לכל עני ועני מזונות המספיקים לשבעה ימים וזו היא הנקראת קופה. וכן מעמידין גבאין שלוקחין בכל יום ויום מכל חצר וחצר פת ומיני מאכל או פירות או מעות ממי שמתנדב לפי שעה. ומחלקין את הגבוי לערב בין העניים ונותנין לכל עני ממנו פרנסת יומו וזהו הנקרא תמחוי. מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל שאין להן קופה של צדקה אבל תמחוי יש מקומות שנהגו בו ויש מקומות שלא נהגו בו. ובפ' י' ז"ל לעולם אין אדם מיעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל

הצדקה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים וגו' וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם יש לחוש ליחוסו. עוד שם שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל המך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לישאל ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי ערך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך. פחות מזה הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נותן ולא ידע העני ממי לקח שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש שהיו הצדיקים נותנים בה בחשאי והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה. ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה אא"כ יודע שהממונה נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה כר' חנינא בן תרדיון. פחות מזה שידע הנותן למי יתן ולא ידע העני ממי לקח כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העניים. וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא אם אין הממונין בצדקה נותנין כשורה. פחות מזה שידע העני ממי נטל ולא ידע הנותן כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהן ומפשילין לאחוריהן ובאין העניים ונוטלין כדי שלא יהיה להן בושה. פחות מזה שיתן לו בידו קודם שישאל. פחות מזה שיתן לו אחר שישאל. פחות מזה שיתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות. פחות מזה שיתן לו בעצב ע"כ. ואחרי הדברים והאמת האלה אם אין ידו משגת לישא אשה הוברר לנו שהעכוב במצוה וההתחלפות לעולם בא מצדינו שכל א' ממנו לדרכו פנה ואין אנו מחזיקים כראוי (וכמו שהשיב חכם אחד בשמעו שבח המגיע לאיש אחד הנותן צדקה לכל שואל אבל פחות מן הראוי. ואמר שכיון שזאת המעלה היא השביעית והקודמת לתכלית הפחיתות כל פחות מג' כלבוד דמי ואוי לדור שזהו מקומן של שבחי"ם) אבל המצוה עצמה לא קבלה שינוי מה מצד עצמה בשום צד כיסוד המוסד אצלינו ואם יטעון הטוען לומר שהדת האלהי גזרה שלא יחדל אביון מקרב הארץ ומה יועיל ומה יציל להחזיק לאיש הלזה כראוי אם מזלו הורה לו העניות. אף אתה אמור לו בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דאפקדית למעבד עביד ומאי דניחא קמי שמיא לעביד. וכמו כן מזה הטעם גם העני אין לו מקום ליפטר מהמצוה הגם שהוא משולח ונעזב ואינם מחזיקים לו כראוי כיון שע"פ יסודי תורתנו הקדושה אין בידינו ליפטר משום מ"ע ובפרט בענינים הנוגעים בעתידות ומעשה ישעיה וחזקיה יוכיח והדבר היתה ודאית ומכ"ש אם יש צד ספק בדבר ומי הוא היודע אם לזה העני ישתנה מזלו בגלל הדבר הזה אם כוונתו תהיה רצויה לשמים לקיים מצות בוראו ולהנצל מעבירה יבטח בשם ה' ויאמין באמונה שלמה בהשגחתו על כל פרטי מין האנושי ואין

מעצור לה' להושיע והרבה דרכים לפניו יתעלה להקים מעפר דל ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו:

ודע שעל כל פנים חיוב האיש הישראלי להשתדל מקודם בכל מאמצי כחו על אומנות לפרנס אשתו ופשוט נבילה בשוקא ואל תצטרך לבריות וכמו שאמרו בזוהר חדש פ' בראשית מדרש הנעלם ר' יוחנן פתח בחכמה יבנה בית ג' דברים צריך אדם לעשות בדרכי העולם ואלו הן לבנות בית מושבו וליטע כרם להתפרנס בו ואח"כ לקחת לו אשה ולהוליד בנים לפרנסם בהם ולא כדרך השוטים וכו' וכ"כ הר"מ בה' דעות:

העכוב האחד הוא לאהבת הכבוד להתחבר במשפחה הגונה וראוי לנו לברר מפי סופרים ומפי ספרים עד היכן מגעת פסול או כשרת היחוס והמשפחה אם להתרחק הימנה או להתקרב. במסכת תענית תנן מה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך וכו' תן עיניך במשפחה שקר החן וכו' ופי' הרמב"ם ז"ל המיוחסות שלא היו נושאות חן בעיני רואין היו אומרות אל תתן וכו' שאין אשה אלא לבנים וכשיהיו בניך מיוחסין הכל קופצין עליהם בין זכרים בין נקבות וכן הוא בגמרא בברייתא. והר' תי"ט כ' ז"ל אשה יראת ה' שמן הסתם המיוחסות הן יראות ה' שעיקר יחוסו של ישראל שאין בהם פסול ממזרות וכיוצא בזה כדמוכח בריש קדושין והנהו חציפין דדרי נינהו כדאמרינן מדחציף כולי האי ש"מ ממזר הוא. אי נמי מיוחסות דהכא היינו אנשי חיל יראי ה' כדרך שקורין גם בזמנינו מיוחסין אותם שיש בהם גדולים בחכמה וביראה. ושאין במשפחותם חכמים ויראי ה' אותם בשם יקראו שאינם מיוחסים ע"כ. ומרן בשלחנו הטהור באה"ע כתב לא ישא אדם אשה שיש בה שום פסול. והחונים עליו כתבו דהיינו פסול דאסורה לו כגון חשש ממזר או חללה לכהן וכדומה. ופסול קלקול וכו' עיין בי"ד סי' רכ"ה סעיף מ"ג. עוד כתב ז"ל כל המשפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהם לכתחלה (וכתב הב"ש דהטור כתב בשם הרמ"ה מי שאין משפחתו ידועה לנו אמרינן שהיא בחזקת כשרות לכן יש להחמיר) ואעפ"כ אם ראית ב' משפחות שמתגרות זו בזו תמיד או ב' בני אדם שמתגרים זה בזה או ראית משפחה שהיא בעלי מצה ומריבה תמיד או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר חוששין להם וראוי להתרחק מהם שאלו סימני פסלות הם וכן כל הפוסל אחרים תמיד כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים חוששין לו שמא ממזר הוא ואם אומר להם שהם עבדים חוששין לו שמא עבד הוא שכל הפוסל במומו פוסל וכתב רמ"א שם ז"ל כל הנושא אשה פסולה משום ממון הויין לו בנים שאינה מהוגנים (וה"ה הנושא בלא ממון נמי איכא עונש) אבל בלאו הכי שאילה פסולה עליו אלא שנושאה משום ממון מותר ומי שרוצה לישא אשה

פסולה בני משפחתו יכולין למחות בו ואם אינו רוצה להשגיח בהם יעשו איזה דבר לסימן שלא יתערב זרעו בזרעם ועיין בשו"ת הרשב"א סי' שע"ה שפי' ענין החציצה וסיים באותה תשובה ז"ל אבל אשה שאין בה שום פיסול הוגנת היא לגדול שבישראל דאין קטן וגדול בישראל כדאיתא וכו'. ובענין פיסול הבא מחמת המדות והדעות הנפסדות כתב מרן ז"ל וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד חוששים לו ביותר שמא גבעוני הוא. ג' סימנים יש בישראל ביישנים וכו' וכל שאין בו ג' סימנים אין ראוי לדבק בו וכתב הב"ש דדוקא שאין לו סימן כלל אבל אם יש א' מהסימנים ראוי לידבק בו וגבעונים היה ניכר בהם שאין להם שום סימן. עוד אמרו חז"ל בג' דברים אדם ניכר אם הגון הוא בכיסו בכוסו בכעסו וכתב הרב בחידושי אגדות ז"ל לפי שהמדות נחלקים בכלל לג' חלקים והם טוב לשמים. וטוב לבריות. וטוב לעצמו. וכן בהיפך לרעה וז"ש בכיסו שהוא נושא ונותן באמונה עם הבריות וכן בהיפך רע לבריות. ובכוסו שמיושב ביינו ה"ז טוב לעצמו. ובכעסו שאם אינו כועס טוב לשמים. אבל הכועס כאלו עע"ז ועי"ל שהם ג' דברים כוללין פעולות אדם שהם הערב והמועיל והטוב.

בכוסו שהולך אחר תאותו במשתה בכיסו שהולך אחר המועיל לו במשא ומתן הטיב שאינו כועס שכל הכועס וכו'

הרי לך ברור שגזע היחס והמעלה הוא אושר מדות האדם וכשרון המעשה והכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלו להדבק במשפחתו ובהעדר הרחק כמטחוי קשת ואם תחת חטה יצא חוח תבער קוצים מכרמך ועיני לאה רכות יוכיחו וכן בהופכו מעשה שמעיה ואבטליון יוכיח שאמרו לכ"ג ייתון בני עממיא לשלם דעבדין עובדין דאהרן ואל ייתון בני אהרן לשלם דלא עבדין עובדין דאהרן וסימנך מ"י ומ"י ההולכים מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך הם ההולכים להתנהג האיש הנלבב בהם:

גם מדרך המוסר והמדות הוא השואת הדעות כי בהעדרו לא ימנע איזה נגוד והתרחקות בין איש לאשתו והשיווי הזה אינו מצוי כלל בשיני מקומות יושבי הארץ כי דעות אנשי מזרח לא ישתוו כלל לאנשי מערב ויתרחקו כרחוק מזרח ממערב וכן עז"ה וכמו כן מאקלים לאקלים וקשה לזווגן וזה ברור לבעלי המחקר. עוד הביא מרן שם לעולם ישתדל אדם לישא בת תלמיד חכם ולהשיא בתו לת"ח לא מצא בת ת"ח ישא בת גדולי הדור דהיינו אנשי מעשה וצדיקים לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי כנסיות לא מצא מאלו ישא בת גבאי צדקה שאין ממנין אא"כ טובים ונאמנים. לא מצא מאלו ישא בת מלמד תנוקות ואל ישיא בתו לע"ה ומיירי בע"ה שאינו מדקדק במצות. ומצוה לאדם שישא בת אחותו. וי"א אף בת אחיו וכתב בסה"ח ז"ל דאם יקח המיוחסת יצטרך לקבל

צדקה טוב שיקח אותה שאינה מיוחסת גם אמרו חז"ל דצריך לבדוק באחיה דרוב בנים דומים לאחי אמם וממילא דאם אין לה אחים יבדוק באחי אמה וכן עז"ה. עוד שם לא ישא אדם לא ממשפחת מצורעים ולא ממשפחת נכפין והוא שהוחזק שלשה פעמים שיבאו בניהם לידי כך. עם הארץ לא ישא כהנת ואם נשא אין זיווגם עולה יפה שתמות הוא או היא מהרה או תקלה אבא ביניהם אבל ת"ח שנושא כהנת הרי זה נאה ומשובח תורה וכהונה במקום אחד, לא ישא בחור זקנה ולא זקן ילדה שדבר זה גורם לזנות. ובענין גנות המשפחה הבאה מצד האומנות במס' קדושין תנן לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ופי' הערוך נקיה מגזל וקלה דאין בה חסרון כיס עוד תנן שם לא ילמד אדם את בנו חמר גמל ספר וכו' שאומנותן אומנות לסטים לפי שכשלונן בדרכים נכנסין ולוקטין עצים ופירות מן הכרמים ועוד שנשכרים לבני אדם ומעבירין על תנאם וכו' עיי"ש מפורש יוצא שאומנות המביא לידי גזל או להרגל מדה מן המדות הנפסדות וכמו שפי' שם התוי"ט בכשר שבטבחים וכו' לפי שהוא אכזרי ומזגו רע יש להתרחק מאותו אומנות וכמו כן אין להתחתן בהם אלא דהאומנות אינו מעכב אבל הנמשך והמסובב ממנו הוא הגורם ומי ומי ההולכים דאם יתנהג באומנותו בכשרון ויושר ובתום לבבו ובנקיון כפיו והוא גבור הכובש את יצרו עליו נאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך ופשוט נבלא בשוקא וכו' יוכיח ומצאתי און לי הרב הגדול רשב"ץ זלה"ה דבענין אומנות הגרדי שאין ממנים ממנו לא מלך וכ"ג מפני שאומנות מנוולת הוא העלה ז"ל אין העיקר בכל זה אלא שהיה מסולסל באומנתו שיבחר באומנות נקיה מהגזל ומנבלות הפה ומהרהור עבירה ומהלכלוך כדי שימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם אבל אם בעל אותו אומנות הולך בדרך טובים כ"ש שראוי לכבדו ולשבחו אפי' במקומות שהאומנות ההיא מטולת והוסיף זכות והוד והדר לעצמו שאומנותו אומנות מרגלת בעלה לדרך רעה והוא הולך בדרך טובים וארחות צדיקים ישמור ע"כ:

ובעניני הזווגים שלא יצליחו שצוה עליהם ריה"ח שאין להם יסוד בגמ' או בזוהר וכו' כגון לא ישא אדם בת אחיו או בת אחותו או שתי אחיות זו אחר זו. או שני אחים אשה ובתה או שתי אחיות לאב ובנו וכו' ע"ש הנסיון מהמאורע לאחרים שנזווגו עם אלו יוכיח אם להתקרב או להתרחק מהם ובענין מעשה לימים אשר המה חליפות הלכתי לדרוש ללמד ניהו רבא ובוצינא דנהורא מופת הדור והדרו הרי"א דארמותא אשר לו יד ושם בנגלה ובנסתר ובהדי כבשי דברים העומדים בכבשונו של עולם וזכיתי כי פתקא נפל מן שמיא וכן כתיב בגווה:

ידיד נפשנו רוב העולם אינם מקפידין וגם בטורקואה והכלל מאן דקפיד קפדין בהדיה הלא יראה צוואת שני אחים לב' אחיות וזכורני שהכנה"ג כתב דיש לחוש. ובגמ' אמרו פ' אחין כהנים לפ' אחיות כהנות בעיר א' והטעם הפשוט משום עין הרע. ואם נכנס פקפוק בלב יפרוש. אמנם אני בער ולא אדע אם צוואות אלו הם על דרך הסוד. ועמו הסליחה ע"ש ע"כ. ובענין אלמנה הזוהר החמיר ע"ז הרי לך ברור על פי יסודי תורתנו ועל פי דרכי המוסר והמדות איזה הדרך ישכון אור לבקש מנוח אשר ייטב לך ויתקיים בך מקרא שכתוב מצא אשה מצא טוב ואם הברירה מהאשה לאיש באה מצד אביו כאשר בא החיוב עליו להשיא בניו סמוך לפרקן וכמו כן האב המשיא לבנותיו הגם שמצד המוסר הוא להתנהג על פי הוריו מ"מ עיקר גדול הוא מדרך המוסר והמדות שהאב יתנהג כרצונם ונקרא לנערה ונשאלה את פיה יוכיח שאם הרצון הטוב אינו בזיווג ההוא הגם שיהיה הגון התחברותן לא יעלה כהוגן ואין זיווגם עולה יפה כי אין טעם ברצון אלא ישיא לבניו עצה ההוגנת להדריכם בדרך הנכונה אבל לא יפעול לעולם נגד רצונם בזה אם לא שרוצים להזדווג בפסולים שזכרנו. וכמו כן אם האב רוצה להשיאם לפסולים מחמת אהבת הממון יפה כח הבן מכח האב ולא תאבה לו ולא תשמע אליו ואיש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו וכו' יוכיח וכמו שפי' מוהריק"ו בשורש קס"ד דאין להניח מליקח אשה ההוגנת לו והישרה בעיניו משום כבוד אביו והביאו רמ"א בי"ד ה' כבוד אב ואם דון מינה וכו': ואם יחקור האיש הנבוך לאמר מה יתן ומה יוסיף לחזור על בת זוג הגון ונאה עפ"י הדברים הנתנים למעלה אם הגזרה ירדה ממעל כפי מה שיסדו רז"ל בת פלוני לפלוני, הדבור בזה עמוק מי ימצאנו וקצרה היריעה מהכיל ועיין להרב הפילוסוף הגדול הר"ם ז"ל בת' פרקים והדברים עתיקים מ"מ שערי תפלה לא ננעלו וכדי שיהיה הכל מוכן לנגד עיניך בקונט' הלזה הצגתי פה התפלה שיסד הרב בשל"ה בתוספת נפך לבקש על בת זוג הגון וראוי והשלך על ה' יהבך והוא יכלכלך:

בתחלה יאמר מזמור אשא עיני כולו והכוונה בו:

שיר למעלות (הצדיק שהוא יסו"ד ומכוון לזיווג שהוא מלכות אומר) אשא עיני (שהם נצ"ח והו"ד אשא איתם) אל ההרים (גדול"ה גבור"ה תפארת) מאין יבא עזרי (פי' מהפלא העליון שהוא כת"ר הנקרא אי"ן לפי שכלול תלת א' כת"ר י' חכמ"ה ן' בינה יבא עזרי הוא העליון) עזרי מעם ה' (מצד תולדות הנשמות בזיווג יעקב עם רחל כד"א אעשה לו עזר כנגדו) עושה שמים וארץ (וגו' עי' בילקוט חדש ערך שכינה סי' ת"י):

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתמציא לי ברחמיך הרבים ובחסדיך הגדולים את זיווגי הראוי לי בזמנו לכל צרכי ותקנתי זיווג הגון הראוי להוליד מזרע תלמידי

חכמים מזרע צדיקים ואנשי אמת ויראת חטא כמו שהמצאת זיווגו לאדם הראשון ויצחק ויעקב ומשה כל אחד ואחד זיווגו בעתו ובזמנו ואותה אשה שתמציא לי לזיווגי תהא אשה טובה אשה נאה במעשיה ונאה במראיה בעלת מעשים טובים בעלת חן אשה משכלת ויראת אלהים. רודפת צדק וגומלת חסד. לא יהא בה שום שמץ פסול ומום ופגם ולא תהא כעסנית ורגזנית. רק תהא בעלת ענוה ונמיכת רוח. בריאה ובעלת כח. ואל יעכב אכזריות הבריות ושונאים ומחשבותיהם ותחבולותיהם ומועצותיהם לעכב את בת זוגי ההוגנת לי ויקוים בי מקרא שכתוב מצא אשה מצא טוב וגם מקרא שכתוב לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים.

ומקרא שכתוב אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זתים סביב לשלחנך. כי אתה הוא המושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי:

ואחר שהוכיח ה' את בת זוגך הזהר בקדושה ובטהרה שלא תבא תקלה על ידיך ולא תהי' כפוי טובה עם קוניך בהמשך זמן השידוכין כאשר יבא בסמוך: אוסיף שנית להעתיר לצורי. על חתן וכלה לחן רחש לבי: ברכה לחתן חתן נעים. דודי זה. כצרור המור אשאל נא. מאל רם. יבורך ירום דגלו ירבה הון:

ברכה להכלה:

אל נשגב ברך.

כלתו. תראה. עם דוד. הצבי. זרעה. נכון. בארץ יראו בנין אפריון (לפ"ק):

יראו בנין אפריון (עם הכולל שמי במספר האותיות והנקודות רפאל ס"ט בלא"א יחזקיהו מילדולה נב"ע):

סימן א

השוה לכל בעל נפש בשידוכין ובהמשך זמנם:

יתבונן הנלבב האיש הירא את דבר ה' את אשר צווחו קמאי ובתראי על אשר פשתה המספחת בדורות האלו שהמשודך או המיועד מיום כלות גמר השידוכין נכנס בבית המשודכת ונעשית לו כהתר הנגיעה גפוף ונשוק עיין להר"ב של"ה באות קדושה. וז"ל הרב יונתן בספרו הנחמד יערות דבש דף כ"א ע"א שמעו נא גוי קדוש אשר קדושתנו בהתרחק מעריות לבל יקרב אל הטומאה זכאה חולקכון קדושי עליון אשר משמרין עצמן מאשה נדה אפי' בנגיעה ושיחה ופרישות וכאיש העובד ע"ז הוא מתועב בעיני הבריות ברוכים אתם לה' ומחניכם יהיה קדוש אבל למה תפסתם החבל במקצת אשר

יזהר איש מאשתו הנדה בכל מיני הרחקות ובתולה נדה יבוא המיועד לה הנקרא חתן אל הנערה הנקראת כלה והיא נדה לא טהרה מטומאתה והוא יחבקנה וישק לה אין אומר דבר ואדרבה כל אשר לא יעשה כן הוא בחזקת כסיל ושוטה וידברו אתו אביה ואם הנערה וכל רעיה בפנים זועפות כאלו אינו יודע נמוס העולם או לבבו חלק ממנה וכהנה דברי שטות ומחלת לב אוי לי אמי כי ילדתני לראות הפרצה הזאת בדור הזה וכי יש חילוק בין אשתו נדה או בתולה נערה פנויה הלא הכל באיסור כרת מבלי הבדל ואף כי לפי דעת הרמב"ם ושיטתו וכן פסק הש"ע בהדי' וכמה הפליג הרמב"ן להחמיר ברופא אם מותר למשמש לאשתו נדה בדפק במקום סכנה ואין שם רופא אחר ודעתו להחמיר כי הוא בכלל ג"ע יהרג ואל יעבור ואפי' המתיר ס"ל הטעם דאין כוונתו לקריבה וחיבה רק להבחין החולי ולדעת סיבתה אבל זולת זה כ"ע מודים דהוא עומד במקום סכנת נפשות היש תירוץ ואמתלא בעונש לדבר הזה ואם יתלו עצמן במנהג קדמונים בלבד מה שייך מנהג נגד תורת ה' והמפקפק בזה הוא מין רשע ואפיקורוס ודבר ה' בזה אף גם בדורות הקדמונים היו נוהגים להשיא בהם בקטנות ורכות שנים אשר לא הגיע זמנם לראות ולא ראתה ולית כאן חשש נדה לכל הפחות אבל בזמננו אשר רובם ככולם בוגרות ולהם אורח כנשים א"כ מה נאמר ומה נדבר באיסור נדה כזה מלבד גירוי יצה"ר בקישוי עצומה לדעת ומוציא זרע לבטלה בעו"ה אף כי איסור כזה האמור בתורת משה להדיא הוא לאו שלוקי' עליו כמ"ש הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה מי הוא איש חכם ונבון וידע לומר תי' ע"ז או איזה דרך היתר יאמר לי אולי יתישב בזה דעתי למקצת כי מאוד לבבי הומה על עון כזה הנפרץ בישראל ועושה ממנו נימוס וסדר ואין שם על לב ויותר נעכר כאבי לי ימים המיועדים לקדושה ותהלות ה' פורים וחנוכה מועדי השם שהקב"ה משרה קדושתו ורוחו ממרום על עם קדשו אז יוסיפו לחטוא וכאשר יפקד אז מושב החתן אצל הכלה יבוא אליו אשם אצל משפחתה ונקה לא ינקה בנטינת שנאה תעורר מדנים הוי באשר במסיבת המלך מלכו של עולם בימים קדושים כאלה נרדו נתן ריחו הסריח חכמת סופרים ודודי נתנו ריח ועל פתחיכם כל בוגד וישב אל הנערה למען חלל קדוש ישראל הביטו וראו מאשר אזניכם ישמעו מאשר ספרו לכם מעון אבותינו מאשר מעלו מעל בה' ויעבדו אלקי נכר אשר הוליכו אבות בניהם לשרוף באש וחמר נביא האבות בעצמם מלקטים עצים לשרוף בניהם ונשים מבכות ולבל יכמרו רחמים עליהם הביאו תופים ומחולות לבל ישמע קול הנער באשר הוא שם וגלל כן נקרא תופת בגיהנם ידעתי כי יחשבו לדבר עליהם כי קלקלה השורה למאוד וכן לא יעשה ותחרקו שן לעולם ותחמרו הלואי שיהיה לפנינו לנקום מהם נקמת ה' ולהכות באגרוף רשע

המשל עליכם ימשול עם ה' הלא תוסיפו סרה יותר מהם כי הם הרגו בניהם ושורפים מיתה זמנית ואש מכבה ברגע א' כאשר יבא האש בקרב הנער ומת ואין לו שום כאב מאש כלל. והתם שורפים בניכם ובנותיכם באש בגיהנם אש עד שחול תוקד אש אבדון שריפת נשמה וגוף קיים שריפת נצחי והאבות ואמהות מלקטים עצים כי הכינו טבח יום מטבח לשחוט בניהם ובנותיהם ויערכו שלחן מכל מגדים ומעדנים ויקראו לחתן וכלה ויאמרו יקומו הנערים הילדים אשר אין בהם מום מעבירה ת"ל ולהן כח לעמוד בהיכל מלך מלכו של עולם ויצחקו לפניהם בחיבוק ונישוק וכדומה מקריבת ג"ע ואם הבנים שמחה כחנה וז' בניה כי תאמרו לאברהם אתה שחטת בן א' ואנו שוחטים ילדים הרבה בחורים וגם בתולות ויעשו תופים ומחולות ושעירים ירקדו שם ושמה הרגיעה לילית שמה ישכנו השטן וכת דיליה משמה עלה באשם ותעל צחנתם ובעו"ה ימותו בלא חכמה כי אף יזקין לא יתוודה על עון כזה שעשה בימי היותו חתן שעלץ בנערה בחיבוק ונישוק כי במה נחשב אצלם והתם עם ה' יאמרו לא היש בכם איש שהתוודה ביו"כ על עון זה שעשה בימי היותו חתן שעלץ בנערה בחבוק ונשוק איסור נדה הוי גוי אכזרי ישכחו ולא יחמלו חבלי יולדת' ומה אעשה להם ביום הזה הבנים בני ובנות בנותי נפשי הומ' עליהם ונתאבלתי אבל יחיד לכן מכאן ולהלאה אראה אי"ה לגדור גדר בזה בכל יכולתי ולא אהיה מרש' לכתוב קישור תנאים עד שיתנו שניהם ת"כ לבל יגעו זה בזה יד עד ימי החתונה וע"ז חמר קהלת עת לחבוק ועת לרחוק מחבק והכי נקראים דברי תנאים וברית שכורתי' ברית לאלהי נכר לעבור על מצות ה' כל ימי קישור התנאים: לכן הירא והחרד לדבר ה' יפן לקול דברי וישמע ואם יחוש שיצחקו עליו צעירים ויאמרו זה חסיד שוטה הטוב אתה בזה מאבותיך וכהנה דברים כי טוב לו שיהיה שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע לפני המקום וכו' ע"כ: והחכם כמהור"ר מנחם בכה"ר יצחק נוייר בת' פתח על זה הכי קרא שמו איסור קדושה וברר הענין בטוב טעם ודעת ונסתבך ג"כ בפרטים אחרים השייכים בגדר ערוה הנה הוא בתוך הקונטרס רב האיכות פני יצחק הנדפס בעיר מנטובה יע"א ולבסוף העלה ז"ל כנל העולה מכל מאי דכתיבנא כי אין צד זכות והצלה כלל להמקילים כדהוכחנו מדברי הרמב"ם וסיעתו שכתבו דאיסור הקריבה אל העריות כ"א מהצדדים גם בלא ביאה כגון חבוק ונשיקה אסור מן הקורה וראוי לעשות עיקר מדבריו כי רב גובריה הוא ומה גם כי אחריו פסקו האחרונים כוותיה דרב קיימא לן. ואף לדברי האומרים שאיסורו מדרבנן כהרמב"ן וסייעתו אפ"ה איסורא מיהא רביץ עלייהו מדרבנן וראוי לעשות חיזוק לדבריהם:

עוד כתב ז"ל נקטינן מהכא דאיסור גמור הוא מה שנוהגים לעת עתה במדות מגונות אם מן הדין אם מן המוסר והאיש החפץ חיים לא ילך בדרך אתם ימנע רגליו מנתיבותם כי הם לרע ירוצו ועל הרודים בעם מורי הוראות בישראל להרק חנית וסגור לקראת החוטאים האלה בנפשותם ולא לעבור על ד"ת אלא לעשות סייג לתורה כ"ש היכא דבלת"ה לא סגי להעמיד משפטי תורתנו הקדושה שחייבים לבער כל חמירא ואסיר' ולא מחזקינן אינשי ברשיעי כי כאשר ידעו הדין ישובו מדרכם הרעה זכור יזכרו כי כל' דברי העוה"ז הבל ורעות רוח ואין לנו כי אם העולם הנבחר שכולו טוב ומי שטרח בעה"ז לכבוש את יצרו יאכל שכרו בעה"ב ושומע לעצתם ז"ל חכם אשריו ואשרי חלקו. ולשלמות הענין ראיתי להעתיק שתים ושלש הלכות אשר במתק לשונו סיים הרמב"ם ז"ל הלכות איסורי ביאה והם דברים ראויים אליו וז"ל אין לך דבר בכל התורה כולה שהיא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות אמרו חכמים בשעה שנצטוו ישראל על העריות בכו וקבלו מצוה זו בתרעומת ובכיה שנאמר בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהם פרוצים בעריות וביאות אסורות ועוד אמרו חכמים רוב בגזל ומיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעת נכונה כדי להנצל מהם ויזהר מן היחוד שהוא הגורם הגדול גדולי חכמים היו אומרים לתלמידיהם הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן היחוד וכן ינהוג להתרחק מן הצחוק ומן השררות ומדברי עגבים שאלו גורמין גדולים והם מעלות של עריות ולא ישב בלא אשה שמנהג זה גורם לתאוה גדולה. יתירה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד עכ"ל ועיין להרב כנה"ג באה"ע סימן ס"ו בהגה"ה (א"ה עיין ג"כ מ"ש הרב שו"ת מעיל צדקה סי' נ"ט):

סימן ב

דיני ספירת ז' נקיים הכנה דרב"א:

בקדושה וטהרה ממקור דמיה לכלה הנכנסת לחופה:

א אמרו חכמינו ז"ל שהאשה כשתובעין אותה להנשא היא רואה מעט דם מחמת תאות החימום ואינה מרגשת לפיכך אמרו שכל אשה הנתבעת להנשא ונתפייסה צריכה לישב

ז' נקיים בין גדולה בין קטנה ואפילו בדקה עצמה בשעת תביעה ומצאה טהורה שמא מחמת חימוד ראתה טפת דם כחרדל ולא הרגישה בו ומונה אותה ממחרת יום התביעה ואינה צריכה הפסק טהרה לפי שאינה מוחזקת בדם דהא לא ראתה ודאי. ועכשיו בזה"ז דרובם ככולם של נשים נישאות בספק זבות וכבר ראו וגם אינם טובלות בבית אביהן ודל מהכא חשש דם חימוד ודאי דצריכות להפסיק בבדיקה ובטהרה הידועה כשאר זבות דעלמא הנשואות ואם תשאל כיון שהכלות בתולות פתחן עדיין נעול היכי יכולין לבדוק עד מקום שהשמש דש כבר נשאל זה ממוהר"ר ליפמן ממהר"ש וכתבו מהרי"ל הובאו דבריהם בנחלת שבעה סי' ע' והרב דחה תשובה של מהר"ש וישב באופן אחר עי"ש:

והאידנא אנן סמכינן על מה שכתב מור"ם בהג"ה דבדיעבד לא עשתה כן שבדקה וכו' כמובא בפנים וכן כתב מוהרי"א בפסקים וכתבים סי' ע"ה דכיון דא"א לנשים לבדוק כולי האי אין להחמיר עליהן ביותר והנח להם לישראל וכו' עי"ש ובבתולה אין לך דיעבד גדול מזה ותבדוק באופן שלא ישירו בתוליה כיון דא"א כולי האי אין להחמיר עליה ביותר ודי בזה: ומוהרש"ל כתב דהאידנא נהגו להפסיק בטהרה דהיינו שצריכה לבדוק עצמה ביום תביעה סמוך לבין השמשות לראות אם פוסקת בטהרה ויכולה להתחיל למנות למחר ובודקים כל ז' נקיים והיינו לכתחלה אבל בדיעבד אפי' לא בדקה אלא פעם א' תוך ז' סגי וכ"כ רמ"א:

אם דחו הנשואין שעה אחת או שתים אינה צריכה לחזור למנות. בשיורי ברכה שבסוף שו"ת חיים שאל מהוחיד"א נר"ו ממוריט"ץ:

אם דחו הנשואין מחמת איזה סיבה וכו' עיין בש"ע ובט"ז ובש"ך. כלה שספרה ז' נקיים ודעתה ליכנס לחופה ביום פ' ולא בא החתן ולמחרתו שלח רץ א' לומר שבתוך יום או יומים יבא וכן היה אינה צריכה לחזור ולספור ז' נקיים כל זמן שלא עברו שבעה נקיים בלא בדיקה שהרי לא נתייאשה שיורי כנה"ג מתשובת מ"ב וסיים הש"ך ז"ל ובאמת אין להחמיר בדינים אלו דבלא"ה הרבה פוסקים סוברים דא"צ ז' נקיים וגם בדיעבד סגי בבדיקה א' תוך ז' לכ"ע וגם כל עיקר דין זה הוא מדבריהם: (

שם) מחזיר גרושתו צריכה לישב ז' נקיים ש"ע וכתב הט"ז דאם עבר וכנס תוך זמן דא"צ שמירה כיון דכבר בעלה כשהיתה אשתו בפעם הראשון לא תקיף יצריה עכשיו כ"כ וא"צ שמירה כנ"ל ומחזיר גרושתו מעוברת מחלוקת פוסקים הוא עי"ש להרב הנז"ל נר"ו. (שם) אשה נתעברה מאיש והכריחו לקחתה לו לאשה אף שהיא מעוברת ממנו צריכה לספור ז' נקיים הרב הנזכר משו"ת מקום שמואל והרדב"ז ח"ג ע"ש. (זקנה)

שפסקה מלראות צריכה להמתין ז' נקיים ע' בבני יהודה סי' ס"ג בית דוד סי' צ"ו ובשו"ת חיים שאל ח"ב סי' כ':

ב שבעת ימים הללו מונים אותם משעה שהיא סומכת בדעתה ומכינה עצמה לחופה אע"פ שלא נתקדשה עדיין ועכשיו בזה"ז דמודיעין לה מן הנשואים חדש מקודם או יותר צריכה למנות ז' נקיים סמוך לכניסתה לחופה דיש לסמוך הטבילה סמוך לבעילת מצוה בכל מה דאפשר.

ואין להרחיק הבעילה מן הטבילה יותר מה' לילות וליל הטבילה והבעילה בכלל ונפקא מינה דאם לא בעל והרחיק הבעילה יותר מזה דלכתחלה יש לה לבדוק עצמה בכל יום עד בעילת מצוה אבל בדיעבד אין להחמיר אם בדקה רק פעם א' תוך ז': שבעת ימים הללו מונים אותן וכו' ביאור הדברים דלא תימא דאפי' אם תבעוה לינשא לאחר י"ב חדש מונה ז' נקיים מיד דהא זמנה רחוק ואינה חומדת בכך אלא בשעה שתכין עצמה לחופה או משעה שמודיעין לה ועכשיו בזה"ז שמודיעין לה זמן הנשואים חדש מקודם או יותר אם הוסת בא לה בתוך ז' ימים לכניסה לחופה אחר שפוסקת מתחילין לה הז' נקיים גם לדם חימוד כדעת מרן ורמ"א ושאר פוסקים דלעולם משתבעוה לינשא עד. שתבעל איכא לספוקי דילמא חזיא מחמת חימוד והחמירו שתבדוק משעה שמתחילין הז' נקיים עד שתבעל (לכתחלה וכמ"ש רמ"א) ודלא כהרשב"א (עי' בט"ז). ואם הוסת פוסקת לה ז' ימים או יותר קודם כניסתה לחופה מונה הז' סמוך לכניסתה לחופה. וכתב רמ"א דיש לסמוך הטבילה סמוך לבעילת מצוה ככל מה דאפשר והמנהג לטבול הכלה ליל ד' אעפ"י שלא תבעל קודם מוצאי שבת (עיין במג"א בא"ח סי' ר"ף ס"ק ב) אבל אין להרחיק הטבילה מן הבעילה יותר מזה. ואם לא תבעל במ"ש יש לה לבדוק עצמה בכל יום עד בעילת מצוה (והטעם דבאלו הד' ימים לא עיין בלבוש) ודוקא לכתחילה אבל בדיעבד אין להחמיר אם בדקה רק פעם א' תוך ז' ונפקא מינה מדברי רמ"א דקאי למנהגם שנושאים בע"ש דלדידן דנושאים ביום ד' אם טובלת בליל ב' ולאיזה סבה אינה נבעלה עד ליל ו' דבאלו הימים אינה צריכה לבדוק דאינה חומדת ומהטעם שכתב הלבוש והוי כמו לדידהו דנושאים ביום ו'. אמנם אם טובלת אחר אלו הד' ימים ואינה נבעלת מאיזה סיבה ודאי דכל כמה דלא נבעלה איכא למיחש דילמא חזיא מחמת חימוד ותבדוק:

ג ביום שבודקת עצמה בה"ש להתחיל למנות למחר כאמו' תלבוש חלוק הבדוק לה שאין בו כתם ובלילה תשים סדינים הבדוקים מכתמים ומיום המחרת תתחיל לספור ז' נקיים ומנהג כשר הוא כשהאשה פוסקת בטהרה שתרחץ ולובשת לבנים אמנם אם לא רחצה רק פניה של מטה די בכך וכן נוהגין ואין לשנות אבל בשעת הדחק כגון אשה

ההולכת בדרך ואין לה בגדים תוכל לספור ז' נקיים רק שהחלוק יהיה נקי ובדוק מדם, וגם בשבוע שחל ט"ב להיות בתוכה יכולה לרחוץ מעט כדרכה בשאר השנה הואיל ואינה עושה לתענוג רק לצורך מצוה ומותרת לכבס וללבוש לבנים ולהציע תחתיה. אבל בט"ב עצמו לא תלבש לבנים רק לובשת חלוק בדוק ויפה. והמג"א כתב דמשמע מהב"י והב"ח שמותרת ללבוש לבנים. בתוך ז' ימי אבלה כתב הט"ז ז"ל בתשובת משאת בנימין מתיר אפי' לרחוץ בתוך ז' ללבוש לבנים. ודבריו נכונים אלא דמ"מ למעשה אין לה לרחוץ ללביש' לבון אלא שתרחץ פניה של מטה ותלבש חלוק נקי לא לבן ממש והמחמיר בזה לדחות לבישת הליבון לגמרי הוא מן התמיהין ומל' הש"ך משמע דמקי' טפי ובתשובת הרב הנזכר עי"ש כתב הש"ך

מתשובת מ"ב לענין רחיצה ללבון דבין בשבת בין בי"ט ובין בט"ב ובין ביה"כ תלבוש ותציע כדרכה בשאר ימות השנה והרחיצה צריך לשנות קצת שלא תרחוץ רק באותו מקום ובין ירכותי' בין בחמין בין בצונן ובשבת וי"ט בצונן אפי' כל גופה ובחמין דוקא באותו מקום ובין ירכותיה. ודוקא בחמין שהוחמו מע"ש ומעי"ט גם תזהר מאיסור סחיטה שלא תרחוץ בבגד רק בידים וכל זה מדינא אבל כמדומה לי שלא נהגו הנשים לרחוץ ולא ללבוש לבנים בשבת וי"ט ואפשר וכו' עי"ש והמנהג במקומותינו לא ידעתי ובקונטרס מ"ב הנז"ל מייתי מתשובת הר"י ראוינ"ה שהתיר להחם בי"ט ולרחוץ הרחיצה אשר היא הכרחי' ללבוש לבנים ע"ר. אלא דבענין בדיקה הפסק טהרה בבגד הצריכה ללביש' הלבון כשחל בשבת או י"ט לא כתבו מידי ויש לעמוד בזה דהקינוח שם בבגד נראה לכאורה דאסור משום צובע מידי דהוי אמניח בגד על מכה שיוצא ממנה דם דאסור משום צוב' והגם דמקלקל הוא ודרך לכלוך. עיין בא"ח שם סי' שכ"ה ובסוף סי' ש"ך. ועיין בדברי התוס' במתניתין דיוצאת אשה במוך שהתקינה לנדתה וכו' דף ס"ד ע"ב ודוק. ואפשר כיון דבאיסור צביע' לא עביד אלא איסורא דרבנן כיון שהוא מקלקל כמ"ש המג"א שם סי' סכ"ח ס"ק נ"ב והאי בדיקה אינה אלא בהש"מ ומצוה קא עבד' שבות במקום מצוה בהש"מ התירו וכמו שכתב שם בסי' שמ"ב עי"ש. ועל זה היסוד בנה וצדד להתיר בדיקה בבגד כנ"ל הרב המופלא כת"ר לי ועטרה על ראשי ויב"ן כמו רמים נר"ו יאיר כאו' החמה שבעתים. ועיי' במה שנסתפק שם בסי' שמ"ב במג"א ובבר"י ומה"ב:

ד כל בדיקות שאמרנו בין בדיקת הפסק בין בדיקת כל הז' צריכות להיות בבגד פשתן לבן ישן או בצמר גפן או בצמר לבן נקי וזך ותכניסנו באותו מקום בעומק בחורים ובסדקים עד מקום שהשמש דש. ותראה אם יש בו שום מראה אדמימות ולא שתכניסוהו מעט לקנח עצמה ואם יקשה בעיניה מאוד להכניס כ"כ בעומק לפחות בדיקה של יום הפסק

טהרה ובדיקה של יום ראשון מהז' תהיינה עד מקום שהשמש דש. ואם לא עשתה כן בבדיקת יום ראשון תעשה פעם אחת כן בבדיקות שאר הימים. מיהו בדיעבד אם לא עשתה כן כלל רק שבדקה עצמה יפה בחורין ובסדקין בעומק היטב כפי כחה אעפ"י שלא הגיע למקום שהשמש דש סגי לה ה השבעה נקיים צריך שיהיו רצופים שלא תראה דם בהם שאם ראתה אפי' בסוף יום הז' סתרה כל הימים וצריכה לפסוק בטהרה ולחזור ולמנות ז' נקיים. י"א דבג' ימים ראשונים של ימי הספירה אם מצאה כתם אין תולין אותו להקל כמו שתולין שאר כתמים דג' ימים ראשונים צריכים להיות נקיים לגמרי אבל אח"כ דינו כשאר כתם וכן נוהגין. ודוקא כתם שהוא יותר מכגריס ועוד אבל פחות מכגריס ועוד תולה בכינה אפילו בג' ימים הראשונים וכתב עוד רמ"א דה"ה אם היה לה מכה בגופה ויודעת שמוציא' דם תולה בה אפילו ביתר מכגריס ועוד אלא שאין מקילין בג' ימים הראשונים לתלות במכה שאין ידוע שמוציאה דם או בשאר דברים שתלינן בהם כתם והש"ך חולק על הרמ"א בדין זה ופסק דאף ביודעת בודאי שמכתה מוציאה דם אפ"ה אינה תולה בה בג' ימים הראשונים של ז' נקיים וכ"מ מדברי הב"ח דאין להקל אלא דוקא במלאה שחין ודם יוצא ממנה תמיד דאז אמרינן אם לא תתלה בו לא תוכל לספור ז' נקיים לעולם הא לא"ה אסי' ידוע שמכתה מוציאה דם אין להקל ע"ש. והט"ז כתב דיש לכוין דברי הרמ"א דמיירי במכה שא"א לה להזהר שפיר אז תולה בה אבל כל שאפשר לה להזהר ולא עשתה כן אין לה לתלות כלל עכ"ל:

ו בשו"ת חיים שאל מהר' חיד"א נר"ו סי' ט"ו מייתי מהר' צ"ץ דמאן דמיקל במצאה כתם תוך ג' לתלות אפי' בטעם כל דהוא לא הפסיד כיון דבלאו הכי רבים מקילים בכתמים תוך ג'. והסכימו בזה חתנו הר' עבודת הגרשני והר' מ"י ובכרתי ופלתי כ' דדין זה דסה"ת דג' ימים הראשוני' הוא תמוה מסוגי' הש"ס ויש להתיר במכה כמור"ם. ובחנם החמירו האחרונים ע"כ. וע' עוד מה שכ' באותה תשובה על דברי הש"ך. וגם בתשובת הר"ם כרמי שהביא הרב שם בסי' י"ד. אין הנדה והזבה והיולדת עולות מטומאתן מיד אחר הימים הכתובים בתורה שהיא טמאה בהם בלא מעשה אחר דכתי' גבי נדה שבעת ימים תהיה בנדתה והאי תהיה יתירה הוא ודרשו בו אעפ"י שכלו הז' ימים עדיין תהיה בנדתה כלומר תהא בהווית טומאתה עד שתעשה מעשה אחר והוא הטבילה הנאמרת בשאר הטמאים שנא' בהם ורחצו במים אז"ל זה בנה אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול במים ועוד ק"ו הוא ממגעה שנ' והנוגע במשכבה ירחץ במים ק"ו היא עצמה. ועוד כתיב בכלי מדין אך במי נדה יתחטא ופירשו בו במים שהנדה טובלת בהם יתחטא. מכל אלו למדים שצריכה טבילה מן התורה וזה אין לומר שאם תטבול אפילו בתוך הז' ימים של

טומאתה שתהא טהורה דכיון שהתורה קראתה טמא באותן הימים דכתיב גבי יולדת וטמאה ז' ימים כימי נדת דותה וגו' האיך תטהר בטבילה הא הוה כטובל ושרץ בידו אלא אחר ז' ימי טומאתה קאמר רחמנא שתטבול וכל זמן שלא טבלו הרי הן בטומאה והבא על א' מהן בלא טבילה אפילו אחר כמה שנים חייב כרת אלא א"כ טבלו כראוי כמו שיתבאר לקמן בע"ה: ז אסורה לטבול ביום הז' ואפי' שתטבול סמוך לחשיכה ותבא לביתה משתחשך אסור ואפי' אם ממתנת מלטבול עד יום ח' א"ה אינה יכולה לטבול ביום משום סרך בתה דהיינו דבוק הבת וקרובתה לעשות כמעשה האם שתטבול ביום כמוה ולא תבחין שאמה לאחר ז' טבלה ולא בז' עצמו ואפי' אין לה בת דינא הכי דלא פלוג. וכתב הב"ח דאפילו ללכת מביתה מבע"י אסור ואפי' לטבול סמוך לחשכה וביום ח' אעפ"י שתבא לביתה משתחשך יש להחמיר ש"ך ואפי' בשבוע שחל בה ט"ב מותרת לרחוץ ולטבול ואפילו אם טובלת ליל י' באב מותר לה לרחוץ בערב ט"ב אם א"א לרחוץ ליל י' ולמוצאי ט"ב חופפת מעט דבעינן סמוך לחפיפה טבילה. ואם נזדמנה ליל טבילתה בימי אבלה אינה טובלת. ואשה שאירע טבילתה אחר ז' תוך שלשים אם תטול צפרניה בידה או בשיניה אינה נוטלת יפה אלא תאמר לנכרית ליטלם לה במספרים ורמ"א כתב דלאו דוקא נכרית דה"ה ישראלית. והט"ז מתיר ע"י עצמה בלא שינוי והש"ך כתב דע"י נכרית דוקא:

והכלות הטובלות קודם החופה יכולות לטבול ביום דהא אינם באים אצל החתן עד הלילה אבל אחר החופה דינן כשאר נשים הגה. והש"ך כ' דאם טובלת ביום ז' לא תטבול ביום אבל הר' פנים מאירות כ' דהמקיל וסומך על מור"ם לא הפסיד כש"ך הנז"ל ונזדמן לידי ס' דגול מרבבה למוהרי"ח מפראג וכ' ז"ל על דברי הש"ך שכ' כדאיתא בש"ס ופוסקים ודבריו צ"ע דהא ההיתר משום שאין מביאין אותה אצל החתן וא"כ א"א לבא לבעילת זבה ואעפ"כ לא מלאו לבו של מנחת יעקב לחלוק על הש"ך אף שהרגיש ג"כ בהשגה זו ומ"מ בשעת הדחק נלע"ד להקל אבל באופן שלא יעמידו החופה עד צאת הכוכבים ממש. אבל להעמיד החופה ביום ולסמוך שאין מיחדין אותן עד הלילה לא מהני בזה עכ"ל: (

שם) ביום ח' יכולות לטבול סמוך לחשכה כיון שאינם באות לביתם עד שתחשך כש"ך הנז' מהר"ש ן' הרשב"ץ) שם) כתב מהר"ם מלובלין נסתפק השואל במי שלא טבלה כראוי בענין שלאחר ב' או ג' ימים צריכ' לחזור ולטבול אי יכול' לטבול ביו' ואם צריכה לשמור ז' ימים נקיים אחרים משום סרך בתה שתאמר שראתה דם וטבלה לאחר ג' ימים ומהר"ם לא השיב לו על זה דבר ונ"ל דלענין שאלה קדמייתא יש להחמי' לכתחלה

ובדיעבד שרי ולענין שאלה תנינא הדבר פשוט דיכולה לטבל לאחר ב' או ג' ימים ולא מצינו גזרה דסרך בתה אלא לענין טבילה ביום וראיה ממה שכתב וכו' במי שטעתה במנין יכולה לטבול אחר ד' ימים וכן אם לא טבלה כראוי יכולה לטבול בכל עת ע"ש הביאו הש"ך:

סימן ג

דיני חפיפה:

בהגיע תור נערה ללכת אל בית הטבילה דברים הצריכים לגופה אם לבדוק בית הסתרים שבה והם כל דיני חפיפתה בין בחול בין בשבת:

א צריכה להדיח בית השחי ובית הסתרים שלה במים ולסרוק שער ראשה יפה במסרק שלא תהיינה שערותיה נדבקות זו בזו ושאר שיער שבה מפספסת אותן בידיה יפה יפה וכן צריכה האשה לעיין בעצמה ובבשרה ובודקת כל גופה סמוך לטבילתה שלא יהיה עליה שום דבר מיאוס שחוצץ ודבר זה הוא מדאורייתא ותחוף כל גופה ותשטוף במים חמיה בשעת חפיפת גופה ושערה. ודבר פשוט שע"י המשמוש שפיר הוה ענין דבר תורה. ואם היא מעיינת ובודקת עצמה בשעת החפיפה די בכך ואין צריך בדיקה מיוחדת דוקא (ט"ז): ב חפיפה שבמקום שיער לא תהיה במים קרים לפי שמסבכין את השיער. אלא במים חמין וכן לא תחוף בכל דברים המסבכין השיער:

ג החפיפה צריכה להיות לכתחלה סמוך לטבילתה. והמנהג הכשר שתתחיל לחוף מבעוד יום ועוסקת בחפיפה עד שתחשך ואז תטבול וכן מנהג כשר שאע"פ שחפפה תשא עמה מסרק לבית הטבילה ותסרוק שם. ובשעת הדחק שצריכה לחוף ביום או שא"א לה לחוף ביום וצריכה לחוף בלילה יכולה לעשות ובלבד שלא תמהר לביתה ותחוף כראוי וברור הוא דאם חופפת ביום דבלילה צריכה עיון ובדיקה בכל גופה קודם הטבילה, והש"ך הביא משם רש"ל ז"ל על מה שנהגו מקודם להתחיל לחוף ביום ועתה תקנו לחוף בלילה ולעסוק בחפיפה דוקא שעה אחת שלא תהא מהומה לביתה שרי אפי' לרש"י מאחר דאיכא חשש איסור שלא ירגישו בטבילותיהן וגם לפעמים הצנועות באות לידי ביטול טבילת מצוה:

כתב בה"י אם לא היה בעלה בעיר ובא בלילה שלא היתה יודעת שיבא בלילה מותרת לחוף בלילה ולטבול ד חל טבילתה במוצאי שבת שא"א לחוף מבע"י תחוף בליל טבילתה ומ"מ חייבת מן הדין לרחוץ היטב בערב שבת, ובמוצאי שבת תרחוץ ותחוף גם כן (ש"ך):

ה נזדמנה לה טבילה בליל שבת תחוף ביום:
במקום שיראות לטבול בלילה אין להתיר לחוף מערב שבת ולטבול ביום שבת דתרי קולי בהדדי לא מקלינן קולא דסרך בתה וקולא דהרחקת חפיפה מטבילה:
ו חל ליל טבילתה במ"ש והוא יו"ט שא"א לחוף אזי תחוף בע"ש וכן אם חל שני י"ט ביום ה' ו' וחל ליל טבילתה בליל שבת תחוף ביום ד' בשבת ותקשור שערותיה כדי שלא יתבלבלו, גם תזהר בימים שבין החפיפה לטבילה מכל טינופת ושלא ידבק בה שום דבר גם מנגיעת תבשילין או מנתינת לבניה הקטנים תזהר אם אפשר לה ליזהר אם הם דברים הנדבקים, ואם א"א לה להזהר כגון שצריכה ליגע בהם בשעת אכילה אין לחוש. ומכל מקום תרחוץ ידיה בכל פעם שלא תבא לידי חציצה. בשעת טבילה תעיין ותבדוק היטב כל גופה ושערות ראשה שלא יהא דבר חוצץ ותדיח בית הסתרים במים חמים שהוחמו אפילו בי"ט וה"ה בשבת בחמין שהוחמו מע"ש וכן תחצוץ שיניה בטוב בשעת הטבילה שלא ישאר פירורין ולא בשר ולא עצם:
לפי דבריו הטובלת בליל שבת וי"ט ביום ו' צריכה לרחוץ קמטיה וסתרי' בי"ט קודם לשבת ודבריו נכונים (ט"ז יע"ש):
ז בימי חול וכ"ש בי"ט אם חפפה ועיינה עצמה ביום וטבלה עצמה בלי. יום אחר עלתה לה טבילה בדיעבד אע"פ שלא היו חפיפה ובדיקה סמוך לטבילה אבל אם לא חפפה כלל לא עלתה לה טבילה אע"פ שעיינה בעצמה בגופה ואפילו חפפה מיד אחר הטבילה וסרקה במסרק ולא מצאה שום נימא קשור לא עלתה לה טבילה ואין צריך לומר אם חפפה במקום שער ולא עיינה בשאר גופה שלא עלתה לה טבילה שעיון הגוף הוא דבר תורה:
ח במה דברים אמורים בשאר כל הגף אבל בבית הסתרים כיון שאין צריכים לביאת מים אם לא עיינה אותם קודם לכן ואח"כ עיינה אותם ולא מצאה בהם שום דבר עלתה לה טבילה:
ט חפפה ועיינה וטבלה ובעלייתה נמצא עליה דבר חוצץ אם בתוך עונה שחפפה טבלה אינה צריכה טבילה אחרת ואם לאו צריכה אעפ"י שהיתה החפיפה סמוך לטבילה כגון שחפפה ביום סמוך לערב וטבלה בתחלת הלילה הואיל והיה בשתי עונות. ולהרמב"ם בין כך ובין כך צריכה טבילה אחרת אלא שזו אינה צריכה לחזור לחוף וזו צריכה. וכתב הש"ך דיש פוסקים שאין מחלקים
בין תוך עונה אלא בין סמוך לטבילה או לא, שאם החפיפה היה סמוך לטבילה אין צריכה לחזור לחוף ולטבול. ואם לאו צריכה לחזור לחוף ולטבול ויש להחמיר כב' הדעות:

חפפה קודם טבילה ובין חפיפה לטבילה נתעסקה בדברים החוצצין או שנתנה לבנה תבשיל הראוי לידבק בה לא עלתה לה טבילה. אפילו אם בדקה מיד אחר טבילה ולא מצאה עליה שום דבר חוצץ שאני אומר בעלייתה מהמים נפל ממנה וצריכה טבילה אחרת. מיהו אם בדקה עצמה קודם טבילה וראתה שלא נדבק בה שום דבר אינה צריכה טבילה אחרת אבל מותרת ללבוש בגדיה בין חפיפה לטבילה ולא תקח תינוק אצלה. וכתב הב"ח דהיכא שהיה ביד בנה תבשיל א"נ היה מלוכלך בטיט ולקחה בנה על ידה ערומה ואח"כ טבלה ולא עיינה נפשה לא עלתה לה טבילה דדמי לנתנה תבשיל לבנה: אם חל טבילת' במ"ש או אפי' במוצאי י"ט שחל להיות אחר שבת חופפת בע"ש וטובלת במ"ש או מוצאי י"ט כיון שאפשר שהחפיפה תהיה ביום ובחול. אבל היכא דחל ליל טבילתה בליל ג' שאחר י"ט כגון שחלו להיות ב' ימים טובים אחר השבת או שחלו להיות שני י"ט של ר"ה או של גליות ביום ה' ו' וחל ליל טבילתה במ"ש דנמצא יש ג' ימים בין חפיפה לטבילה ובכה"ג לא אפשר שהחפיפה תהיה רחוקה כל כך בכה"ג חופפת בליל טבילתה וכו' ולענין דינא נראה דבכל ענין יש לה להשתטף בחמין וביום בע"ש. ובעי"ט גם לחוף אז ולחזור ולהשתטף ולחוף בליל טבילתה אם הוא חול כ"כ הפוסקים וכן בחול מנהג כשר שהחפיפה תתחיל מבעוד יום ותעסוק בחפיפה עד שתחשך וכמו שכתבו הפוסקים ואע"ג דהיכא דחל ליל טבילתה ג' ימים רחוק כגון שבת וב' י"ט מסקינן בש"ס דחופפת בליל טבילתה שהוא חול י"ל דהכי קאמר לא די לה בחפיפת ע"ש ועי"ט כיון דרחוק כל כך אלא צריכה לחוף ג"כ בליל טבילתה וגם בע"ש ועי"ט כיון דחפיפת יום עדיף והכי ניחא למעבד טפי כיון דנשי דידן חופפות בע"ש ועי"ט וגם בליל טבילתן א"כ אין להקל להן לחלק בין רחוק ב' ימים או ג' ימים שלא יבואו לידי טעות וכו' ומטעם זה נראה שלא חילקו הפוסקים בין ב' ימים טובים שחלו להיות אחר השבת שחופפת במוצאי י"ט ובין י"ט א' שחל להיות אחר השבת דכיון דכתבו אף בשאר י"ט הנכון להחמיר לחוף מערב י"ט וגם במוצאי י"ט א"כ אין חילוק.

ש"ך:

בד"א בשלא נתעסקו באותו המין אחר טבילה. אבל אם נתעסק בו בין טבילה לבדיקה אינה צריכה טבילה אחרת שאני תולה אותו במין שנתעסקה בו אבל אם לא חפפה קודם טבילה אין תולין בו אעפ"י שנתעסקה בו אחר טבילה ש"ע. וכ' הש"ך ז"ל והב"ח ז"ל פ' כיש גדולים שהביא הרשב"א וכהרמב"ם דאפי' נתעסקה באותו המין אין תולין להקל עד שתאמר ברי לי שלא היה עלי בשעת טבילה ואני מוסיף שכן דעת הרשב"א בחידושיו וכו' וסיים ז"ל ועוד דבדרישה כ' דגם הטור שכ' שאני תולה אותו במין שנתעסקה בו

ר"ל שא"צ טבילה עכ"פ אלא יכולין לתלות והיינו דוקא כשאומר' ברי לי עכ"ל ולפ"ז דברי המחבר אפשר להתפרש כן וכן עיקר לדינא:
ומ"ש אבל אם לא חפפה וכו'. ע' בש"ך ס"ק י"ז סי' קצ"ט. והט"ז כ' דג' חלוקות יש בזה דאם תוך העונה שחופפת טבלה אין צריכה טבילה אחרת ואם יש עונה צריכה טבילה אחרת אא"כ נתעסקה אח"כ והיינו שעכ"פ אין בין חפיפה לטבילה אלא עונה אחת אבל אם יש ביניהם הרבה כגון שחפפה ע"ש וטבלה במ"ש דחפיפה זו לא מקרי קודם טבילה כלל אלא רחוק ממנו אז לא מהני נתעסקה אח"כ וע"כ כתב בזה כו' עו"ש:

סימן ד

דיני חציצה דברים השייכים אחר הבדיקה בענין הטבילה וכל דיני חציצה: א צריכה שתטבול כל גופה בפעם אחת דדרשינן ורחץ ובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולו כאחד אף רחיצתו כולו כאחד. לפיכך צריך שלא יהיה עליה שום דבר החוצץ. ואפי' כל שהוא אם דרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו חוצץ אפי' אם אינה מקפדת עליו עתה. או אפי' אינה מקפדת עליו לעולם כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד בכך חוצץ. ואם היא חופה רוב הגוף אפי' אין דרך בני אדם להקפיד בכך חוצץ. והיכא דרוב בני אדם אינם מקפידים והיא מקפדת כתב הב"י בשם הרמב"ם והטור דחוצץ. וכתב הב"ח וכ"כ בד"מ. וכתב הט"ז אבל אם היא אינה מקפדת לעולם ורק מקצת בני אדם מקפידים אז לא הוי חציצה. ולכתחלה לא תטבול אפילו בדברים שאינם חוצצים כמו דברים החוצצין:
אם דרך בני אדם וכו' נראה ביאור לשון זה דרך בני אדם להקפיד על זה אע"פ שאין רוב ב"א מקפידין רק קצתם וזו האשה רגילה להקפיד ג"כ על זה בפעמים אחרים (וכיון דאיכא זמנא דמקפדת חוצץ לעולם אעפ"י דרוב פעמים אינה מקפדת ב"ח) רק שעכשיו אינה מקפדת או אפי' אינה מקפדת בשום פעם ורוב בני אדם מקפידים ע"ז חוצץ, ט"ז ולישנא דלפעמים לא אתי שפיר לפי ביאורו ולא ידעתי אמאי לא פי' כמשמעו דחלוקה ראשונה מיירי ברוב ב"א דמקפידים אלא דהקפידה אינה תמידי' אלא לפעמים. ואתי שפיר נמי בחלוקה שני' שכ' כיון שדרך רוב וכו' דלפי ביאורו הוה ליה למימר ורוב ב"א מקפידים. דהא עד השתא לא מיירי אלא במקצת ב"א המקפידים אבל לפי מה שכתבתי לישנא דכיון מדוייק. ודוק וכן נראה שהבין הש"ך שם בס"ק ח' וע' במרן בב"י במאי דמספקא ליה ודוק:
ב שתי שערות או יותר שהיו קשורים כאחת קשר אחד אינם חוצצין ואין חילוק בין קשר ב' שערות עם שתי שערות או שקשר ב' שערות בפני עצמן. כלומר בין אם ב' שערות

קשורות עם ב' שערות אחרות או ב' שערות קשורות בפני עצמן בכל ענין אין חוצצין וכן שער א' שנקשרה אין חילוק בין שהיא קשורה עם חברתה א' על א' או שקשורה בפ"ע בכל ענין חוצצת. ב"י בשם הרשב"א והר"ן:

ג שיער שכנגד הלב ושבזקן הנדבק זה בזה מחמת זיעה חוצץ, שבראש שאין אדם מקפיד עליו ושבבית השחי אינו חוצץ ושבאותו מקום באיש אינו חוצץ. ובאשה בנשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ משום דנשואה מקפדת שלא תתגנה על בעלה, כתב הב"ח דדוקא פנויה גמורה. אבל אם היתה נשואה דומיא דפנויה כגון שחין בעלה מקפיד על זה אפ"ה חוצץ דאזלינן בתר רוב נשואות. ודע דזה דוקא אם היא שיער הנדבק. אבל אם חופפת ומפספסת אותו בידים ואינו נדבק ודאי דאינו חוצץ בשום מקום. וכן כ' הרמב"ם בהדיא במתניתין פ"ט דמקואות ז"ל כבר ביארנו בפ"ט מכלים קלקין שהן ארוגי שער כמו שרשרות הנגבלות מן השער לקשור הבהמות וכיוצא בהן וחמר ששער גב החזה ושער גב הערוה אם נסתבך ונתקבץ בכונה ונאבק ושב כמו שרשרת הנה הוא חוצץ.

ולכן כלי משגל האשה אם לא תתקין עצמה בחפיפה קודם הטבילה במה שיש שם מן הזיעה ומן הזוהמא תהיה חציצה כי לזה המקום ישפכו המותרים תמיד וכבר הוסיפה התוספתא בזה ביאור וא' ר"ש שזורי אומר בית סתרים באשה בנשיאה חוצץ בפנויה אינו חוצץ וסיבת זה כי הפנויה לא תחוש מזה ולא תקפיד על היותם בלתי נקיים ולזה לא תחוץ החלאה הזאת כפי מה שיתבאר מענין ההקפדה ע"כ וכן פסק בהדיא בחיבורו בפ"ב מהלכות מקואות ז"ל בית הסתרים באשה חוצץ עד שתדיח תחילה שהזיעה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ בד"א בנשואה וכו' ע"כ באופן מעיקר הדין אינו צריך להעביר השער כנל בסם או בדומה. אלא די בחפיפה ופספוס היטב ולפ"ז יש לקיים המנהג שנתחדש מאיזה שנים פה העירה יע"א דרובן של נשים ככולם אינם מעבירים אותו עוד לגמרי בסם כמו שהיו נוהגות מקודם. אך איתא בספר שדה הארץ ח"ג דבאשה אחת שטבלה ולא העבירה שער בית הערוה בכל מכל כנהוג על ידי סם אלא ע"י מספרים והעלה דאם לא שמשה תטבול פעם אחרת עי"ש והחילוק ברור דשאני התם דאותה האשה מנהגה היתה להעביר לגמרי בשאר פעמים ע"י סם והרי זה דומה למה שפסק מרן ז"ל ואפילו אם אינה מקפדת עליו עתה וכמו שכתב בספ' הנז' שם וגם דמנהג עירו בא"י להעבירו לגמרי דמקפידות לא כן הכא דלא קפידי עוד וחזר המנהג לעיקר הדין דליכא למיחש מידי. אלא דעדיין יש לחקור כיון דאיכא מקומות דמקפידות על זה ומדינות ג"כ אם באולי כשנעמוד למנין רוב בני אדם דעלמא מקפידים. אי אמרי' דבני עיר אחת בטלה דעתם בזה או כיון דהוי דבר התלוי בדעות כל חד וחד ליקום אדוכתיה ואזלינן

בתר דעת הטובלת וראיתי למרן בב"י ריש סי' קצ"ח דס"ל דלדעת הרמב"ם אזלינן בתר דעת הטובלת בין להקל בין להחמיר. אלא דהרשב"א חולק ולדעתי היכא דרוב בני אדם מקפידים והיא אינה מקפדת בטלה דעתה וכן פסק רי"ו והטור ומרן גופיה בס' הקצר באופן דאין לנו לתפוס דעת הרמב"ם בזה ועוד דהב"ח חולק על מרן וס"ל דליכא לספוקי לא בדעת הרמב"ם ולא בדעת הרשב"א ולעולם אזיל לחומרא בקפידא ולזה פירש בל' הטור דנקט פנויה דליכא נפקותא בזמן הזה מה שפירש כמבואר לעיל דאזיל לשיטתיה ודחה ג"כ בזה דברי מרן דכת' שנמשך אחר דברי המשנה עי"ש.

ולא ידעתי אמאי הרב עצי אלמוגים בסימן קמ"א בדין צבע וכו' תפס לשיטת מרן דהכא ולא עביד שום זכר משיטת הב"ח כיון דבחבורו הנחמד הנז' אינו מניח שום זוית ופינה עי"ש באופן דבנ"ד צריך למגמר מכללא כיון דלאו בפירושא איתמר. ואנהיר לך לעייניו דהרב זרע חמת בתשובותיו בענין שתיית הטוטין בי"ט בסי' ע"ב דמייתי מאי דמסיק הריטב"א ז"ל בחידושיו על עירובין נמצאת למד כי הדין זה הוא על ג' דרכים כל שהמנהג משונה אפי' נהגו בה באתרא חדא בטלה דעתם לגמרי וכו' וכל שאין המנהג משונה אלא שאין העולם בוחרים בו היכא דנהוג נהוג והיכא שהמנהג הוא יפה וראוי לכל מקום ומה שאינם נוהגים בכ"מ הוא מפני שאינם צריכים לכך או שאינו מצוי להם הרי אותו מקום שנוהגים כרובא דעלמא והרבה דברים נחמרו וכו' ע"ש ומעתה בנ"ד שלא להעביר השער אינו נכנס בכלל מנהג משונה כיון דמעיקר הדין אינו צריך להעבירו ומרן רמ"א לא הזכירו שום מנהג להעביר והש"ך כתב בריש סי' קצ"ט ושאר שערות שבה מפספסת אותן וכו' ולא דמי להנושא משאוי על ראשו וכו', ח"כ היכא דנהוג נהוג. וכי תימא דהוי מנהג יפה דאל"ה איכא למיחש דלא יחפפו וידיחו היטב אף אנן נימא להו לנוהגים להעבירו דכיון דמעבירים ע"י סם דלמא לא ידיחו היטב אח"כ וישאר מעט מאותו סם ומיעוטו המקפיד חוצץ וא"כ כיון דבתרויהו איכא מנהג יפה כל חד וחד ליקום אדוכתיה והיכא דנהוג נהוג ואפי' דהמערער יכול לדחות ועדיין יש לדון בזה לפי הדרך הג' של הריטב"א ז"ל מ"מ העיקר הוא כי יש לקיים המנהג שלנו מעיקר הדין וליכא שום פקפוק כלל הכלל ההקפדה הנזכרת בכל דיני חציצה ומה שאמרו אם רוב בני אדם מקפידים בכך דמזה נפל הספק בנ"ד אי אזלינן בתר רובא דעלמא אי לאו הוא דוקא בדאיכא דבר החוצץ ומעכבת דהמים אינם יכולין ליכנס דרך שם או אם הוא דבר הנפרד מגופו כמו הצבע וכו' עיין בפוסקים. אז מצאה הקפידה מקום לנוח ואזלינן בתר קפידת ב"א אבל אי מעיקרא ליכא דבר החוצץ כלל ובמים יובא וטהר אי הוי דבר היוצא מגופו ממש כמו הכא גבי שער דנתרבה מאת הטפל לבשרו והוי כגופו מהיכא תיתי ליתן מקים לקפידה

בזה. לקפידה בדבר החוצץ או בדבר הבא מחוץ לגופו חיישינן אבל לקפידא לחודא לא מידי דהוי אצפורן דאפילו פורחת ועוברת ועומדת ליקצץ אינה חוצצת אי לאו טעמא וכו' כמו שפסק מרן ועיין בלבוש ומה שכתב הב"ח דקמ"ל דנשואה דומיא דפנויה וכו' מיירי כשהשער נדבק ואיכא זוהמא וזיעה דחוצץ ומעכב לביאת מים ולפיכך תלוי בהקפדה ואי לאו טעמא דהקפדה שלא תתגנה על בעלה לא הוה חוצץ משום דהוי מעוטו שאינו מקפיד שאינו חוצץ ודבר פשוט הוא והוא מה שנראה לפי ע"ד. ולא להורות אלא לקיים המצוה ובפרט למה שפסקו בסימן קפ"ב דהמעביר שער בית השחי ובית הערוה מכין אותו מכל מקום וכו' ע"ש. והכא בענין חציצה מרן ורמ"א והש"ך וכו'. לא הזכירו שום מנהג דלא מייתו מידי בזה ודוק.

מיהו טוב להקל אותו במספרים מהיות טוב וכן עמא דבר, ועיין בזוהר ח"ג ד' ע"ט קכ"ז רמ"ח. עי"ש ודוק:

שוב התבוננתי שאפי' החילוק הג' של הריטב"א לא סתר לן מידי דהחשש דלא יחפפו היטב אינו יכול להכריח דבר התלוי בדעת ב"א לומר שיקפידו על השיער ויהיה גנאי לבעליהן כיון שאינן מקפידין. ולא דמי לערביות וכו', ודוק:

עוד יש להביא ראיה מצבע ושוחט או קצב שכ' מרן ורמ"א. דהגם דרובא דעלמא הטובלין מקפידין על לכלוך הצבע והדם כיון שאינם בעלי אומניות הללו. מ"מ אזלינן בתר רוב בני אותו אומנות דוקא שאינם מקפידים ודוק: שוב אחרי מופלג מה שכ' בפנים האיר וזרח קונטרס שיורי ברכה שבסוף שו"ת חיים שאל למוה"ר חיד"א נר"ו הנז"ל ושם בסי' קצ"ח חלק בהדיא על הרב אדמת קדש דס"ל דאם שכחה להעביר שער בית הערוה וטבלה דאסור עד שתעביר ותטבול. וכ' הר' נר"ו ז"ל ובו בפרק אני הדל עמדתי על דברי ובעניותי היה נראה פשוט דמותרת לבעלה ואמר רב הנח"ה סובר' דכל ימי טהרתה ועיבורה לא מצאה הקפיד' מקום לנוח ושוב מצאתי תשובה שלימה וכו' עי"ש ומבואר יוצא מדבריו היתר לנ"ד ודוק וזכרתי כי מדי דברי בו כתלמיד חוץ לפני רבו עם בוצינא דנהורא הרב הנז' נר"ו בפרק הזה והסכים להתירה בנ"ד דאין צורך להעבירו ומי כמוהו מורה. וכן הסכים רב חנ"א הוא חסידא פרישא ובא הלוי נר"ו בהיותו מתאכסן אצלי ושרתה שכינה אצלנו אלא דיש לעמוד עפ"י דברי הזוהר שציינתי בפנים דמדף ע"ט נראה דעפ"י הקבלה יש להעביר אותו שער דרבי ביומי דאיהי מסאבה ובדף קכ"ז משמע להעבירו לגמרי ומדף רמ"ח נראה דוקא מעט משער הראש וראיתי להר' מקדש מלך דבדף ע"ט כ' ז"ל משמע משם (מד' רמ"ח) דהיינו השער שניטל בשעה שסורקת שערה ולישנא דהכא לאו דוקא ע"כ. ומד' קכ"ז לא הרגיש מידי ודוחק לומר דהכא בדף קכ"ז

נמי לאו דוקא והעיקר בד' רמ"ח ודוחק נמי למימר דלישנא דד' קכ"ז לאו דוקא והעיקר בדף פ"ט ועוד דק' לישנא דד' רמ"ת דמפרש טפי:

עוד דבסוגיא דנזיר דל"ט מבעיא אי האי מזיא מלתחת רבי או מלעיל וכו' ומסיק דמלתחת רבי עי"ש וא"כ כיון שמגלחו מלמעלה אינו אותו שער הגדל בימי מסאבותא כמשמעות ל' הזוהר כיון דמלתחת מעיקרו רבי ולי אפשר לומר דכוונת הזוהר דקאמר ההוא שערא דרבי וכו' וכלומר דמספרין מלמעלה שאותו שיער הגדל מלתחת וזה השיער הוא דצריך להעבירו ולאו דוקא ההוא דרבי ממש גם היה אפשר לפרש כל הזוהר דלעולם צריך להעבירו לגמרי ומאי דקאמר דרבי ביומי דאיהי מסאבא היינו משום דבכל פעם דבעי' לאתדככה מעבירו לגמרי קרי ליה הגדל בימי טומאתה ואה"נ דהוי כולו ואתי שפיר עם הסוגיא דנזיר ועם משמעות הלשון דד' קכ"ז אלא דמד' רמ"ח אינו נראה כן והיה אפשר לחלק בין מקום שיער דבד' מ"ח וקכ"ז מיירי בפנים של מטה ולהעבירו לגמרי א"נ שערא דרבי בימי סאבותא דוקא ובד' רמ"ח מיירי בשער הראש בחולקא דצריכה למיהב להההיא סטרא משיער הראש אלא דהרב מ"מ לא בעי בהכי והדבר צריך ביאור ממי שירד לסודן ועומקן של דברים מיהו לענין דינא הנלע"ד כתבתי ועיין בס' תפלה שערי רחמים בעניני הזיווג: ד לפלוף דהיינו צואת העין שחוץ לעין חוצץ אפי' הוא לח ולפלוף שבעין אינו חוצץ ואם היה יבש חוצץ והוא שהתחיל להוריק:

ה כחול שבעין אינו חוצץ. ושחוץ לעין חוצץ ואם היתה פותחת ועומצת עיניה תדיר פי' שמנהגה כך.

אף שחוץ לעין אינו חוצץ. וכ' בה"ג ונהגו בנות ישראל בעצמן שאין סכות שמן בשעת טבילה כל עיקר:

ו דם יבש שעל המכה חוצץ וריר (פי' שהסיר הגליד מעליה) שבתוכה אינו חוצץ. יצא הריר מתוכה כל תוך ג' ימים לח הוא ואינו חוצץ לאחר מכאן יבש הוא וחוצץ לפיכך אשה בעלת חטטים צריכה לחוף במים עד שיתרככו. וכתב הש"ך וכן אם הקיזה דם תוך ג' ימים אינו חוצץ מכאן ואילך חוצץ כל זמן שהגלד עליו עד שיתרפא כהוגן:

ז רטיה שעל המכה חוצצת:

ח לכלוכי צואה שעל הבשר מחמת זיעה אינם חוצצים נגלד כגליד חוצץ.

מלמולין שעל הבשר חוצצין פי' כשאדם מגבל טיט או לש עיסה משפשף ידיו זו בזו נופל מהן כמו חוטין אם נופלין על בשרה חוצצין:

ט צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר חוצץ כנגד הבשר אינו חוצץ ובצק שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר חוצץ ואיזהו שלא כנגד הבשר זה שהצפורן עודף על הבשר.

ולפי שאינם יכולות לכוין נהגו ליטול צפרניהם בשעת טבילה כדרכה ואם אירע טבילת מצוה בי"ט ושכחה ליטול קודם י"ט או שבת כתב הט"ז דתנקר תחתם ולא תחתכם ע"י גוי. והש"ך כתב דע"י גוי בידו או בשניו הדבר פשוט דמותר והמג"א בא"ח סי' שכ"ח כתב דצ"ע אם יש להתיר בניקור לכן מוטב לומר לגוי לחתכם כו' עי"ש:

י אם יש לה נפח על מקום הצפורן ואינה יכולה לא לחתוך ולא לחטט אם נפוחה כל כך שאין הטיט שתחת הצפורן נראה אינו חוצץ. כתב הט"ז בשם ר"ת דאפילו צואה ובצק אם יש ממנו כ"כ מיעוט שאין מקפידין מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ:

יא דוקא בצק שתחת הצפורן חוצץ אבל הצפורן עצמה אינה חוצצת ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הבשר אינה חוצצת. מיהו כל זה דוקא שאין צואה או בצק תחתיו בשעה שטבלה ומאחר דכבר נהגו ליטול הצפרנים אפילו אם צפורן אחת נשאר בידה וטבלה צריכה טבילה. אחרת וכן נוהגין. וכתב מוהר"ם מלובלין דכיון שאין זה מדינא אלא מחומרא נ"ל שלא החמירו אלא כשנמצא ששכחה צפורן אחת מיד אחר הטבילה קודם שלנחה עם בעלה אבל אם לא מצאה כי אם עד למחר אין ראוי להחמיר שלא תוציא לעז על בעילתה ואפילו לא נזקקה עם בעלה באותו לילה מכוער הדבר ואין צריך טבילה אחרת אם לא נמצא שים לכלוך תחתיו ע"כ. וכתב הש"ך ע"ז ונראה היכא דאפשר לה לחזור ולטבול אפילו לא מצאה עד למחר

ואפילו אומרת ברי לי שלא היה לכלוך תחתיו יש לה לחזור ולטבול משום דהצפורן עצמו חוצץ אף בלא שום טיט וכמדומה לי שכן נוהגין להורות אבל היכא דלא אפשר אין להחמיר כיון שעברה הלילה. והט"ז כתב שאם כבר שמשה אין לה לטבול שנית דאפשר שנתעברה ואם באתה להחמיר עליה בטבילה שנית אתה מוציא לעז על אותו הולד ע"כ:

יב צריכה לחצוץ שיניה שלא יהיה בהם דבר חוצץ. שאם טבלה ונמצא שום דבר דבוק בהם לא עלתה לה טבילה. דאעפ"י שאין צריך לביאת מים דדרשינן כל בשרו מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי מ"מ בעינן שיהיה ראוי לביאת מים דכל הראוי לבילה וכו' ויש נוהגות שלא לאכול בשר ביום לכתן לבית הטבילה מפני שהוא נכנס בין השינים יותר ממאכל אחר ואעפ"י כשבודקות חוצות השינים חוששת דלמא תשתייר מיניה ולאו אדעתה ומנהג יפה הוא ופשוט שאם לא נהגה כן אין צריך לעכב הטבילה בשביל זה. ובשבת ויו"ט המנהג שאוכלים בשר רק שתזהר שתנקר ביותר אח"כ ואין לה לאכול בין הרחיצה לטבילה ואין לה לעסוק כל היום קודם הטבילה בבצק או בנרות של שעוה שלא ידבק בה וכן נהגו:

נתנה שערה בפיה ולא באו המים בשערה או קרצה שפתותיה או קפצה ידה בענין שלא באו המים בהם לא עלתה לה טבילה:

יד לא תאחוז בה חברתה בידיה בשעת טבילה אלא א"כ ריפתה ידה כדי שיבואו המים במקום אחיזת ידיה (אם הדיחה ידיה במים תחלה שרוי שמשקה טופח ע"מ להטפיח שעל ידיה חבור למי המקוה והש"ך כתב דדוקא במי מקוה. וכתב הט"ז דמ"ש מר"ן דאם הדיחה ידיה תחלה מהני בלא ריפתה מ"מ צריך שלא תאחוז בה בכח:

טו לא תטבול בקומה זקופה מפני שיש מקומות שמסתתרין בה ואל תשחה הרבה עד שידבקו סתריה זה בזה אלא שוחה מעט עד שיהיה סתרי בית הערוה נראים כדרך שנראת בשעה שהיא עורכת ויהיה תחת דדיה נראה כדרך שנראה בשעה שמניקה את בנה ואינה צריכה להרחיק ירכותיה זו מזו יותר מדאי וגם לא להרחיק זרועותיה מהגוף יותר מדאי אלא כדרך שהם בעת הילוכה ואם שינתה כגון ששחתה ביותר או זקפה ביותר עלתה לה טבילה ויש מי שאומר שלא עלתה:

ולפי זה אם הכניסה עצמה עד צוארה במים תחילה הוי טבילה בדיעבד בכל ענין. ונ"ל שנכון לכל אשה שתעשה כן שעכ"פ יש בזה צד מעליותא אם תשחה ולאו אדעתה (ט"ז עי"ש):

טז אינה צריכה לפתוח פיה כדי שיכנס בה המים ולא תקפוץ אותה יותר מדאי ואם קפצה לא עלתה לה טבילה אלא תשיק שפתותיה זו לזו דבוק בינוני:

יז לא תעצים עיניה ביותר ואל תפתחם ביותר ואם עשתה כן י"א שלא עלתה לה טבילה:

יח צריך להעמיד על גבה יהודית גדולה יותר מי"ב שנה ויום א' בשעה שהיא טובלת שתראה שלא ישאר משער ראשה צף על פני המים:

יט נכנסו צרורות וקסמין בסדקי רגליה מלמטה חוצצין ואע"ג דבית הסתרים אין צריך ביאת מים מ"מ ראוי לביאת מים בעינן:

כ איספלנית מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים חוצצים אעפ"י שאינם צריכים שיכנסו בהם המים צריכים שיהיו ראוים ולא יהיה בהם דבר חוצץ וי"א שלכתחלה צריכה להטיל מים קודם טבילה אם היא צריכה לכך גם שתבדוק עצמה בגדולים ובקטנים שלא תהא צריכה לעצור עצמה ולא יהיו ראוים לביאת מים גם צריכה להסיר צואת החוטם:

צואת החוטם יש מחמירין שחוצץ ואפילו לדבריהם לפלוף יבש שבתוך החוטם הדבוקה בגובה החוטם או בחללו בפנים שאינה יוצאה אינו חוצץ ונכון מאוד ליזהר על שפת החוטם שלא יהא בו לפלוף יבש שיורי יד"ש מהרמ"ע מפאנו:

כא יש שכתבו שיש לאשה להיות צנועה בליל טבילתה וכן נהנו הנשים להסתיר ליל טבילתן שלא לילך במהומה או בפני הבריות שלא ירגישו בהן בני אדם ומי שאינה עושה כן נאמר עליה ארור שוכב עם בהמה ויש לנשים ליזהר כשיצאו מן הטבילה שיפגע בה חבירתה שלא יפגע בה תחילה דבר טמא או גוי וכגון כלב או חמור או ע"ה או חגר או מצורע וכיוצא בהם. ואם פגעו בה דברים אלו אם היא יראת שמים תחזור ותטבול. גרסינן בפסחים האי מאן דפגע באיתתא בעדנא דסלקא מטבילת מצוה אי איהו קדים ומשמש אחדא ליה לדידיה רוח זנונים. ואי איהי קדמה ומשמשה אחדא לה לדידה רוח זנונים. מאי תקנתיה לימא הכי שופך בוז טל נדיבים וגו' ובילקוט מייתי פסוק דאיוב נמי ומזיח אפיקים רפה הלכך נימרינהו לתרוייהו: אימתי תעשה ברכת הטבילה כשתפשוט מלבושיה כשעומדת בחלוקה תברך אקב"ו על הטבילה. ותפשוט חלוקה ותטבול. ואם לא ברכה אז תברך לאחר שתכנס עד צוארה במים ולכתחלה צריך חבוק ידים להפסיק בין לב לערוה. ראוי להודיע לנשים שאין לברך שהחיינו בטבילה הראשונה שטובלת וימחו בידן. שיורי ברכה הנז"ל:

שם רבות בנות נהגו לטבול ואח"כ לברך ולטבול שנית. מה' מהר' של"ה:

ברכת הטבילה היא בה"א הידיעה ולא על טבילה לאפוקי הטבילה ורחיצת כל הגוף של הישמעאלים שעושים אותה במקום טבילה בטהרה גמורה אבל לא במקוה של מ' סאה ממים שאינה נקראת טבילה כך שמעתי מפי מהור"ר ידידי' ספרדי נר"ו מקוסט (הגהו"ת אי"ש נ"ר בב"י):

עוד כ' בהגהות הנז' ז"ל יש קבלה ביד נשים כשרות וחסידות עם זקנות חשובות שהאשה שלא זכתה זמן הרבה להיות לה בנים או בנות שתטבול במוצאי ש"ק כי הלילה ההוא מסוגל מאד על דבר חשוכי בנים לפיכך הרבה מהם טובלות במש"ק אבל עם ב' שמירות משתי נשים שהולכות עמהם בבית הטבילה. ע"כ:

סימן ה

דיני נוסח הכתובה:

אם היא מגורשת שלו בכאן נוהגין לכתוב בנוסח זה אמר לה להדא מרת פ' מתרכתא דידיה בדלא נסיבת לגבר אוחרן וכך אמר לה הדרי גבאי ותהוי לאנתו כמ"ו כד הוית מן קדמת דנא ואנא בס"ד וכו' כן מצאתי בכתובה הנעשית פה במ"ק בה' לח"י אדר שנת התקי"ז להיקר אברהם ן' עטר מילוה נ"ע. והוא כטופס ר' אליעזר הלוי שהביא בג"ש: וטופס כתובות וגיטין ע' בתיקון סופרים הנדפס פה ליוורנו יע"א:

אור ליום רביעי שעתא קיימא לן לקריאת הכתובה וחל עלינו חובת הביאו"ר בכלליה ומשפטיה ומה הלשון אומרת לפי הנוסח שלנו:

אמרו חז"ל אסור לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולפי שמצינו בתורה דבתולה חמשים שקלים וכתיב בהו כמוהר הבתולות אסמכוה רבנן אהאי קרא לתת כתובה לבתולה חמשים סלעים של מדינה נגד חמשים סלעים של מוהר הבתולות שהם מאתים זוז ולאלמנה שאין חיבת נישואים מרובה כל כך יכתוב מנה כי שיערו ז"ל דבהכי לא תהא קלה בעיניו להוציאה. ושל זו ושל זו כסף מדינה וכתב הרמב"ם ז"ל ולא תקנו אותם מן הכסף הטהור אלא מכסף מדינה שהיא ז' חלקים נחושת וא' כסף נמצא שמאתים זוז אינם רק כ"ה זוז מכסף טהור וכל זוז הוא דרה"ם וחצי. ומשקל כל זוז הוא צ"ו שעורות נמצא וכו'. (ולפי המטבע שלנו הם כמו שלשים לירא"ם בקירוב) ול' ברייתא בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והיו מזקינין ולא היו נושאין נשים לפי שלא היו רוצות לינשא להם אמרו לכשימות או יגרש לא נמצא לגבות כלום שהיורשין יצניעו מעות של ירושה, התקינו שיהיו מניחין אותה בבית אביה ועדיין כשהוא כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך התקינו שיהיו מניחין אותה בבית חמיה דהיינו בבית בעלה עשירות שכתובתן מרובה עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב ועניות עושות אותה עביט של מ"ר. ועדיין כשכועס עליה אומר הרי כתובתיך וצאי לפי שהיתה מיוחדת לכך עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהיה כותב כל נכסי אחראין לכתובתה ואז אף אם לפעמים יכעוס עליה עד שיעלה בדעתו לגרשה מתוך כעסו יהיה קשה בעיניו למכור נכסיו ויתן כתובה בין כך ובין כך יתפייס ולא יגרשנה לא כן במעות או מטלטלין כיון שכתובתה מוכנת לפניו תהיה ג"כ קלה בעיניו להוציאה מתוך הכעס ועוד שמא יאבדו או יוזלו לפיכך צריך שיהיו כל נכסיו משועבדין לה. והבעל הוא כלוה גבה וצריך הוא לתת שכר הסופר ואם רוצה להעמיד לה ערב קבלן בעד הכתובה והתנה עמה שהוא יהא פטור ממנה והיא לא תתבע אלא מערב גם זה אסור דבכה"ג ג"כ היא קלה בעיניו להוציאה כיון שאין לה שעבוד עליו אלא צריך שיהא שעבודה גם עליו וכל הפוחת משיעור כתובת בתולה מאתים ואלמנה מנה הרי זה בעילתו בעילת זנות שעובר על דברי חכמים שתקנו זה כדי שלא תהא קלה וכו' ודי בזאת ההער' להודיע מהו עיקר כתובה ומעתה נביא תמצית פירוש הכתיבה מהרשב"ץ זלה"ה ולפי הנוסח שלנו ותעמוד על בורין של דברים ויאירו נא עיניך:

בכך וכך בשבת. מה שכותבין זמן בכתובות ושטרות הוא שאם יבואו שטרות אחרים על הבעל או על הלוה או אם מכרו נכסיהם לדעת מי הוא קודם ויהיה נפרע תחלה

ואעפ"י שאם אין זמן בכתובה ולא בשטר אין נפסלין בכך ואעפ"י שהיא עדות שאין אתה יכול להזימה כשרה. לפי שאין בודקין עדי ממון בדרישה ובחקירה כדי שלא תנעול דלת וכו' ובכל השטרות נהגו לכתוב הזמן בסוף השטר לפי שהרבה פעמים מקבלין העדות ואין כותבין השטר עד אחר זמן. ובכתובה אעפ"י שאפשר לעשות כן מ"מ נ"ל כיון שכבר נהגו לחתום השטר ביום הנשואין בפרסום גדול על כן כותבין הזמן תחלה בכתובות ובשטרות כותבין מה שאמר להם הבעל או הלוה או המוכר ולשון השטר הוא דברי העדים כאלו באו להעיד בב"ד דבעי' מפיהם ולא מפי כתבם ועדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד ע"כ כותבין אמר לנו פלוני או זכרון דברים וכו'. ותקנת חכמים הוא שתנשא בתולה ביום רביעי ותבעל ליל ה' לפי שבתי דינין יושבין בשני ובחמישי מתקנת עזרא. ואם היה לו טענת בתולים ישכים לב"ד קודם שתתקרר דעתו ולא תקנו שתנשא בא' בשבת משום דשקדו חז"ל על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים יום א' ב' ג' ותהא נבעלת ליל ה' משום ברכה דדגים שנבראו ביום ה' שנאמר ויברך אותם אלהים ואמרו בגמרא שעכשיו שאין בתי דינים קבועין אשה נישאת בכל יום וכן תקנו חז"ל אלמן הנושא את האלמנה שתנשא ביום ה' שלא ישכים למלאכתו שהוא אסור בעשיית מלאכה ויהיה שמח עמה ג' ימים יום ה' יום ו' ויום שבת כי מצוה מן התורה לשמח אשה חדשה שנא' ושמחת וגו' ונבעלת ליל ו' משום ברכה דאדם שנברא ביום ו' אבל להבעל בליל שבת אסור לפי שאין אדם קונה את אשתו ליורשה ולהיות זוכה במציאתה ובמעשה ידיה אלא בחופה אם היא בתולה ואם היא אלמנה אין לה חופה אלא בביאה (כלו' דאין חיבת חופה קונה בה כמו בבתולה) ואם יבעול אותה בתחילה בשבת נמצא קונה קנינו בשבת ואסור וה"ה והטעם דאסור להכניס בתולה לחופה בשבת (ובאלמנה אי מהני יחוד הראוי לביאה אף שלא בא עליה. מחלוקת פוסקים היא דלדעת החלקת מ' ומשאת בנימין מהני וע' בשו"ת פר"ח מ"א ח"א סימן ק"ג שכתב שכן דעת מר"ן בב"י א"ח סי' של"ט. ובס' שבות. יעקב ח"א סי' ס"א העמיק הרחיב בענין זה ופסק היחוד של אלמנה אפי' נדה קונה אותה וכו' עיין ביד אהרן אלא דהב"ח והמג"א והט"ז ס"ל דלא מהני יחוד אלא בעילה גמורה דוקא ומהרי"ל כ' דאיכא סכנת מיתה בדבר לבעול בתחלה אלמנה בשבת. ומ"ב כתב דבתולה יש לייחד קודם שבת כיון די"א דחופה שלנו לא מקרי חופה וקודם החופה אסורים ביחוד). ויש מקומות שמתחילין בשם ה' אל עולם. ואינו כמנהג חכמים ז"ל שהרי עשו י"ט כשבטלו הזכרת השם מהשטרות כדאיתא בגמרא לפי שלמחר יפרע זה את חובו ונמצא השטר מוטל באשפה: לחדש פלוני יש לכתוב לחדש ולא לירח דלא לפתח פה לשטן דגבי

ירח כתיב גירושין דכתיב גרש ירחים ועוד גבי נשואין כתיב ל' חדש כי יקח איש אשה חדשה. לבוש:

בכך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין

פה מתא פלונית הוצרכו לומר כן לפי שנוהגין למנות ממולד וי"ר שהוא מולד תשרי שנה אחת אחר מולד בהר"ד וכן הם כל עניני התורה למנות מבריאת אדה"ר שהיא מולד וי"ר ונברא ביום ו' ולפי שהבריאה התחילה מיום ראשון והוא כ"ה באלול לדעת ר"א ע"כ כדי שלא יניחו אותם החמשה ימים מתחילין בקצת המקומות למנות ממולד בהר"ד שהוא מולד תוהו שהוא שנה אחת קודם שנת וי"ר ואלו לא פירש לאיזה יום מונין היה אפשר לטעות בין מוקדם למאוחר שאם כתבו בו שנת כך וכך לבריאת העולם סתם היה אפשר לטוען לטעון זה החשבון הוא לפי מולד וי"ר והוא מוקדם ופסול ומשום ב"ד טועין שהרי לפי הדין אינו נפסל בכך דתלינן שהסופר כתבו בדקדוק ע"כ פירשו שהוא לפי המנהג הידוע למנות מבריאת העולם במקום ההוא.

ולשון מתא פלונית הוא כולל עירות גדולות וקטנות. דיתבא על כיף ימא תרגום על שפת הים על כיף ימא ולומר לשון יתבא והיא אינה יושבת ל' מקרא הוא יושבת בנחל יושבת העמק וכו'. ואם הוא על שפת הנהר יכתוב דעל נהר פלוני יתבא כי כן ל' רז"ל. ואם היא רחוקה מהם מעט יכתוב דעל תחום כיף וכו' ואם היא בתולה כותבין בתולתא דא אם אינה בתולה כותבין כלתא דא. וכתב הרמב"ם ז"ל שאם היא אלמנה כותבין אלמנה ואם היא גרושה כותבין גרושה ואם היא שבוייה כותבין שבוייה כדי שלא יכשל בהן כהן ובקצת כתובות ראיתי כן בגרושה שכהנים הדיוטים מצויים אבל באלמנה שאין כ"ג מצוי עכשיו לא נהגו כן ואף בגרושה חשש רחוק הוא וכו' (עי"ש) ואם היא גרושה מן האירוסין או חללה שיש לה מאתים היה קרוב לחוש לזה שיכשל בה כהן:

הוי לי לאנתו כדת משה וישראל משום דעכשיו נעשה נשואה להיות אשתו גמורה להתחייב בשאר כסות ועונה ובכל מה שכתוב בכתובה:

ואנא בסיעתא דשמיא אפלח היא העבודה שצריך האיש לעשות בביתו ושדהו לחרוש ולזרוע ולהצליח נכסיו. ואוקיר הוא ל' כבוד וכמו שאמרו אוהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו. ואזון הוא חיוב מזונות שחייבה תורה לדעת הרמב"ם והרשב"א ולדעת הרמב"ן מדרבנן. ואפרנס אין בכלל פרנסה מזונות אלא שאר צרכים ואפי' בדברים שאינם בין איש לאשתו שייך ל' פרנסה כגון להשיא בתו. תכשיטין. נותן לה מעה כסף לצרכיה בכל שבת. ומדור הם בכלל הפרנסה: ואכלכל כלכול ופרנסה הכל א'. ואכסה הוא חיוב כסות הכתוב בתורה. כהלכת תרגום כמשפט בני ישראל כהלכת גוברין יהודאין אם מן

התורה אם מדברי סופרים ונכנס בכלל חיוב זה פרקונה וקבורתה ושאר תנאי כתובה ממזונות אלמנה וכתובות בנין דכרין וכו' שאעפ"י שלא נכתבו כמו שנכתבו דמי לפי שהן תנאי ב"ד אבל נכלל כל זה בכלל אפרנס ואכלכל: יהיבנא לכי מוהר בתולייכי ל' הכתוב כמוהר הבתולות והוא מה שנותן הבעל לאשה משלו כמו הרבו עלי מאד מהר ומתן:

כסף זוזי מאתן דחזי לכי (הסך העולה לפי המטבע שלנו כבר מובא לעיל בהצעה) ובכתובת אלמנה כותבין מהרייכי כסף זוזי מאה:

ומנהג במ"ק לכתוב באלמנה ארמלותייכי ודין גרושה כדין אלמנה. ואם היא מן הנשואין אעפ"י שהיא בתולה דינה כדין בעולה: וספוקייכי שופרא דשטרא הוא ואפי' שנהגו לכותבם אם לא כתבם קני דשופרא דשטרא הוא למיכתבינהו וכן בכל חיובי האיש לאשתו אעפ"י שאם לא כתבם נתחייב אם כתבם שופרא דשטרא הוא. ומיעל לותייכי וכו'. זה הוא מצות עונה כדרך כל הארץ והוא ל' מקרא ואיש אין בארץ לבא עלינו כדרך כל הארץ ומצות עונה פרשוה רז"ל והטיילים בכל יום וכו' (כאשר יבא לקמן בע"ה) וכל זה שופרא דשטרא הוא שאפי' התנה עליה לבטל מצות עונה אין תנאו קיים לפי שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל:

וצביאת כלתא דא וכו'. וצביאת ל' רצין בלשון ארמי בדניאל ולמאן די הוה צבי הוי מחי. וכותבין כן שאעפ"י שהאשה מתגרשת בין ברצונה בין שלא ברצונה אבל אינה מתקדשת אלא מרצונה ואפי' קטנה לכתחלה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה שנאמר נקרא לנערה ונשאלה את פיה. (ועיין ברא"ם ובח"י):

ודא נדוניא דהנעלת ליה. לשון נדוניא נאמר על מה שמכנסת האשה לבעלה בתורת צאן ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ולפי שהכל הוא לבעל נקראין צאן ברזל ד"מ כמו הצאן שאין לה צמר לגזוז אותם והם כמו ברזל שאינו מוסיף שיקח התוספת וישאר העיקר כן הם אלי הנכסים שהכל הם שלו לא הפירות בלבד. ונכסי מלוג הם הנכסים שיש לאשה שנפלו לה בירושה או במתנה שאין לבעל בהן אלא פירות בחייה כמו מי שמולג הצמר ולוקח לעצמו והשאר נשאר לאשה עד שתמות וירשנה:

מבית אביה וכו'. אם השיאה אביה מנכסיו: ומדנפשה. אם הנכסים שלה. או מבית פלוני אם השיאה אחד משאר בני אדם לפי שאם חוזרת נדוניתה או מקצתה ליורשיה תחזור לאותם שנתנו לה כי כן נהגו ועל דעת כן נתנו לה שיחזור להם: ומבי נשא אם אין אביה קיים (מל' נשני אלהים וכו'): בין בכסף. הם כלי כסף: וזהב הם כלי זהב:

ובגדים. בגדי צמר ופשתים דכל מקום שנאמר בגדים סתם אינו אלא צמר ופשתים: ותכשיטין. כגון כלי משי ורקמה חשובין שהאשה מתקשטת בהם ול' תכשיטין הוא ל' קשוט כי הכ"ף והקו"ף מתחלפין:

ושאר מטלטלין. כגון יורות וקומקומין וכיוצא בזה מתשמישי כלי סעודה: ושמושי ערסא. כגון כרים וכסתות ומכסאות וסדינין ורבידים שהם מתשמישי המטה. ואם הכניסה קרקע צריך לכתוב וקרקע פלוני בסימניו הרשום כך וכך:

ואוסיף לה מדיליה. בפ' אעפ"י שנינו אם רצה להוסיף לה מאה מנה מוסיף פי' על עיקר כתובתה שהם מאתים יכול להוסיף ולא חיישינן לכסופא דאחרים שאין מוסיפין. ודין תוספת כדין מאתים דתוספת ככתובה דמי. וכבר נפל ספק בדין התוספת אם אין לבעל נכסים ידועים איך ישתעבדו נכסיו שיקנה לאחר מכאן בתוספת והלא דבר שלא בא לעולם הוא ואעפ"י שכתב דקנאי ודאקני משתעבדי זה בדבר שהוא חייב בו הואיל וגופו מחוייב משתעבדין הנכסים שיקנה בכלל גופו וכן אם היו לו נכסים יכול לשעבד עצמו לחוב שיתחייב בו מיד אבל זה שאינו מחוייב בעצמו אלא לכשתתאלמן או תתגרש אם אין לו אותן נכסים בשעת הקנין איך ישתעבדו לאשה. י"א כיון שהודה שנותן לה כך וכך הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ודומה למה שאנו כותבין והקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצירי אעפ"י שאנו רואין שאין לו קרקע הודאתו כמאה עדים דמיא. ומנהגנו פה ליוורנא יע"א להוסיף בין בבגדים בין בכספים נ' לכל מאה לבתולה. ולאלמנה ולא כלום אפי' בכספים וכ"מ ומקום כפי מנהגו (וטעם התוספת הוא מתנה בעלמא דיהיב לה משום חיבת ביאה):

והעלם על עצמו כמלוה. כותבין כן כדי שלא יהא דין הנדוניא כדין כתובה לגבות בפחות שבמטבעות אם נכתבה כתיבה במקום אחר ונגבית במקום אחר וזהו מקולי כתובה ע"כ כותבין שהחתן קבל עליו נדוניא זו כדין מלוה ורשו ולא כדין עיקר כתובה שהוא מנה מאתים לדון בו כדין קולי כתובה אלא כדין חומר מלוה. וזה לא היה צריך לענין נדוניא שמן הדין דינה כדין מלוה לגבות לעולם בלא הכרזה ואינה כדין עיקר כתובה שהוא מנה ומאתים שלא לגבות אח"כ שלא בהכרזה ולא הוצרך תנאי זה אלא לענין תוס' דקיימא לן תנאי כתובה ככתוב' דמי והתוס' הוא כדין כתובה מהאי טעמא. ולזה הועיל תנאי זה שיהיה התוספת כדין מלוה בנדוניא. אבל בנדוניא עצמה לא היה צריך תנאי זה שדינה כדין מלוה לא כדין כתובה לגבות מן הזבורית: ורשו הוא חוב מתרגום ולא תהיה לו כנושה כרשיא משאת מאומה רשו כל מדעם ול' רז"ל ממארי רשותך פרע אפרע:

ואמר לנא החתן וכו'. שאינן רשאים. לחתום עד שיאמר להם חתמו או יחתמו בפניו שאינן אלא שלוחיו ואם נמחק השטר או נאבד אינן רשאין לכתוב שטר אחר אלא במצותו אפי' ברי להם שלא נפרע לפי שכבר עשו שליחותן: קבלית עלי ועל ירתאי בתראי שהמלוה קודמת לירושה דשעבודא דאורייתא ועל כל נכסי בכלל נכסים הם עבדים ובהמות ושטרות ועופות ותפילין כדאיתא בגמרא. וקרקעות הם נכסים שיש להם אחריות וכו ס"ת נוטלת האשה בכתובתה:

ממקרקעי ואגבן מטלטלי כל קרקעות שיש לו לאדם וכן מטלטלין שהיו לו משעת שעבוד חל שעבוד עליהם ואם לא מכרן יגבה מהם. אם אין לו קרקעות עכשיו וקנה קרקעות לאחר מכאן ומכרן אם לא כתב לה דקנאי ודאקני אינה גובה מהם וכ"ש מטלטלין שאפילו כתב לה דאקני אם מכרן אינה גובה מהם. ואם כתב דאקני וקנה קרקעות ומכרן גובה מהם שהלוקח הפסיד לעצמו שלקח קרקע המשועבדת לכתובה ובעל חוב דשטרא קלא אית ליה אבל אם קנה מטלטלין ומכרן אפילו כתב דאקני זכה לוקח שאין דין קדימה במטלטלין שאין אדם סומך עליהם כמו שהוא סומך על קרקעות ואם כתב דאקני קרקעות ואגבן מטלטלין חל שעבוד על המטלטלין ואפילו על המטבע אגב קרקעות כלומר על גב הקרקעות מענין על גבי חרשו חורשים וזהו ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות ולמדו זה מהכתוב בבני יהושפט ויתן להם אביהם מתנות עם ערי מצורות. ואמרו שם שאפילו אין המטלטלין צבורין בתוך הקרקע כיון שנקנה הקרקע נקנו המטלטלין בכל מקום שהם ואפילו קרקע כל שהוא ומטלטלין הרבה וזהו לשון הכתוב בכתובה מקרקעי וכו' שיהיו הכל משועבדין לכתובה זו ואפילו ימכרם תוכל להוציאם מיד הלוקח והיה מן הדין שאם הבעל מכר מטלטלין שהיו לו או שקנאם אחר הנשואין שתוכל האשה לגבות מהן באלמנות וגירושין אלא שלא נהגו כן מפני תקנת השוק שלא יהא אדם מוצא מי שיקנה ממנו מטלטלין כשיצטרך אבל הדין בקרקעות נשאר קיים שאם ימכר קרקעותיו אפילו אותם שקנה אחר הקנין תוכל לטרוף אותם מן הלוקח ואם לא היו לו נכסים וקנה אח"כ והיו עליו ב' כתובות או כתובה ובעל חוב ומכרן וכו' ע"ש: דקנאי ודאקני. כותבין כן שאם אין לו עכשיו נכסי. וקנה אח"כ שתוכל האשה לגבות מהם ואפי' מכרם לפי שבשעת קנין נשתעבדו לה כל הנכסים שיקנה אע"פ שלא היו בעולם כדאי' בגמרא:

נכסין דאית להון אחריות וכו' הלשון הזה אינו אלא פירוש מקרקעי ואגבן מטלטלי שהקרקעות יש להן אחריות שהם קבועין והמטלטלין אין להם אחריות ויכול להשמיטן ולשון אחריות הוא מל' אחר שיוכל לרדוף אחריהם ולטרוף אותם מהלוקח:

כלהון יהא אחראין. שאם אמכרם תלך אחריהם ותטרוף אותם מהלוקח וכיון שכתוב כלהון נכנס בכלל זה כל המטלטלין אפי' חטי ושערי וכל נכסיו אחראין לכתוב' ומתקנת שמעון בן שטח הוא (כמובא לעיל) וערבאין. ל' גמרא נכסוהי דבר איניש אינון ערבאין ליה ולמדו מזה שכמו שאין נפרעין מן הערב עד שיתבע הלוה תחילה כן הדין בנכסיו שדינן כדין ערב: ומשועבדין. לשון עבדות והשתחואה דעבד לוה לאיש מלוה תרגה ישתחוו לאומים ישתעבדון לך מלכין:

ואפי' מן גלימא דעל כתפאי. לשון התלמוד הוא בפ"ק דקמא ובפ' מי שמת מניה ואפי' מגלימא דעל כתפיה:

ואחריות. אחריות גמורה בקנין גמור. מעכשיו צריך שיאמר מעכשיו שבקנין סודר אם אין בו מעכשיו ואינו מקנה לו אלא לאחר זמן הקנין בטל ע"כ כותבין שכל הנכסים שקנה מכאן ולהבא הם משועבדין מעכשיו לא לאחר שיקנה אותם ואחריות הוא מקבל שלא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן טלי אותה על כן הוא מקבל עליו אחריות כמו שתקן שמעון בן שטח: וחומר וכו'. זה נמסר לדיינים לדון כפי מה שימצאו בספרים בענין גבייתה בין ממנו בין מן היורשים בין היא בין יורשיה על פי התקנות. דלא כאסמכתא ענין אסמכתא הוא אדם שקבל על עצמו להתחייב בדבר קשה ונוסף על המנהג יכול לטעון הייתי סומך בדעתי שאוכל לקיים זה ועכשיו איני יכול לקיימה וקיימא לן דאסמכתא לא קניא ואם קבלו ממנו בקנין בב"ד שוב קניא ובמעכשיו קניא אפילו בלא ב"ד חשוב ע"כ הוא מקבל עליו שעבוד זה החזק דלא כאסמכתא בקנין גמור מעכשיו. ודלא כטופסי דשטרי נראה שר"ל שלא יוכל לטעון שכל מה שנכתב בכתובה זו לא צויתי מזה כלום לסופר אלא שהסופר יש לו טופסין ומהם רואה וכותב כל מה שכתוב בהם ע"כ הוא מקבל עליו שאין זה השטר כדין טופסין דשטרי והר' יונה ז"ל פי' שלא יכול לטעון לא לשעבוד גמור נתכוונתי אלא לשופרא דשטרא ולסמוך על מה שיש בדעתי לפרוע מעות או מטלטלין או קרקעות בני חורין וזה שכתבתי בשטר הוא כמו שכותבין הסופרין בטופסי שטרות מה שלא שמעו מן הלוה ע"כ פירש שלשעבוד גמור נתכוון. בביטול וכו' שלא יטעון לומר אנוס הייתי כמו שהודעתי לפלוני ופלוני וכמו שאמרו בגמרא עדים שאמרו מודעא היו דברינו ע"כ הוא מבטל כל אותן דברים שמסר לעדיו ולשון מסירה נזכר במודעא בתלמוד מאן דמסר מודעא אניטא. וקנינא וכו' שאלו לר' יהודה הלוי ז"ל מה הועיל זה הלשון והלא ל' עתיד הוא כמו שמענו ועשינו שהוא כמו ונשמע ונעשה שהוא הופכו לעתיד וא"כ וקנינן ר"ל ונקנה ועדיין לא קנו והשיב כי הפרש יש בין שהוא תחלת דבור בין שהוא באמצע דבור כי ועשה בצלאל הו' הוא ו'

ההפוך אבל מי פעל ועשה הוא וא"ו העטוף נמשך לתחלת הדבור שהוא פעל שהוא עבר וכן ועשה הוא עבר וכן וקנינא הוא נקשר עם אמר לנא פלוני וקנינא עבר עם עבר וענין זה הקנין למדנו מבועז שנאמר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וקיימא לן דבועז נתן לגואל וכיון שקבל הגואל אותו נעל נקנה הנחלה לבועז ולזה נקרא זה הקנין חליפין שבאותו כלי שמשך מקנה מיד הקונה החליף לו אותו דבר הנקנה לקונה מיד המקנה. ונקרא זה הקנין קנין סודר ובזה הקנין אדם קונה קרקעות ועבדים ובהמה וכל המטלטלין דכתיב לקיים כל דבר אבל מטבע לא אלא באגב כדאיתא בגמרא וסודרא דקני על מנת להקנות הוא שהיא מתנה ע"מ להחזיר ואם תפס אותן המקנה ולא החזירו לא מתפיס ליה שצריך להחזירו ואם רצה לעכבו לעצמו אין שומעין לו דחליפין מתנה ע"מ להחזיר הוא.

וצריך לתפוס ג' על שלשה אצבעות או יותר דזהו שיעור בגד לענין טומאה. והסופר או העדים שהם מקנים בסודר שלהם הרי הוא כאלו נתנוהו אל הקונה שיקנה בו ואחר שנעשה הקנין חוזר להם דמתנה על מנת להחזיר הוא בין שהיה הסודר של הקונה עצמו בין שהיה של אחרים ומטבע אינו נעשה חליפין שאם נעשה הקנין במטבע לא קנה משום דדעתו אצורתא וצורתא עבידי דבטלה ובכלי קונין אע"פ שאין בו שוה פרוטה אבל בפירות לא ולזה כתבינן וקנינא מיניה במנא:

דכשר. למעוטי אסורי הנאה שאם נעשה הקנין בדבר שהוא אסור בהנאה כגון כלי של ע"ז אינו קנין כלל:

למקניא. ולא לאקנויי לאפוקי ממ"ד בכליו של מקנה שצריך שיהיה כליו של קונה ויתפסנו המקנה:

ביה. למעוטי מטבע שאין מטבע נעשה חליפין ולחוש לסברת הרי"ף והרמב"ם ז"ל הנהיגו למסור הכתובה בפני עדים ביד הכלה ואם יש מחקין והוא שנמחק הדיו בעודו לח או גרר שגררוהו יבש או תלויות על השטה הראשונה או בין השיטין יקיימו אותם ויאמרו תיבה פלונית היא על המחק או על הגרר או על השטה העליונה או ביני שיטי:

שריר. ל' חוזק כמו חיטי קרדניתא דשרירן ויבישן שהם קשות וחזקות:

וקיים. כותבין ביו"ד אחת מלשון קימו וקבלו היהודים וכאשר קים. וצריך שיקראו העדים השטר קודם שיחתמוהו או יקראנו הסופר. ויכול לקרות הסופר ויכול לקרות הסופר וקנינא קודם הקנין ולא חיישינן למיחזי כשיקרא אלא בדבר שהשקר יכול להתברר. לא כן הכא כיון דבגמר הדבר נראה שהוא אמת ואעפ"י שבשעת קריאה עדין לא קנו ממנו כיון שאין חותמין עד שקונין ממנו יכולין לקרותו ולא מיחזי כשקרא ואלו היינו חוששין למחזי כשקרא היה אסור לכותבו עד שיקנו ממנו וכיון שבכתיבה אין

חוששין למחזי כשקרא כ"ש בקריאה: ונהגו שהחתן חותם קודם העדים ויש בזה תיקון גדול שאם לא מצאו קיום מחתימת העדים ויש עדים באיזה יום ראוהו בחתימת החתן הרי הוא כאילו נתקיים באותו יום ואינו נאמן לומר פרעתי וטורפת מן הלקוחות כדין שטר מקויים. ודוקא בחתימת החתן בכתב ידו אבל אם צוה לחתום לסופר או לאחר אין התימה זו כלום אפילו מדין עד אחד שאפילו קרוב חותם בשביל החתן ואם היה לו דין עד אחד היה פסול השטר ואם היה רחוק צריך להתיישב בדבר אם יש לו דין עד אחד. (ובענין תנאי כתובה הכל כמנהג המדינה):

סימן ו

בהתקדש יום רביעי האנשים השלמי' המתקדשי' והמטהרים הנגשי' אל ה' יתקדשו כי קדוש היום לאדונינו ובו יתבאר משפט היום ומעשהו: א אמרו חז"ל במ' על פ' ויקח את מחלת שנמחלו עונותיו מכאן שיום הנשואין היא יום מחילה וכפרה לחתנים כמו יוה"כ והכנה"ג כ' משם הר"י מברונא שנמחלים עונותיהם משום דחתן דומה למלך ואמרינן דמלך נדון בכל יום והדבר ברור דאינו מכפר כי אם לשבים ולמאמינים דלא עדיף מיה"כ עצמו לפיכך נהגו שהחתן והכלה מתענין ביום חופתן. ועוד טעם אחר אמרו כדי שלא יאכלו וישתו וישתכרו ויאמרו קדושי טעות הן וכ' הכנה"ג דלפי הטעם האחרון אם ברכ' הקדושין אינן ביום ברכה אינן מתענין אלא ביום האירוסין וכ' הרב אליה רבה דאפי' אלמן ואלמנה מתענין אף לטעם ראשון דהא נדרש מפסוק ויקח את מחלת וכו' וכתיב על נשיו לו לאשה הרי שהיו לו כבר נשים ולפי הטעם הראשון ראוי להשלים התענית ולטעם הב' א"צ לה שלים אלא מתענה עד שיכנס לחופה ואז יוכל לשתות מכוס של ברכה כמו שכתב רע"א בא"ח וכן מי שיש לו נשואין בחנוכה אין לו להתענות אבל אם יש לו נשואין בניסן מתענ' אפי' ביום ר"ח עצמו מפני שהוא א' מן הימים שמתענין בהם כמ"ש בש"ע א"ח סי' תק"ף וחתן בכור שנשא אשה בע"פ אם נפשו איותה להתענות תע"ב דלא כמאן דאסר הרב ברכי יוסף הי"ו א"ח סי' תע"ב עי"ש ולעד"נ דראוי שיתענה כיון דמצטרף טעמא אחרינא דהוי יום כפרה דידיה מיהו אם אינו בכור נראה דלא יתענה דשאני מתענית הבכורות דיש לו עיקר ממס סופרים והוי נמי פרסומי ניסא כמו שכתב הרב בית דוד ע"ש אבל תענית החתנים אינו ראוי דידחה לתלת מילי עי"ט וכו' ול"ג בעומר ומר"ח סיון עד שבועות ובימים שבין יוה"כ לסוכות מתענה אבל באסרו חג ובט"ו באב וט"ו בשבט אינו מתענה כיון שמוזכ' בגמ'. מג"א. מ"מ צריך ליזהר שלא יהיה רודף אחר מותרות מאכל ומשתה. ובכנה"ג הביא בשם ח' אחד בימים

שאין מתענין יעשה החופה בשחרית ולא יאכל עד אחר החופה ולענין קבלה אפי' לפי הטעם הראשון דצריך להשלים לכאורה נראה דאין צריך קבלה דהוי כמקובל ועומד מכח המנהג הקבוע לתתני' להתענות ביום חתונתם מיהו טוב לקבלו אחר התפלה כדי שלא להפסיק תפלתו וגם בשעת התפלה כשמגיע לש"ת יהרהר בלבו שמקבל התענית וכמו שכתב רמ"א בש"ע א"ח ע"ש ואם מקבלו בשבת נוסח ענין הקבלה הוא הריני בתענית נדבה למחר אבל התחנה לא יאמר. הרב מחזיק ברכה הי"י ב"כ משום הר"ב מור וקציעה:

ולענין להתפלל ענינו כתב רמ"א בש"ע א"ח דיכול לאומרו הגם דאינו משלים כיון דאומרו בש"ת דבלאו הכי יכול להוסיף שם מה שרוצה והט"ז כ' דמ"מ לשון צו"ם התעני"ת אינו הגון דסתם תענית הוא יום שלם והדולג ב' תיבות אלו צום התענית יפה עושה:

והרי מסודר לפניך נוסח עננו להתפלל החתן ביום הזה לשפוך שיחה ולדרוש סליחה ביום מחילת עונותיו מיוסד ומתוקן על עיצומו של יום בין תבין את אשר לפניך יהי רצוי לפני האל כי"ר:

עננו אבי עננו (ביום צום תענית) הזה כי בצרה גדולה אני על כל מה שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך מיום היותי על האדמה עד היום הזה והדבקתי רעה על רעה. והרהורי עבירה הרהרתי. והלכתי אחרי שרירות לבי הרע ואחרי ראות עיני בראיות האסורות ופגמתי בעיינין עילאין נלכדתי במצודה רעה ופגמתי באות ברית קדש. מתבושש אני בחטאי ומוכלם אני מעונותי ונחפר מפשעי. אך לא להכעיסך נתכונתי ואתה בוחן לבות וכליות גלוי וידוע לפניך כי לא במרד ולא במעל לעשות נגד כונתך אלא יצרי הרע פתני והדיחני גדר בעדי ולא אצא הכביד נחשתי. ועתה יי צור תקותי ותקות אבותי הנה שבתי אליך בבשת פנים ביום (ביום צום התענית) הזה יום מחילת עונותי כי ימינך פשוטה לקבל שבים. אנא יי כפר נא ביום הזה על כל מה שחטאתי ותשליך במצולות ים כל חטאתי הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. והחזק בדק ביתי הרעועה ותקן כל אשר עותתי והעלה והאר כל מה שפגמתי בהם ויהיו למאורות כמשפט הראשון ותלקט כל אשר פזרתי והן הנה מלופפות בי ותרחיקם מאתי ומגבולי. ולא יגעו בי ובנפשי ולא ילוו אותי לקבר לאמר אבינו אתה. ולא תאונה אלי רעה ונגע לא יקרב באהלי. ובכח שמך הגדול היוצא מפסוק חיל בלע ויקיאנו כאריה תשאג לעומתם ותוציא בלעם מפיהם והשג תשיג והצל הציל וישוב הכל לאיתנו הראשון ולא ידח ממנו נדח והאשה הבאה אל ביתי אשר הוכחת לבת זוגי יהי

רצון מלפניך שיהא זיווג הראוי ומתקיים לבל אמות ואספה בלא עתי ח"ו (וסוד הענין עיין בזוהר פ' וילך) ולא אדחה מפני שום אדם שבעולם. אנא ה' מלטה נפשי וגם עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני עד מלאת ימי שנותי בהם שבעים שנה ויתקיים בי מקרא שכתוב כי אותך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך אמן סלה. ואל תסתר פניך ממני היה נא קרוב לשועתי טרם אליך אקרא אתה תענה אדבר ואתה תשמע כדבר שנאמר והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע כי אתה ה' עונה בעת צרה ושומע תפלת כל פה וכו':

מרגניתא טבא די השכחת בבית גניזא דמלכ"א בר אורי"ן ובר אבהן בכתר שם טוב עולה רחימא דנפשאי בן לאותו צדיק הרב המופלא חסידא קדישא הרב המחבר ספר עדות ביהוסף על הש"ס כמהור"ר יוסף בן סאמון זצק"ל תפלה הגונה ונאים הדברים למי שאמרם כאשר עיניך תחזינה מישרים לומר האשה ביום כניסתה לחופה כי עת לחננה כי בא מועד הסליחה כמובא בפנים וזו תוארה:

אלהים מושיב יחידים ביתה:

ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו: ויבן יי אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויביאה אל האדם: ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ:

אתה הוא יי אלהים האל הגדול הגבור והנורא אתה עשית את השמים ואת הארץ אתה הוא יוצר האדם ונפחת בו רוח ונשמה ובראת איש ואשה ורשמת בהם שמך הקדוש יו"ד באיש וה"א באשה למען דעת וללמד אותם לאמר זכו שכינה ביניהם לכן אני האשה הנצבת לפניך היום יי האלהים אלהים קדושים המוכנת ומזומנת בקדושה ובטהרה כדת משה וישראל עבדיך ליכנס לחופה עם החתן בעלי הנני מפלת תפלה ותחנונים לפני כסא כבודך בעת ובעונה הזאת שאתה מוחל לי ולבעלי על כל עונותינו וחטאתינו ואשמותינו ככתוב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיי. ועונותינו מתפקקין על ידי תשובה ומעשים טובים וחופה: (

א"ה זאת התפלה טוב לאומרה ג"כ ביום הקודם לטבילת מצוה כמובן מעניגה) יהי רצון מלפניך שתשרה שכינתך ביני ובין בעלי ותיחד עלינו שמך הקדוש יו"ד ה"א ותכניס בלבנו רוח טהרה וקדושה ותרחיק ממנו כל מחשבו' והרהורים רעים ותתן לנו נפש זכה וברה ביני ובין בעלי ולא ניתן עינינו אנחנו שנינו בשום אדם בעולם כי אם עיני בבעלי ועיני בעלי בי ויהיה בעיני כאלו אין אדם טוב ויפה ובעל חן בעולם כמו בעלי כדבר שנאמר שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך: ונאמר כי הוא אדוניך

והשתחוי לו: וכן יהיה בעיני בעלי כאלו אין אשה יפה ובעלת חן והגונה בעולם כמותי ויהיו כל מחשבותיו בי ולא בשום בריה אחרת בעולם כדבר שנאמר יפיפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך. ונאמר ויתאו המלך יפיך: ונאמר על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו:

ויהי רצון מלפניך יי האלהים שיהיה זיווגנו עולה יפה. זיווג הגון של אהבה ואחוה שלום וריעות זיווג כשר כדת משה ויהודית זיווג הגון של יראת שמים ויראת חטא, זיווג של בנים הגונים צדיקים ותמימים וישרים.

זיווג של זרע של קיימא זיווג של ברכה כדבר שנאמר יי זכרנו יברך יברך את בית ישראל. זיווג שיקוים בי הדבר שנאמר אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זתים סביב לשלחנך. זיווג שיהיה שמח בי בעלי יותר מכל הטובות שיש לו בעולם כדבר שנאמר בית והון נחלת אבות ומיי אשה משכלת. זיווג שלא יהיה ביני ובין בעלי לעולם לא כעס ולא רוגז ולא קנאה ולא תחרות. אלא אהבה ואחוה שלום וריעות וענוה ורוח נמוכה וסבלנות. זיווג של אהבה צדקה וגמילות חסדים ועשית טובה לבריות. זיווג של זרע של קיימא בריא וטוב שלא יהיה בו ולא בשום אחד מאבריו שום נזק, ולא חסרון לא פגע ולא נגע ולא מחלה ולא מדוה ולא כאב ולא צער ולא רפיון ולא כשלון ולא יחסר טוב כל ימי חייו זיווג שתמשיך עלינו בנשמתנו רוחנו ונפשנו וגופנו קדושה וטהרה במחשבה בדבור ובמעשה כיהודים כשרים זיווג של דין ישראל קדושים. זיווג של הצלחה וברכה ברכות שמים, מעל ברכות תהום רובצת תחת ברכות שדים ורחם. זיווג של זרע קדוש וטהור טוב ויפה מתוקן ומקובל ובכן לשם יחוד קודשא בריך היא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחדא שם יו"ד ה"א בשם וא"ו א"ה הריני מוכנת ומזומנת לעשות טבילה כדת משה וישראל יהי רצון מלפניך יי אלהים שתטהרנו ותקדשנו בקדושתך ותשפיע עלינו רוח טהר' וקדוש' מאתך ותתרצ' בנו ובמעשינו ותזכנו לעשות רצונך תמיד כל ימי חיינו ותברך אותנו מברכותיך כי אתה הוא מקור הברכות ברוך ומבורך תמיד. ברוך יי לעולם אמן ואמן: (

א"ה זאת התפלה ג"כ נראה שטוב לאמרה תדיר)

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שתשמור ותנצור ותנטור תמיד את בעלי מכל נזק ומכל רע ומכל חולי ותתן לגו חיים טובים. חיים ארוכים חיים של עושר וכבוד. ותתן לנו זרע של קיימא ובנים הגונים וצדיקים וחטע בינינו תמיד אהב' ואחו' שלום ורעות ותקבע אהבתי בלב בעלי שלא יחשוב בשום אשה בעולם זולתי. ותטע בלבנו אהבתך ויראתך לעשות רצונך ולעבדך

בלבב שלם כיהודים כשרים ולעשות צדקה וחסד עם עמך ישראל ותברך את בעלי ברכה שלימה ברוב עוז ושלום כדבר שנאמר יברכך יי וישמרך. יאר יי פניו אליך ויחנך. ישא יי פניו אליך וישם לך שלום. ונאמר יי ישמרהו ויחייהו יאושר בארץ. אמן וכן יהי רצון: ומה טוב ומה נעים ביום קדוש כזה להתקדש בקדושה יתירה שיטבול החתן במקוה טהרה לרחוץ ולטהר ולהשליך מעליו כל זוהמתו ומחשבותיו והרהוריו אשר לא טובים וכתב החסיד בשער אהבה כי הטבילה הוא סיוע גדול לקניית הנשמה ודומ' דבר זה אל החזר' הכלים בכבשן כדי שיטהרו ויתלבנו ובצאתם מן הכבשן הם חדשים גם האדם בהכנסו אל המקוה הוא כדי להכלל ולחזור הנשמה הפגומה והאברים הפגומים למקום שיצאו ושם מתעלמים כעובר המתעלם בבטן אמו ובצאת האדם מן המקוה הרי נתקנו איבריו ונשמתו והרי הוא חדש ואין לחיצונים חלק בו וירגיש האדם בעצמו רוח חדשה מניצוץ הנשמה שחזרה אליו וכתב החסיד הרב חסד לאברהם הטעם למה אין טהרה אלא במים הוא כי הטומאה היא רות כמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ והרוח אין בטבעו ליכנס תוך המים וכשהוא נכנס במים נשלף ממנו מעט מעט ולכן אמרו חז"ל שצריך שיכנס כל גופו במים ואם ישאר חוצה אפילו ראש שער א' מגופו לא נטהר כי משם נאחזת כל הטומאה וחוזרת לשרות בגוף ויתודה בתוך המקוה בדמע כי הוא עזר להועיל לו לסלק החיצונים מעליו כמ"ש סורו ממנו וגו' ולפיכך אם עודנו עומד במקוה כי בא להעבירם ע"י הטבילה אם גם יתן את קולו בבכי. הרשעה כולה כעשן תכלה. ויזדוגו דודים יחד בקדושה וטהרה וכל מעשיהם יכונו לכונת יוצרם ובמקום גילה שם תהא רעדה בהכנסם לחופה וה"ן קול ענות גבורה איזהו גבור וכולי (קול מצהלות חופות חתנים) אנכי שומע:

ב קו"ל האמור בפרש"ת מל"ך כמוהר"ר אי"ק זלה"ה קו"ל

תפלה זכה וברה בסדר ארוסין ונשואין ז"ל נוהגין פה ליוורנו יע"א ביום הנשואין להתפלל מנחה בבית החתן (וערבית בליל שבת החופה) בעשרה וקודם שמונה עשרה אומרים שירות וזמירות לשבח החתן ואחר תפלת י"ח קדיש תתקבל כי אין נ"א בבית החתן ובמקום למנצח בנגינות אומרי' רחש לבי מפני שמדבר ע"ע חתן וכלה וקורא לחתן מלך כדאיתא בפרקי ר"א החתן דומה למלך מה מלך לובש בגדי כבוד כך החתן מה מלך הכל מקלסין אותו כך, החתן מה מלך וכו' כך וכו' מה המלך שמחה ומשתה לפניו כך החתן וכו' ועו"ש ע"ש ואומר קדיש יהא שלמא עלינו וכו' ופסוקי אברכה וגו' בעוד שמלוין החתן לבית הכלה והטעם כבר כתוב שם בדף קמ"א ושם נאמר ובשבת חתונה כשיוצא החתן מבה"כ בכבוד והדר נוהגין לומר אחריו בקול רנה פסוקי אברכה וגו'

עד ומכל מגורותי הצילני וכו' והכל לפאר ולשבח לשי"ת ולא נשכח ברית אלהינו אף בעת השמחה בבואנו ובצאתו ובמקום גילה שם תהא יראת ה' על פנינו ותמיד תהלתו בפינו וכן יורה התכת הכתובים החתן מבשר ואומר אני אברך את ה' בכל עת ועם חסד אשירה והענוים ישמעו כי בו תתהלל נפשי גם כשהוא מתנהג עמי במדת רחמים ואיני בועט בו ח"ו ועל זאת ישמחו יעלצו עמדי ולא על ההנאה גופנית שיש להם ביום גילה וא"כ בואו אחי וגדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו כי איני רוצה לטול ממני עול מלכות שמים אפי' שעה אחת זכר לדבר כי אעלה על ראש שמחתי שבט עברתו יתב' ורחמיו כי רבו וזהו דרשתי וגו' ומכל מגורותי הצילני כי וגילו ברעדה כתיב אשרי העם וכו' עכ"ל ועדיין מקום הניח לנו לנתינת טעם והיתה הרוחה למה שנוהגים לומר פסוק דרשתי ומכל מגורותי הצילני והוא ע"פ מה שאמרו חז"ל שלשה צריכין שימור חתן חולה וכלה וכו' לפי שמתקנאים בהם וכו' וא"כ החתן בתר צלותיה ותהלותיו לאל כמובא לעיל מבשר ואימר דרשתי וגו' ומכל מגורותי הס המזיקים המתקנאים בי הצילני הן תוחלתי כי נעשתה בקשתי ורצון יראיו יעשה וגם לחתן תורה ולחתן בראשית שייך האי טעמא כי אין יותר מקום קנאה וקטרוג כמו במקום קדושה וכל מגמתם של אלו החתנים כדי שיהיה סוף התורה נעוץ בתחילתה ותחילתה בסופה ועוד שהם מקשטים את התורה כחתן המקשט את הכל' וד"ל. וכ"ג ביה"כ יוכיח עיין בתי"ט במ' ולא אירע קרי לכ"ג ביה"כ: מעי מעי אוחילה אריד בשיחי ואהימה על חורבן בית אולמי ועל גלות השכינה אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוגי לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי:

לא ידענו ע"מ סמכו שלא לומר ס' פטום הקטורת במנחה שמתפללין בבית החתן (ובבה"כ הגדולה) גם בתפלת מנחת יום שבת וימים טובים דכיון שהוא קרבן צבור קבוע כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ובשלמא מה שנוהגין לאומרו בשחרי' ובתפל' מוסף אחר אין כאלהינו דאיכא מקומות דלא נהיגי' לאומרו ניחא כיון דמה שנוהגים לאומרו אחר התפלה הוא כדי להגן מהצר' ובשבת וי"ט כל מידי דשייך לזה לא אמרינן והצרה נשכח' ורבה העזוב' בקרב האר"ש אבל בין הערבים דאמירתו במקום הקרבתו מאין הרגלי' שלא לאומרו וישר חיל' של בני הישיבות ושאר בתי כנסיות שאומרים אותו וכן ראיתי בס' תפלה זכה במנח' של שבת שמזכירו עי"ש וא"כ ה"נ בבית החתן לאו יפה עושים שלא לאומרו וראוי לבטל המנהג ואדרבה כיון שהוא מסוגל להצלחה כידוע היה להם לאומרו כי השעה צריכ' לכך ביום חתונתו וביום. שמחת לבו וסימנא מלתא היא וכן הנהגתי בעצמי והדברים פשוטים:

ג' כתב הרמב"ם ז"ל כשחתן נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו מקום הנחת התפילין כדי לזכור ירושלים שנאמר אם אשכחך ירושלים וגו' וכ' המ"ר ועכשיו נוהגין לשבר הכוס וכ"כ הרב"י בא"ח ואה"ע עי"ש והעולם נוהגים לומר בס"ט בשעה ששוברין הכוס כמדומה להם שהוא לשם שמחה ואינו אלא לשם עצבון כדי שלא ירבו בשמחה זכר לחרבן בית מאויינו ע"כ ומה טוב שיאמר החתן לפחות מיהא בלחש מזמור על נהרות בבל וגו' וגדול' מזו כתב הט"ז שיש מקומות שהשמש אומר הפסוק הזה אם אשכחך ירושלים וגו' והחתן אומר אחריו מלה במלה וכן התקינו חז"ל שהעורך שלחן לעשות סעודה לאורחי' אפי' בסעודת מצוה כמילה וחתונה וכ"ש בשאר סעודות מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם וכ' ה' יעב"ץ אמנם בסעודת שבת וי"ט כתבתי בחבורי דשרי לדעתי ואיסורא נמי איכא אם מקומו ניכר שפנוי משום כך עמו"ק וכשהאשה עושה תכשיטי כסף וזהב משייר' מין ממיני התכשיט שנוהגו' בהם כדי שלא יהיה תכשיט שלם וכ' ה' יעב"ץ ונ"ל להחמיר בזו גם בשבת וי"ט וכל אלו הדברים כדי לזכור את ירושלים שנא' אם אשכחך ירושלים וגו'. וכ' ה' יעב"ץ מי יודע שמא כמה לא הצליחו זווגם בעון זה שאינם שמים על לב אבלות ירושלים בעת שמחתם. עוד כתב. לקמיה ז"ל אלמלא לא היה אלא עין זה בידינו שאין מתאבלין על ירושלים כראוי די להאריך גליותנו והיא בעיני הסבה קרובה היותר גלויה עצומה וחזקה לכל השמדות המפלגות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיונים אשר מצאונו בגלות בכל מקומות פזורינו על צואריו נרדפנו לא הונח לנו להרגיע בגוים עם שפלותינו ענינו ומרודנו לפי שיצא האבל הלז מלבנו בהיותנו שוקטים בארץ לא לנו שכחנו את ירושלים ולא עלתה על לבבנו ע"כ כעת מלב נשכחנו מדור לדור. נוסף יגון על יגוננו ומכאובנו וכל אוהב אמת יודה לדברינו.

וכאשר יוכיח הנסיון ביחוד ביום ט"ב המר מי ומי המתאבל ונאנח על חורבן בית ושממות ארצנו כראוי ממעמקי הלב כמה דמעות נשפכות על זאת. ואצ"ל בשאר ימי השנה ואין זוכר ואין פוקד ואין דובר דבר ממנה אפי' במחשבה לא בא זכרונה כאלו מקרה הוא היה לנו על כן שבנו לחטאת אבותינו ללמוד דרכי הגוים שממנה נמשכו כל הרעות בכלל כאשר נאמר להלן בס"ד:

ובספר ח"י בקונט' הנדפס שם ממהר"י לגני כתב ז"ל ברם נלע"ד שבשבת ויום טוב אין לעשות שום היכר זכר לחרבן ולמקדש כגון כשעורך שלחן ועושה סעודה לאורחים וכן הנשים הנוהגות לשום רצועה שחורה על ראשן וכיוצא דכשם דבשבת ויו"ט אין להתאונן ולקונן עליו ואפילו לזכור חורבן הבית כמו שכתבתי בסוף הלכות בין המצרים

בדיבור כאש ע"ש כן אין לעשות שום היכר בשבילו ואין לחלק ולומר דוקא לזכור בפה דחמיר ולפיכך מחמרינן אבל לעשות זכר בסימן בלבד דקיל טפי מקילין ועושין דהא מצינו שאפילו בשבת חזון הסוברים שאין מחליפין בו בגדים כשבתות אחרים עם כל זה אמרו שמחליפין הכתונת לבן שאם אינו משנהו היה נראה בו אבילות כמו שהבאתי שם בהלכות בין המצרים בסוף דבור כאש בשם הרמ"י וע"ץ וע"ש הא קמן דכל שנראה משום אבילות אין לעשותו ומכל שכן לסוברים דאין משנין כלל שבת חזון בבגדים משבתות אחרות אם כן כל שכן דשבתות דעלמא וימים טובים דאין לעשות שום פעולה שנא' בו שהוא משום אבלות ונראה שכן הוא דעת בעל לוחות הברית דף ר"א ע"ב דכתב וז"ל האדם יקריב את עצמו במעש' כיצד הוא סימן אבלות על ירושלים מראה בכל פעולתו ובזה בונה ירושלים כדרך שאמר הפסוק שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה כי האבילות מזכך וסותר את החורבן וזה הסותר הוא על מנת לבנות כי באבילות מעורר הזכרת ירושלים לטובה ורמז לדבר תיכף בחורבן ירושלים נולד משיח כמוזכר במדרש איכה רבתי על כן אין להתאבל בשבת כי בנין בית המקדש אינו דוחה את השבת עד כאן לשונו אמנם בחול לא תשכחו מלעשות כנזכר לעיל בכל פעולותיכם ולקונן ולהתאבל עליו ולמעט בשמחה אם אינה של מצוה כי דיו לעבד להיות כרבו כדגרסינן במדרש ילקוט איכה סי' תתר"א דף קס"ו ע"ד אמר ר' יהושע בן לוי היום שחרב ירושלים וחרב בית המקדש כביכול אין שמחה לפני הקב"ה עד שיבנה את ירושלים ויחזיר את ישראל לתוכה שנאמר וגלתי בירושלים וששתי בעמי ולא ישמע בה עוד קול בכי וקול צעקה אכי"ר:

ובענין מלבושי הנשים הביא עוד שם מהרב של"ה ז"ל וכן אמרו כשהאש' עושה תכשיט מכסף וזהב משיירת מין ממיני תכשיט שנוהגים בה כדי שלא יהיה תכשיט שלם וע"ז לבי עלי דוי בראותי המנהג הרע ההוא בגלות המר הזה מקשוט' הנשים מלבושיהן ותכשיטיהן שמתקשטות במילוי כאלו היה בהמ"ק קיים ועברו אדרבנן וגם גורמין הרבה רעות מהעכו"ם המתקנאי' והחרדין והצנועין מושכין את ידיהם:

עניני צניעות

וישקף אבימלך בעד החלון (מצרי) הר' יעב"ץ ז"ל ולעולם תראה אפילו משרתת יהודית לובשת מיד מלבוש מוד"א חדש בהתחלתו בטרם נתפשט בין המון עם הארץ וכל בגדי צבעונים חדשים גם ישנים אינם מספיקים להשביע תאותן וחמדתן להסב אליהן עיני כל רואיהן ע"כ ועיין מ"ש בדף ע"ח ע"ט מה שהפליג לדבר עוד בזה:

וכתב עוד הרבה"י בה' שבת קודש על ענין זה ז"ל ובכלל זה להיות בנות ישראל צנועות בלבושיהן ולא תלבשנה בגדים טובים ומשובחים יותר מדאי אלא בינונים וכ"ש בנות הבנונים שצריכות להכיר בשיעורן ובל תלבשם קנאה ללבוש כבנות עשירי עם אלא כל אחת לפי שיעורה וזה ג"כ מן הדת יהודית שלא לאבד ממון בעליהם כי התורה חסה על ממונן של ישראל וגם האנשים ישנן בכלל האזהרה הזאת שאף הם לא יפנו אחר תפארת הבגדים החמודים כי כמה בני אדם גורמים שאחרים מתקנאים בהם כשהם לובשים בגדים נאים שיקנא בהם והתורה אמרה ולפני עור לא תתן מכשול ולכן מדה טובה לאדם שלא ילבש בגדים טובים ומשובחים יותר מדאי כדי שלא יקנאו בו אחרים ולא ישלוט בו עין רעה וגם כי אין דבר מביא הוללות וסכלות בדעת ב"א ויסב לבם אחורנית לשוב מאחרי ה' ולהתפתות ביצרם הרע כמו הרודף אחר תאותו במלבושים יקרים וחמודים ליפות את עצמו כי היא חמדה הראשונה רוש ולענה שיתעתנו יצרו שיהא מתקן בגדיו ומסלסל בשערו וכיוצא ומראה שאין בזה עבירה ולא ידע שמזה ימשכהו אל מדת הגאוה השנואה מע"א ג"ע ש"ד שאם יבזוהו יאמר בלבו לאדם נכבד כמוני מי יורידני ארץ וכמ"ש במדרש ובזוהר על פ' ותתפשהו בבגדו לאמר שתחילת תפיסת היצר לאדם הוא בתיקון מלבושיו ע"כ וכמה תקלות נפקי מזה ועוד שבזה כמה ממון מונח בארגז בטל ומבוטל שלא ניתן להרוחה ולהוצא' פירו' הן בכסף הן בזהב ובאבנים טובו' ומרגליו' מינים ממינים שונים להשתמש בהם יום א' בשנה דים ובבא השואל להחזיק יד עני ואביון או להשיא יתומ' וכדומה והיתה התשובה כי ברכת הבית מרובה והיוקר יאמיר וכמה נשים חשובות ויקרות כלואות בביתם ולא נסתה כף רגלם הצג על הארץ כי גדול כבוד הבריות ומתביישות להתראות בפני אחרות ובפרט פחותות מהן הלובשות בגדי משי ורקמה וכל מיני תכשיטין ואינם חוששות למה שאמרו חז"ל שלא לבייש למי שאין לה ולעת עתה די בזה:

עניני קדושין

ד דבר תורה האשה מתקדשת בכסף ילפינן ג"ש קיחה קיחה כתיב הכא כי יקח איש אשה וכתיב התם נתתי כסף השדה קח ממני מה קיחה דהתם כסף אף כי יקח דהכא ע"י כסף קבלו חכמים ז"ל שבכל מקום שנאמר כסף בתורה אינו פחות משוה פרוטה לפיכך כסף קדושין נמי דילפינן קיחה קיחה מעפרון אינו פחות מש"פ. ומה שנוהגין לקדש בטבעת יש בו סוד על פי הקבלה עיין בתקונין ריש ת' ח' ובתקונא עשיראה ד' כ"ה ע"ב ואי תמה על עצמך איך אשה מתקדשת בפרוטה והוא דבר מועט עד מאד וגם איך תקנו חז"ל דבר מועט לכתובת אשה כדי שלא תהא קלה וכו' והלא אפי' עני שבישראל

כשיהיה לו קטטה עם אשתו תהא קלה בעיניו להוציאה בדבר מועט כזה עיין בדברי הריב"ש ס' קנ"ג והרוה צמאונך. (בשטר) מנלן דא"ק ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר מקיש הויה ליציאה מה יציאה בשטר אף הויה בשטר. (ביאה) בפי' כתיב בה דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה ופירושו כי יקח איש אשה בכסף כדילפינן קיחה קיחה או שיבעלה וכו' הרי זו היא אשתו ויש לה דין הכתוב בפרשה אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות ואפילו אם עבר וקדש בביאה מ"מ ומשנתקדשה האשה בקדושין גמורין הרי היא כאשת איש לחייב הבא עליה וצריכה גט אבל אינה חשובה כא"א לכל דבר כאשר יתבאר לבוש:

מכמה פסוקים למדנו שאין האשה נקנית להיות אשתו לגמרי ע"י אחד מדרכי הקידושין עד שישאנה ויכניסנה לביתו שכן כתיב במעשה המלחמה מי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה וכן חילק הכתוב בין נערה המאורסה לאשה בעולת בעל וכן בנדרים וכו' ש"מ דקדושין לחוד ונשואין לחוד וכשמכניס' לביתו ומתייחד עמה לחדר מיוחד ומפרישה לו להיות לו לאשה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא שקראוה נישואין בכ"מ ומברכין עליו קודם לכן ברכת נישואין כמו שיתבא' והבא על ארוסתו קודם כניסה לחופה שלא לשם נישואין מכין אותו מ"מ מפני שעבר אדרבנן שאסרוה וי"א דאין צריך יחוד לחדר עמה אלא כל שהביא' החתן לביתו לשם נשואין סגי וי"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה כי חופה ל' כסוי כמו ותקח הצעיף ותתכס דלאו דוקא שהנשואין יהיו הכנסה לבית אלא שעושה דבר שנראה ממנו שמיחדה להכניסה לביתו ונוהגין לכתחילה לכתוב הכתובה קודם כניסה לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו לפי שאסור לשהות עם אשתו בלא כתובה אפי' שעה א' שלא תהא קלה וכו' ואחר שהכניסה לחופה אע"פ שלא בעלה הרי היא כאשתו לכל דבר וגובה ממנו עיקר כתובה ותוספ' אם תתאלמן או תתגרש דחיבת חופה קונה. בד"א חופה דחזיא לביאה שהיא מטוהרת אבל אם פרסה נדה ואח"כ כנסה לחופה ונתייחד עמה אין כאן חיבה כ"כ בחופה ואינו קונה להיות לגמרי כאשתו אלא עדיין היא כארוסה עד שתטהר וי"א דדוקא לענין שלא תגבה התוספת היא עדיין כארוסה דמסתמא לא כתב לה התוספת אלא לחיבת ביאה וכ"ז שאינה ראויה לביאה לא קנתה התוספת אבל לכל שאר דברים הרי היא כנשואה כיון דחופת נישואין דאורייתא כמ"ש לעיל. לבוש (ועיין באחרונים):

דיני ברכת אירוסין

ו אחז"ל כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ומנין לברכת חתנים מן התורה שנ' ויברכו את רבקה ומנין שאפילו אלמנה אסורה שנא' ויקח בועז עשרה אנשים וגו' ויאמר כל

העם אשר בשער וגו' ויהי ביתך וגו' ברישׁ מ' כלה ועיין בש"ס דידן ד' ז' ע"ב ובמה שכתבו התוס' ובש"מ ובמה שכתב הר"ב ברכי יוסף באה"ע סי' ל"ד ואין מקום בכאן לעמוד בזה ול' הלבוש כמו שמברכי' ברכת הנהנין על כל דבר הנאה שבא לידו קודם שנהנה כן מברכין תחלה על ברכת הנהנין על האשה שנתארסה לו בין קדשה ע"י עצמו בין קדשה ע"י שלוחו דכתיב ויברכו את רבקה ואליעזר היה שליח ועכשיו נהגו שאינו מברך לא המקדש עצמו ולא שלוחו אלא אחר מברך כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לברך או משום שהיא ברכת שבח והודא' על קדושתן של ישראל ומאי מברך אקב"ו על העריות וכו' וכמו שיתבאר ונהגו להסדיר ברכה זו על כוס של יין כיון שהיא ברכה של שמחה ומברך עליו תחלה ואם אין שם יין או שכר מברך אותה בפני עצמה והרב באר שבע כתב שיזהר החתן לשתות רביעית לברך ברכה אחרונה והכנה"ג כתב ולא ראיתי בזמנינו זה נזהרין בכך אלא כל שטועמין טעימה אחת די והרשב"ץ כ' שהמברך אינו חייב לטעום ולכן נהגו להטעים לחתן ולכלה כוס של ברכת אירוסין כיון שהמצוה נעשית בשבילן הם ראויים לטעום הכוס יותר מאחרי' ומשם הרמב"ם ז"ל בתשובה כ' שאם חל המילה ביום ט"ב או ביה"כ או בשאר תעניות שאין מביאין כוס כלל ומי שיברך בפה"ג בימים אלו הוי ברכה לבטלה ונ"מ שאם אירע חתונה בי' בטבת או בצום אסתר שכולם מתענין שאין מברכין על הכוס ומנהג מ"ק במילה ובנשואין בשאר תעניות מברכין על הכוס אלא דבמילה בט"ב וביה"כ אין מברכין, ואתר שיגמור הברכה יקדש כדי שיהיה עובר לעשייתן אבל בדיעבד יוכל לברך אחר הקדושין ואם עבר זמן שקדש מחמת איזה סיבה ובירך כבר ברכת אירוסין בשעה שקדש י"א דחוזרין ומברכין תחת החופה בלא הזכרת שם משום הרואים ומנהגנו שלא לחזור ולברך כלל ואם לא בירך ברכת אירוסין בשעה שקדש (וכגון שעבר על תקנת הקהל שקדש בלא חרם וכו') לא יברך אותה בשעת נישואין ש"ע. ורמ"א כ' וי"א דמברכין אותה בשעת הנשואין וכן

נוהגין אפילו קדש אשה מזמן ארוך וכן פי' הרשב"ץ כאשר יבא לקמן בע"ה ולענין לקדש פעם אחרת כ' רמ"א דחוזר ומקדש כדי שיהיו הקדושין סמוכין לברכה אבל הכנה"ג סי' כ"ח בהגהת ב"י אות ט"ל הביא דאין צורך לקדשה קדושין אחרים ואדרבא ראוי שלא לקדש דנפיק מיניה חורבא עי"ש ובפרט לפי התקנה שבמח"ק דלא מפקעת הקדושין כלל וכן יצא לדון הריב"א בסי' ל"ד הגהת ב"י אות ו' מדברי הריב"ש דלכולהו טעמי שכ' הר' ז"ל נמצא דמי שקדש ע"י עצמו בזמן אחד ונושא בזמן אחר כגון שקידש בניסן ונושא בתשרי אין לחזור ולקדש בשעת נישואין אליבא דכולי עלמא וכן הוא דעת הרשב"ץ ע"כ ולענין לברך ברכת אירוסין דעת הרשב"ץ דיברך וכמו שפסק רמ"א וז"ל הרב בתשובה

בח"ב סי' ע"ד מצות הקידושין אינה מצוה עומדת בעצמה אלא מצד שהוא מתרת האשה לבעלה אחר שיעשה בה מעשה אחר והוא מעשה הנשואין שאלו קדש על מנת שלא לכנוס אין כאן מצוה כלל ומפני זה מזכירין בברכת אירוסי ענין החופה ע"י חופה וקדושין לומר שהאירוסין אינו אלא מפני זה ומטעם זה אין אנו מברכין אקב"ו לקדש את האשה וכיון שכן כל זמן שלא נכנסה לחופה עדיין מצות האירוסין קיימת ומברך עליה וכו' ואפילו נתאחרו הנשואין זמן מרובה יכול לברך כל זמן שהיא ארוסה ולא כנס וכ' עוד מנימוקי תלמידי הר' יונה דהרי זה דומה למי שלא בירך אחר אכילתו שמברך כל זמן שלא נתעכל המזון שבמעיו וכן ה"נ כל זמן שלא נגמר ההיתר מברך וכיון שאין היתרן נגמר אלא ע"י החופה יכולין לומר הברכה משעת הנשואין וכתב עוד ז"ל אלא שהיה נראה שאם לא בירך בשעת האירוסין מיד דהיינו בתחלת עשיית המצוה שאין יכול לברך עד שעת הנשואין דהיינו גמר המצוה דומה וכו' ע"ש וסוף דבריו ז"ל אבל ודאי אם לא בירך בקדושין ראשונים יש לברך בשעת נישואין בין קדש פעם שנית בין לא קדש ע"כ ודברי טעם הם אלא דכיון דמנהג מ"ק בזה לא שמעתי מי יעמוד למעבד עובדא לברך ולהכריע היפך פסק הרמב"ן ומרן כיון דברכה אינה מעכבת וספק ברכות להקל וכן הורו המורים דייני העיר הי"ו במעשה שאירע פה בערב חג הסוכות מהאי שתא שלא יברכו בעת הנשואין אע"פ שלא בירכו בשעת אירוסין וגם שלא לחזור ולקדש, וברכת אירוסין צריכין י' לכתחלה כמו שמצינו בבועז שלקח עשרה אנשים וגו' אע"ג דלענין קדושין אין צריכין אלא שנים שיקדש בפניהם שאין דבר שבערוה פחות משנים דכתיב בעריות ערות דבר ובממון כתיב על פי שנים עדים יקום דבר מה דבר דבממון ע"פ ב' אף דבר דבעריות ע"פ ב' לענין ברכה בעינן עשרה ואף קרובים רשאין להיות מן המנין ואי ליכא י' אין עיכוב אבל בברכת נשואין מעכב כשרצה בועז לכנוס את רות כתיב ויקח בועז י' אנשים וגו' וארז"ל שקבצן כדי לברך ברכת חתנים בי' מכאן שמברכין על כינוס האשה כמו שמברכין על כל מתנה טובה שנותן הש"י לאדם כן מברכין ברכת חתנים בבית החתן קודם נישואין והם שש ברכות כדלקמן בע"ה ואם הוא במקום דליכא י' אין לעשות נישואין הרשב"א. ובפסקי מהרא"י חולק והב"י הסכים לדברי הרשב"א ובד"מ כ' אין דבריו נראין אלא אין הברכות מעכבות מיהו לכתחלה יש לזהר להדר אחר י' ואם א"א אלא בטורח גדול הוי כדיעבד וברכת אירוסין לכ"ע א"צ י' אלא לכתחלה ודי באלו ההערו' להבין הדברי' על בוריין ושורשן ותחת שלש רגש"ה אר"ש בח"ק כל יושבת כהלכת גוברין יהודאין ועם שלש אלה "ברכ' "חופ' "קידושין ה"ן הברכה שורה ל"ו יחדיו יהיו תמי"ם אל הטבע"ת האחת והיו תואמים מלמעל"ה ומעתה עומד המברך

לפני הכלה העומדת לימין החתן ע"ש נצבה שגל לימינך ס"ת כלה וכ' חיד"א ואני שמעתי משם הרב הקדוש האר"י זלה"ה שזהו קודם החרבן אבל בזמנינו זה צריך להעמיד החתן בימין הכלה ע"ד השיב אחור ימינו ולוקח כוס של יין ובקול ששון ושמחה מברך ואומר סברי מרנן ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה בקידושין.

ברוך אתה יי מקדש עמו ישראל על ידי חופה בקידושין:

פי' הברכה. ואסר לנו וכו'. ר"ל אפילו הארוסות שאסרנו לנו אסורות לארוסיהן מדרבנן שגזרו על ייחוד הפנויה ואפי' היא ארוסה לו לא הותרה לו עד שתכנס עמו לחופה והתיר לנו וכו' ר"ל נשינו הנשואות לנו ע"י חו"ק ובסדר תפלת זכה כ' ז"ל כן היא הגירס' הנכונה וזה לשון הרב"ח ז"ל ומרבותי קבלתי לו' והתיר לנו את הנשואו' לנו ע"פ דברי הר"ן שכך הגיה ר"ת וכן מובא בס' פחד יצחק ערך ברכת חתנים משם הר"ן וכ"כ בס' אפי רברבי ס' ל"ד וכן פירושו והתיר לנו וכו' כלומר והתיר לנו אותן שהן נשואות לנו ע"י חופה וכו' הר"ן פ"ק דכתובות דאי לא אמרינן הנשואות לנו היה נראה שהתיר לנו אף הנשואות לאחרים ע"י וכו' וזה בטל מעיקרו על ידי חופה בקדושין כתב בעל העיטור שעיקר הנוסחא הכי היא בקדושין בבי"ת אלא מפני המדקדקים קראו לבי"ת ההיא בי"ת רפה מפני שהיא סמוכה לה"א שהיא מאותיות יהו"א שמרפו' אותיות בג"ד כפ"ת החליפוה המדפיסים בוא"ו ע"כ וכן כתב הרד"א והר"ן ז"ל והרב"י סי' ל"ד הסכים עם סברת ב"י ז"ל וכן פסק בספרו הקצר יעו"ש ומיום ראותי זה אורו עיני ובכל פעם שאברך כך אני גורס והגורסין וקדושין בוא"ו נותנין טעם שהקדימו חופה קודם קדושין אע"פ שהיא באחרונה לפי שבה האשה ניתרת ועליה אנו סומכין ע"כ א"נ היינו פירושו חופה וקדושין שקדמו לה וחותמין בברכה כדין כל ברכה ארוכה. וז"ל הרא"ש הביאו הלבוש יש מקשין על נוסח ברכה זו למה אין מברכין אקב"ו לקדש את האשה ועוד היכן מצינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקב"ה והלא אין אנו מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט ועוד מה ענין להזכיר עריות בכאן ועוד מה לנו להזכיר חופה בכאן כיון שאם רוצים יכולין לברך ברכה זו באירוסין בלא חופה ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח אדם פילגש וקיי' פ"ו אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה וכן סריס חמה שנשא מברכין ברכת חתנים ואין חיוב במצוה זו שאין בה קיום מצות פריה ורביה והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו ואף בנושא אשה לשם פריה ורביה כיון שאפשר

לקיים מצות פריה ורביה בלא קידושין ולא דמי לשחיט' שאינו מחייב לשחוט ולאכול ואפי' הכי כשהוא שוחט לאכול מברך דהתם א"א לו לאכול בלא שחיטה אבל הכא אפשר לקיים פריה ורביה בלא קדושין ועוד התם אפקיה קרא בלשון צווי דכתיב וזבחת ואכלת אבל הכא כתיב כי יקח איש ועוד דבקדשים א"א בלא שחיטה הלכך מברכין על כל שחיטה ושחיטה וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אקב"ו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אתת מן העריות. הוזכרו בו איסור ארוסות והיתר נשוא' בחופה ובקדושין שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קדושין נתקנה להתירה לו לכך הזכירו חופה לומר דוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה ולהכי נמי הקדימו חופה לקדושין לומר והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה שאחר ברכת הקידושין עכ"ל והטעם דאין מברכין שהחיינו על קדושי האשה או נשואיה אפשר לומר לפי מה שכ' הרמ"ה הביאו הרד"א בש"ג עי"ש דאין מברכין זמן אלא על מצוה שעשייתה היא גמר מלאכתה ונשלמה המצוה כנטילת לולב וכו' אבל הכא עיקר המצוה היא פריה ורביה ועיין בסדור תפלה זכה דף פ"ד ע"ב ודוק וע' ביד אהרן סי' ס"ב במה שציין בזה ובמה שכ' הש"ך ס' כ"ח דעדיין נשאר מקום לחקור ולצדד לפי טעמו ואין כאן מקום להאריך בזה:

ואחר טעימת הכוס יתן החתן טבעת הקדושין למברך ומראה אותה ליושבים אצלו אם היא ש"פ ואומר להם ראו זה הטבעת ש"פ ואומרים הן וכן הוא המנהג עכשיו ברוב המקומות להראות הטבעת לנועדים שם. כנה"ג. ויחזור לעדים שיראו נתינת הטבעת לאצבע הכלה ואם לא אינה מקודשת עכנה"ג בהג"ט ס"ק ד' ולא יתן הקדושין ואח"כ יאמר הרי את מקודשת לי דהוי מקדש במלוה אלא יאמר תחילה ואח"כ יתן הקדושין כנה"ג. ויקדש בימין דידיה וגם בימין הכלה ובאצבע הסמוך לאגודל שנק' אצבע ישים הטבעת כי דרך הנשים לשום הטבעת באצבע הר"מ מינץ והכנה"ג כ' אעפ"י שהמנהג עכשיו להשים הטבעת באצבע קטנה מ"מ אנו נותנין טבעת קדושין באצבע מפני שנשאר המנהג כן מזמן שהיו נהוגי' להשי' הטבעת באצבע וחיד"א כ' וכן הוא מנהגינו להשים טבעת הקדושין באצבע הסמוך לאגודל הנקרא אצבע וכן הוא מנהג כל ספרד אשר שמענו שמעם ע"כ וכבר ידוע הרמז האמור על מזמור השמים מספרים דנזכר בו והוא כחתן יוצא מחופתו דכשתתחיל למנות התיבות באצבעות ידך מפסוק תורת ה' תמימה וגו' בכל פעם יבא תיבת שמו ית' באצבע ולבסוף הנחמדים מזהב תיבת מזהב נופלת על האצבע לרמוז דהוי מקודש דכבר קדשוהו שמים ליתן בו טבעת הקדושין והוא המצאה ובשעה שמקדש אומר:

הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל

ופי' כדת משה וישראל היא משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש דהיינו על דעת שהנהיגו חכמי ישראל הישראל הוא מקדשה שיהיו קיימין הקדושין לפי דברי חכמים ויהיו בטלין לפי דברי חכמים ע"י גיטין שהכשירו חכמים והעומדים עונים אחריו מקודשת בס"ט ובס' תפלה זכה כתב ז"ל והמברך שופך את היין ושובר את הכוס בכלי העומד על הקרקע לפני הכלה לזכרון ירושלים ומיד פורסין הטלית שבו מעוטף החתן משעת הארוסין על ראשו ועל ראש כלתו ועומדין שניהם תחתיו בעוד שמברכין ברכת נשואין. זאת היא החופה שחופה לשון חפייה דהיינו שמתיחדים שם. ויצא לנו מנהג זה ממה שכתב מהרמא"ו ז"ל בטואה"ע סי' נ"ה משום הרב"י ז"ל שהחופה הוא שפורסין סודר על ראשה בשעת הברכה ע"כ ולענין לברך החתן על הטלית הרב ג"ו כ' דמאחר שהטלית שמשליכין על החתנים אינו אלא להגן ולא לכבד ולרומם א"צ לברך אבל הע"ת והר' החבי"ב בשיורי א"ח וחיד"א ובעל הלק"ט ח"ב סי' כ"ב ושו"ת שבות יעקב ח"ב העלו דצריך לברך וכן כתב מוה' רה"א נר"ו בבר"י א"ח ז"ל והמנהג פשוט בארץ הצבי שהחתן מברך וכן עיקר ע"כ ובפרט לפי מנהגינו דהחתן לבדו לובשו מקודם בברכ' אירוסין ואח"כ קודם ברכות הנשואין משליכין אותו וכו'. עוד כ' בס' תפלה זכה ז"ל והטעם שאנחנו עושים זה בברכת נשואין לבד ולא בברכת ארוסין אולי על שקראו חופה דוקא לברכת נשואין כמו שמשמע קצת מהר"ן פ"ק דפסחים הביאו מרן בש"ע ס"ב לענין אי מברכין אותה עובר לעשייתה או לא כתב וז"ל ולענין ברכת נשואין נהגו שאין מברכין אותה אלא לאחר שתכנס לחופה לפי שאין ברכות הללו אלא ברכות ותפלה ושבח וכו' ע"ש נראה שקודם ברכות נשואין בעי חופה וקודם ברכת אירוסין לא ועוד נהגו לתת על פני הכלה סודר או מסוה מפני הצניעות קודם ברכת ארוסין ונשואין אלא דמגביהים קצת הסודר ומגלין את פניה קודם שיקדשנה החתן כדי שיראו העדים ויכירו האשה שהיא מתקדשת ומצאתי במטה משה בדיני הכנסת כלה אות ח' וז"ל כתב צדה לדרך במקומות יש שנוהגים לגלות פני הכלה קודם הקדושין ובטולטילא חזרו לנהוג כן וישר בעיני עכ"ל ולוקח המברך כוס של יין ומתחיל בפה"ג ואח"כ אומר:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שהכל ברא לכבודו:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם יוצר האדם:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד. ברוך אתה ה' יוצר האדם: שוש תשיש ותגל עקרה. בקבוץ בניה לתוכה במהרה בשמחה. ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה:

שמח תשמח ריעים אהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם. ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם. אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גלה רנה דצה וחדוה אהבה ואחוה ושלום וריעות. מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה. קול מצהלות חופת חתנים ממשתה ונערים מנגינתם. ברוך אתה ה' משמח החתן עם הכלה: ואח"כ טועמין הכוס ואומר המברך

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. ירבו שמחות בישראל וינוס אנחות ויהיה בסימן טוב: ושופך היין ושובר הכוס כדאמרן וכ' הכנה"ג שכן הוא מנהג תרייא לשבור ב' הכוסות ובעיר קושט"א נהגו לשבר כוס של אירוסין ולא של נישואין כ"כ בס' מטה משה. הר"מ מינץ כ' דכיון שיש עתה ב' כוסות טוב לשבר כוס של אירוסין כי כוס נשואין אתי לגמר הזיווג לכן אין סברא לשבר אותו שמורה ח"ו שבירת הענין וכו' וסיים הר' כנה"ג אם דברי יהיו נשמעים כל שברכת אירוסין ונשואין יהיו סמוכות זו לזו לא אניח לשבור כוס של נשואין זולת וכו'. פי' הברכות להרב החבי"ב בס' דינא דחיי:

שהכל וכו' לפי דברי רש"י אינה מן הסדר אלא שנתקנה לשבח לאדון הכל שנעשה שושבין לאדה"ר יוצר האדם גם זו אינה מן הסדר אלא שתקנוהו ליצירה ראשונה של אדה"ר כמ"ש רש"י ובזה מתורץ אמאי פותחת בברוך אשר יצר את האדם הוא תחלת הסדר שמתחלת לדבר על עסקי הזיווג בשניהם אשר יצר את האדם מדבר בזכר והתקין לו ממנו בנין עדי עד היא בנקבה ולפיכך מתחלת בברוך. בצלמו דכתיב נעשה אדם בצלמינו וכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם. בצלם דמות. תבניתו דכתיב נעשה אדם בצלמינו כדמותינו. והתקין לו ממנו וכו' מצלעותיו בנין עדי עד בנין הנוהג לדורות ונקראת בנין ע"ש ויבן אלהים את הצלע. יוצר האדם וכו' אע"ג דכבר בירכו יוצר האדם הראשונה נתקנה על יצירה ראשונה וזו נתקנה על יצירה שנייה שוש תשיש וכו' מפני שהיא ברכה הסמוכה לחברתה אינה פותחת בברוך וכן ברכת שמח תשמח ומחוייבין אנו להעלות על ראש שמחתנו זכרון ירושלים שנא' אם לא אעלה ירושלים וגו' ותגל עקרה וכו' ירושלים עיר הקדש כדכתיב רני עקרה וכו' בקבוץ בניה וכו' המשוש והגילה תהיה כשישראל יהיו מקובצים בתוך ירושלים ונקראו בניה כדכתיב רני עקרה כי רבים בני שוממה וכו' משמח ציון בבניה כדכתיב בני ציון היקרים. שמח תשמח ברכה לחתן וכלה שיצליחו בשמחה וטוב לבב. ריעים אהובים וכו' החתן והכלה שאוהבים זה את זה. כשמחך יצירך בגן עדן מקדם כמו ששמחת לאדה"ר שהוא יציר כפך. בג"ע מקדם

דכתיב ויטע גן בעדן מקדם וישם שם וגו'. משמח חתן וכלה לפי שאנו מברכין שיהיו שמחים בהצלחה כל ימיהם אינה חותמ' משמח החתן עם הכלה דמשמע איש ואשה אלא ברוך משמח את שניהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב. אשר ברא וכו' הא דפותחת בברוך אעפ"י שהיא סמוכה לחבירתה מפני שהיא נאמרת יחידית ברוב ימי המשתה כשאין שם י' ופנים חדשות לפיכך אינה סמוכה מן הסמיכות והוצרך בה לפתוח בברוך ולסיים בברוך.

משמח החתן וכו' שבח שמשבח להקב"ה שברא חתונת דיבוק איש ואשה ע"י שמחה וחדוה לפיכך חותמת משמח החתן עם הכלה שהוא ל' שמחה איש ואשה ועיין עוד בסמ"ג שביש מפרשים למה פותחת בברוך ובמה שכ' הר' הנז' ודי בזה לענייניו והמחזיר גרושתו מברך ברכת אירוסין ולא ז' ברכות לדעת הגאונים המלך ובשו"ת דבר שמואל סי' רע"ה י"א שאין לברך לב' חתנים ביחד משום עין הרע וכן נוהגין לעשות לכל אחד חופה בפ"ע ולברך לכל אחד וכן הוא המנהג במ"ק:

כתוב בפנים ומנהג מ"ק במילה ובנשואין וכו' סמוך למנהגנו עיין בש"ע א"ח סי' תקנ"ט ותרכ"א ובנוד"ע ס' רס"ה ואין כאן מקום לעמוד על פסקי מרן כאשר הרואה יראה ע"ש ודו"ק. שם כתוב בפנים במעשה שאירע פה בע' חג הסוכות מהאי שתא דהיינו שנת התקנ"ג: שם כתוב בפנים וברכת ארוסין צריכין י' לכתחלה וכו' עד וברכת ארוסין לכ"ע א"צ י' אלא לכתחילה ע"כ. עיין שם בפירוש הברכות למרן בב"י סוף סי' ל"ד ודו"ק: שהכל וכו' לפי דברי רש"י וכו'. וז"ל רש"י אינה מן הסדר אלא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנוהג עם אדה"ר שנעשה לו שושבין ונתעסק בו ואסיפתה כבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה ומשעת אסיפה היא ראויה לברכה זו אלא מכיון שיש ברכה על הכוס הזקיקוה לסדרן עליו מידי דהוה אברכת בשמים והאור במ"ש וכו' ולפי שאינה משאר סדר הברכות וכולה הודאה אחת לא חתמו בה בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות. וכן ברכת יוצר האדם שתיקנוה ליצירה ראשונה של אדה"ר אי למ"ד ב' יצירות עלו במחשבה ובתר מחשבה אזלינן מ"מ אינו מסדר ברכת הזיווג דהא ביצירה הראשונה אכתי נקבה לא הואי. וא"ת למה היא באה מתוך שאנו מברכין על יצירה השניה תקנו אף על הראשונה שהוא עיקר ותחלתו ע"כ:

בנוסח ברכת אשר ברא וכו' י"ב לשונות דאיכא בנוסח דידן ששון ושמחה וכו' הם ע"פ גירסת הש"ס אלא דבמדרש רות הזהירו חז"ל שלא להוסיף על עשר לשונות הללו דהיינו (ששון ושמחה חתן וכלה אהבה אחוה גילה דיצה שלום וריעות) וכן הוא בזוהר פ' תרומה דף קס"ח ע"ג עי' והבוחר יבחר דלתרווייהו הגרסות יש להם על מה לסמוך אלא

דבגרסת קול מצהלות חופות חתנים ממשתה ונערים מנגינתם שכן הוא גרסת הר' ירוחם תפסוה לעיקר הפך גירסת הש"ס והרי"ף והרמב"ם והרב החביב בס' דינא דחיי כתב עליו דלא ידע מנין לו עי"ש וגירסת הש"ס היא (קול מצהלות חתנים ונערים ממשתה נגינתם) גם יש גורסים בתר החתימה ומצליח ולא ידעתי מאין להם ואדרבא לפי פירש"י בגירסת הש"ס דגריס בהא משמח החתן עם הכלה אין מקום כאן להאי גירסא ולגורסים כך היה להם לגרוס מצליח בתר חתימת שמח תשמח וכו' דחותם חתן וכלה וכפירש"י שם: כתב בפנים והמחזיר גרושתו מברך ברכת אירוסין וכו' ומנהג מ"ק לברך ז' ברכות בס' הרדב"ז ואביזריה:

ז ומבטלין ת"ת להכנסת כלה לחופה ואפי' מי שתורתו אומנתו מחייב לבטל ודוקא כשרואה שנכנסין לחופה אבל אם יודע שיש חופה בעיר ואינו רואה א"צ לבטל מלמודו ולילך שם ח"מ והב"ש חולק וכתב דבברייתא לא משמע כן דהא תניא מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה ובהוצאת המת אפי' אינו רואה חייב לבטל ה"נ בהכנסת כלה ע"כ והאידנא דבאיזה מקומות אין מבטלין אפשר דסמכו על מה שכתבו תלמידי הר' יונה ז"ל ולענין הוצאת כלה נראה דכיון שהוא מפני כבוד החיים לחבבה על בעלה די לה כשמוליכין אותה לפי כבודה ש"ד א"נ היכא דאיכא קהל גדול הוי כיון דהוי מילתא דרמיא אכולהו אנשי הוי דבר שא"א להתקיים כי קטן הבית מהכיל וא"כ כיון דמן הסתם ידעינן דיש שיעור לפי כבודה אין צורך דיתבטלו מלימודם וממלאכתם וק"ל אלא דעל הוצאת המת לא שייכי הני טעמי ועדיין צריך ללמד זכות על מנהגם של יש' ואין כאן מקומו בקונ' הזה ומעבירין את המת מלפני הכל"ה שלא לערבב את השמחה ונס יגון ואנחה:

והטעם דאין מברכין על הכנסת כלה לחופה כתב הרד"א ז"ל ולא דמיא כלה לחופה לפדיון הבן דמברכינן עליה דאילו לפדיון הבן אע"ג דממנע כהן מלפדות אכתי רמיא מצות פדיון על האב ומחייב לפדות את בנו או לפדות הבן את עצמו אבל הכנסת כלה לחופה דמשום גמילות חסד מזדקקינן להו אי ממנעי ולא בעי לן לעיולינהו לחופה מיעקרא לה האי מצוה לגמרי מינן וכו' עי"ש:

ח אלמן הנושא בתולה וקרובי הכלה רוצים להוליך הכלה מבית אביה לבית בעלה בתוף וכנור כמשפט הבנות הבתולות והבעל מוחה וטוען שירבו בשמחה בבית אביה אבל בצאתה מבית אביה הרי היא ברשותו והוא אינו רוצה להרבות בשמחה מפני שהוא אלמן כיון שמנהג בנות הארץ הבתולות הנשואות לצאת מבית אביהם בתופים ובכינורות אין הבעל יכול לעכב על זה כמ"ש הר' אפרים ז"ל בענין הסעודה ואעפ"י שהוא אלמן

עולה עמו ואינה יורדת לשמחה ולברכה ואפילו לפי דבריו שמחת הדרך אינו ברשות הבעל כיון שהולכין עמה האב או שלוחיו הראנ"ח בכ"י אמר המא' לפי הטעם שכתב הרב ז"ל דכיון דמנהג העיר לצאת בתופים ובמחולות עולה עמו ואינה יורדת ה"ה ג"כ אם המנהג לרקד ולטפח בתופים ובמחולות בעת הנישואין ובליל ראשון שמיחדים החתן עם הכלה בבית הבעל אם קרובי הכלה רוצים שיעשו לה כמשפט הבנות דכייפינן לבעל ואפי' שהוא אלמן ואפי' בביתו וכן עשיתי מעשה פה תירייא יע"א באלמן שנשא בחולה שלא היה רוצה לישב וכפיתי אותו לעשות כל הדברים האלה הנעשים לבתולה שנשא בחור כיון שמנהג הארץ לעשות כך לבתולה וה"ה כל הדברים שמנהג לעשות לאלמנה שנשאה אלמן כופין הבעל לעשותם. כנה"ג עוד כ' בסי' ס"ה הגה"ט ז"ל המנהג פשוט להביא מנגנים בתוך ובכינור מינים ועוגב לשמחת חתן וכלה וראיתי העם נוהגים עכשיו בקושט"א שכשיש שם שום אבל תוך שנה שהוא קרוב לחתן וכלה שאין מביאין מנגנים בחופה ויראה שאין להם סמך דהיאך ידחו שמחת חתן וכלה מפני האבל דהא מעבירין את המת מלפני הכלה ועל זה סמכתי בחופת בני ה"י שמתה אמו ונשא אשה תוך שנתה והבאתי מנגנים. אחר זמן רב מצאתי בדרשות מהרי"ל שפעם אחת מתה מושלת המדינה ולכבודה צוה המושל שלא לנגן בכל המדינה אותה השנה בשום כלי שיר ואירע להיות נשואין בישוב א' תחת ממשלתו תוך אותה שנה ושאלו ממהרי"ל אם יעשו הנשואין כלל בלי כלי זמר והורה להם שלא יעשו הנשואין כלל בלי כלי זמר דהוא עיקר השמחה של חתן וכלה ואם א"א במקומם ילכו למקום שאפשר וכן עשו שהלכו ג' פרסאות ועשו שם הנישואין בכלי זמר ע"כ צא ולמד כמה הפליג הרב ז"ל שלא לעשות הנישואין בלא כלי זמר עכ"ל אלא דלענין ריקוד האנשים עם הנשים כמנהג שלנו או באתרא דמתקנאים הגוים מפני שאין מנהגם בכך או היכא דנפיק תקלה בשאר ענייניים וכו' לא דברו כלל ולא גילו סברתם הר' הנז"ל ולדייני העיר הי"ו להם יאתה המשפט לברר ולדון כפי השעה:
ט כבוד חתן וכלה עדיף מכבוד הרגל ונ"מ שאם יש לו איזה מלבוש חדש ללבוש בחופה ופגע בו הרגל קודם החופה לא ילבישנו ברגל אלא יניחנו עד יום החופה. הר' הנז' מדרשות מהרי"ל:

סימן ז

דיני סעודת נשואין:

ערוך השלחן בליל יום חמישי לאכול משמנים. ולשתות ממתקים תתקדש חג ישמחו יעלצו לפני אלהים מושיב יחידים. בסעודת מצוה ובו יתבאר עיקרי הדינים השייכין בסעודות אלו. ודברי מוסר שינהג אדם בהם:

א אם רבים מסובין בסעודה הגדול נוטל ידיו תחלה והרח"ש היה רגיל ליטול באחרונה שלא להפסיק ושלא לדבר ורש"ל כתב שהוא יוהרא לנהוג כן אלא אדרבא יטול תחילה ויהיה נזהר מלדבר וילמדו אחרים ממנו וכתב הט"ז עליו ואין דבריו כדאי לדחות דברי הרא"ש ומה שאמרו כאן שלא לדבר כתב המ"א דהיינו שלא ידבר שום עסק וענין אתר דהוי הפסק אבל שיחה בעלמא ב' או ג' תיבות לא הוי הפסק וכ"ש כששואלין לו דבר שמותר להשיב הן או לאו ע"ש:

ב אם המסובים רבים וכולן בעה"ב גדול שבכולן בוצע אפילו יש עמהם בעה"ב הוא בוצע ואפי' האורח גדול והחתן בוצע ביום חתונתו אע"פ שיש גדול ממנו כדאיתא בפ' ג' שאכלו דרב"ח איעסק לבריה בי רב שמואל וכו' ומשמע דאפי' יש בעה"ב החתן בוצע ועיין במג"א ודוק ונהגו לחלוק כבוד לגדול דכן משמע בגמ' וכו' (מג"א ועיין מ"ש הר"ב מחזיק ברכה תי"ו) מיהו אם הוא חתן משמע קצת מהמעשה הנז' דרב"ח דאינו רשאי לחלוק כבוד לשום אדם ואצ"ל אם הוא חתן ובעל הבית דהכי מסתברא כיון דתרתי איתנהו ביה והמברך יאמר תחלה ברשות מורי ורבותי וצריך להזהר בסעודה גדולה דעיקר המצוה לתת מהפרוסה שחתך לכל א' וא' כזית ולא מהלחם הנשאר. מט"מ מהרי"ל ומג"א:

ג אין מסתכלין בפני האוכל והשותה ולא במנתו שלא לביישו:

ד הנכנס לבית כל מה שיאמר לו בעה"ב יעשה בעניני האכסניא והכבוד כיצד אמר לו שב ישב אפי' על מטה כבודה נתנו לו כוס לשתות יקבלנו מיד וישתה אם הוא צמא כל בעה"ב בביתו גדו' הוא אפי' קרח' בביתי' וכו' (היעב"ץ) ולאו דוקא הבעה"ב עצמו אלא ה"ה בנו הגדול או אחד מהגדולים של בני הבית כי כל חד מינייהו נחשב כמו הבעה"ב וגירי דבעה"ב נינהו וכבודם כבודו (ה"ר בר"י נר"ו) ומ"מ אין דרך ארץ שיעשה מיד עד שיפציר בו אבל לגדול עושין מיד דאין מסרבין וכו' מג"א ועיין להרב ברכי יוסף נר"ו אות ה':

ה נראה פשוט דאם האורח נוהג באיזה פרישות ואומר לו לעבור עליו אינו מחויב לשמוע לו ומיהו בדבר שאין בו סרך איסור רק פרישות בעלמא טוב לגבר להסתיר מעשיו וישמט כל מה שיוכל וע"ז נאמר אתהלך בתום לבבי בקרב ביתי. הר' הנז' בסמוך אות ו':

ו לא יאכל אדם פרוסה כביצה ואם אוכל הרי זה גרגרן ואפילו אוכל מעט רק שאוחז פרוסה כביצה בידו. ולא יאכל דרך רעבתנוה ולא יאחז המאכל בידו אחת ויתלוש ממנו בידו השנית ולא ישוך פרוסה ויניחנה על גבי השלחן משום מיאוס:

ז לא ישתה כוסו בבת אחת ואם שתה הרי זה גרגרן שנים דרך ארץ שלשה הרי זה מגסי הרוח ואחת מג' דברים שאדם נבדק הוא בכוסו והמתיישב ביינו יש בו מדעת קונו מי שאינו משתכר הקב"ה אוהבו:

ח נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא א"כ יודעין מי מסב עמהם (אפי' בסעודת מצוה מע"מ) מפני שגנאי הוא לת"ח לישב עם הארץ בסעודה ות"ח האוכל ושותה עם ע"ה ככלי חרס הנשבר שאין לו תקנה אבל מה נעשה כי בעונותינו הרבים. עתה ע"ה ומצויי' ת"ח ביניהם ושואלין בשלומן משום דרכי שלום וחוששין לאיבה וכו':

ט כתב הבה"י בענין חתני תורה (ומזה נלמוד ג"כ חכמה ומוסר לסעודת נשואין) ז"ל וכן לענין שאמרו להרבות במשתה ושמחה לא אמרו אלא ששון ושמחה של מצוה ולהאכיל לעניים בסעודתן שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמוח לב עניים ויתומים ואלמנות שכל מי שמשמח לב האומללים האלה משמח את קב"ה דאינון מאנין תבירין דיליה אך לא אמרו שמצוה להרבות סעודות וכל מיני שמחות לקרות ולזמן עשירי עם אשר המה שמחים דשנים ורעננים בקרב ביתם ולב טוב משתה תמיד כל הימים ולא יקוו לבני אדם לשמח את לבם כי המה שמחים מאליהן בלאו הכי ולסעודה ולשמחה מה זו עושה שקול טיבותא ושדי אחיזר' כי עיקר הכל לשמח למי שאינו שמח ולשבוע למי שאינו שבע שמחת התורה לא להצבות בטן השבעים ושמחים ולא עוד אלא שמרחקים מן עניי עמו ית' כמתרחק משור מועד ביומי ניסן כי יבושו ויכלמו להסב אותם יחד עשיר ואביון בקרב סעודתן חלילה למי שהוא זרע קודש ישראל ברוכי ה' לעשות ככה כי השכינה צועקת עליהן מי בקש זאת מידכם לעשות סעודות להצבות בטן עשירי עם ולדכא תחת רגליכם את עניי עמי מאנין תבירין דילי אוי להם כי נדדו ממני וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם כמו שהארכתי בפרקים הקודמים בעונשן ע"ש ואשרי אנוש יעשה זאת לעשות עיקר סעודתו לשמח לב האומללים ובשמחתו בל יתערב זר להסיתו ולבלעו חנם בפתויי יצרו הרע אשר יפתנו להרחיק העניים מעל שלחנו וכל עוד שרואה האיש הישראלי את יצרו הרע בתגבורת באיזה דבר מצוה שבא לידו לפי גודל תגבור' גירוי היצר הרע יכיר וידע גודל ערך שכר המצוה ההיא כי רבה היא וע"כ יצר הסמוך להתריס נגדו והחי יתן אל לבו וכלביא יקום לעומתו להשפילו ולהפילו ארצה לא יוסיף לקום ולשום שפלים למרום להביא עניים בני תורה בראש קרואיו ביום חתונתו ובכן בהיות

מסובים לפניו עניים בני תורה הנאנחים והנאנקים יתן אל לבו עניים ומרודם ומורא יעלה על ראשו לבלתי יקל ראשו בשחוק וקלות ראש מתוך אכילה ושתיה כאשר רבי שתו וישכרו בסעודה זו ועושים שמחה של הוללות וסכלות ויביאו אנשים לצים ופוחזים ויוצאים בשיר ונמשכים בשיר וינבלו את פיהם בשירי עגבים וככלותם מקול השיר יחלו מעט בשחוק וקלות ראש כי לא חסר העולם שוטים המטים עקלקלותם ולא יבצר מהן נותן טעם לפגם כי טוב לשמוע שיר כסילים לאמר כי לשמחת מצוה הם עושים ואין בהן לא דעת ולא תבונה לאמר כי שמח' לחוד ושחוק וקלות ראש לחוד כי אפי' לחסידי עליון חכמי התלמוד אשר להם יאתה לרבות כל מיני שמחות כאשר אזלת יד יצרם מעליהם ועל כל זה אמרו בפ' חמישי דברכות מר בריה דרבינא עביד הלולא לבריה חזינהו לרבנן דהוי קא בדחי טובא אייתי כסא דמוקרא בת מ' זוזי ותבר קמייהו ואעציבו וכן רב אשי וכו' ויהי מושבם בבית המשתה היין בהתעורר הנפש היפה ובמקום גילה שם תהא רעדה זכרון המות לנגד' ויהי שיר' ווי לן דמיתנן וכו' כ"ש וק"ו אנחנו אזובי קיר ויצר סמוך אינ' אלא שרף להב' תלהט סביבותם כאש צרב' לשורפ' באש להבה שחוק וקלות ראש ולהיות צופה בנשים העומדות על הקביצ"ה כאש בנעורת ח"ו שראוי באמת כל מי שיש סיפק בידו למחות להרחיק בכל כנסיות של עמי הארץ כי לא יראו חוצה אל הנשים המצריו"ת הצרים את נפשותם וגם אשר לא יקלו את ראשם בסעודה של שמחת התורה אשר תחת רבות השמחות התורה חוגרת שק לאמר איה איפה שמחתי ואיזה מקום מנוחתי כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום באפס היות שם משכיל וחכם דורש את אלהים וכו' עוד כתב בחלק י"ט וז"ל וכבר אמרנו כ"פ כי עת המאכל מבחן ומצרף לדעת אם אוהבים התורה או לא אם מורא מלכות שמים עליהם או לאו ואם בעת האוכל בחגים ובמועדים שהאדם שמח וטוב לב אם יזכור התורה והיראה לבלתי צאת מדלתי ביתו כנפי החסידות נבחן שאהבת השם קשורה בלבו וכשהוא שוכחה מתוך המאכל אז יתלהב היצר ויתחזק עומדו וכשל השכל ונפל והוא אומר' שזמן הסעודה מעבר מסוכן שאם ימשך אז אחרי תאותו וגבר עמלק וכאשר ירים ידו בתורת משה וגבר ישראל ובפ' חלק אמרו ת"ר הקורא פסוק משיר השירים ועושה אותו כעין זמר והקורא פסוק שלא בזמנו מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגר' שק ועומדת לפני הקב"ה ואומרת רבש"ע עשאוני בניך ככנור שמנגנים בו העכו"ם אמר לה הקב"ה בתי א"כ מה יעשו בני בשעה שהם אוכלים ושותים ושמחים אמרה לפניו רבש"ע אם בעלי מקרא הם יעסקו במקרא בנביאים ובכתובים ואם בעלי משנה הם יעסקו במשנה בהלכות ובאגדות ואם בעלי גמרא הם יעסקו בגמר' בהלכות פסח בפסח בהלכות עצרת בעצרת בהלכות התג בחג

ע"כ וכ' הט"ז בא"ח ס' תק"ס דכ"ש שיש עון גדול במה שלוקחין ליצי"ן ועושין שחוק בפסוקים או בתיבות קדושות אשרי אנוש לא יעשה זאת וע"ז אמרו בניך עשאוני ככינור ועי"ש להר"ב ברכי יוסף נר"ו ובמה שציין מהר"ם לונזאנו וכו' והר"מ לונזאנו שם דבר קשות על שיר יביאני א"ל ש"ם ניר"א וכו' דמשתמע לתרי אנפי ושומר נפשו ירחק מאלו השירים לשורר ולשחוק בהם בחתונות וה' יכפר על המחברם ועל האומרם ומהר"ר חיד"א בקונט' מורה באצבע סי' ק"ז כ' וז"ל גם בשבת וי"ט שהיתר לאכול ולשבוע לא יאכל עם פחותי נפש שעושים שחוק וקלות ראש בשלחן כי אז שלחן נהפך לנחש אתווי דדין כאתווי דדין והשטן מרקד ביניהם רחמנא ליצלן:

י הנהנה מסעודת מצוה לשם מצוה ניצול מדינה של גיהנם מדה כנגד מדה ניצול מצער תחת מצות שמחה ואם אינו נהנה י"א שהוא מנודה לשמים ואלו הן סעודות מצוה כגון סעודת מילה ונישואין בת ת"ח לת"ח ובת כהן לכהן והוא שיהיו שם גם בני אדם מהוגנים. לבוש במנהגים שבס' הא"ח ועי' בפסחים דף קי"ג ע"ב:

בחו"מ שבש"ע בה"ט עם אשל אברהם הביא ממהרי"ט ז"ל לכן יצוה לשמש שלא לקרותו בתוך הקרואים אם אין דעתו לילך כדי שלא יהא ח"ו בכלל מנודה: א חתן ושושביניו וכל בני החופה פטורים מן הסוכה בסעודות אלו בכל ז' ימי המשתה וכ' המג"א ז"ל דאין שמחה אלא בחופה ובמקום סעודה ובסוכה א"א לעשות חופה משום צער חתן לפי שהמקום פרוץ והוא יבוש לשחק עם כלתו (גמרא) וא"כ בזמן הזה שיש לנו סוכה עם ד' דפנות צריך לישב בסוכה דקי"ל כרבא ועוד דהא הרא"ש וב"י והטור מחייבין בכל ענין ומיירי שנשא בערב הרגל ע"כ ואפשר דהאידנא סמכו לאכול חוץ לסוכה בסעודות אלו משום דסוכות שלנו קטנות הן להכיל כל הקרואים ואם החתן אינו אוכל עם כולם מצטער ואינו שמח ולהכריח לחתן שלא להרבות בקרואים אלא כדי שיעור שיכנסו בסוכה ויקיימו המצוה לא יתכן כיון דעיקר שמחתו לא יתער"ב כי אם בהרבות במסובין (עיין במג"א שם ס"ק י"ג) לא מצינן למעט משמחתו וחיישינן לצערא דידיה הראיה דלפי טעם הש"ס היינו יכולין לומר נמי דישב בסוכה ולא ישחוק עם כלתו אלא ודאי כדאמרן גם מה שנהגו עכשיו לסמוך על דין שושבינין כל הקרואים הגם שאינן שושבינין ממש עיין בש"ע אה"ע אפשר משום דכיון דקרא אותם לאותו יום לאכול ולשמוח עמהם והם יודעיו ומכיריו הוו כמו שושבינין וה"ה נמי דכל א' מן הקרואין דמותר לו לילך הגם דבלכתו שם פוטר עצמו מידי מצות סוכה וכדשנינו שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה והותר להם לילך לדבר מצוה אפילו דבאותה הליכה מתבטלין ממצות סוכה מטעם דכל העוסק במצוה פטור מן המצוה הגם דחל עליה כבר חיוב סוכה והקדים למצוה אחרת

דהולך לעסוק וכדקאמר בש"ס גבי ק"ש דמטא זמן ק"ש ואפ"ה פטור החתן ה"ה הכא דאי לא אזלי לאכול התם מתבטלת מצות שמחת תתן כיון דניחא ליה בכך ופשוט ועי' בתוס' ד"ה שלוחי מצוה:

סימן ח

דיני סעודה:

א שנו חכמים ג' (הא דנקט ג' לאו דוקא עיין במפרשים אבל אין ה"נ דלענין דברי תורה אפי' באחד) שאכלו על שלחן א' ולא אמרו עליו ד"ת כאלו אכלו מזבחי מתים אמרו המפרשים שיצאו בבהמ"ז והקושיא מפורסמת אטו ברשיעי עסקינן כמ"ש התי"ט שם גם מבואר בכ"מ בתלמוד ובזוהר שצ"ל דוקא ד"ת מלבד בהמ"ז ואמנם לענין הסדר יראה לי שהוא אחר האכילה (קודם מים אחרונים) כדמוכח בהדיא בינוקא דבלק וכ"ה תלמוד ערוך בפ"ק דתענית (היעב"ץ בעש"מ) ומה טוב וישר חילם של אנשי מזרח ומערב ושאר מקומות הנוהגים להזכיר ולומר איזה חידוש על פסוק או מדרש לקיים מצות חכמים כתיקונה ובזה נפשו לא תשבע מלהגות לבו תבונות על שלחנו מעניינו של יום וניש"א בם את השלחן:

ב דברים הבאים לאחר סעודה קודם בהמ"ז שהיה מנהג בימי חכמי הגמרא שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעים עצמם לאכול פירות ולשתות כל מה שמביאים אז לפניהם בין דברים הבאים מחמת הסעודה בין הבאים שלא מחמת הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם דהמוציא ובהמ"ז אין פוטרין אלא מה שנאכל תוך עיקר הסעודה ודין זה אינו מצוי בינינו לפי שאין אנו רגילין למשוך ידינו מן הפת עד בהמ"ז (ש"ע) והאידנא מצוי בינינו בסעודות ומביאין פירות וכל מיני מתיקה וכו' וקורין אותו ריזי"ר ומסלקין ידיהן מן הפת לגמרי באופן דהדר דינא כמו בזמן התלמוד וכ"כ היעב"ץ ז"ל בימי חכמי התלמוד היה מנהגם וכו' אבל הנוהגים לסלק הפת קודם בהמ"ז (ואפי' אם מניח פתיתין) ולערוך השלחן מחדש ועליו מיני מתיקה ומעשה רוקח של צוקי"ר מגדנות הנאכלין לגמרי בלי פת ומשיחין דעתן מן הפת מכל וכל כמו שהוא מנהג עשירים בסעודות גדולות באופן זה ודאי הדין אמת וקיים לעד ולא נתבטל כל עיקר וצריך לברך על כל דבר ברכתו הראויה לו לפניו ולאחריו ע"כ.

וכן הוא דעת הלבוש והביא לשונו השיירי וכן כתב המי"ט והביאו הר' אלי"ר וכן נראה דעת מוהריק"ש בהגהותיו והירא את דבר ה' והמדקדק כן ראוי שיעשה וכמו שכתב הלבוש והגם דהב"ח והמנ"א לא ס"ל הכי מ"מ הנך רואה דרבו החולקים עליהם וכן ראוי

לעשות ומהרה"א נר"ו בס' מחזיק ברכה באות ג' מייתי לן מהר' מהר"י זיין דאף אם אינם מסלקין השלחן כיון שמושכין ידיהם מן הפת יברך על הפירות לפניהם ואחריהם ע"ש אלא דבאות ב' מייתי לן מהר"ש אלגאזי זלה"ה דבארץ מצרים דמסלקין השלחן ומביאים שלחן אחר מלא פירות וכו' ופרוסה קטנה מפת על כלי המלח דדינא הוא לברך ברכה אחרונה על הפירות אחר בהמ"ז וכהוראת מהריק"ש ע"כ וכתב שהסכים עמו הר"י זיין ע"ש ויש לדקדק דכיון דחשיב ליה הר' כמו שמשכו ידיהם מן הפת אמאי לא הזכיר נמי על ברכה ראשונה וכמו שכתב בהדיא הר"י זיין ואת"ל דחשיב ליה דלא משכו ידיהם לגמרי מן הפת והוי כמו דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה א"כ טעונים ברכה לפניהם דוקא אבל לא לאחריהם ועוד דזה לא יתכן כיון דכתב דהסכים עמו מהר"י זיין דס"ל דהוו דברים הבאים לאחר הסעודה וכו' ואף אם אינם מסלקין השלחן וכמו שהביא מוהרר"א נר"ו באות ה' וכמ"ש לעיל גם מה שכתב ז"ל דדינא הוא שיברכו ברכה אחרונה אחר בהמ"ז לא ידעתי אמאי נקט אחר בהמ"ז דלפניהם ולאחריהם דאמרינן היינו קודם בהמ"ז עוד יש לדקדק על מה שפסק על היין ששותין על הפירות דלא יברך כלל אי חשיב ליה דבא לאחר הסעודה אמאי לא יברך לפחות מיהא לפניו וכמו שנכתוב בסמוך מהש"ס ומהר"י זיין נמי כתב דיכוין בתחלה וכו' ועל היין שמביאין בריזי"ר מברך לפניו כיון דאין אנו נוהגים ביין שלפני המזון וברכת יין שבתוך המזון אינו פוטרו כיון דזה לשרות וזה לשתות וכדאמר בש"ס וכ"כ המג"א בסי' קע"ד סק"ג והר' אלי"ר ס"ק י"ב ולענין ברכה אחרונה כ' המג"א שם בס"ק ט' משם הרשב"א ותו"י הביאו הב"י ז"ל דפת פוטרו ואין צריך לברך ע"ש ועיין מה שהגיד הרב מאמר מרדכי נר"ו ויש להסתפק לענין ברכה ראשונה כיון דמן הסתם היין שמביאין לאחר המזון הוי משונה מאי מברך אי מברך בפה"ג כיון דהוי מובדל ואין לו שייכות עם היין שבתוך המזון לברך עליו הטוב והמטיב וכן הדעת נוטה או דילמא כיון דלפי מה שכתב הרשב"א הובא בסמוך לע"ע הוא נמשך בקביעות הסעודה וא"כ אינו מובדל לגמרי לפחות מיהא לברך עליו הטוב והמטיב ולפענ"ד דכיון דטעון ברכה מברך עליו בפה"ג דמהיכא תיתי לפוטרו בהטוב והמטיב כיון דאינה הברכה המיוחדת לו דלא נתקנה ברכה זו אלא לתוספת שבח אחר שנפטר בברכה הראוי לו שהיא בפה"ג ולומר דיברך שניהם אין סברא ולא מצי למעבד הכי ואתיא מק"ו ממ"ש רמ"א בס' קע"ה ד המנהג לומר בסעודות אלו קודם בהמ"ז מזמור רחש לבי וכו' וביום ח' לחופה מזמור השמים מספרים וטוב לומר ג"כ מזמור שיר המעלות שמחתי כדי להעלות זכרון ירושלים תיב"ב (עיין בפלטין בית אל דף רצ"ב):

ה אם המסובין רבים עד חמשה מתחילין ליטול מים אחרונים מן המברך ואם הם יותר מתחילין מן הקטן ונוטלין דרך ישיבתן ואינן מכבדין זה את זה ליטול תחלה עד שמגיעין לה' הנשארים באחרונה שהמברך מכללן אז מתחילין בו ששיערו חכמים שבשיעור נטילת ד' בני אדם יוכל המברך לעיין בד' ברכות של בהמ"ז (ואולי שיעור כ"ב אמה וזה שוין. היעב"ץ) ויותר מזה אין להפסיק היכא דאפשר (והיכא דרבים נינהו בע"כ צריכין להמתין עד שיטלו כולם היכא דלא אפשר שאני וצריכין להשמר מהסח הדעת הנזכר) ובכדי אין להפסיק כלל דכן היא הלכה תיכף לנטילה ברכה. ואין להפסיק בין מים אחרונים לבהמ"ז אפי' בדברי תורה. ההבר"י נר"ו מגורי האר"י זצ"ל וע"ל סימן י"ב:

ו עיניך לנוכח יביטו בדברות ושתים אלו כהלכתן דברי חכמים כדרבונות בעניני דרך ארץ ובפרט בסעודות ובזה תהיה אהוב למעלה ונחמד למטה ומצא וגו' לכניסה הגדול קודם ליציאה הקטן קודם לעליית הסולם הגדול קודם לירידה הקטן קודם וכו' לברכה הגדול קודם לעולם יהא אדם יודע אצל מי הוא יושב ואצל מי הוא עומד ואצל מי הוא מיסב ואצל מי הוא מסיח וכו' לא יהא אדם בוכה בין השוחקים ולא שוחק בין הבוכים ולא עומד וכו' כללו של דבר אל ישנה אדם ממנהג הבריות:

סימן ט

דיני ברכת המזון:

טוב עין הוא יברך למי שהשמחה במעונו פנים חדשות באו לכאן ובו יתבאר פרטי דינים אלו

א נוהגין לכסות הסכין בשעת ברכת המזון אבל לא בשבת ויו"ט וכתב בספר תפלת זכה ז"ל ומנהגנו להוציאו מן השלחן גם בשבת וי"ט והטעם דהשלחן מכפר כמו המזבח והברזל הוא מקצר ימיו של אדם אינו בדין וכו' כתוב בשלחן ארבע שיש לכסות הפת בשעת בהמ"ז שלא יראה בושתו:

כתוב בפנים מס' ס"א דיש לכסות הפת וכו' וכעת ראיתי בבר"י סי' ק"פ דהרב זקינו זי"ע דחה הטעם שלא לבייש הפת וכמו כן במאמר מרדכי עיין שם:

ב אורח מברך אפי' אם בעה"ב גדול ממנו כדי שיברך לבעה"ב ואם בעה"ב אינו מקפיד על ברכתו ולברך בהמ"ז בעצמו רשאי. וה"ה שיכול ליתן לברך למי שירצה ומנהגנו לחלוק כבוד לחכם לפי שניו אם אין שם ת"ח כהן: ג מי שנותנין לו לברך ואינו מברך מקצרין ימיו:

ד מקבל הכוס בשתי ידיו. ונוטל רשות וכו' וכשמתחיל לברך נוטלו בימינו ולא יסייע בשמאלו ומגביהו מעל השלחן טפח כדכתיב כוס ישועות אשא וגו' ונותן בו עיניו שלא יסיח דעתו. כתב הב"ח אם תופס באמצע הכוס משים יד השמאל תחת הכוס מסייע כזה אין בו ממש אבל האר"י ז"ל כ' צריך שיטול הכוס בימינו ויאחזנה בה' אצבעות של יד ימינו באופן שיהיה הכוס עומד על גבי ה' אצבעות על גבם ממש. ובשל"ה כ' קבלתי להניח הכוס על כף הימין והאצבעות זקופין וסי' ואתן את הכוס על כף פרעה ולא כאותן הנוהגים לאחוז הכוס בימין והיינו שהאצבעות מקיפות את הכוס. ונל"ה כי הנכון כמש"כ האר"י ז"ל והוא ע"פ הסוד והמ"י. ויאחוז הכוס כנגד החזה ואח"כ יאמר פסוק וידבר אלי זה השלחן וכו' (אור חדש):

ה אם הם עשרה או יותר אומר נברך אלהינו וכו' כ' הרב הנזכר בסמוך ז"ל ותקנו לומר זה השם יותר משאר שמות הקדש לפי שהוא לשון דין וחסד ע"ד חסד אל וכן ואת אילי הארץ שזן ומפרנס צדיקים ורשעים. צדיקים ניזונים בזרוע בסוד קשין מזונותיו של אדם ורשעים ניזונים ע"פ החסד והוא סוד בינה והמשכיל יבין וזהו נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו:

ו אם טעה המזמן והעונים בעשרה ולא הזכירו אלהינו אין יכולין לחזור אבל אם עדיין לא ענו אחריו יחזור ויזמן בשם:

ז יכולין להצטרף לי' אפי' לא שתה עמהם אלא כוס א' שיש בו רביעית מכל משקה חוץ מן המים ואפילו ז' אכלו דגן וג' ירק מצטרפין אבל ו' לא דרובא דמינכר בעינן. ולהצטרף לג' אחד בעינן שיאכל כזית פת ועי' בש"ע וקטן כבן ו' או כבן ז' ויודע למי מברכין מצטרף בין לג' בין לי'. והמג"א הביא מהב"ח שרבותיו נהגו ליתן לו לשתות אם לא רצה לאכול ומצטרף (לג') וכן נוהגים עכשיו:

ח כל שבעת ימי המשתה אומר שהשמחה במעונו. והא דנקט מעון טפי משחקי' לפי שהיו מה"ש במעון והיו מביאים לאדם סעודתו ביום שמחתו שנשא חוה לכך כשנושאין אשה אומרים שהשמחה במעונו. י"א מהגאונים וראיתי בס' תניא שהביא מבעל עשרת הדברות ז"ל ולפי שבמעון מקום השיר כדגרסינן בגמרא מעון שבו כתות שמה"ש שאומרים שירה לפני הקב"ה כדכתיב החדלתי את תירושי וגו' לפיכך אומר שהשמחה במעונו. ובהמ"ק נקרא מעון כדאמר המעון הזה אם אלין הלילה.

ולפי שבו השרה שכינתו והלוים אומרים שירה לפני הקב"ה בכל יום אומר שהשמחה במעונו:

ט כל המברך שהשמחה במעונו צריך לחקור אם קיימו וגילו ברעדה אם רעדה במקום גילה אבל אם לוקח אדם אשה שאינה הגונה או היא לוקחת איש שאינו הגון. או תרבות שם ונבול פה ביניהם או נשים יושבות בין האנשים שם לא יתכן לברך שהשמחה במעונו. לפי שאין שמחה לפני הקב"ה כשיש בו הרהורי עבירה. סה"ח וכתב הלבוש במנהגים ואין נזהרין עכשיו בזה ואפשר משום דעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין האנשים ואין כאן הרהורי עבירה כ"כ מתוך רוב הרגילים בינינו וכיון דדשו דשו:

י אלמן שנשא אלמנה אומרים שהשמחה במעונו בג' ימים שהוא שמח עמה. ומחזיר גרושתו יש מהחכמים שהורו שצריך לברך שה"ב. ומורי הרב ז"ל הרבה להביא ראיות שאין צריך וברור הוא דהיינו דוקא במחזיר גרושתו מן הנשואין אבל מן האירוסין צריך. כנה"ג:

כתוב בפנים ומורי הרב הרבה להביא ראיות שאין צריך ע"כ וכמו כן הסכים מוהר"ר חיד"א נר"ו בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות ז' וע' עוד שם באלמן שנשא אלמנה באות נ"ט:

אין ראוי שיברך החתן עצמו ז' ברכות לפי שהם שבח לשם יתעלה וברכה לחתן והכלה וישראל ולכן הראוי שיברך אותם הגדול שבנמצאים וכו' הנז' שם אות נ"ו:

יא צריך לברך בקול רם כ' הקול מעורר הכונה וגם כדי שיצאו בברכותיו השומעים שרוצים לצאת בברכתו בשמיעה. ועוד שלא ימנע אמן מן השומעים כי גדול העונה אמן יותר מן המברך לפי שהיא קיום השט' והברכ' ועוד כתיב ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם, קדשו ובקול רק כל הקרבים מתנועעים ונמשכי' אחר הקול (סה"ח) ונל"ה כי קול ר"ם גי' עשו כמד"א וישא עשו את קלו וש"ה הקול קול יעקב וגו' בזמן שהקול קול יעקב בברכו. אין הידים ידי עשו כי קו"ל ר"ם דיעקב מכניע לעש"ו ובהיפך ח"ו קו"ל מ"ר נעשה מקו"ל ר"ם. אור חדש: וכשמגיע לברכת הארץ לברכ' אתה נותן מעט מים בכוס:

יב יכול המברך להוסיף ולחדש הרחמן כפי רצונו וצחות לשונו ובס' תפלה זכה הוסיף שנים כאשר יבואו בסמוך אחר ברכת אורח:

הרחמן הוא יברך את השלחן הזה שאכלנו עליו ויסדר בו כל מעדני עולם ויהיה כשלחנו של אברהם אבינו כל רעב ממנו יאכל וכל צמא ממנו ישתה: הרחמן הוא יברך בעל הבית הזה ובעל הסעודה הזאת הוא (ובניו ואשתו) וכל אשר לו בבנים אשר לא ימותו ובנכסים שלא יתמו לא יבוש בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא ויהיו נכסיו מצליחים וקרובים לעיר ולא ישלוט שטן במעשה ידיו ואל יזדקק לפניו שום דבר חטא והרהור עון מעתה ועד עולם: הרחמן הוא יברך את החתן והכלה בבנים זכרים לעבודתו יתברך:

ומנהגנו להוסיף הרחמן הוא יברך את כל המסובין בשולחן הזה ויתן לנו הקדוש ברוך הוא משאלות לבנו לטובה:

וקודם סברי מרנן וכו'. אומר כוס ישועות אשא וכו' לרמוז לסעודה שיעשה הקב"ה לצדיקים לעתיד לבא ודוד יברך ויאמר כוס ישועות אשא וגו' דלו נאה לברך כדין אורח כיון דלא הוה ליה שנים כלל מגרמיה וא"כ הוא כאורח נטה ללון לזה אמר לי נאה לברך:

יג כתב בספר תפלה זכ' ז"ל מברכין ברכת חתני' אחר ברכת המזון בכל סעודה וסעודה שאוכלים שם ואין מברכין אותן שש ברכות אלא בי' והחתן מן המנין ופנים חדשות. ופ"ח היינו שלא אכלו שם עד עתה ואפי' היו בשע' החופ' ושמעו הברכות וכן פשט המנהג אצלנו וכן הוא דעת רש"י והרי"ף והרא"ש ז"ל וברכת אשר ברא לבדה נוהגין לברך אותה כשאין שם י' (דלא בעי י' אלא כשמברכין כל ברכת הזיווג דומיא דבועז) ואף כשאין שם פ"ח וכן נוהגים לברך אותה אף כשסועד החתן עם אנשי ביתו לבד והמברך ברכת המזון מברך בפה"ג על כוס ברכת המזון (וכ"כ הרמ"ע מפאנו הביאו הכנה"ג) ומביא כוס אחר ומברך עליו שש ברכות כמ"ש לעיל בדף קי"ד ע"א ועיין בפחד יצחק ערך ברכת חתנים בברכת המזון שתמצא סמיכות למנהגינו וגם כשמברכין ברכת אשר ברא לבדה מנהג לברך אותה על כוס אחר כמ"ש מהרמא"י ז"ל בסי' ס"ב וכתב על זה הרב"ח ז"ל וכן ראוי לנהוג עכ"ל: שאלתני ידידי רחימא דנפשאי אם העליתי על ס' בקונטרס הלזה כדת מה לעשות בליל פסח לפי מנהגינו דמברכין בהמ"ז בכוס א' וברכ' חתנים בכוס א' אי שפיר למעבד הכי מטעם דנראה כמוסיף על הכוסו' או לאו והשיבותי מלין דלא כתבתי מידי בזה. אלא דחקירת חכם צריכה תלמוד ובפרט בהלכה למעשה ומילתא דשכיחא היו הנשואים בפסח על כן אמרתי לגלות דעתי הקלוש' לרגל המלאכה אשר לפני ויהיה הקצ"ר אמי"ץ:

לפקעד"נ דאין לחוש כלל לברך אתרי כסי דבעלי הסברא הזאת ודאי דלא נתנו דבריהם לשיעורין לחלק בין הזמנים בין פסח לשאר ימות השנה וטעמם ונימוקם עמם. דמאי דתנא בין ג' לרביעי לא ישתה אינו מטעם דמחזי כמוסיף על הכוסות אלא כדי שלא ישתכר וכו' כמו שפירש רש"י מהירושלמי וא"כ היכא דאינו מוסיף בשתיית כוסות דליכא למיחש לש כרות ודאי דמותר ומאי דקתני לא ישתה דייקא ולא נאמ' טעם דמחזי כמוסיף אלא בענין שתיה אחר ד' כוסות וגמר הסדר דמחזי כמתחיל סדר אחר והיינו א' מהטעמים שכ' הר"ן הביאם הפר"ח שם בס' תפ"א הראיה דבין כוס ראשון לב' מותר לשתו' לדעת הר"ן גופיה וכמה רבוותא כמש"כ הפר"ח שם בסי' תע"ג ולא חיישי' למוסיף על הכוסות עי"ש. ומה שהביא הטור בשם אבי העזרי והר"מ מרוטנב' שיכוין

לבו שלא יצטרך לברך פעם ב' שלא יהא כמוסיף על הכוסות. היינו משום דעביד מעשה המוכיח דמוסיף על הכוסות בסדר שתקנו רבנן לדעת אבי העזרי והר"מ בברכה ולדעת הרא"ש בהסיבה עי"ש בפר"ח אבל להוסיף בשתיית הכוסו' בלי שום היכר זו לא שמענו ומש"כ רמ"א בסי' תע"ב דאם לא שתה כוס ג' או רביעי בהסיבה דאין לחזור ולשתות בהסיבה מחשש שנראה שמוסיף על הכוסות התם נמי איכא הכירא כיון שצריך לברך נראה כמוסיף וכמש"כ המג"א שם ע"ץ ועיין במה שהשיג המג"ד על דברי רמ"א ודוק וע' בפר"ח שם בסי' תע"ב שהכריע נגד רמ"א ופסק כדעת הר"ש דכיון דשתה בלא הסיבה כתקנת חכמים כשחזר לשתות בהסיב' הוברר הדבר וכו' ומייתי ראיה מדין שתאן בבת אחת וכו' ע"ש וא"כ בנ"ד דהכוס האחד דברכת חתנים דמייתי לא עביד ביה מעשה המוכיח דמוסיף על הכוסות לית לן בה:

אלא דכיון דכוס בהמ"ז בליל פסח נוסף בו דהוי כוס ג' מארבע כוסות של גאולה שתקנו רבנן על הסדר לפקעד"נ דיתנהג כסדר הזה בשתיתו מתחלה ישתה רובו בלי שום תערובות כיון דהוקבע בליל זה לחד מד' כוסו' של גאולה לחודיה קאי ואין מערבין ואח"כ יערב הנשאר מכוס חתנים ויגמור לשתותו וכן יעשו שאר המסובין א"נ לצאת מידי כל ספק ופקפוק אותו הנשאר מכוס בהמ"ז דהוסיף בו מכוס חתנים יגמור לשתותו בלי הסבה כיון דכבר שתה רובו בהסיב' ובזה ליכא שום היכר המוכיח דמוסיף על הכוסות הגם דליכא הכא בית מיחוש דכולה שתיה עביד בכוס א' לא חיישינן על מה שמוסיף בתוכה מהכוס האח' ואלה הדרכים טובים השנים לפי דעתי דעת הדיוט:

ומעתה אלכה אל הגדולים וראיתי שכבר הובא הענין מהרב חיד"א נר"ו בשו"ת חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות י"ג ושם מייתי מהר' יעב"ץ בסידורו דאם ירצה לעשות ב' כוסות יכול אלא דהכוס שיברך ברכת חתנים יניחנו לכוס ד' עי"ש ועין רואה דאין דרכו פשוט ואין צורך לזה ולפי דרכו דחייש לכל אופן ומין שתיה בין ג' לרביעי לפקעד"נ. דעדיף טפי לערב יין הכוסות זה בזה כמנהג בשאר ימות השנה ורוב התערובות יהי' מכוס בהמ"ז כיון דהוקבע לחד מד' כוסות דגאולה וכן יעשה כ"א מהמסובים וכוס א' שנשאר מלא לבסוף דאינם אלא שיריים בעלמא יניחנו מאן דבעי מהמסובים לכוס ד' כיון דהוי שיורי ברכ' ודוק ועיין מה שכתב הד"מ בס' תע"ג על מה שכתב הטור בה' פסח דעל שינוי יין יכול לברך הטוב והמטיב וכו' עי"ש והנלפקע"ד כתבתי:

י"ד י"א שאינם נקראים פנים חדשות אא"כ הם בני אדם שמרבי' בשבילן. ש"ע ואם יש איזה אנשים ונכבדים פ"ח שמרבין בשבילן השמח' והסעודה אפילו בשביל ב' נראה פשוט שיברכו ז' ברכות. יד אהרן ממהר"י הלוי עי"ש ומנהגנו שלא להקפיד על

זה ואפילו בא' נמי מברכין והגם דאינם מרבין בשבילו וכן הביא הבה"ט מהר"ן וב"ח דאפילו באחד:

ט"ו י"א דשבת ויו"ט ראשון ושני הוו כפנים ח' בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה ג' וכן פ' המנהג ש"ע והרמ"ע מפאנו כתב דגם סעודה ג' נקרא פ"ח וכמנהג בני אשכנז שכ' רמ"א ומהטעמים שכ' שם ומנהג מה"ק הוא לברך בסעודה שעושין אחר חצות אלא דלא קים לן שפיר בדעת רוב בני העיר אי חשיבי לה סעוד' ב' או ג' וטעם דשבת הוי כפנים ח' כ' ר' בחיי בש"א ז"ל הנני מבאר לך עוד ענין פנים חדשות וזה נאמר על המעלה הסמוכה למלכות שעליה הזכיר הכתוב נעשה אדם בצלמינו כדמותינו וכיון שהוא השבת הגדול בודאי כיון שבא שבת באו פנים חדשות ומטעם זה תמצא ענין שבע ברכות כדאמרינן בגמרא במסכתא כתובות יומא קמא בירך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות אין אי לא ושבת עצמו כמו פנים חדשות הוא אבל כל דברי רבותינו ז"ל בנויים על החכמה המקובלת והוא היסוד הגדול שכל דבריהם נשענים עליו אשרי המתבונן בהם ומסתכל באספקלריא המאירה שלהם ומעתה אינו צריך להרחיב ביאור בענין הנשואין ביצירה התחתונה בזכר ובנקבה ממה שרמזתי בזכר ושמור ומתוך הרמוז המועט תוכל להבין המרובה:

בשו"ת חיים שאל למוהר"ר חיד"א נר"ו ח"א סי' ע"ד אות י"ב העלה דבשתי הסעודות של יום שבת בין בשחרית לסועדים ובוצעין בברכת המוציא ובין בסעודת בה"ע מברכין ז' ברכות עי"ש:

ט"ו פורים ביום י"ד פשיטא דהוי כפ"ח כי תבעי לך בט"ו וא"ה כיון דעיקר טעמא דבפנים חדשות הוא כדכתיבנא משום שמתה ומשתה בט"ו נמי איכא דימי כתיב ולא יום. מוהרש"א בס' גופי הלכות וכתב עוד ז"ל והרציתי הדברים לפני הר' החבי"ב וכתב אלי כי הן אמת ראיותי נכוחות מצד הדין אבל לא ראה נוהגין כן והחזרתי לו אין לא ראינו ראי' ע"כ ובכנה"ג כ' ופורים נק' פ"ח עיין בתשובותיו וכעת אינם מצויות אצלינו:

י"ז אלמן שנשא אלמנה אין מברכין אלא יום ראשון ודוקא בסעודה ראשונה של יום ראשון אבל אם נשא אשה מבערב ואין עושין סעודה עד הלילה אין מברכין ז' ברכות ואפי' שהוא שבת הרדב"ז בחדשות ח"א וכן פי' הב"ח בתשובותיו ומשיב האגודה באלמן שנשא אלמנה ביום ו' שאין מברכין אלא בסעודת הלילה ולא למחר בשבת היינו שעשו הנשואין סמוך להכנסת כלה א"כ התחלת הנשואין היא תיכף בהכנסת כלה וחשבינן ליה ללילה ע' בהרמ"ע מפאנו ס' מ"ב שהביא מס' האגודה שמ"ש אלמן שנשא אלמנה ביום ו' היינו ביום ממש ולא עשו הסעודה עד הלילה וכ' משום רבו ז"ל דלרוח' דמלתא

אם נשא ביום והיה שהות לעשות סעודה ולא עשו סעודה עד הלילה שאין מברכין ו' ברכות אבל אם אין פנאי לאכול יברכו ז' ברכות בלילה (י"א) וע' ב"ש וח"מ וברכת אשר ברא מברכין אותה כל ג'. ע' כנה"ג ומחזיר גרושתו בסעודה ראשונה צריך לברך ז' ברכות. א"ה:

ועיין בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ה אות נ"ו ובסוף אות נ"ז:

י"ח השמשין האוכלין אחר סעוד' נשואין י"א שאין מברכין ז' ברכות וי"א שמברכין ולזה הדעת נוטה ש"ע ואפי' לדברי החולקים דס"ל דאין מברכין ז' ברכות מ"מ אשר ברא יברכו. כנה"ג:

י"ט בתולה שנתפסה בזנות בין באונס בין ברצון אין לתת לה ברכה כל ז' ודיה להעמידה כדין האלמנה יא"ה מהר"ב גור ארי':

כ מקום שנהגו לעשות הנשואין ביום ד' אחר חצות ועושין סעודה ומברכין ז' ברכות וקודם חצות יום ד' השני עושין סעודה ומברכין ז' ברכות הסוברין שז' ימים מעת לעת בעינן טועים הם ומבטלין מנהגם שהם ברכות לבטלה וליכא משום מנהג מבטל הלכה אבל אם אינם עושים סעודה ביום הד' הראשון אחר החופה כי אם בליל ה' יעמדו במנהגם לברך עד יום ה' הנז' משו"ת כנסת יחזקאל ומנהג מה"ק בכל גוונא שלא לברך ביום ד' ובליל ד' לא ידעתי המנהג:

כתוב בפנים ובליל ד' לא ידעתי המנהג לפקעד"נ דאין לברך כלל דהא כבר נכנס יום ד' ולדידן הגם דאינם עושים סעודה עד ליל ה' ביום רביעי נוהגים שלא לברך וא"כ מאי שנא הלילה והרי זה חמר גמל ולומר דהלילה שאני הנמשכת בתר שמחת יום הז' ולכנס בספק ברכות לבטלה לאו שפיר למעבד הכי ובענינים כאלו בברכות שב וא"ת עדיף:

אח"כ נזדמן לידי ס' גינת ורדים ובא"ח כלל א' סי' כ"ח בירר ברוח בינתו וגודל בקיאותו כל מילי דאמרינן מקצת היום ככולו וכל מילי דבעינן ימים שלמים ובענין ברכת חתנים העלה דביום הז' שכבר חלה השמח' מברכין ברכת חתנים ולא אמרינן מקצת היום ככולו דלא דמי ליום ראשון וכ' עוד דאם סעדו בבית החתן ביום ז' לעת ערב וגמרו סעודתן קודם הלילה ועדיין לא בירכו בה"מ נראה דאין יכולים לברך ברכת חתנים בבהמ"ז כיון שכבר יצאו ז' ימי שמחה לגמרי ומכ"ש כשהתחילו לסעוד מבע"י ונמשכה סעודתם גם בליל ח' שאין לברך ולא דמי להזכרה בעלמא לומר דבתר תחילת סעודה אזלינן מ"מ שהשמחה במעונו מצי למימר וכו' עי"ש:

ה"ן מזהירין מן הדין והן משנין והן כל יקר ראת' עיני בשו"ת חיי' שאל למוהר"ר חיד"א נר"ו בח"א סי' מ"ד דמוכיח דלנוהגים לברך ברכת המזון וברכת חתנים אתרי כסי דצריך

לברך בפה"ג לבסוף סמוך לשתיה דכיון דסברי דברכות חתנים לא שייכי לברכת המזון הראיה דבעי כסא אחרינא אם מברכין בתחלה בכה"ג הוי הפסק ולא דמי ליקנה"ז ע"ש וא"כ לדידן הנוהגים לברך אתרי כסי ואפי' בברכ' אשר ברא לחוד הוי תרתי דסתרי אהדדי וישתקע הדבר וכל מי שאינו משנ' לברך בפה"ג באחרונה ידו על התחתונה הגם דמדברי הרמ"ע בסי' מ' לא משמע הכי עי"ש וע' בפחד יצחק ערך ברכת חתנים בבהמ"ז בתשו' כ"י שהביא ממהר"י פינצי ודוק: כ"א אחר שברך כל הברכות מערב יין הכוסות זה בזה (עיין לעיל ס' י"ג) ויטעום המברך והמסובין וישתה המברך רביעית שלם ואם אינו רוצה יטעום א' מהמסובין כשיעור ודי בזה והמסופק אם יגיע לו כוס בהמ"ז צריך לברך בפה"ג וכתב המג"א דאם בשעה שבירך המברך נתכוין על כל א מהמסובין והמסובין נמי נתכוונו אם יגיע להם הכוס שיצאו בברכתו יוצאין בזה והר' אלי"ר העלה דטוב לכוין שלא יצאו בזה וכן מוכח מט"ז סוף סימן קע"ט:

סימן י

דין מזהירין מן הדין איך יתנהג האיש הירא ומי שלבו נוקפו בבעילה ראשונה:
א הטעם דבעילה ראשונה נקראת בעילת מצוה בכ"מ משום דכתי' כי בועליך עושיך ואמרי אין אשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי ע"י כך מודבק בה ובאין לידי פריה ורביה ולהכי קרי לה לבעילה ראשונ' בעילת מצוה. תוס' פ"ק דכתובות. ואחר שספרה ז' נקיים וטבלה כראוי הכל כמובא לעיל בועל בעילת מצוה וגומר ביאתו אעפ"י שהדם שותת ויורד ומיד אחר שגמר ביאתו פורש מיד ואפילו שבדקה ולא מצאה דם טמאה שמא ראתה טפת דם כחרדל וחיפהו שכבת זרע ואם לא גמר ביאתו רק הערה נהגו להקל שאינו צריך לפרוש אם לא ראתה דם אבל אם בא עליה ביאה ממש צריך לפרוש ממנה אף על פי שלא ראתה דם ובעל נפש יחוש לעצמו שלא לשחוק בתינוקות:
ב אעפ"י שמן התורה אינו טמא אלא דם הבא מן המקור ולא שאר דמים ודם בתולים אינו בא רק מכח השרת בתוליה מ"מ חכמים אסרוהו שמא נתערב בו דם מן המקור וצריכה לישב ז' נקיים ונוהג עמה בכל דיני נדה לענין הרחקה ואין חילוק ממנה לנדה גמורה אלא דבנדה אסור לו לישן על מטתה אפי' כשאינה במטה זו מותר לו לישן באותה מטה לאחר שעמדה מאצלו ואפי' בסדין שהדם עליו והגם שחכמים החמירו בדם בתולים שדינו כדם הבא מן המקור מ"מ לענין ביאה ראשונה לא החמירו כיון שמן התורה הוא טהור ולפיכך גומר ביאתו ויכול לפרוש אפילו באבר חי:

ג וביום רביעי לשמושה בודקת עצמ' שצריכ' להפסיק בטהרה ותבדוק כל ז' ותתחיל לספור ז' נקיים מיום חמישי לשמושה והטעם שמא יפלוט ש"ז בתוך ג' ימים כאש' יבא לקמן בע"ה וכתם הנמצא בה בג' ימים הראשונים של הספירה אין תולין אותו להקל אלא מחמירין בו כמו ברואה ממש כמובא לעיל ס' ב' (עב"ש באה"ע):

ד יש אומרים שאחר שמצא בתולים מברך:

ברוך אשר צג אגוז בגן עדן שושנת העמקים אל ימשול זר במעין חתום זרע קודש שמרה בטהרה וחוק לא הפרה ברוך הבוחר באברהם ובזרעו אחריו: ומוהרש"ל כתב דאין מברכין ברכה זו הואיל ולא הוזכרה בש"ס והב"ח כ' שיש לברך בלא שם ומלכות וכ' הרמ"ע הגאונים אמרוה ואפשר שיצא להם ממהדו' קמא דרב אשי וסברי דלא הדר מינה אעפ"י שלא נזכר בש"ס דידן: פי' הברכה. אשר צג אגוז בעדן היא רמז לערותה של חוה ע"ד אל גנת אגוז ירדתי צג הציג הקב"ה והושיב אילן אגוז ליהנות ממנו אדם שקודם החטא לא היו בו קליפות ויהיו שניהם ערומים אמנם אח"כ אגוז בגימ' חטא הוא היה אילן עץ טוב ורע מלא קליפות וכן היתה תחלה שושנים בלי קוצים נחש בלי סם המות בעל קומה יפה תאר וכו' בתחלה לא היה דם נדות בחוה וטהורה היא וכן כולם ע"ד תן לחכם וגו' כשם שאגוז הפרי תחת הקליפה כן באשה וכשם שבאגוז ד' קליפו' כן בבתולה עיין בזוהר ובש"ס על פסוק גנת אגוז (פחד יצחק בערך דם בתולים):

עיין בבית שמואל סי' ל"ד ס"ק ו' ומאי דמשמע לה ממאי דאמרי' בדוכתי אחרי' טוב לברך בלא שם ומלכות אינו מוכרח כל כך משמע תרוייהו ודוק ולשון הרמב"ם נמי בה' ברכות פ' א' ה' הוא שם ומלכות ע"ש באופן דמצי נמי לברך בנוסח זה ברוך מלך העולם וכו' וע' במג"ד א"ח סי' רי"ט ס"ק ב' ודוק:

עניני אנינות מחופה

ביאור דין אם מת אביו של חתן:

מי שהכין כל צרכי חופתו שאפה פתו וטבח טבחו ומזג יינו ומת אביו של חתן והוא במקום שאינו מצוי למכור ואם תדחה החופה יפסיד מה שהכין או שמתה אמה של כלה ואיכא תמרוקי הנשים וקישוטין שאינם מתקיימים מאחר שאין להם מי שיטרחו בעבורם בפעם אחרת) מכניסין את המת לחדר ואת החתן והכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש וכיון שחלה עליו החופ' הויא לדידיה כרגל ונוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות ובכל ז' ימי המשת' נוהג בהם דברים שבצנעה ואסור בתשמיש המטה הלכך כל ז' ימי המשתה וז' ימי אבילות הוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים ולענין ל' אינו מונה אלא מז' ימי אבלות ואילך וכל ז' ימי החופה מותר בגיהוץ ותספורת:

ואם אין לו פסידא כגון במקום שמצוי לימכר מה שהכין או אפילו אית ליה פסידא ומתה אמו של חתן או אביה של כלה או א' משאר קרוביהם שנשאר מי שיכין להם לפעם אחרת לא התירו לדחות האבילות אלא קובר אותו מיד ונוהג ז' ימי אבילות ואח"כ מכניסין את החתן ואת הכלה לחופה מיד ונוהג שבעת ימי המשתה. עכ"ל הש"ע:

והנה במה שפ' מי שהכין כל צרכי חופתו וכו' לדעת הב"ח דוקא שהכין הכל אבל אם לא הכין הכל כגון שאפה פתו וטבח טבחו ולא מזג יינו או איפכא דהשת' בע"כ צריך להשתדל לו להכין יין תדחה החופה ויכין פעם אחרת גם הפת והבשר ולדעת הש"ך אין דבריו מוכרחים דהא עכ"פ יפסיד מה שהכין כבר כו' ע"ש וכן הסכים מהר"י עייאש זלה"ה בס' שבט יהודה שם ביו"ד דאפי' בפסידא פורתא שרינן ע"ש אלא דלבי מהסס היכא דמתה אמה של כלה בזמנינו זה ובמקומותינו דלא שייכא פסידא כלל ושום קלקול בתכשיטין ובתמרוקי הנשים לענין מעשה היכי מורינן: ומש"כ מכניסין את המת לחדר וכו' הטעם משום דאם יקברוהו יחול עליו אבילות ושוב לא יכול לכנוס לחופה והכא באונן הקילו והתירו מחמת פסידא ואין להם מי שיטרח וכו': ומש"כ ובועל בעילת מצוה ופורש אפילו בבעולה אסיר לבעול שנית אפי' קודם שנקבר המת משום דאונן אסור בתשמיש עיין בש"ך ס"ק ג' ובט"ז ס"ק ג' ובנה"כ ודוק: ומש"כ ונוהג ז' יה"מ וכו' כ' השיירי מדרשו' מהרי"ל דאינו הולך לבית הקברות ואינו קורע ולא שום אבילות עד אחר ז' יה"מ: ומש"כ ואסור בתשמיש המטה מדברי המחבר נראה דדוקא תשמיש המטה אבל שאר מיני פרישות ואפילו חיבוק ונישוק יש להתיר צ"כ הש"ך.

ומיירי בזמן התלמוד כמש"כ הט"ז בס"ק ג' א"נ בבעילה אלא דהש"ך חולק והרבה להשיב לסתור דברי הראב"ד המתיר ע"ע וע' בשבט יהודה. ומש"כ הוא ישן וכו' לדע' הט"ז אפי' בזה"ז דדם בתולים חמיר ליה כמו דם נדות ואם כבר בעל א"צ עוד שמירה מ"מ כיון דבזמן הש"ס היה חיוב בשמירה אין לנו להקל בזה: והש"ך חולק דבזה"ז ליכא למיחש למידי וא"צ שמירה ומיירי בבעילה וכמש"כ הב"ח עי' בנה"כ ובס"ק ז'. ומש"כ הוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים כ' השיירי דהמנהג שנהגו בשמירת אשה אחת הוא מנהג שטות שלא אמרו אלא בשתי נשים ובשני אנשים כמש"כ הנמ"י בשם ראב"ן. וכ"כ מהר"י עי"ש זלה"ה בשבט יהודה דשמירות אלו דאנשים ודנשים צריך בכל צד שנים שנים ושאר דעת הפוסקים בזה שהביא מור"ם בהג"ה הובאו בפנים סי' י' סעיף ב'. ומ"ש שם בדברי מור"ם דאם אינם ישנים בחדר א' אינם צריכי' שמור כלל בהא כל אפיא שוין ואפי' למאן דמצריך ב' שמירות דינא הכי שבט יהודה שם וע' בשיירי בהגה"ט. וכ' עוד שם הר' הנז' דהדב' פשוט במה שסיים מור"ם בהג"ה ואין מייחדין בלא קטן או

קטנה דתיבת או לאו דוקא דבעינן תרתי קטן לחתן וקטנה לכלה כדמוכח תחילת לשונו ודו"ק ע"כ. ומש"כ ולענין ל' אינו מונה אלא מז' ימי אבלות וכו' הטעם דאינו דומה לרגל משום דהכא מותר בגיהוץ ותספורת דכתיב מלך ביופיו תחזינה עיניך וא"כ אינו נוהג מצות ל' כמו התם ש"ך: ובחתן שנשא אשה ערב הרגל ומת לו מת ברגל הרי מ"ב ס"ל דכיון דמתורת חיוב הרגל נהג מצות ל' דגיהוץ וכו' הוי דין חתן זה כדין שאר הרגל דעולה למנין ל' והט"ז סי' שצ"ט חלק עליו עי"ש וכ' מהר"י מייאש ז"ל דכיון דהדב' שקול הדעת נוטה להקל כהר' מ"ב:

ומעתה נשאר לברר היכא דהוי איניש אמוד בנכסים אי מצי להחמיר על עצמו כיון דמעיקר הדין אונן אסור בתה"מ ואינו אלא קולא שהקילו חכמים משום פסיד' ואיהו לא חלי ולא מרגיש באותה פסידא ולא מסמנא ליה מלתא לכנוס בפרק מ"ש מוטל לפניו וכל האומר אי אפשי בתקנת חכמים שומעין לו ובפרט דהוי קולא שהקילו ולדידי' אין מקום לקולא זו או דלמא דכיון דנפקא מינה איסור לבעילת מצוה כל כמה דמקדמינן טפי עדיף ולא מצי למימר הכי וליותר בפסידא דידיה:

עוד צריך לברר היכא דמת א' מקרובי החתן שאין לו אב או א' מקרובי הכלה שאין לה אם אי אמרינן דהוו כמתו א' מהקרובים כשיש לה אב או אם דלא נדחה האבילות כיון שיש להם מי שיטרח בעבורם פעם אחרת והכא נמי כיון שאין להם אב או אם והטורח מוטל עליהם וכבר לא היה להם מי שיטרח בעבורם ולא דמי למת אביו של חתן או אמה של כלה עכשיו דהשתא נולד להם הטורח. או דילמא לא שנא דחשו חכמי' לטרחא ופסידא דידהו. ודמי א' מהקרובים בכה"ג לאביו של חתן או אמה של כלה דזיל בתר טעמא וחד טעמא אית להו. ולזה מצינו פשיטות ברור מדברי ריי"ו שכ' ז"ל דבאביו ואמו שאינם ראוים לטרוח נוהג אבילות תחילה ואפילו היכא דאיכא פסיד' ע"כ הביאו הש"ך בנה"כ עי"ש ותכלית כונתו הוא דלא חיישו לפסיד' דחתן וכמו שביאר דבריו מוהר"י עייאש זלה"ה שם בשבט יהודה וכתב שם בהדיא ז"ל ומעתה הה"נ במת א' מן הקרובים והחתן הוא בעל ההוצאות לא חיישינן לפסידא דחתן דלא מצינו שום חולק וכו' עי"ש וא"כ הה"נ בנ"ד דלא היה להם אב או אם דלא חיישינן לפסידא דחתן או דכלה אלא הכל תלוי בפסידא דידהו דליכא מאן דטרח וכמ"ש הרב הנזכר אלא דלפי דעת הרב דרכי נועם יש לחלק בין אב ואם לשאר קרובים דבאב ואם דאבילותם חמיר לא חיישינן לפסידא דחתן ולא נדחה האבלות מקמי החופה לא כן בשאר קרובים דאבלותם קיל חיישינן לפסידא דחתן ולדעת הרב הח"י אין לחלק הכי ונקיט כדברי ריי"ו דלא כהרמב"ן ובכל גוונא לא חיישינן לפסידא דחתן. עיין בדבריהם באופן דספק שלנו במחלוקת שנוי

וכעת איני ראוי להכריע לענין מעשה ומי שדעתו שקטה וצלולה מפגעי הזמן יעמוד בדבריהם והבוחר יבחר ועל הספק הראשון לפקד"נ דלאו כל כמיניה להחמיר על עצמו במקום שהקילו ולא פלוג רבנן בין עשיר דלא מרגיש בפסידא לעני ולאחר בעילת מצוה דהותר' לו וכמו שהביא הט"ז דאיצטריך תשלח יתירה לרבות צפורי מצורע וכו' ע"ש אלא דהאידנא דנושאין בימי טומאה דלא מצי לבעול נראה דאם העשיר רוצה להחמיר על עצמו מצי למימר א"א בתקנת חכמים כיון דלא נפקא מידי לענין קדימת בעילת מצוה כדמשמע מדברי הט"ז דמצי איניש לומר לא ניחא לי בהאי תקנתת ומכ"ש במידי דקיום מצוה להקדים בעילה עי"ש דוק מינה דבדליכא איחור בעילה מצי נמי למימר הכי ודוק.

ובפרט דלהקדים האבילות מרויח להקדים ב"מ דבכל גוונא בתוך ארבעה עשר יום היא מטהרת לא כן אם מקדים ז' ימי משתה תחלה צריך להמתין לבעול עד שיעברו הי"ד ימים: הש"ך בנה"כ בעיקר אלו הדינים כתב ז"ל דבזמנינו אפילו מת אביו ואמה דין שאר קרובים יש להם דהא שכיח הרבה ששאר קרובים מטריחים עצמם ומכינים צרכי סעודה ותכשיטין לכלה והלכך בכל ענין נוהג אבילות תחלה ואינו בועל עד שיעברו ז' ימי האבילות ואח"כ נוהג ז' י"מ כנ"ל ע"כ ונראה דכונתו רצויה דמאי דאיתמר דליכא איניש דטרח להו דתרתי נכללו בהאי טרחא ותרווייהו בעינן עיין בשיטה מקו' על כתובו' ובל' הטור ולא ידעתי לענין מע' אמאי אינם מורים כסברת הש"ך:

בתולה שנשאת בליל שבת ועדיין לא נבעלה וביום השבת מתה אמה של הכלה הורה הט"ז כיון דכבר נעשית החופה אין כאן פסידא דמאי דהוי הוי דשוב לא יכינו שנית ע"כ אסור לבעול דהא תה"מ אסור גם קודם קבורה אך לענין אבילות דכלה זאת תתחיל מיד ביום א' ותמנה ז' ימים ואח"כ תבעל. והש"ך בנה"כ כתב דבחנם טרח דמבואר כן בהרא"ש שהביא ריי"ו בשמו שהורה הלכה למעשה שינהוג אבילות תחלה דמאחר שאינו אב ואם אלא שאר קרובים ע"כ וכוונתו דאפילו היה אב או אם מטעמא דפסידא ינהוג ז' ימי משתה תחלה אבל אי ליכא פסידא לא באופן דיודה לנדון הט"ז אפי' שהיא אמה של כלה משום שלא היה פסידא והרב מ"ז זצוק"ל בתשובותיו מים רבים כתב על דברי הט"ז ז"ל עי"ש אורך ראיותיו כי עמקו ונכונו ונראה דאין ללמוד מההוא עובדא לבעלמא דהתם היה בתוך יום הראשון כשקרה לו המקרה של אבילות ולפיכך עדיין הברירה בידו לומר אי אפשי בתקנה זו משום דקיימא קמיה בבית א' ב' המנינים ויוכל להקדים מנין האבילות כדי להרויח הקדמת ב"מ אבל כשעברו ב' או ג' ימים מן החופה ועברו עליו קצת ימי המשתה אז אם מת לו מת אין בידו לאפקועי מעליו התקנה שכבר קיבל ולומר אי אפשי בתקנה זו ולדחותה מפני האבילות אשר נזדמן לו וכן מוכח מהלכות

עצמו של הרב הנ"ל אם ידקדק המדקדק בדבריו ע"כ ולפקד"נ דחילוקי נכון והגם דכבר בנדון הט"ז התחיל בז' י"מ וסעדו בלילה מ"מ אכתי כיון שעדיין לא עבר יום א' מז' ימ"ה הברירה בידו ולאו שמה התחלה דמקצת היום ככולו בזי"מ לא אמרי' כמו שהוכיח הרב גינת ורדים בא"ח כלל א' סי' כ"ח ובזה יצא לדון בנדון מר זקינו מהר"מ שניאור זצוק"ל בחתן א' שביום ג' לחופתו מת לו בן שהיה מאשה אחרת ועדיין לא בעל שהורה שמשלים ימי המשתה תחלה ואח"כ ז' ימי אבלות דהוה ליה כמי שפגע אבלות בתוך ימי הרגל והסכים עמו עי"ש אלא דבהורמנותיה דמר ניהו זקיני זצוק"ל מש"כ ז"ל כשעברו ב' או ג' ימים לאו דוקא ומשום נדון שלו דהכא היה נקט הכי דאפי' אם עבר יום א' דוקא אין הברירה עוד בידו ולא שייך לומר דקיימי קמיה ב' המנינים דהא כבר מנה יום א' וכן נראה מתחילת דבריו שכתב ז"ל דהתם היה בתוך יום הראשון וכו' עי"ש ולפי האמור לפקד"נ ומש"כ הרמב"ם פרק י"א מהלכות אבל דז' ימי החתנות הרי הן כרגל וכו' לא הוי הפך הט"ז כמו שכתב הרב בית דוד על הטורים דשמע מקשים וכו' עי"ש דאין ללמוד מההוא עובדא לבעלמא וכמש"כ מ"ז זצוק"ל ורבינו מיירי בתוך ימי המשתה אחר שעברו קצת ימים או לפחות יום א' כמש"כ ואת"ל דרבינו מיירי בכל גווני ואפי' בתוך יום א' יהיה במציאות דבעל דבזה לא איירי הט"ז דאזי ינהוג ז' ימי המשתה תחלה וכמו שנראה מדברי הרא"ש בהדיא שהביא הי"ו ודוק אלא דמדברי הרב החביב בשיירי נראה דרוח אחרת עמו דבנדון ומעשה שבא לידו בחתן תוך חופתו ולא בעל שבאה לו שמועה קרובה מאביו העלה דינהוג ז' י"מ תחלה בין באביו בין בשאר קרובים וה"ה בשמועה ובכלל דבריו כתב ז"ל דאפי' לסוברים שינהוג ימי אבילות תחילה היינו דוקא בשאר קרובים וכו' עי"ש: ולפי האמור הרא"ש וי"מ שהביא רי"ו לא פליגי אלא באותו מע' שאירע ביום א' אבל בתוך ז' החופה הויא לדידיה כרגל ובהא כל אפיא שוין דהוה כמת לו ברגל וכעת אין תשובותיו שציין שם מצויות אצלינו נראו מאי כונתו בדברי הרא"ש במה שנ' מאחר שאינו אביו של מת וכו' ודוק ומהר"י עייאש בשבט יהודה כתב דהגם דהיה נראה דהעיקר כסברת הרא"ש ז"ל דבתרא הוא וכו' וגם וכו' וכן דעת הרב ט"ז וכו' מ"מ במעשה שבא לידינו שנת תצ"ה לפ"ק שמתה אמו של חתן יום שבת וכו' עי"ש שהורו כי"מ שהביא רי"ו וכדעת הדרישה. אלא דעת האמור לעיל הרב ט"ז יורה לאותו מע' שאירע להם בשנת תצ"ט דהא מנהגם לעשות נשואים בערב שבת ביום וכבר עבר יום ב' מז' ימי משתה וגם ב' ימים לפי מנהגם דסברי מקצת היום ככולו וביום ה' אינם עושים עוד סעודה וחתן יוצא מחדרו וכלה מחופתה וכל א' לדרכו פונה כך שמעתי מהראוי לסמוך עליו ובשביל זה אין הברירה עוד בידי וכו' אבל נדון הט"ז שנשאה

בליל שבת שתיכף ומיד אחר הנשואין קידש עליהם היום ויום שבת הוא יום ראשון לז' ימי משתה והיה בתוך הראשון דשני המנינים לפניו הברירה בידו לומר א"א בתקנה זו וכמ"ש הרב מ"ז זצוק"ל ודו"ק:

ולענין אם צריך שימור דהוא ישן בין אנשים וכו' היכא דכנס ולא בעל ומת וכו' דילמא כיון דהכא לא היתה הקולא דבעילה לאונן ולא חיישינן דאתי לזלזולי והוי כשאר אבילות או דילמא כיון דלא בעל לא שנא. כתב השיירי דמסתברא דלא שנא. עי"ש וכן כתב הרב בש"ע בסי' שפ"ג אבל כשהבעל מותר להתייחד דתו לא תקיף יצריה כמו בלא בעל ולא חמיר איסור אבילות מאיסור כרת דפירסה אשתו נדה ודוק דלאו הלכה מקופחת היא עיין ביעב"ץ:

שמועה רחוקה בתוך ימי המשתה כשמועה רחוקה ברגל. שיירי. ונתבאר דיניו בסי' ביעב"ץ:

ראובן שבא לישא אשה בערב הרגל ואביו של חתן היה חולה ובעוד שהיו מברכים ז' ברכות נלב"ע וחלי"ש הורה הרב דרכי נועם סי' ח' דאליבא דכ"ע בועל ב"מ ופורש ונוהג ז' ימי המשתה ואח"כ ז' ימי האבלות עי"ש באותה תשובה ומה שיש לעמוד על דבריו הרואה יראה וע' בשבט יהודה באופן דלדעת הק"ו שכתבנו לעיל בהאי עובדא הכל תלוי בפסידא דאם יש פסידא יודה למה שהעלה הרב הנז' דבועל ב"מ ונוהג תיכף ימי המשתה אבל כיון דלפי האמת ליכא פסידא דכל מה שהוכן באותו יום יכולין לאכול בלילה דכבר נתבטל האבילות ונכנסו ימ"ה ודאי דדחינן הבעילה ונוהג מקצת היום אבלות וכמו שהעלה בעובדא דידיה ופשוט:

חתן שמת לו מת תוך ז' ימי משתה וכו' צריך שימנה ז' ימי המשתה שלמים ולא אמרינן מקצת היום ככולו ויום ז' יעלה לכאן ולכאן (ועיין בשיירי) גם ימנה אחר עבור ז' ימ"ה ולא עם גדול הבית. בית דוד סי' קע"ו: נדה שחל ליל טבילתה במ"ש וביום ו' היתה עדיין בימי אבלה מותרת לעשות חפיפה ביום ו' בחמין כדי שתטבול בזמנה לבעלה. פנים מאירות סי' ה' ע"ש:

אחר שהבאתי סברות כל הפוסקים המפורסמים שמהם תורה יוצאת והמורה ראוי לסמוך עליהם ה"ה מרן הש"ך וכו' ראיתי להביא הוראותיו של הר' יעב"ץ באלו הדינים וספרו אינו מצוי כל כך ולענין מעשה הבוחר יבחר וז"ל בתשובותיו ח"ב אחר סי' קפ"ה: קצור פתחי הלכות מחודשות בענין הלז המתבארים בה' תשובות בדבר שלא נתבררו בדברי המחברים עד הנה כל צרכן:

א בדינא דגמרא דמי שהכין וכו' אע"פ שהתירו לו חופה אסור בשמחה: ב והיכא דכנס בנשואים גמורין ולא בעל ואח"כ ארעו אבל איך שהוא בין דאו"א בין דקרובין בהא נחתינן ובהא סלקינן דאומרין לכתחלה בועל ב"מ אפי' אירע כה"ג בחול אצ"ל בשבת ויו"ט והוא מן המושכלות הראשונות והמחמיר אינו אלא מן המתמיהין:

ג וכי לא בעיל נמי מ"ע ודאי אינו פוסק שמחתו אלא נוהג ז' ימי משתה ואח"כ ז"י אבילות ובזה כל י"ד ימים נוהג דברים שבצנעה אבל מותר בשמחה בפרהסיא:

ד ובשלא נשא רק קידש אעפ"י שבירך שבעה ברכות תחת החופה שעושין מיריעות וארעו אבל דקרוב או בגוונא דליכא פסידא כה"ג מפלג פליג בה והלכה כדברי המיקל והיינו לבעול ב"מ קודם קבורה ולנהוג ז' ימי אבלות תחילה אח"כ ז"י המשתה וה"ה אם אירע כך אחר שהכין עצמו להכנס לחופה ולא הספיק לו לעשות חופה ולברך ז' ברכות עד שבא עליו אנינות דקרובים יש לו ג"כ על מי לסמוך לבעול ב"מ קודם קבורת המת (כ"ש אם אירע בשבת וי"ט) ובזה לעולם נוהג אבילות תחילה ואח"כ ז' ימי משתה מיד:

ה וכל זה בין בכונס בתולה או אלמנה הכל שוה ואחד בדברים אלו ונוהג בבחור שנשא אלמנה ג"כ ז"י משתה ובאלמן לאלמנה ג' ימי משתה ע"ד הנ"ל: ו וכששמע בימי חתונה שמועה קרובה אחר שכנס קודם שבעל אם שמע קודם שנקבר המת בועל ב"מ קודם ובמקום פסידא נוהג י"מ תחילה ובדליכא פסידא י"א תחילה:

ואם אחר שהכין עצמו לחופה קודם שכנס שמע ועדיין לא קברו המת אומרים לו ג"כ שיבעול תחילה דודאי לא עדיפא שמועה ממתו לפניו במקום פסידא ימי משתה תחילה ובדליכא פסידא ימי אבלות תחלה ככל הנ"ל:

ח ולענין קריעה (למי שנשא אשה ואח"כ ארעו אבל בימי המשתה) על או"א בכל אופן קורע מיד ועל השאר הולך אתר מנהג המקום שנהגו בקריעה בחש"מ:

ט כשנעשה אבל בימי המשתה וכבר בעל בין קודם שאירע האבל בין קודם קבורה לא בעי עוד שמירה אך אם המתין ולא בעל קודם קבורה צריך ב' שמירות כל אותן י"ד ימים:

י הכונס את הבתולה ומצא דם אם ארעו אבל אח"כ א"צ שמירות עכ"ל היעב"ץ. ודיני נישואי האבל תוך ל' ולאחר ז' עי' בש"ע סי' שצ"ב ואם פגעו מת וכלה זה בזה מעבירין המת מלפני הכלה וכן אם אין בעיר כדי לזה ולזה מקדימין ומכניסין הכלה לחופה ואח"כ קוברים המת דכבוד חיים עדיף ולעתיד לבא כתי' בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים בב"א:

סימן יא

דיני חופת נדה:

והן עונשין מן הדין שמירה מעליא לאשר איננה טהורה לך לך אמרינן לנזירא: א כשר הדבר שהאשה לא תנשא עד שתטהר אבל עכשיו המנהג שלא לדקדק ואין ממתינין ועושין חופת נדה (עיין למהר"י עייאש זלה"ה בשו"ת בית יהודה ח' אה"ע סי' ג' ובנ"א ס' ס"א הג"ה ב"י ס"ק י' ובס' מ"ד בהג"ה ב"י ס"ק ד') אלא דאם עבר וכנסה תוך הז' נקיים וכן חתן שפירסה כלתו נדה קודם שבא עליה לא יתייחד עמה אלא הוא ישן בין אנשים והי ישינה בין הנשים וי"א דאם היתה טהורה כשנשאה ולא בא עליה ופירסה נדה אח"כ אינה צריכה שימור עוד דהא חזינן דלא תקיף יצריה כיון שלא בא עליה עד השתא והמחמיר תע"ב כ"כ רמ"א וכן דעת הש"ך אבל הט"ז כתב דאין זה בכלל המחמיר תע"ב אלא דין גמור הוא שצריך שמירה ואין לחלק בזה בין בחור לאלמן או בתולה לאלמנה דלא תימא דבאלמן שבעל כבר לא תקיף יצריה ובתולה כלומר דגם הבתולה אחר שבעל בעילת מצוה מותר לייחד אע"פ שלא ראתה דם נדות דדם בתולים חמיר ליה כמו דם נדות:

כתוב בפנים וי"א דאם היתה טהורה וכו' מדברי הרב תה"ד בתשובה נראה דבעינן דלא בא עליה לפחות ג' לילות עי"ש והרדב"ז בח"א סימן קס"ד כתב ז"ל אם נשא אשה חדשה ולא בא עליה עדיין ושהה אחר החופה כמה לילות ולא בא עליה ופירסה נדה דעתי להתיר כיון דחזינן דלא תקיף ליה יצריה אפילו בשעת החופה וכו' עוד כתב שם ז"ל והוי יודע שאם פירסה נדה בתוך ימי חופתה אפי' שעברו עליה ב' או ג' לילות או יותר כיון שעדיין לא עברו כל ימי החופה היא ישנה בין הנשים וכו' ע"ש ודו"ק:

ב י"א שאסורה לייחד עמו ביום כמו בלילה ואין צריך להיות שתי שמירות רק הוא בין האנשים או היא בין הנשים ואם אינם ישנים בחדר אחד אינם צריכים שמירה כלל וי"א דבלילה צריך שתי שמירות וביום מותר להתייחד והמנהג ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה ואין מתייחדין ביום בלא קטן או קטנה וקטן שאמרו כתב הש"ך משם הב"ח דצריך שידעו טעם ביאה ושאין מוסרים עצמם לביאה. ומחזיר גרושתו נמי צריכה לישב ז' נקיים אלא דהט"ז כתב דאם עבר וכנס תוך הזמן דנראה דא"צ שמירה כיון דכבר בעלה כשהיתה אשתו פעם הראשון לא תקיף יצריה עכשיו כ"כ וא"צ שמירה כנ"ל ע"כ. ולענין נתינת טבעת הקדושין אם אינה טהורה כתב הכנסת מדרשות מהרי"ל דאינו נוגע בה אך מניחה מעצמה ליפול באצבעה ובבה"ט כתב אנן לא נוהגין כן אלא שהחתן בעצמו נותן הטבעת באצבעה ומיד מתרחק ממנה וכתב הכנסת ז"ל והוי יודע דאפי' לפי מנהגינו

לישא נדות דוקא כשרוצה לישא עכשיו וא"א לה להטהר כגון שלא עברו ימי נדותה ולבונה אבל אם עברו ויכולה היא לטבול ואעפ"כ אינה רוצה לטבול לסבה אחרת ראוי לחוש לדברי הרמב"ם שלא תנשא עד שתטהר וכן עשיתי מעשה ע"ש:

סימן יב

דיני לבישת הליבון ודברים האסורים בנדותה:

משפט האיש ומעשהו אחר בעילה ראשונה מה הן באותן הימים ודברים האסורים בנדת טומאתה ובימי ליבונה תורה אחת ומשפט אחד להם ולא פלוג רבנן:

א הטעם דבתולה אינה מתחלת לספור הז' נקיים עד יום ה' לשימושה כמש"כ בס' ט' הוא כאשר נבאר הפולטת ש"ז היא טמאה כרואה ממש מדמצינו דהקפיד רחמנא במ"ת דפריש להו מנשותיהם כדכתיב היו נכונים לג' ימים וגומר עיין בש"ס פרק רבי עקיבא וברמב"ם וכתב הלבוש ז"ל אמרו חכמי האמת שטעם טומאת הש"ז כטעם טומאת המת וסוד שניהם הוא שבמקום שהיתה שם נשמה טהורה כגון גוף המת או דבר המוכן להיות נוצר ממנו צורה שתחול עליו נשמה טהורה והוא הש"ז המוכן להיות ולד נוצר ממנו שם חפצים וחושקים כחות הטומאה להתדבק ביותר וזהו סוד הטומאות האלו כפי המקובלים וקים להו לחכמים ז"ל שבתוך ג' ימים הראשונים אחר הביאה עדיין הזרע הוא מוכן וראוי להיות ולד נוצר ממנו ולאחר ג' ימים אחר הביאה הוא נסרח במעי האשה ואינו ראוי עוד להיות ולד נוצר ממנו וכל אשה שאינה קולטת הזרע שתתעבר ממנו תוך ג' ימים אחר הביאה שוב אינה מתעברת מזה הזרע וכל זרע שאין האשה מתעברת ממנו אינו נשאר בתוכה אלא פולטתו לפעמים תוך ג' ימים לשימושה ולפעמים אחר ג' ימים לפיכך אמרו חז"ל הפולטת ש"ז תוך ג' ימים לשימושה הוא כאילו עצמה ראתה קרי וטמאה יום א' כאיש הרואה קרי ואם הוא בימי ספירתה סותרת אותו יום וזב הרואה קרי תוך הז' ימים של ספירת נקיים סותר מדהוקש ש"ז לזיבה דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז וזיבה דסותרת נפקא לן מדכתיב וספרה לה ז' ימים ספירה אחת משמע כלומר ספירה אחת של ז' ימים נקיים צריכה אחר כל הזיבות ולא תהא שום טומאת זיבה מפסקת בין אלו הז' ימים לטבילתה רק יהיו כולם רצופים נקיים מזיבה אבל אם היתה זיבה מפסקת בתוך אלו הז' ימים סותרת ספירתה וצריכה לספור ז' נקיים אחרים וזב וזבה דין אחד להם דאין סתירת הש"ז דומה לסתירת הזיבה דסתירת הזיבה סותרת כל הז' שאם חזר וראה זיבה תוך הז' נקיים כל הימים הראשונים יפלו דספירה א' לכולם בעינן כדאמרינן וסתירת הש"ז אינו סותר רק יום א' שאם ראה קרי ביום הז'

אין צריך לספור עוד אלא יום א' כנגד אותו יום מדכתיב לטמאה בה אין לך בה אלא מה שאמור בה כלומר מה שאמור בה בטומאת ש"ז. כן נאמר בסתירתו פי' מה טומאתו אינו מטמא אלא יום א' כדכתיב וטמא עד הערב כן הוא דין סתירתו שאינו סותר אלא יום א' ונשי דידן כולן רואות בזוב הן ודינם כזב לפיכך אמרו הפולטת ש"ז בימי ספירתה אם הוא תוך ו' עונות לשמושה דהיינו תוך ג' ימים סותרת אותו יום ובשביל זה המשמשת מטתה וראתה אח"כ ופסקה אינה מתחלת לספור ז' נקיים עד שיעברו עליה ו' עונות שלימות שמא תפלוט ולא תרגיש ואינה מתחלת לספור עד יום ה' לשמושה כגון אם שמשה במ"ש אינה מתחלת לספור עד יום ה' דאין ש"ז מסריח עד שיעברו עליו ו' עונות שלמות מעת לעת ואם שמשה במ"ש ופלטה ליל ד' קודם עת שימושה במ"ש עדיין היא עומדת בתוך עונה ששית לשמושה וסותרת הלכך יום ה' יהיה ראשון לספירתה ותפסוק יום ד' לעת ערב ויום ה' עולה למנין ויש שכתבו שיש עוד להמתין יום אחד דהיינו שלא תתחיל למנות עד יום הששי והוא יהיה יום ראשון לספירתה דחיישינן שמא תשמש ביום ראשון בין השמשות ותסבור שהוא יום ואפשר שהוא לילה ואם תתחיל למנות מיום ה' יהיה תוך ו' עונות לשמושה ע"כ יש להוסיף עוד יום אחד דמעתה א"א לבא לידי טעות וכן נוהגים בכל מדינות אלו ואין לשנות הג"ה (וכפי מה שראיתי כן הוא מנהג נשי דידן) אבל בכלה תוכל למנות מיום ה' לשימושה והטעם כיון דאין כאן דם נדה רק דם בתולים לא החמירו בו משום תשמיש בהש"מ אבל באמת אם נבעלה בהש"מ וכו' ע' בט"ז ויש שכתבו שעכשיו אין לחלק בין שמשה עם בעלה ללא שמשה דגזרינן לא שמשה אטו שמשה וכל אשה שרואה אפי' כתם צריכה להמתין ח' ימים עם יום שראתה בו ותפסוק לעת ערב ותספור ז' נקיים ודוקא באשה טהורה שמוצאת כתם אבל אשה שלבשה לבנים ומצאה כתם ואפילו רואה ממש בתוך ימים הנקיים אין צריך להמתין הו' עונות אלא מונה מחדש ז' נקיים מיום שתוכל והש"ך כתב דבכתם יש להקל היכא דלא שמשה למנות מיום המחרת של מציאת הכתם דהא הך דלא שמשה גופה גזירה רחוקה היא הלכך אין להחמיר אלא ברואה ממש אבל לא בכתמים דרבנן והלבוש מחמיר גם בכתמים: ואפי' אין בעלה בעיר אנשים מחמירין להמתין ח' ימים וכן המנהג פשוט במקומות אלו ש"ך:

שם כתוב בפנים אין לחלק בין אם שמשה וכו' אבל אם לא היה בעלה בעיר א"צ להמתין ומונה מיום המחרת הר' חיד"א נר"י בש"ב שבסוף שו"ת חיים שאל מהר' שבות יעקב:

שם אלא דנ"ל קולא אחת בזה בכלה שפרסה נדה סמוך לחופתה ואפי' אחר חופתה קודם שנתייחדה עם החתן אין ממתנת כלל דבזה ודאי לא שייך למגזר לא שמשה אטו שמשה דלא באה עדיין לכלל תשמיש כלל עמו ולמה נגזור בזה כנ"ל ט"ז סי' קצ"ו ס"ק ז':
ב בכל יום משבעת ימי הספירה צריכה להיות בודקת לכתחילה פעמים בכל יום אחת שחרית ואחת סמוך לבין השמשות ואם לא בדקה בכל הז' אלא פעם אחת מאחר שבדקה ביום שקודם הז' ומצאה טהורה עלו לה אבל אם לא בדקה בכל הז' וביום השמיני בדקה ומצאה טהורה אין לה אלא יום ח' בלבד ומשלמת עליו וי"א שצריך שתבדוק ביום ראשון מהשבעה וביום הז' ואין להקל והבדיקה לכתחילה צריך שתהיה לאור היום ולא לאור הנר.: ג חייב אדם לפרוש מאשתו בימי טומאתה עד שתספור ותטבול ולעולם היא בנדתה עד שתטבול:
ד לא ישחוק ולא יקל ראש עמה אפילו בדברים אם מרגילין לערוה לא ידבר בהן עמה שמא ירגיל לעבירה אבל מותר להתיחד עמה דכיון שבא עליה פעם אחת תו לא תקיף יצריה:
ה לא יגע בה אפילו באצבע קטנה דכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב ולא יושיט מידו לידה שום דבר אפילו בדבר שהוא ארוך ולא יקבלנו מידה שמא יגע בבשרה וה"ה ע"י זריקה שהוא אסור (מזה יש ללמוד דה"ה ליקח זה מזה עפר הטאבאק"ו דאסור וה"ה לשחוק בקרטי"ן וכדומה) והרשב"ץ ז"ל בח"ג ס' ר"ל פסק דיש להקל ליטול תינוק מידה משום דהחי נושא את עצמו והיא אינה עושה כלום אלא התינוק עצמו הוא יוצא מחיק אמו ובא לחיק אביו:
הרשב"ץ בתשובותיו שרי לזרוק מיד ליד וגם הר' מהריק"ש בשאינו דרך שחוק הר' חיד"א נר"ו בש"ב הנז"ל עוד כתב הר' הנזכר ז"ל יש נוהגים שאם יש בידו מפתח וכיוצא ורוצה ליתנו לה זורק החפץ למעלה וברדתו היא תקבלנו ויש מי שכתב דשרי וכן נ"ל להתיר כיון דאף לזרוק מיד ליד שרי הרשב"ץ ומוהריק"ש ואנן דאסרינן תסגי להחמיר כשיהיה זורק להדיא מיד ליד והר' החבי"ב בשיירי כ' דע"י זריקה מסתברא דמותר אבל מוהר"ם בתשובה אוסר ומורי הרב תמה עליו וכתב דעמא דבר להתיר זריקה וכן הדעת נוטה דכיון דכל התרחקות הללו כדי שלא יבואו לידי הרגל דבר ע"י זריקה אין לגזור עכ"ד בקונ' לנפוח עפרורית או נוצה מעל בגד אשתו נדה כמהור"ר חיד"א נר"ו בש"ב הנז' העלה דנכון להחמיר דכיון דצריך להתקרב טפי לנפוח וכו' הוא קרוב לנגיעה עיין שם:

אם נדה מחזקת נר בידה להדליק ממנה יש להחמיר שם מהר' יד אליהו ע"א. וליקח עפר הטאבק"י זה מזה יש להחמיר אבל בצחוק הקארט"ן ליכא חששא וכצ"ל בפנים. ובסוף הספ' הנז' עי' בתוס' בר"פ ר"א דמילה:

ו לא יאכל עמה על השלחן אלא א"כ יש שום שינוי שיזכירנו שיהא פרוש ממנה כגון שיהיה שום דבר מפסיק בין קערה שלו לקערה שלה כגון לחם או קנקן ודוקא שאין אוכלין מאותו לחם ואין שותין מאותו קנקן הוא דהוי שינוי גם אם יאכל כל אחד במפה שלו מותר או שתגלה מעט מן השלחן ותתן קערה שלה עליו (ונראה דאם אינם יושבים זה בצד זה ויש מפסיק ביניהם או שיש איזה ריחוק ביניהם להיכר מותר):

לדעת מור"ם בהג"ה יש לחלק דאם אוכל עמה כשהיא טהורה בקערה א' אין צריך היכר להפסיק ותסגי שכל א' יאכל בקערה א' ואם בימי טהרתה אוכלין כל א' בקערה בפ"ע צריך היכר להפסיק והיכא שאין שום אחד אוכל עמהם והיו רגילים בימי טהרה לאכול בקערה א' לדעת הש"ך מהני הפסק בין קערה שלו לקערה שלה ויש להקל כסברתו דהא מר"ן סתמא קאמר תמצית מקצור ת' הר' מהר"י זיין שהביא הר' חיד"א נר"י בש"ס הנז"ל אלא דלא זכיתי להבין סברת של הר"י זיין דתלי תניא בדלא תניא דמדבריו נראה דלדעת הב"ח אפילו בהפסק שכתב מרן דלחם או מפה וכו' כיון שאין שום אחד אוכל עמהם לא מהני וזה ליתא דהא כתב בפירוש דבהפסק מהני עי"ש הן אמת דיש לעמוד על דבריו שם דהא היכא שאין שום א' אוכל עמהם מדמה אותו לזמניהם ומריהטא דלשון הטור נראה דבזמניהם אפי' בהפסק לא מהני עי"ש ועוד קשה בהכרעתו דכ' דיש להקל כסברת הש"ך דהא מרן סתמא קאמר דמרן לא מיירי בקולת מור"ם דשינוי הקערות לאסתייע מיניה והיה לו לומר דהא מור"ם סתמא קאמר במקום מרן ויש לישב דבריו בדוחק ודו"ק ולענין דינא לפעד"נ דהיכא דבימי טהרה אוכלין בקערה א' העיקר כסברת מור"ם בהג"ה דמהני בזה השינוי דעכשיו אוכלין בשתי קערות וודאי בכל גוונא מיירי אפי' שאין אוכלין בני הבית עמהם וכמו שכתב הש"ך והיכא דבימי טהרה רגילין כל א' בקערה שלו בעינן היכר כ"ד מרן ואיזה שינוי מהני וכמו שכתבתי בפנים וכן מצאתי לרי"ו שהביא מרן בב"י דיש מתירין שתשנה היא ולא תשב במקומה. ודי בזה דהעיקר היא כדי שיזכור ולא יבא להרגל עבירה דאלת"ה אמאי התירו יחוד בנדה אבל להתיר בלי שום שינוי כשבני הבית אוכלים עמהם כסברת מוהריקו"ש לא מהני:

ז אכלה הנדה והלכה והתחיל בעלה לאכול ובאה וכן אם היו אוכלים ופירסה בשו"ת יד אליהו התיר לגמור אכילתו והר' חיד"א נר"ו כ' דראיותיו אינם מכריעות כלל:

אסור לו לאכול משיורי מאכל שלה ואם הפסיק אחר ביניהם מותר וכמו בשיורי כוס וכן בכל הקולות שישנן שם יש בזה:
ח אסור לו לשתות משיורי כוס ששתתה היא אע"פ שחזרו ומלאוהו כגון ששתתה חציה ומלאוהו ואם מפסיק אדם אחר ביניהם או שהורק מכוס זה אל כוס אחר אפי' הוחזר לכוס ראשון מותר ואם שתתה והוא אינו יודע ורוצה לשתות מכוס שלה אינה צריכה להגיד לו שלא ישתה והיא מותרת לשתות מכוס ששתה הוא דהא לא מרגלא ליה לעבירה: נדה ששאפה חצי פיפ"א טאבאק"י יכול בעלה לשאוף המותר הר' הח' שם בש"ב מהרי"א:
ט י"א דאם שתתה מכוס והלכה לה שמותר לו לשתות המותר דמאחר שכבר הלכה אין כאן חיבה ואם שתתה היא כל הכוס הש"ך מחיר לשתות בו בלא הדחה: י להביא לו המאכל מותר דשאני ממזיגת הכיס שהוא דבר של חיבה: יא לא ישב במטה המיוחדת לה אפילו שלא בפניה משום דהרהור איכא אפילו שלא בפניה ומצד ההרהור יבא לידי הרגל עבירה וכ"ש שהיא לא תישן במטה שלו דיש הרהור יותר בשכבה ובקומה אבל ישיבה בעלמא מותר לה על מטה שלו דהיא לא מרגלא ליה: ונגיעה שנגע בסדין שהוא מלוכלך בדם אין איסור אע"פ שקצת נזהרין מזה ושיבוש הוא ולענין לישב במטה המיוחדת לה כתב הש"ך דהב"ח חולק דדוקא לשכב שם ולישן כשפושט בגדיו הוא דאסור אבל ישיבה בעלמא כשהוא לבוש בגדיו אין בו איסור אפי' בפניה: יב אסור לישב על ספסל ארוך שמתנודד ואינו מחובר לכותל כשאשתו נדה יושבת עליו שמתוך שמתנודד יבואו לידי הרגל עבירה ויש מתירים כשאדם אחר יושב ומפסיק בינתיים:
יג וכן לא ילך עמה בעגלה אחת ובספינה אחת שמביא ג"כ לידי חיבה ודוקא כשהולך דרך טיול כגון לגנות ופרדסים וכיוצא בזה אבל אם הולך מעיר לעיר לצרכיו מותר אע"פ שהוא ואשתו הם לבדן ובלבד שישבו בדרך שלא יגעו זה בזה:
אם הולך בעגלה עמה אפי' בדרך טיול בהפסק אדם ביניהם מותר שם מתשו' מהרי"ו:
יד לא ישב עמה במטה אפילו כל אחד בבגדו ואין נוגעין זה בזה ואפי' יש לכל אחד מצע בפני עצמו ואפי' שוכבין בב' מטות והמטות נוגעות זו בזו אסור: אם מפני היתושים משימין יריעות פשתן מד' צדדין וא' על גביהם ונקרא נימוסי"א ובתוך היריעות הללו מציעין מצעות ב' מטות מרווחות כטו"ב בנמוסי מצרים וישנים שם איש ואשתו נדה כל אחד הנה מטתו רחוקה מהאחרת שאין נוגעות המטות ומכסיהם זה בזה כלל ואין פוצה פה ומצפצף והדברים פשוטים התירא דאין בזה קירוב של חיבה וכ' שם ע"ט ועיין בשיירי סימן קצ"ה הגה"ט אות ג':

טו לא יסתכל אפי' בעקיבה ולא במקומות המכוסים שבה אבל מותר להסתכל בה במקומות הגלוים אע"פ שנהנה בראייתה דכיון שהיא מותרת לו לאחר זמן אינו בא לידי מכשול:

טז ראוי לה שתייחד לה בגדים לימי נדותה כדי שיהיו שניהם זוכרים תמיד שהיא נדה ובקושי התירו לה להתקשט בימי נדתה אלא כדי שלא תתגנה על בעלה: כתב השיורי ז"ל מצא קבלה בשם מהרב שלום שלדברי הכל לא תביא הקערה עם המאכל על השלחן בפניו רש"ל ונ"ל דהיינו כשהבעל אוכל לחוד ע"ש:

עוד כתב הרב הנזכר כתב בא"ח ובקערה לאכול זה מה שהותיר זה מותר: יז כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לו חוץ ממזיגת הכוס שאסורה למזוג הכוס בפניו ולהניחו לפניו על השלחן אא"כ תעשה שום היכר כגון שתניחנו על השלחן ביד שמאל או תניחנו על הכר או על הכסת אפילו ביד ימינה ואין איסור במזיגת הכוס אלא בכוש המיוחד לבעלה בלבד דאיכא חיבה גם להביא הקערה על השלחן שכל בני בית אוכלין ממנה אין קפידא אע"ג שגם בעלה אוכל עם בני ביתו מאותה קערה אבל להביא קערה המיוחדת לבעלה אסיר דאף בהושטה בלבד אוסר סה"ת כשאין בו שום שינוי במאכל ומשתה וכתב הט"ז משם הב"ח דאסור לנתח חתיכות קטנות ואוכלין בקערה אחת והוא נוטל חתיכה אחת וכן היא נוטלת חתיכה אחת אבל כשמשימין קערה עם החתיכות גדולות כדרך שמשימין בקדרה וכל אחד נוטל מן הקערה ומשים לפניו על כלי מיוחד ואוכל משם אין בזה איסור כיון דאין האכילה מיד בלקיחתו מקערה שלוקחת גם היא אלא משתמש בכלי אחר בנתים:

יח אסורה להציע מטתו בפניו ודוקא פריסת סדין והמכסה שהיא דרך חיבה אבל הצעת הכרים והכסתות שהוא טורח ואינו דרך חיבה שרי ושלא בפניו הכל מותר אפילו הוא יודע שהיא מצעת אותם:

יט אסורה ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפי' אינה נוגעת בו ואפילו הם מים צוננים וכתב הש"ך בשם הר"ר יונה דאסורה לתת לפני בעלה קיתון של מים וכלים שירחץ בהם רגליו מפני שהוא דרך חיבה:

כתב הט"ז ז"ל מ"מ פשוט לי דגם זה בכלל האיסור שאם הוא רוחץ מכלי שיש בו נקב למטה ובשעת רחיצתו היא יוצקת מים לכלי דגם זה מקרי הרחצה ולפי זה באותם אבנים הקבועים בכותל שרוחצים מהם אם היא יוצקת מים לתוכם אסור ליטול ידיו אם המרזב הקבועה בהם פתוחה בעוד שנותנת המים בתוכה ופשוט. מקצת מפרטי דינים אלו שכתב הרשב"ץ זלה"ה בח"ג מתשו' מותרת להציע שלחן בפני בעלה שלא אסרו אלא

הצעת המטה. לישב סמוך לה בקרקע ע"ג מחצלת מותר וא"צ הרחקה ד' אמות שלא נאסרה אלא נגיעה ממש רש"י ז"ל היה נזהר אפי' להושיט לה מפתח. וכן נהגו ליגע בבגדיה בעודה לבושה יש להתרחק.

אסור ליטול מידה כלום אפי' בלא נגיעה ואפילו מפתח ומזיגת הכוס אסורה אפי' להניח על השלחן אלא ע"י שינוי:

כ כשם שאסורה למזוג לו כך הוא אסור למזוג לה ואפילו לשלוח לה כוס של יין אסור לא שנא כוס של ברכה ל"ש כוס אחר אם הוא מיוחד לה אבל אם שותים הם מאותו הכוס ושתית איהי אבתרייהו לית לן בה:

כא כל אלו ההרחקות צריך להרחיק בין בימי נדותה בין בימי ליבונה שהם כל ימי ספירתה ואין להקל בשום דבר כלל בימי ליבונה ואדרבה יש להחמיר יותר בימי ליבון דאם נתיר לו באיזה קולא יותר יש חשש שיבא לידי הרגל דבר מאחר שרואה שהיא אינה טמאה ואין חילוק בכל אלו לרואה ממש או למוצאה כתם:

כב אם הוא חולה ואין לו מי שישמשנו זולתה מותרת לשמשו רק שתזהר ביותר שתוכל ליזהר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו אבל מזיגת הכוס לחולה כתב הש"ך דלכ"ע שרי. אשה חולה והוא נדה אסור לבעלה ליגע בה כדי לשמשה כגון להקימה ולהשכיבה ולסמכה דדוקא כשהוא חולה והיא בריאה דשרי דכיון דחולה הוא ליכא למיחש להרגל עבירה דאין יצרו מתגבר עליו מפני שחשש כחו אבל כשהיא חולה והוא בריא איכא למיחש שמא יתגבר יצרו עליו ויפייסנה וי"א דאם אין לה מי שישמשנה מותר וכן נוהגין אם צריכה הרבה לכך:

כג אם בעלה רופא אסור למשמש לה הדפק ואם אין רופא אחר וצריכה אליו ויש סכנה בתליה מותר וכתב הש"ך אף להרמב"ם ליכא איסורא דאורייתא בנגיעת ערוה אלא כשעושה כן דרך תאוה וחיבת ביאה משא"כ הכא וכן המנהג פשוט שרופאים ישראלים ממשמשים הדפק של אשה אפילו אשת איש או גויה אע"פ שיש רופאים אחרים גוים והן עושים שאר מיני משמושים ע"פ דרכי הרפואה מ"מ באין סכנה אסור לבעלה למשמש הדפק כשהיא נדה:

כד אין לאשה נדה בימי ראייתה ליכנס לבה"כ או להתפלל או להזכיר את השם או ליגע בספר זולת אם היא בימי ליבונה מיהו בימים נוראים וכיוצא שרבים מתאספים לילך לבה"כ מותרות לילך כשאר נשים כי הוא להם עצבון גדול שהכל מתאספין והן עומדות חוץ. הג"ה בא"ח והט"ז כ' בשם רש"ל דאע"ג דמותרות לילך לבה"כ יזהרו מלראות בס"ת

בשעה שהחזן מראה לכל העם ע"כ ואם נמנעות בכל זה תוך מ' לזכר ופ' לנקבה מוחין בידם (מהריק"ש) עי' בלחם הפנים סי' קצ"ה:

סימן יג

דיני טבילה:

א תזהר האשה שתטבול מיד ככלות ימי ספירתה אם בעלה בעיר כדי שלא תבטל את בעלה מפ"ו אפי' לילה אחת ואם לא תטבול מיד כשבעלה בעיר עבירה הוא בידה שמבטלת אותו מפ"ו שכן מצינו ביהושע שנענש על שביטל את ישראל מפ"ו לילה א' ואם היא מתאחרת מלטבול כדי לצער את בעלה עבירה היא בידה והאשה שעושה כן גורמת כמה רעות בעולם ולפיכך מותרת לטבול אפי' בליל שבת אם אירע ליל טבילתה בשבת ולא יכלה לטבול קודם לכן ודוקא אם בעלה בעיר אבל בלאו הכי אסור ואם היה אפשר לה לטבול קודם לכן כגון שהיה אחר לידה והיתה יכולה לטבול קודם ז' או ח' ימים מצד הנקיים אלא שברצונה ממתנת לפי שאין בה כח הרבה או שלא היה בעלה בעיר ובא בע"ש י"א שאסורה לטבול וכן נהגו במקצת מקומות אבל במקום שאין מנהג אין להחמיר כ"כ רמ"א והט"ז חולק ודעתו דאפי' במקום שאין מנהג יש להחמיר והש"ך קיים דברי רמ"א דבמקום שאין מנהג אין להחמיר:

כל שאפשר לטבול קודם השבת בלא שום אונס ולא טבלה אסורה לטבול בשבת אפי' אם בא הבעל בע"ש וה"ה אפילו בי"ט אם יכולה לטבול קודם י"ט דאסורה לטבול בי"ט ב"י. וכל שא"א מחמת איזה אונס מחמת שאין כח בה עדיין הרבה יש להתיר ולהטביל בשבת בכל דוכתי והש"ך כתב כשאין בעלה בעיר ובא בע"ש אע"ג דהיה אפשר קודם לכן מ"מ כיון שלא פשעה ולא טבלה קודם לכן שרי לטבול בשבת וכ"כ ב"י דמותר לטבול בשבת בכל ענין וכן עיקר לדינא הלכך במקום שאין מנהג אין להחמיר כמ"ש רמ"א: שם בכל ספק אם טבלה כראוי אי לא כגון ששכחה ליטול צפורן וכו' מותרת לחזור ולטבול בליל שבת ש"ך, וכתוב בפנים ותחזור ותראה אח"כ ר"ל בו ביום כצ"ל ע' בבה"ט. ובמקום שנהגו להחמיר גם במ"ש לא תטבול דמאחר שהיה אפשר לה לטבול קודם לכן אין מרחיקין הטבילה מן החפיפה וכן אלמנה שאסורה לטבול טבילה ראשונה בליל שבת משום דאסור לבא עליה ביאה ראשונה בשבת הגם דיש מקילין ומתירין לטבול במ"ש הואיל שלא טבלה בשבת משום חשש איסור. היינו דוקא בכונס אלמנה שמן הדין אסורה בשבת ואז היה חל טבילתה והיא לא פשעה במידי אבל בדין הנ"ל דהיינו במקום שנוהגין להחמיר אחר לידה או שלא היה בעלה בעיר עד שבת ודאי אסור

גם במ"ש כיון שהיה אפשר לה לטבול קודם שבת למה תטבול במ"ש ותרחיק החפיפה מהטבילה בחנם:

הנך רואה בעיניך מפורש יוצא מהדין הנזכר דמותרת לטבול בליל שבת.

ודין איסור טבילה ביום והליכה מביתה לבית הטבילה מבע"י כבר נתבאר לעיל סי' ב' ומעתה מה שנוהגות מקצת נשים פה בטח"ק שחל טבילתן בליל ש"ק לטבול אחר עניית ברכו קודם צאת הכוכבים ודאי דלא שפיר עבדי ויש למחות בידם דטבילת נדה אחר ז' ימים שלימים הוא מן התורה והגם דנשי דידן חשובות כזבות וזבה טבילתה ביום מן התורה מ"מ חכמים גזרו שלא חטבול ביום כדי שלא יבא לשמש עמה באותו יום ותחזור ותראה אח"כ ותסתור ספירתה ונמצא שבעל זבה למפרע באופן דביום הז' ליכא היתר כלל לכתחלה אלא דוקא אם בדיעבד טבלה דעלתה לה טבילה והש"ך כתב דהב"ח פ' להחמיר דביום הז' לא עלתה לה טבילה וצריכה טבילה שנית בלילה וטוב להחמיר היכא דאפשר כיון שכן דעת גדולי הפוסקים ע"כ. ואפי' ביום הח' גזרו חכמים משום סרך בתה וליכא היתר אלא במקום אונס מחמת צינה או גנבים וכו' דאי ביום הז' לא אישתרי אפי' במקום אלו האונסים ואי משום דעניית ברכו חשיבי ליה כשבת זהו לענין עשיית מלאכה. אבל שיהיה נחשב ליום שבת ודאי אינו אלא עד צאת הכוכבים.

אטו העושה מלאכה אחר עניית ברכו חייב חטאת או סקילה. וכן לענין מילה למול אותו בשבת בעינן צאת הכוכבים. כן האוכל חמץ בע"פ וזה פשוט. ומוהר"ש אבוהב ז"ל בס' של"ח אסר בפשיטות לטבול בע"ש עד הלילה. ובס' ש"ח קרא אותו מנהג בלתי נכון ומצא צד היתר על המנהג שנתפשט לטבול בע"ש הן עוד היום גדול מתרי טעמי וחששי ע"ש והרואה יראה דלפי אותם החששות היה להם לטבול הן עוד היום גדול אבל בהש"מ הנוהגות כך הוא דלא כמאן ואפי' לפי תיקון הרב שם שתדליקנה נר שבת וכו' אינו אלא לבחור הרע במיעוטו (כמש"כ) דלא יטבלו הן עוד היום גדול דהוי ודאי שביעי ולפחות מיהא יכנסו בספק שמיני כיון שכבר היו נוהגות בכך בעיר פירינצ"י לטבול קודם הלילה (זה תוכן כונת הרב לפק"ד) אבל במח"ק פה דאדרבה המנהג הוא שהיו טובלות בלילה ממש אפילו בליל ש"ק כנראה בהדיא מתשובת הרב המופלא מהר"י אוראנס זצוק"ל ומהר"י עי"ש זלה"ה בס' בני יהודה קלסתי למנהג זה שלנו עי"ש אלא דעכשיו פנים חדשות מקרוב באו מאיזה גבירות כדי לזרז עצמן מקדימות לטבול קודם צאת הכוכבים מהיכא תיתי להתיר להן לכתחלה ואפי' הרב הנזכר יודה ואם ל"ו ישמעו בשל"ח יעבורו (ס' תשו' הרב הנז') והרב הגדול ס' באר שבע כתב תשובה על זה וכתב ז"ל שאין טעם בדבריהם (לטבול מבעוד יום בליל ש"ק) ואין ריח במעשיהם ולא תהא

כזאת בישראל ואוי לו למי שהורה להם לנהוג כן שהרי הלכה רווחת וכו' עי"ש וגדולה מזאת כתב הרב בח"י ז"ל א"כ לפ"ז אותן הנשים שחל: טבילתן ביום ז' ע"ש וטבלה קודם חשכה אזי לא עלתה לה טבילה וצריכה טבילה שנית בליל שבת וכן שמעתי בשם הגאון מה' יהושע אב"ד דק"ק קראקא שפסק הלכה למעשה והצריך טבילה שנית ועי' בשו"ת צמח צדק סי' ש"ו שדבר קשות על אותם שאמרו עליו שהורה להתיר שיהיו טובלות ביום הז' הן עוד היום גדול וכו' והעלה דעיקר טבילה הוקבעה בשמיני ובלילה ממש בין בחול בין בשבת עי"ש וכבר דייני העיר הי"ו עמדו על הדבר בזאת השנה וצוו לבעלת המקוה שלא תניח לטבול שום אשה קודם הלילה ואפי' בע"ש. ודא תהא לדוכרן:

סימן יד

עניני שבעת ימי המשתה:

חיובא רמיא עליה דאיניש תוך שבעה ימי חופה הן בעשיית מלאכה הן לענין שמחה וכל מידי דשייך בימים אלו:

חתן אסור במלאכה ואפי' בדבר האבד.

בית דוד על הטורים סי' קע"ו:

א מצינו ביעקב אבינו שאמר לו לבן מלא שבוע זאת. וכתיב בשמשון ז' ימי המשתה לפיכך הנושא את הבתולה הצריכוהו חז"ל לשמוח עמה ז' ימים כדי שישמחנה ואותן הז' ימים יהיו לו כי"ט שלו שלא יעשה מלאכה ולא ישא ויתן בשוק מפני שחתן דומה למלך מה מלך אינו עושה מלאכה ואינו יוצא יחידי לשוק וכו' כן הוא החתן אלא אוכל ושותה ושמח עמה בין אם הוא בחור בין אם הוא אלמן שנושא בתולה:

ב אם האשה יכולה למחול על שמחתה ולומר משום תקנתא דידי תיקנו כך וא"א לי בתקנה זו לדעת רי"ו שהביא רמ"א יכולה וכן נמי דייק מדברי רמ"א הב"ש והח"מ עי"ש ולדעת הר"ן ושאר פוסקים אינה יכולה וכתב הח"מ על אותם הסוברים דיכולה למחול על שמחתה דהיינו לאכול ולשתות ולשמוח עמה. אבל במלאכה ולצאת יחידי לשוק אף שהיא מוחלת מ"מ הוא אסור בזה מטעם שהוא דומה למלך. אבל הרב ב"ש כתב דגם על ביטול מלאכה יכולה למחול מ"מ עכשיו בזה"ז נשתרבב המנהג לעשות אותן הימים ימי משתה ושמחה וחתן דומה למלך וליכא מחילה ומנהגן של ישראל תורה היא ואם יש איזה מקום דאין מנהגן כך הגם דיש להם על מי שיסמוכו מ"מ בטלה דעתן כיון דנהגו כך כל ישראל:

כתוב בהג"ה והאשה יכולה למחול על שמחתה. ע"ש באה"ע סי' ס"ד אלא דהב"ש והח"מ הבינו בדברי רמ"א שם בסעיף א' במה שכתב ז"ל וחתן אסור בעשיית מלאכה ואסור לצאת יחידי בשוק ופירשו דכונתו לאשמועינן דמחילה דידה לא מהניא להני תרתי אלא דוקא באכילה ושתייה ע"ש. וכן דעת הר"ן ושאר פוסקים דלא מהניא מחילה דידה עי"ש בבית שמואל:

מעתה האיר וזרח ס' חיים שאל ח"ב לכמוהר"ר חיד"א נר"ו ובס' ל"ח אות ס' דחה דברי הר' ח"מ וב"ש בפירושם בכונת דברי מור"ם ודעתו הרמת"ה דכונת מור"ם לסתום כרי"ו דמהני מחילה בכולה מילי עי"ש מ"מ עכשיו בזה"ז וכו' כמו שכתוב בפנים:

ג הנושא את הבעילה צריך לשמוח עמה ג' ימים בין בחור בין אלמן וי"א דבחור שנשא בעולה צריך לשמוח עמה ז' ימים. וכתב הר"ן דהטעם דלא נפישי ימי ברכה מימי שמחה דאינו בדין שיהא משכים למלאכתו ומברכין לו ברכת חתנים (כמובא לעיל ס' ח') אלא ודאי ז' נמי אית לה לשמחה עכ"ל וכן נהגו עכ"ל: מחזיר גרושתו צריך לשמוח עמה ג' ימים כמו באלמנה מהר"ש אבוהב סי' ער"ה ע"ש:

ד שותפו של החתן יכול לפתוח חנותו ולעשות מלאכה ולתת חלקו לחבירו ואינו דומה לאבל יא"ה:

ה אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותו שיעשה לפי כבודו ולפי כבודה דעולה עמו ואינה יורדת דכתיב בעולת בעל דה"ל למכתב והיא בעולה או בעולת איש מאי בעולת בעל אמרו ז"ל שפי' לומר שעולה היא עם הבעל ואינה יורדת עמו מכבודו לכבודה אם הוא פחות ממנה. מיהו הכל לפי תואר הענין שאם הם יפזרו יותר מדאי ודאי דאין לכוף וע"ל סי' ו' סעיף ה':

ו חתן שאירע א' מד' תעניות בתוך ז' ימי חופתו מתענה ומשלים ואפי' צום גדליה ובס' בית דוד כ' שמי שנהג להתענות ער"ח או ב' וה' שיתענה יא"ה. ואם נשא אשה ביום התענית עצמו אם הוא נדחה או במקום שאין החתנים נוהגין להתענות ביום הנשואין לא ישלים התענית. ע' בכנה"ג א"ח ס' תקנ"ט וע' בב"י ס' תקמ"ט. אבל אם אירע בתוך ז' ימי המשתה יום שמת אביו ואמו אין להתענות כיון שהיא י"ט שלו. אבל בחור שנשא אלמנה ואירע כך אחר ג' ימים יש לו להתענות. יא"ה מהר"מ אמרי לוי: ז אמרו חז"ל מצוה גדולה לשמח חתן וכלה ולרקד לפניהם (ולאו דוקא דה"ה בשאר מילי דבדיחותא) ולומר שהיא נאה וחסודה אפילו אינה נאה דאע"ג דכאיב מדבר שקר תרחק יש לפרש דבריו שהיא נאה במעשיה. ומצינו שר' יהודה בר אילעי היה מרקד לפני הכלה שכן מצינו במלאכים ששאלו לאברהם איה שרה וגו' כדי לחבבה על בעלה וההוא יומא

לגבייהו היה כמו יום נשואין הואיל ונתבשרו בבנים וחזרה להיות לה ארח. לפיכך מצוה ג"כ לחבב הכלה על בעלה ביום נשואיה. ואם אינו משמחן עובר בה' קולות כלומר לא יזכה לאלו הה' קולות בנחמות ירושלים דכתיב בה קול ששון וקול שמחה וגו' מ"מ אסור להסתכל בכלה אלא דוקא בתכשיטין שעליה או בפריעת ראשה. לבוש:

ח בליל ש"ק שמתפלל ערבית בבית החתן הש"ץ נוהג אחר התפלה להתחיל יום הששי ויכולו וכו' דלא כמו בשאר בתי כנסיות שמתחילין מן ויכולו (וכן ראוי כידוע) ונ"ל הטעם דהוא לרמוז למה שאמרו חז"ל איש ואשה זכו שם י"ה ביניהם וה"ן השכינה שורה והשם יתע' שלם:

המנהג הנכון לומר בליל שבת אתר מזמור שיר ליום השבת מזמור רחש לבי כיון דהוקבע לאומרו בבית החתן ומ"ש דשאר מזמורים המיוחדים ליומם כמו ר"ה וכו' שאומרים אותם ג"כ בלילה וחתן דומה למלך ושאר העם נמשכים אחריו ועדיף מאבל ואם אינו אומרו מגרעות נתן:

טעם למנהגנו שבשבת חתונה הש"ץ אומר בניגון בקול רנה ויום השביעי משבח וכו' עד ביום שבת קדש עי' בס' תפלה זכה ד' קכ"ה ע"ב ובענין קריאת פרשה ואברהם זקן לחתן ושאר מנהגים בזה עי"ש בד' קל"א ע"ב: ט שאלוני על דבר כמה יחידים וביניהם אנשי לבב שמרננים ואין דעתן סובלת את אשר נהגו שבש"ק בשיש חתן בבה"כ שהמנהג לשורר בקול נעים לכבוד החתן כידוע ואם יש אבל בבה"כ מאדם רשום שנלב"ע וחלי"ש באותו שבוע משנים בניגונים הנהוגים לכבוד האבל שינוי הניכר לכל והקול נשמע קול נמוך באנחה שוברת בשפה רפה ובכובד ראש והשלוחי צבור מוכרחים לעשות ככה וה"ן משנים משום דרכי שלום ועתה לשא"ל הגיעו אי איכא איסור למעבד הכי או לא ואם האמת עם המרננים והמנגדים לזה לפקד"נ האמת עמהם וישתקע הדבר ואין משנין בשום דבר כלל דכבוד חיים עדיף ומעבירים את המת עצמו מלפני הכלה אם פגעו זה בזה ליתן לה את הדרך ואפילו לאבלים עצמם דברים שבפרהסיא לא הותר להם בש"ק מכ"ש דברים הנוגעים לאיש אחר בפני קהל ועדה ולענין נפילת אפים אם יש אבל בבה"כ נופלין ע"פ ואינם נגררים אחריו לא כן אם יש חתן אין נופלין ע"פ משום דהוא דומה למלך נמשכים אחריו כל הקהל ע' בשיירי א"ה סי' תל"א וראה כמה הפליג הר' החבי"ב (הובא לעיל ס' ו') ומי כמוהו מורה בענין המנגנים ובחופת בני שמתה אמו ונשא אשה תוך שנתה הביא מנגנים דהיאך ידחו שמחת תתן וכלה מפני האבל דהא מעבירין את המת וכו' (עי"ש) וחרבן בית אלהינו דחמיר לן בשבת אין לעשות שום שנוי כלל עיין לעיל ס' ו' ופוק חזי מש"כ מוהרח"א בקונטרס לדוד אמת ז"ל החזנים שלפני חדש אב

אומרים מחדש חדשים וכו' בקול קיני' ומאריכין בזה לקונן כל הנוסח לא יפה עושים לעורר בשבת בכי יגון ואנחה ואי איישר חילי אבטליניה קול המיצר לישראל בש"ק וכו' ע"כ ורמ"א בי"ד הביא החתן ואבל בבה"כ יוצא החתן עם שושביניו תחלה ואח"כ האבל והמנחמים וכו' ע"ש והדבר פשוט כביעתא בכותחא ומלבד האמור ודאי הרביע עליה איסורא אחרינא והוא הלבנות פניו ברבי' של החתן המצטמק ורע לו בראותו זה השינוי הניכר המכבדים לאבל יותר ממנו גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה ופשיט דאם יש איזה אבל דיקפיד על זה אם יסברו לו כל הני טעמי לאו בשופטני עסקינן ויכנסו הדברים בלבו ועחב"ט:

י מנהג מ"ק יע"א שאם בא יבא החתן לבה"כ ביום ח' לחופתו אין נופלין ע"פ ואין אומרים יענך וכו' ואחר בית יעקב וכו' מוסיפים מזמור השמים מספרים וגו' וכ' הכנסת בא"ח סי' קל"א הטעם לנוהגין כך משום דס"ל דלא דמי לאבל דמקצת היום ככולו אלא ז' ימים שלמים מעת לעת בעינן עי"ש והגם דבענין הברכות אין מנהגינו בכך לברך ביום הח' יש לחלק ביניהם וק"ל וטעם אמירת המזמור הנזכר פשיט הוא לבשרו בטובה ובז"ה (מספר הסימנים שבקונט') החתן יוצא מחופתו ישיש כגבור וכתמר יפרח לאורך ימים ושנים דשנים ורעננים אכי"ר ומעתה יבואו לקמן בע' הבורא ית' שאר דיני נדה צניעות וכו':

עוד אפשר לומר דהטעם העיקר לנוהגים ביום הח' כשבא החתן בבה"כ שלא ליפול על פניהם אינם משום דס"ל דז' ימים מעת לעת בעינן אלא להדרו ולכבדו גם ביציאתו מחופתו לסימנא תבא שתהא יציאה כביאה והראיה שבמנחה נופלים על פניהם הגם שיתפלל בתוך הז' אלא ודאי דלאו הא בהא תליא וק"ל:

סימן טו

טו

דיני פרישת עונה:

אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהם סמוך לוסתן אמור רבנן בטעמא מה המצוה הזאת ושיעור זמן הפרישה ובמקום שחוששין:

א רוב הנשים יש להם וסתות לראות בזמן ידוע כל אחת לפי זמנן כגון מכ' לכ' יום או מל' לל' וכל אשה שיש לה וסת קבוע מותר לבעלה לסמוך עליה ולבא עליה שלא בשעת וסתה (בטור כתוב דבא עליה כמו שירצה ור"ל בין שהיא ערה בין שהיא ישינה פי' שאינה ישינה לגמרי דא"כ אסור לשמש עמה כדאיתא בנדרים (עי"ש ודוק ותשכח) אלא שאינה ערה כ"כ שתוכל להשיב אם היא טהורה או לאו, תוס' דנדה ט"ז) ואין לה

להחמיר כלל לבדוק לא לפני תשמיש שלא יהא לבו נוקפו כיון דרואה אשתו בודקת מחשב שאם לא הרגישה לא היתה בודקת ופורש ולא לאחר תשמיש שלא יהא לבו נוקפו ויפרוש ממנה מכאן ולהבא אבל שלא בשעת תשמיש כל אשה המרבה לבדוק הרי זו משובחת: דעת כל הפוסקים דאשה שאין לה וסת לא בעיא בדיקה כלל לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש וודאי דהכי קיימא לן דכל לבעלה לא בעיא בדיקה אפי' אין לה וסת אפי' רוצה להחמיר על עצמה לבדוק קודם או לאחר תשמיש לא שבקינן דא"כ לבו נוקפו וכו' וכדומה שכן עמא דבר. ש"ך:

ב ובשעת וסתה צריך לפרוש ממנה עונה אחת סמוך לוסתה שמא תראה בשעת תשמיש או שמא נעקר הדם והיא טמאה ושיעור עונה הוא כגון אם דרך הוסת לבא ביום אפי' היא בסופו מותר מיד בלילה שלאחריו ואותו היום דוקא אסור וכן הדין אם הוא בתחלתו פורש ממנה כל היום ומותר כל הלילה שלפניו וכן הדין אם הוא בלילה פורש כל הלילה ומותר ביום שלפניו ולאחריו. ש"ע וכן היא סברת הט"ז. אבל משם אביאסף כתב דביומי תשרי יום או לילה וביומי תמוז וטבת חצי יום וחצי לילה והיינו לעולם י"ב שעות וכן הסכים הב"ח והש"ך. וז"ל הש"ך בנה"כ אלא ודאי חשבינן שעות זמניות ור"ל דאם וסתה ביום בתקיפת טבת שהיום אינו אלא ט' שעות כשבאת לחוש פעם שנית לא סגי ביום לחוד אלא צריכה לפרוש שעה ומחצה קודם היום עד שעה ומחצה בתחילת הלילה ואם וסתה בתוך הלילה כשבאת לחוש פעם שנית עונת הלילה אינו צריך לפרוש מתחלת הלילה אלא משעה ומחצה בתחלת לילה עד שעה ומחצה לפני נץ החמה שהוא י"ב שעות משום דבתקופת טבת הלילה לוה מן סוף היום ומן תחילת היום ושעה ומחצה שמתחיל עתה להיות לילה היה ראוי להיות עדיין יום בימי ניסן וכן שעה ומחצה שבסוף הלילה הזה ראוי להיות יום בימי ניסן ועד"ז בימי תמוז והפוסקים שכתבו פורש ממנה כל היום או כל הלילה לא איירי אלא ביום ולילה שהן מן הדין יום ולילה דהיינו י"ב שעות כגון בניסן ותשרי אבל בתמוז וטבת לא ע"כ וכל זה דוקא אם יש לה וסת קבוע לראות לעולם בתחילת היום או באמצעיתו או בסופו אז אין צריך לפרוש אלא אותו היום או אותה הלילה דוקא ולא לפניו אבל אם רגילה לראות בלי שעה קבועה הרי זה דומה כאילו היה וסתה כל היום ואשה זו צריכה לפרוש כל הלילה או היום שלפניו כ"כ הש"ך לישב סברת הא"ז ממאי דהקשה עליו הב"י והב"ח כתב שמשמע שהירא דבר ה' נוהג כהא"ז. והט"ז חולק וסבירא ליה כפסק הש"ע דאין חילוק ואין איסור אלא ביום או בלילה דוקא וכל זה דפרישית עונה לא מיירי אלא בוסת התלוי בימים לחוד אבל בוסת התלוי בשינוי הגוף לחוד אין צריך לפרוש אלא זמן הוסת כגון אם היתה רגילה לראות עם

התחלת הוסת מיד אסורה כל זמן המשכת הוסת היתה רגילה לראות בסופו אינה אסורה אלא בסופו ואם בא לזמן ידוע לפני שעת הוסת אין לחוש כלל אבל מן התחלת וסת הגוף עד כלות אותה עונה הן יום הן לילה אסור אבל בוסת הגוף בלא יום קבוע מותר תיכף אחר שכלה וסת הגוף ט"ז ס' קפ"ט קל"ט. והש"ך בנה"כ מתרץ בענין אחר. והר' יונתן זלה"ה בחידושיו על הלכות נדה כתב דגם מה שתירץ הש"ך דחוק הוא למאוד והאמת עם המ"י דלא יצאו דברים אלו מפי הראב"ד וכו' עי"ש ואח"כ כתב ז"ל ודע כי הרמב"ם כפי מה שכתב המ"מ נראה דעתו כי אין שום וסת הגוף נקבע לבדו בלי וסת ימים ומ"ש דחוששת רק לשעתה היינו לטהרות אבל לבעלה כיון דהוא מורכב בימים חוששת כל עינה כמו בימים וכתב המ"מ שרוב פוסקים חולקין וכו' עי"ש והרב הנזכר מייתי סיוע מהש"ס לסברת הרמב"ם דס"ל דלא יתכן וסת הגוף בלי הרכבת ימים וכו' ע"כ ואשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים או לאחר כשמגיע זמן וסתה צריך לפרוש ממנה (בעונ' לבוש) ב' או ג' ימים קודם או אחריו. ואין ר"ל שצריך לפרוש כל הג' ימים אלא ר"ל דהיה לה וסת ואחר כך משתנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים אז צריכים לפרוש גם קודם הוסת כפי שרגילה להקדים כגון שרגילה להקדים ג' ימים צריך לפרוש אותו יום שרגילה להקדים (אם דרכה לראות בשעה קבועה אבל בלא שעה קבועה צריך לפרוש עונה קודם אותו יום שרגילה להקדים לדעת הש"ך. ולדעת הש"ע והט"ז אין חילוק וכמו שהובא לעיל) ש"ך סי' קפ"ט ס"ק ל"ט והר' יונתן זלה"ה פי' דהגם דלא מיירי שרואה כל ג' ימים בהמשכה רק לפעמים מקדמת ורואה בכ"ז או בכ"ח וכו' אפ"ה אסורה לשמש כל אותם הג' ימים דלמא תראה בהן כיון דלפעמים מקדמת ולפעמים מאחרת וכו' עי"ש:

אם רגילה לראות בין השמשות ולא קים לן אי קודם או לאחר הלילה אינה אסורה אלא בלילה ש"ך. עי"ש:

שם אם רגילה לראות ראיה מקודם הנץ החמה עד אחר הנץ החמה אסור בלילה וביום כשיעור הנמשך בו. ש"ע. ולפ"ז אם רגילה לראות מקודם הלילה עד הלילה אסורה כל היום ובלילה כשיעור הנמשך בו. ש"ך ע"ש:

ג וכל פרישות אלו אינם אלא מתשמיש ולא משאר קריבות ואפילו חיבוק ונישוק אלא שהב"ח כתב דהמחמיר באלו תע"ב אבל הט"ז כתב דאסור מן הדין חיבוק ונישוק:

ד אם וסת נמשך ב' או ג' ימים ששופעת או מזלפת אינה צריכה לפרוש אלא עונה הראשונה של הוסת וכיון שעברה ולא ראתה מותרת:

ה אם הגיע וסתה בימי עיבורה משניכר עוברה דהיינו אחר ג' חדשים לעיבורה או בימי מניקתה שהם כ"ד חדשים (ואין חדש העבור עולה למנין) משנולד הולד אפי' מת הולד

א"צ לפרוש סמוך לוסתה ואפילו בתוך וסתה מותרת בלא בדיקה. והטעם מפני שדמיהן מסולקין ומחמת שאיבריה מתפרקים מצער וע"י כך מסתלקין דמיה ואינם חוזרים עד כ"ד חודש:

ו שאר נשים דעלמא שאינם מעוברות ומניקות צריכות בדיקה כשיגיע לוסתן עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה טהורה בלא בדיקה וי"א שאסורה עד שתבדוק. אם יש לה וסת קבוע או שהוא יום ל' אעפ"י שאיני קבוע דחזקה ארח בזמנו בא וכשבדקה ומצאה טהורה מותרת ואתי' אם לא בדקה אלא עד זמן הרבה ולא אמרינן שמא נפל לארץ בזמן הוסת. ט"ז. והב"ח כ' דיש להחמיר דדוקא היכא שבדקה עצמה מיד לאחר וסתה תוך שיעור וסתה אבל אם לא בדקה תוך הזמן אע"פ שאח"כ בדקה עצמה ומצאה טהורה טמאה דחזקה ארח בזמנו בא ונפל לארץ ושיעור וסתה היינו כדי שתקנח בחורים ובסדקים: ז ואע"פ שאמרו חז"ל שצריך לפרוש מאשתו עונה סמוך לוסתה מ"מ אם רוצה לצאת לדרך צריך לפוקדה אע"פ שהיא סמוך לוסתה ואפילו בתשמיש שרי מ"מ המחמיר שלא לפוקדה רק בדברי רצוי ובשאר כל מיני קורבות ואפילו חיבוק ונישוק תע"ב. והטעם דמותר לפוקדה מן הדין בתשמיש משום דאסמכוהו אקרא דכתיב וידעת כי שלום אהלך וגו' וה"ק כשתפקוד נוך שהיא אשתך ביציאתך לדרך. אז יהיה שלום באהלך שלא תזנה עליך אשתך מחמת רוב תשוקתה וגם אתה לא תחטא ע"י הרהורים רעים וכיון שיש בזה מצוה לא גזרו בו רבנן לפרוש ואם הולך לדבר מצוה אין צריך לפקוד אשתו וי"א דאם אדם רוצה לילך לדרך ואשתו נדה ותטבול תוך עונה אחת צריך להמתין מיהו אם הולך לדבר מצוה אין צריך להמתין ופשוט הוא ואף לדבר הרשות אם הולך לצורך גדול נראה דאין צריך להמתין לפי הי"א דהוא שיטת הנימוק"י אלא דאין פירושו מחוור וגם הפוסקים לא פירשו כן. ש"ך:

ח אשה שיש לה וסת לימים לבד והגיע שעת וסתה אסור לבא עליה עד שישאלנה ואם שהתה אחר הוסת שיעור שתספור ותטבול יבא עליה ואין צריך לשאול ואם ראתה ודאי אסורה עד שישאלנה:

ט היה לה וסתות לימים ולוסת מוסתות הגוף כגון קפיצה וכיוצא בה כיון שהוסת תלוי במעשה אימור לא קפצה ולא ראתה וא"צ שישאלנה אפי' לא שהתה שיעור שתספור ותטבול אבל חוששת לעונה בינונית שהוא ל' יום ואסור לבא עליה אחר העונה בינונית עד שישאלנה או עד ששהתה שיעור הנז' וכתב הש"ך דודאי אם יש לה וסת לימים ולוסת מוסתות הגוף חוששת לעולם לוסתה ולא שייך לומר אימור לא ראתה וא"צ לחוש לעונה בינונית כיון דיש לה וסת ולא נכתב דין זה אלא גבי קפיצה כיון דהוא תלוי במעשה

דידה דאי בעיא קפצה ואי בעיא לא קפצה אמרינן הכי אבל לא בוסתות הגוף כגון פיהוק ועיטוש ודכותייהו דבאלו כיון שהגיע שעת וסתה אסור לבא עליה עד שישאלנה:
ובספר תורת השלמים כתב דאין דבריו של הט"ז מוכרחים ע"ש בס' באר יעקב דף ע"ד ע"ב: במה שכתב בפנים אבל חוששת לעונה בינונית שהיא ל' יום עיין בש"ך סי' קפ"ט ס"ק ל' ל"ג ומ"ג:

סימן טז

דיני קביעות הוסת:
היכא דהוי קביעותיה דוסת קביעות ובקביעות תליא מלתא:
א יש קובעת וסת על ידי מקרה שיארעי בגופה כגון שמפהק' דהיינו כאדם שפושט זרועותיו מחמת כובד או כאדם שפותח פיו מחמת כובד או כאדם שמוציא קול דרך הגרון מתוך המאכל שאכל וכן אם מעטשת דרך מטה וה"ה מלמעלה. ש"ך. או חוששת בפי כריסה נגד טיבורה ובשפולי מעיה בבית הרחם או שאחזה צירי הקדחת או שראשה ואבריה כבדים עליה בכל אחד מאלו אם יארע לה ג' פעמים וראתה קבע לה וסת שבכל פעם שהיא חוששת מהם אסורה לשמש ומיהו בפיהוק או עיטוש של פעם א' אין הוסת נקבע אלא כשעושה כן הרבה פעמים זה אחר זה ואם אירע לה ג' פעמים שבכל פעם עשתה כן הרבה פעמים ה"ז וסת וכל אלו הוסתות שבגופה אין להם זמן ידוע אלא בכל פעם שיקרה לה זה המקרה הוא וסת ואם בא וסת הגוף לזמן ידוע כגון מר"ח לר"ת או מכ' יום לכ' יום קבעה לה וסת לזמן ולמיחוש הוסת ואינה חוששת אלא לשניהם ביחד ואם הגיע העת ולא בא המיחוש או שבא המיחוש בלא עתו אינה חוששת (ש"ע) כלל אפי' כדין וסת שאינו קבוע לא לוסת המקרה ולא לוסת היום. ש"ך. ודוקא שקבעה לה וסת לשניהם ביחד אבל מתחילה חוששת לכל אחד בפ"ע כי אינה יודעת איזה מהם תקבע:
וכל אלו הוסתות שע"י מקרה הגוף אם קבעה לה וסת ג' פעמים לפיהוק או לעטוש לחודייהו אינה צריכה לפרוש אלא לשעתה כיצד היתה רגילה לראות עם התחלת הוסת מיד אסור כ"ז המשכת הוסת. היתה רגילה לראות בסופה אינה אסורה אלא בסופו בד"א בזמן שכל הראיה מובלע' בתוך הוסת אבל אם אין כל הראיה מובלעת בתוך הוסת אלא נמשכת גם אחר הוסת אסורה מתחלת הוסת עד סוף עונה אחת. ש"ע כדלעיל (בפנים סי' ט"ו סעיף ב') ואע"ג דשם סעיף ד' אמרינן דאם וסתה נמשך ב' או ג' ימים א"צ לפרוש אלא עונה ראשונה י"ל דס"ס מ"מ אסורה עונה א' ב"י. והב"ח כ' דס"ל להרשב"א לחלק וכו' עיין בש"ך סי' קפ"ט ס"ק ס"ב ע"ש:

ב מעוברת לאחר ג' חדשים לעיבורה ומניקה כל כ"ד חדש אחר לידת הולד אינה קובעת וסת אפי' מת הולד או גמלתו דמיה מסולקין ומ"מ חוששת לראיה שתראה כדרך שחוששת לוסת שאינו קבוע:

ג מעוברת משהוכר עוברה ומניקה כל כ"ד חדש אינה חוששת לוסת הראשון אפי' היה לה וסת קבוע והגיע תוך הזמן הזה אינה צריכה בדיקה אם ראתה ומותרות לבעליהן מפני דסתמן דמיהן מסולקין ואפי' שופעת ורואה דם באותן עונות שהן למודות לראות בהן אינה צריכה לחוש לו עוד אח"כ לאותה עונה שמה שראתה לא היה לה אלא מקרה ממותרי הדם שנקבץ בתוכה לפי שעה. עברו ימי העיבור וההנקה חוזרת לחוש לוסתן הראשון כיצד היה לה וסת לימים אם היתה למודה לראות בראשי חדשים חוששת לר"ח הראשון שהיא פוגעת בו ואף אם לא ראתה בו חוששת לר"ח שני וכן לג' שאינו עוקר בפחות מג' פעמים ולדעת הרמב"ן והראב"ד אינה חוזרת עד שתראה פעם אחת ומשתראה פ"א חוזרת לוסתה אפילו אינה רואה בזמן וסתה. ש"ך. וכן הדין אם היה לה וסת הגוף לחוד או לזמן ידוע אבל אם היה וסתה וסת ההפלגה (כגון שיש מראיה לראיה סך ימים כגון שרואה מכ' יום לכ' יום או כדומה) א"א לחוש עד שתחזור לראות (שהרי אין כאן שום ראיה שנשאר בהפלגה ממנה ש"ך) חזרה לראות ממנו אפילו פעם אחת חוששת יום ההפלגה שהיתה למודה להפליג:

סימן יז

דיני כתמים:

דברים שאין להם שיעור ויש להם שיעור. כתמים הנאמנים הן בגופה הן בחלוקה וספיקא דרבנן לקולא:

א אשה שראתה טפת דם כחרדל או אפי' פחות מזה תשב עליו ז' נקיים כאשר נתברר משפטן ואין חילוק בין פנויה לנשואה לענין איסור נדה כי כל הבא על הנדה חייב כרת. אשה שיצא דם ממקורה בין באונס בין ע"י קפיצה בין ברצון דהיינו כפי טבע האשה מחמת עצמה טמאה ומדכתיב והיא גלתה את מקור דמיה למדו חז"ל שאינה טמאה אלא דם הבא מן המקור (באשל אברהם שבש"ע בה"ט ממהרי"ט) ואשה שראתה טפת דם כחרדל וכו' ככתוב בפנים: דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מבשרה לפי שנאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה וכו' וחכמים גזרו על כתם שנמצא בגופה או בבגדיה שהיא טמאה שאני אומר דם יצא כחרדל ונתקנח או נמוק דהרגשה דאורייתא היא היכא דליכא למתלי במידי אחריני ט"ז. ואסורה לבעלה אפי'

לא הרגישה ואפי' בדקה עצמה ומצאה טהורה וצריכה הפסק טהרה שתבדוק עוצמה תמצא טהורה ואח"כ תמנה ז' נקיים חוץ מיום המציאה כאילו ראתה נדה (עיין בס' י"ב סעי' ד') ואם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום יש מי שאומר שהיא טמאה:

כתוב בפנים שאני אומר דם יצא כחרדל וכו' עד במידי אחריני שהוא לשון הט"ז מהר' ת"ה שייך בסוף הסעיף יש מי שאומר שהיא טמאה ובאשלי רברבי דפוס אמשטרדם בטעות נתנה איתֿ ג' חוץ למקומה וכ' בח"י דראוי לדרוש דין זה ברבים ובפרט לנשים כי מאחר שבודקת עצמה ואינה מוצאת כלום סברה שהיא טהורה ובאמת יש לחוש שמא נמוק אי נתקנח ע"כ וכמו כן יש לחקור לנשים הבאות לשאול על הכתם שאין בו שיעור אם הרגישו שום דבר דאינם יודעות דאם רואות בהרגשה לא תלי בשיעורא ואפי' בט"ד כחרדל טמאות אם הרגישה שהותז ממנה מי רגלים ואם א"א לבדוק בעת ההיא שהיתה בבית הכסא וכן שכחה אח"כ עד לילה וראתה אח"כ בכתונת כתם קטן פחות מכשיעור העלה בתוס' ש"י סי' מ"ד דטהורה וכו' ולא דמי לדינא דש"ע דהא ודאי לא לחנם נפתח מקורה וכו' (ע"ש בא"א):

אשה שהיה לה שברון ומאותו זמן שבא לה השברון כשבודקת עצמה מוצאת תמיד כתמים ומראיהן ירוק וכו' עיין בתשו' ב"ח ס"י:

ג אין בכתמים משום וסת כיצד מצאה כתם בר"ח אפי' ג"פ לא אמרי' משום זה שכן תמצא כתם בכל ר"ח דזה לא שייך ולא קבעתו ולא עוקרתו חוץ מכתמי עד הבדוק לה שהיא מקנחת בו גופה שהם מטמאים בכל שהוא אפילו בפחות מכגריס כמו בראיית עצמה הוה ליה כראיה לכל דבר שהרי אנו רואין שביום זה יצא דם מגופה ג"פ וזה הוא וסתה ודוקא בעד הבדוק הוא דאמרי' דהוי כראייתה לכל דבר אבל בעד שאינו בדוק אין בו משום נדה רק משום ספק טומאה כמו בכתם ע"כ לא הוי כראיה ממש גם לענין וסת. ט"ז: דלא גזרו על הכתם אא"כ יש בו כגריס ועוד ושיעור הגריס הוא כט' עדשים במרובע דהיינו ג' על ג' וכל זמן שאין בו כזה השיעור אנו תולין לומר דם כינה הוא אעפ"י שלא הרגה כינה אבל כשיש בו כזה השיעור אין תולין בכינה בין אם הוא מרובע או אם הוא ארוך: ואם נזדמן לה גריס יותר גדול מזה השיעור משערין בו דאפשר דיש כינה יותר גדולה:

ה הא דבעינן שיעורא בין בכתם הנמצא על חלוקה בין בכתם הנמצא על בשרה וי"א שלא אמרו אלא בכתם הנמצא על חלוקה אבל הנמצא על בשרה בלבד במקומות שחוששין להם אין לו שיעור וכן הסכים הש"ך:

בד"א כשנמצא על גופה בלבד אבל אם נמצא על בשרה ועל בגדיה כאחד תולין בכל מה שיש לתלות בבגדיה לבדן. לבוש:
ו אם אין בכתם במקום א' כגריס ועוד אעפ"י שיש שם טיפין הרבה סמוכין זה לזה עד שאם נצרפם יש בהם יותר מכגריס טהורה שאנו תולין כל טפה וטיפה בכינ'. י"א דה"מ כשנמצאו על חלוקה אבל אם נמצאו על בשרה טמאין בכל שהוא כן דעת הש"ך:
ז כתם הנמצא על בשרה שהוא ארוך כרצועה או עגול או שהיו טיפין טיפין או שהיה אורך הכתם על רוחב יריכה או שהיה נראה כאילו הוא ממטה למעלה הואיל והוא כנגד בית תורפה טמאה ואין אומרים אילו נטף מן הגוף לא היה כזה:
ח נמצא הכתם על חלוקה למטה מהחגור או במקום החגור עצמו טמאה אפילו נמצא לצד חוץ (ואין חילוק בין נמצא בחלוק לפניה או מאחריה או מן הצדדים מפני שהבגדים חוזרין הנה והנה) ואם עברה בשוק של טבחים טהורה אפילו נמצא לצד פנים ועל בשרה ואם נמצא על חלוקה בלבד מהחגור ולמעלה טהורה אפי' נזדקרה והגביהה רגלי' ואפי' לא עברה בשוק של טבחים שאילו בא מן המקור היה נמצא על בשרה:
ט כיון שכתמים דרבנן מקילין בהם ותולה בכל דבר שיכולה לתלות כיצד שחטה בהמה חיה או עוף או נתעסקה בכתמים או ישבה בצד המתעסקים בהם או שעברה בשוק של טבחים ונמצא דם בבגדיה תולה בה וטהורה אפילו לובשת ג' חלוקים זה על זה ונמצא אפי' בתחתון טהורה אבל אם נמצא על בשרה אינה תולה אא"כ יש לה מכה בגופה אז תולה בה אפי' על בשרה אם הוא במקום שאפשר לדם לנטף משם ואפי' נתרפאה אם אפשר לה להתגלע ולהוציא דם ע"י חיכוך תולה בה ואע"פ שעכשיו עלה עליה קרו' ואינה מטפטפת:
י כשם שתולה בה כך תולה בבנה ובבעלה אם נתעסקו בכתמים או אם יש בהם מכה לפי שדרכם ליגע בה אבל אם היו עוסקים בדם ולא נמצא בהם דם אינה תולה בהם אא"כ היו עוסקים בדבר שדרכו לנתז כגון שחיטה וכיוצא בה (ש"ע) אבל אם היה נודע שהיה נמצא בהם דם אע"פ דעכשיו אין בהם דם תלינן דבשעה שנגעו היה בהם דם (ב"ח) וה"ה אם שכבה במטה עם נשים שיש להם מכות בגופן תולה בהן כמו בבנה ובבעלה. הג"ה:
יא אם הרגה פשפש או הריחה ריחו תולה בו עד כתורמוס ודעת הרשב"א דבמקומות שהפשפש והרחש מצויים תולין בהם כתורמוס אעפ"י שלא הרגה וכן פ' הט"ז והש"ך ושיעור התורמוס לענין הפשפש הרי הוא כשיעור הגריס לכל הדינים שאמרנו:
יב האשה שבדקה עצמה בעד (פי' סמרטוט מענין וכבגד עדים כל צדקותינו) הבדוק לה ונמצא עליו אפילו טיפה כחרדל בין עגול בין משוך טמאה ולא עוד אלא אפילו נמצא

על הכתם מאכולת מעוכה טמאה וכן הדין כשבדקה בו והניחתו בקופסא ואחר שעות בדקה אותו ומצאה עליו דם כל שהוא בין משוך בין עגול טמאה. ובהנחתו בקופסא כתב הש"ך אעד הבדוק לה דלעיל קאי דהעד שאינו בדוק לה לכ"ע בכל שהוא טהורה דבעינן כגריס ועוד וכן פ' הט"ז וכ' דלא בא המחבר למעט אם הניחתו במקום מגולה דטהור אם נמצא לאחר זמן עליו דם דזה אינו דפשוט במתניתין בנמצא על עד שלה לאחר זמן דטמא מספק אלא הפוך דסיפא קאמר דהיינו אם הניחתו תחת כר או כסת או טחתו ביריכה וביאור דבריו דבנמצא תכף על העד הבדוק פשיטא דטמאה אלא אפי' לא נמצא הדם עד למחר נמי טמאה אם היה מונח בנתיים בקופסא ולא הוטח ביריכה משא"כ הוטח ביריכה דסיפא עכ"ל אלא אפי' נמצא על הכתם מאכולת מעוכה טמאה הטעם דחמור העד מחלוק ע' בתו"מ שבאשל אברהם: יג בדקה עצמה בעד הבדוק לה והניחתו תחת הכר או תחת הכסת דאיכא למימר שמאכולת נתמעכה שם ולמחר נמצא עליה דם אם משוך טמאה שחזקתי מהקינוח (וכתב הש"ך דוקא הכא כשבדקה עצמה אמרי' הכי אבל בכל שאר כתמים לא מחלקינן בין משוך לעגול דלעולם פחות מכגריס טהורה) ואם עגול ואין בו כגריס ועוד טהורה שאין זה אלא דם מאכולת שנהרגה תחת הכר וה"ה אם הוא יותר מכגריס ויש מקום לתלות בו. וכתב הט"ז באשה שרגילה להוציא דם מבית הרעי שלה ע"י איזה סבה ובדקה עצמה אפי' בעד הבדוק ובשעת בדיקה נגעה גם שם דתולה בה שלא בשעת וסתה דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה בדם מן המקור וכתבתי זה לפי שראיתי מורה א' שהורה להחמיר בזה ונ"ל דטעם בדבר פשוט עכ"ל:

יד בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה אפי' הניחתו שמור בתיבתה ומצאה עליו דם אינה טמאה אלא אם יש בו כגריס ועוד (וכתב הש"ך ז"ל בב"י הוא מחלוקת הפוסקים לזה שקצתם הורו להקל ומ"מ חששו להחמיר לענין מעשה בספרי כתבתי שנראה עיקר בש"ס דלכ"ע טמאה משום כתם ושכן מוכח להדיא בירושלמי וכו') ודוקא בעד בינוני דהיינו שאין חזקתו בדוק ולא מלוכלך אבל אם בדקה עצמה בעד שחזקתו מלוכלך כגון שלקחה עד ממקום שדמים מצויים שם שחזקתו שכבר היו בו כתמים ובדקה עצמה בו ונמצא עליו כתם טהורה אפי' יותר מכגריס (הג"ה):

בדקה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו ביריכה ולמחר נמצא עליה דם אם משוך טמאה אפי' בכל שהוא ואם עגול טהורה אם אין בו כגריס ועוד וי"א שאף עגול טמא בכל שהוא ש"ס. והט"ז והש"ך נראה דפוסקים כי"א וכן פסק הב"ח:

טו בדקה עצמה בעד שאיני בדוק לה וטחתו ביריכה ואח"כ נמצא עליו דם אפי' כגריס ועוד טהורה ש"ע (דהוי הרי ספיקי ולקולא חדא דילמא לא מן העד הוטח על ירכה

ואת"ל מן העד כיון שאינו בדוק לה אימר מקמי הכי הוי שם) והש"ך השיג על דין זה דאין זה ס"ס כלל דמיד איכא למימר שמא מהמקור בא על העד וכה"ג לא מיקרי ס"ס כמ"ש בדיני ס"ס ומאריך בזה והניח הדבר בצ"ע וכ"ש אם הניחתו) פי' ולא טחתו בירכה וכן מש"כ אח"כ אבל וכו' קאי ג"כ אלא טחתו אבל טחתו טהור בכל גווני משום ס"ס כמו שכתבנו. ט"ז) אחר הבדיקה במקום שיש לתלות הכתם דטהור אפי' ביותר מכגריס אבל אם הניחתו במקום שאין דם שכיח טמאה אם הוא יותר מכגריס. הג"ה:

נתעסקה בתרנגולת תולה בו אדום ושחור וכרכומי לפי שדם שחיטה אדום ודם איבריה שחור ודם בני מעיה כרכומי:

שם על אשה מוכת שחין דבר פשוט שכתמיה טהורין אפי' אם בשעת וסתה לא בדקה עצמה ושוב בדקה ומצאה כתמים על סדינה או חלוקה טהורה וכ"ש בימי לבונה דתולין להקל (וע' לעיל בפנים סי' ב' סעיף ה' ט"ז בשם רש"ל שהעתיק ת' מהר"ם עי"ש):

טז איזהו עד הבדוק כל שבדקתו בין היא בין חברתה ולא נודע שנכנס בו כתם ולא העבירתו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים הרי זה בחזקת בדוק:

יז אין האשה טמאה משום כתם שמצאה בחלוקה אלא א"כ היה בדוק לה קודם שלבשתו אבל אם אינו בדוק קידם שלבשתו ולבשתו בלא בדיקה ומצאה בו כתם טהורה. ש"ע. ואפי' יודעת ממי לקחתו כיון שלא היה בדוק אני אומר כתם זה כבר היה שהכתמים מדבריהם והולכים בהם להקל. ש"ך:

יח לבשה חלוק בימי נדתה ולא בדקתו כשפושטתו ולבשתו בימי טהרתה (אבל בג' ימים הראשונים של ז' נקיים אינה תולה בימי נדותה. ש"ך) ג"כ בלא בדיקה אבל בדקתה קודם ימי נדותה ואפ"ה טהורה אם נמצא בו כתם דתולה בימי נדותה וכן במעוברת מניקת דבסעי' שאח"ז וכו' (ע' בש"ך ס"ק ס'):

יש לבשה חלוק קודם שהיתה מעוברת ואחר שנתעברה לבשתו בלא בדיקה ומצאה עליו כתם תולה ללבישת הימים שלא היתה מעוברת וכן המניקה תולה בעצמה כמו שתולה בחברתה (וכן זקינה תולה בעצמה בימים שלא היתה זקנה. הג"ה):

ך' כתב בס' של"ה סימני כתמים קצתם כשרקקה על הכתם חלף והלך לו מיד זהו סימן טהרה וגם כשאין לובן סביבו כנהוג בכתמים האסורים (וצ"ע בזה) עוד כ' שאם הכתם עגול ואף שאין לו מראה טמא אם כעין חוט אדמימות מקיפו סביב מטריפין אותו:

בקולת בדיקת הכתם אם רקקה עליה חלף והלך לו עיין למהר"ש אבוהב סי' רכ"ד דמסיק שאין לסמוך כלל להקל על זה וכדומה. עי"ש שו"ת זרע אמת חיד"א:

אשה שהיתה חוגרת בבגד לבן סביב בטנה ובגד זה רפוי באופן שהרבה פעמים היה יורד למטה מן המקור ויום שהפסיקה בטהרה בדקה עצמה כהלכה ולבשה חלוק לבן והציעה לבנים במטתה כדינה רק שכחה בגד לבן שהיתה חוגרת בו והיה בגד זה עליה עד יום ז' לספירתה וביום ז' הרגישה בזה ובדקתו והיה עליו כתמי דם יותר מכגריס ושאלה אשה אם יכולה לתלות שדם זה מדמי נדתה או לא. הר' כמהר"ר מרדכי כרמי נר"ו בתשובה הובאה בשו"ת חיים שאל סי' י"ד ממ"ש מור"ם סי' קצ"ו דבג' ימים הראשונים וכו' מחמיר וכמו כן בשאלתות הרב פנים מאירות הראשונים בדומה לנ"ד באשה שפירסה סדין שהיתה שוכבת שמה בימי נדתה והב' שביום ראשון לספירתה לבשה חלוק בעלה שפשט יום ש"ק והיה החלוק הזה בתוך כלים המוכנים לכביסה ובז' לספירתה מצאה עליו דם סתר דבריו שהקיל והעלה להחמיר ומהר"ר חיד"א נר"ו בסי' ט"ו השיב על דבריו ואל השלשה בא להקל עי"ש בדבריהם. אשה שמצאה כתם בעד שלה וספק בידה אם היה בדוק או לא מסתמא אמרי' בדוק היה. שירי כנה"ג מהר"מ מלובלין. מעשה באשה אחת דאחר לידה בבואה ליטהר ממקור דמיה בתוך ימי ספירתה לא פעם אחת ולא שתים ולא שלש נמצא על חלוקה הבדוק לה דבר הזב מגופה ומראהו ירוק וגם במקום אחר מהחלוק עצמו נמצאות טפות ברושם אדמומית שאין להן שיעור כגרים ועוד ומתמדת כך פעמים רבות ודין גרמ"א לפרישות דרך ארץ. ומעתה יש לחקור אי דייניו להו לאלו הכתמים כדין כתם הנמצא ובדבר המובדל בפ"ע מהמראה הירוק והאי לחודיה קאי וכו' וכיון דאין להם שיעור טהורה או דילמא כיון דאיכא דבר הבא מגופה דהיינו המראה הירוק יגיד עליו ריעו דהוי ראיה ואי דיינין לה כראיה מטמאין בכל שהוא. לכאורה מצד הסברא היה נראה לטמא דכיון דאלו הטיפי דמים הן מעורבות בתוך המראה ירוק הבא מן המקור נימא יגיד עליו ריעו וממקום אחר באו ועלתה על דעתי דעת הדיוט לעמוד ולשנות פ' זה ולא סוקי שמעתתא אליבא דהלכתא כסי העולה במצודתי הקלה אלא דאח"כ ראיתי דחקירה זו במחלוקת שנויה בין גאוני בתראי ה"ה רמ"א בתשובותיו דס"ל מאחר שידוע שנפתח המקור למראה לובן וירוק חוששין שגם האודם יצא משם דתלינן מין אחד בחבירו לחומרא והט"ז בס' ק"ץ חילק עליו והשיב על כל דבריו וס"ל דאין פתיחת המקור למראה טהור כלל חזקה למראה אדום שניחוש בשבילו וא"כ אין כאן רק כתם בעלמא ואזלינן ביה לקולא אם יש עידי לתלות בו וכו' ע"ש אלא דבנ"ד דליכא שיעור במקום אחד כולהו מודו דתולין להקל וכמ"ש רמ"א בהדיא בסיף אותה תשובה ז"ל וכל זה דוקא בכתם שהוא כגריס ועוד שהוא שיעור הכתם הראוי לטמאות אבל בפחות מזה נראה שיש להקל ותלינן במאכולת שהוא שכיחא טפי וצריכין אנו

לחלות בה דאל"כ אין לך אשה טהורה לבעלה שאין לך חלוק או סדין שאין בו כמה טיפי דמים ואפי' אם אתרמי שדם היא אצל המראה הטהורה מ"מ אמרי' דאיתרמי הכי אגב זוהמ' דם מאכולת הוא זהו הנ"ל ע"כ וה' ינהוג בדרך אמת:

סימן יח

דיני מראות הדמים מראות הדמים שתים שהן ארבע להבדיל בין הטמא ובין הטהור:
א כל מראה אדום בין אם היא כהה הרבה או עמוק טמאים וכן כל מראה שחור ואע"ג דקי"ל כב"ה דמטהרין כמימי בשר צלי וכמימי תלתן כיון שהן נוטים למראה אדמומית ואין אנו בקיאים במראות מטמאינן להו ולא מטהרינן אלא לבן ואפי' אינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכהה לבניניתו טהור וכן מראה ירוק אסי' כמראה השעוה או הזהב או אתרוג או חלמון ביצה וכ"ש הירוק ככרתי או כעשבים וכן מראה שקורין בל"א בלו"א בכלל יריק הוא ואפי' יש בו סמיכות דם והוא עב הרבה ואפי' הרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד ומצאה מראות הללו טהורה. כתב הב"ח שמ"כ שהאשה שיצאה ממנה סמיכות לבן ועב לאחר שרחצה במרחץ כמו ב' וג' שעות הוא טמא שדרך הדם להתלבן מחמת רחיצה וכ' הט"ז שדבריו תמוהים והמחמיר יחמיר לעצמו ולא יורה כן לאחרים כלל. מיד המציא הב"ח חומרא א' דכשיבואו מראה ירוק ולבן לפני המורה בעודו לח לא יורה בו דבר עד שיתייבש דלפעמים אחר שיתייבש ימצא אודם בקצותיו והשיגו עליו הט"ז והש"ך ופסקו דאין נוהגין כן כלל:
מראה כמראות קליפת הערמונים אם הוא טהור עי' שאלת יעבץ ח"א סי' מ"ד ותמצית דברי הרב שם ז"ל מראה כעין קליפת הערמונים וכמשקה הקאו"י יש להקל ומותר כיון שלמראה הנז' אין לו נטיה לאדמומית אלא לשחרות וכבר שנינו בשחור עצמו דיהה מכן טהור וכ"ש הוא שהרי אינו שחור ולא אפילו דיהה דדיהה שלו אלא שעמוק שלו נוטה קצת לשחרות הדיהה ועוד ק"ו מירוק וכו' ולכן אין להחמיר בו כלל ובכתם פשיטא דלית דחש ליה ע"כ ומי יבא אחרי המל"ך לאסור למה שהתיר מיהו לפקד"נ דצריך התבוננות גדול בחוש הראות שלא יטה כל' לשחרות שהרי מר"ן פ' ז"ל וכן כל מראה שחור והק"ו דמייתי מירוק אי מהא לא אירי דאיכא למפרך דהכי קים להו לרבנן ואין לדון בענינים אלו מלתא למלתא והראיה השחור שאין לו שייכות כלל לאדמומית ודוק:
שם כתיב בפנים אפי' יש בו סמיכות דם וכו' אין הכונה שיש תערובת דם אפי' כל שהוא המהור"ר חיד"א נר"ו בש"ת הנ"ל ע"ש יעב"ץ ה"א עי"ש: שם על החומרא שהמציא הב"ח וכו' עיין בשו"ת מים רבים סי' מ': לענין אם רואים דם בלילה פ' הרב הנז"ל נר"ו ז"ל ועניין

הלכה עתה שאין טהור אלא לבן וירוק דעת הרב תורת שלמים שיכול לראות בלילה וכן נראה מהטור ומרן ושאר מחברים שהשמיטו דין זה וראוי להחמיר וכן ראיתי לא' קדו' בכ"י שהיה נזהר בזה. אין לסמוך על הנשים בשום בדיקה בכתמים או בשפשוף ברוק כשרוקקת על הכתם וחלף הלך לו ואומרת שזהו סימן שאינו כתם. הגהת כ"י לאחד קדוש הרב הנז'. אשה שמצאה דם על עד שלה ויש לה טחורים תולה בהן וא"צ לבדוק אם דם טחורים בדם שנמצא בבגד והוא ע"ר ותו דדם טחורים משתנה לכמה גוונים הר' הנז' ע"ש:

כ נאמנת אשה לומר, כזה ראיתי ואבדתיו אם הוא מראה לבן או ירוק טהור אבל אם הביאו לפנינו דם והחזקנוהו בטמא או אפי' נסתפקנו אם הוא טמא או טהור והוא אומר ח' פלוני טיהר לי כיוצא בזה אין סומכין עליה וכן אשה זו שמסופקת בדם שלה אין לה לסמוך על חברתה שהראתה לה דמה וא"ל כדם זה שלך הראתי גם אני לפלוני חכם וטיהר מיהו משמע דאם אומרת דם זה או הכתם זה טיהר לי החכם נאמנת:

כתבו התוס' דיכיל לראות דמי אשתו ומביא דבריהם מוהרש"ל ועיין בש"ב הנז"ל סי' קפ"ח אות ז':

ג אם ראתה דם בחתיכה אפי' היא מבוקעת והדם בבקעים בענין שנוגע בבשרה טהורה כיון שאין דרך לראות כן:

ד כל דם היוצא מן האשה בין לח בין יבש טמא ולא עוד אלא אפי' יצא ממנה צורת בריה כמין קליפות או כמין שערות או כמין יבחושים אדומים טמאה ואם יש לחוש משום ילד טמאה לידה ג"כ משום טומאת נקבה אפי' לא היתה בחזקת מעוברת והוא שיהיו נימוחים בתוך מעת לעת ע"י ששורים אותם במים פושרים כל משך מעת לעת שהם בתוכם ושיעור החמום כמו מים ששואבים בקיץ מהנהר או מהמעין ועמדו בבית שתום הבית מחממתן ובחמום של אלו כך הוא שיעור פושרין בימות החורף וסתם פושרים אינם חמין יותר מחמימות הרוק וזה כלל גדול ואם הם קשים כל כך שאינם נימוחים בתוך מעת לעת טהורה אפילו הם נימוחים ע"י מיעוך שממעכן בצפרניו (ואם מעכן בצפרניו ולא נמוחו טהורה וא"צ לבדוק ע"י שרייה):

בד"א שאם לא נמוחו טהורה בזמן שהם יבשים גמורים שאין עמהם דם כלל אבל אם יש עליהם שום לחלוח דם טמאה. ש"ע. וה"ה אם נתמעכו או נמוחו קצתן וקצתן לא נמוחו דטמאה מיהו נ"ל דאם בדקה ג' פעמים כ"מ שראתה ולא נמוחו כלל שוב אינה צריכה לבדוק מה שהיא רואה אח"כ כדרך זה שהרי הוחזקה שדברים אלו אינם דם רק באים ממכה שבגופה ודוקא באשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה. הג"ה וכ' הש"ך דצ"ע

דלא נמצא בשום מקום ופוסק דמחלק הכא בין שעת וסתה או לא וצל"ע. שוב מצאתי בספר אפי רברבי וז"ל ול"ל כיון שעיקר הטעם דאינו דם רק בריה טהורה אף בשעת וסתה דאף גבי דם מכה ס"ל לרמב"ם והרשב"א דטהורה אף בשעת וסתה דקי"ל וסתות דרבנן וכ"ש בכה"ג דטהורה לכ"ע עכ"ל:

ה בד"א שצריך בדיקה בשרייה במפלת כמין קליפות ושערות אבל חתיכה דם אעפ"י שקשה ואינו נמוח טמאה וי"א שגם לזה צריך בדיקה בשרייה אם היא חתיכה קטנה כשיעור שפופרת קנה דק שבדקה וכ' הש"ך דבירושלמי מוכח להדיא כסברא הראשונה וגם לישנא דש"ס משמע הכי עי"ש:

סימן יט

דיני בדיקה:

הפסק טהרה קתני הכא ובדיקה דקדמא ואתיא ללבישת הלבון:

למה הנדה אינה מברכת על ספירתה וכו' כספירת העומר ע"ש בשיורי ביו"ד סי' קצ"ה בהגהת הטור ובפר"ח ה' פסח סי' תפ"ט:

א שבעה ימים שהזבה סופרת מתחילין ממחרת יום שפסקה בו וכך משפטה אם תראה ב' ימים או ג' ופסקה מלראות בודקת ביום שפסקה כדי שתפסוק בטהרה בהש"מ ובדיקה זו תהיה סמוך לבהש"מ וכן נוהגין לכתחלה ובדיעבד אפי' לא בדקה עצמה רק שחרית דהיינו מיום ב' מראייתה ואילך ומצאה עצמה טהורה סגי בכך ולעולם ילמד אדם להחמיר לכתחלה בתוך ביתו שתהא בודקת ביום הפסק טהרתה במוך דחוק ושיהא שם כל בין השמשות שבדיקה זו מוציאה מידי כל ספק וי"א אם התפללו הקהל ערבית ועוד היום גדול אינה יכולה לבדוק תו ללבוש לבנים ולהתחיל למנות מיום המחרת מאחר דהקהל כבר עשו אותו לילה ואפי' שהיא עדיין לא התפללה ערבית וי"א דמותר אפי' עשו הקהל כבר שבת והתפללו וגם היא ונוהגין לכתחלה להזהר ובדיעבד אין לחוש אבל גאון א' כתב דלסברא זאת אם היא התפללה ערבית אין להקל אפי' בדיעבד ואם לא התפללה בדיעבד אין לחוש וכן נראה דעת רש"ל:

ב ראתה יום א' בלבד ופסקה בו ביום צריכה לבדוק עצמה במוך דחוק ושיהיה שם כל בהש"מ ובדיעבד אם בדקה עצמה במוך לבהש"מ ומצאה עצמה טהורה אע"פ שלא היה המוך אצלה כל בהש"מ סגי אבל בדיקת שחרית לא מהני הואיל ולא ראתה רק יום א' ומעיינה פתוח:

הקשה הרב מעדני מלך ז"ל ולדידן מאי נ"מ הא אפי' אשה שרואה כתם צריכה להמתין ה' ימים ואח"כ תפסוק ותספור ז' נקיים (כדלעיל בפנים סי' י"א) ונראה דנ"מ להיכא דחזרה וראתה בתוך ימי הספירה דכיון שלא ראתה רק יום א' בימי הספירה בדיקת שחרית לא מהני אפי' בדיעבד אבל לא ראתה רק כתם אפשר להקל בין בימי הספירה בין בתחלה. ש"ך:

ג בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ומצאה טמאה וה"ה אם ראתה ולא בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ובדקה עצמה לאחר ג' או ד' ימים ומצאה טהורה הרי זו בחזקת טמאה עד עכשיו שבדקה ופסקה בבדיקה בטהרה ואינה סופרת זו אלא ממחרת בדיקה זו דלעולם אינה סופרת עד שתבדוק אם פסקה ואז מונה למחרתו:

ד האשה שמרבה לבדוק בין בימי ספירתה בין בימים שלא ראתה בהם הרי זו משובחת אע"פ שיש לה וסת קבוע ושאר דיני לבישת הלבון ובדיקתה נתבארו לעיל בסי' ב':

סימן כ

דיני רואה דם בשעת תשמיש:

כאן נשנית משנ"ה הצריכה אם ראתה דם בשעת תשמיש מי יודע ישוב ונחם ונסלח לו והרואה מחמת תשמיש בתלתא הויא חזקה וכתב לה כריתות ונתן בידה:

א הבועל את הבתולה כמה פעמים וראתה דם מחמת תשמיש לעולם מחזקינן שהם דם בתולים עד שתשמש פעם אחת ולא תראה דם מחמת תשמיש ואם אח"כ תראה ג"פ מחמת תשמיש הוחזקה להיות רואה דם מחמת תשמיש ואפי' אם לא פסקה לראות פעם אחת אם אין לה צער כלל בשעת תשמיש הרי היא ככל הנשים ולא תליא בדם בתולים וכן כתב הט"ז והש"ך ואם ראתה ג"פ רצופים סמוך לתשמיש מיקרי לדידן רואה מחמת תשמיש ונאסרה על בעלה ותתגרש (ולענין כתובה עי' באה"ע סי' קי"ז) ותנשא לאחר. נשאת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש ג"פ רצופים אשורה לשמש גם עם אותו בעל אלא תתגרש ותנשא לג' ואם גם עם השלישי ראתה דם מחמת תשמיש ג"פ רצופים לא תנשא לאחר אלא אסורה לכל עד שתבדוק (ועי' בש"ך סק"ז) ואין חילוק בין אם ראתה ג"פ מיד שנשאת ובין נתקלקלה אח"כ וראתה ג"פ וכל זה לא מיירי אלא בראתה סמוך לתשמיש וידוע בודאי שראתה סמוך לתשמיש אבל אם לא ראתה סמוך לתשמיש אלא במופלג בדקה עצמה ומצאה דם אע"ג די"ל דראתה בשעת תשמיש מותרת לאחר טהרתה תמיד ודינה כמו שאין לה וסת וכ"ש באשה שראתה ג"פ בבוקר בליל טבילתה כשקמה ממטתה מצאה על כתונת שלה ריבוי דם שהיא מותרת. שוב כ' הגאון וכו' דאף

אם תשמש אשה זו עוד פעם אחת או ב' ותמצא מיד בשעת תשמיש דמותרת ולא אמרינן אגלאי מלתא למפרע שהיה ג"כ בשעת תשמיש אלא ימים הראשונים יפלו וכ' הש"ך וסיים ז"ל והדבר פשוט דכל היכא דלא מקרי רואה מחמת תשמיש אפי' ראתה כמה וכמה פעמים מותרת ע"ש וכיצד היא הבדיקה ושאר דינים בזה ראיתי שלא להעתיקם כיון דמלתא דלא שכיח כ"כ הוא:

הרואה דם בשעת תשמיש מותרת לשמש פעם ב' כשתטהר מיהו מיחש חיישי' חדא זימנא אחר ראייתה כגון אם ראתה פ"א או פעמים בליל של טבילתה כשהגיע טבילתה אחרת צריכה לפרוש לילה של טבילתה וא"צ לפרוש ליל של טבילה שלישית דכל מידי דלא קבעה וסת לא חיישׁ אלא חדא זימנא (ש"ע) ואם ראתה ג"פ כל פעם בביאה ראשונה שלאחר טבילתה (ומיירי שלא היו רצופים ובנתים היו ביאות של היתר אפ"ה לא מהני. ט"ז) אסורה לבעלה כאלו ראתה ג"פ רצופים שהרי א"א לה לטבול ולשמש עמו שהרי היא רואה כל פעם אחר טבילתה הג"ה וע"ש בבאר הגולה:

שם שלא אמרו שתתגרש מהראשון אלא להקל עליה דהיינו אם תבדוק תחת הראשון שמא תמצא דם בראש המכחול ותהא אסירה לכל אדם ע"כ התירו לה שתנשא לאחר בלא בדיקה אלא אחר הג' שבלא"ה אין לה תקנה אז (או) תכנס עצמה בספק זה אם תמצא דם בראש המכחול. מהורש"ך ח"א:

שם במה שכתב בפנים ועיין בש"ך ס"ק ז' וז"ל אם רוצה לבדוק עצמה בעודה תחת הראשון אחר ששמשה ג"פ הרשות בידה ומותרת לו. ש"פ:

כתב הרב השיורי בהגה"ט ז"ל והאידנא לא סמכינן וכו' מעשה בא לפנינו ועלתה הסכמתינו לבדוק כהרא"ש ז"ל הר"מ פאדווה וכו' הרב מלובלין דאפי שמשה מ' או ק"פ סמכינן אבדיקה להתירה. אשה ששמשה את ביתה לאחר שנעורה משנתה ואח"כ מצאה דם בבירור גמור שממנה יצאה בעודה ישינה ולא הרגישה בו ואפשר הרגישה בשעת השינה ולאו אדעתה וכ"ש אם היה סמוך לוסתה שצריכין כפרה. הרב הנז' מהר"ם מלובלין. אשה שמצטערת בשעת הטלת מי רגלים ומצאה דם במי רגלים ישים מוך בעומק באותו מקום למעלה מן הנקב שיוצא ממנו השתן ואם תטיל מים אם המי רגלים מצערות אותה משעה שהם יוצאות ונמצא דם בתוך מי רגלים ולא באותו מקום וגם המוך לבן ונקי כבתחלה וגם נמצא פול בתוך מ"ר פשיטא דשריא לבעלה וא"צ לבדוק יותר רק פ"א שיורי סימן קצ"א:

ב היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב כרת שיציאתו הנאה לו כביאתו כיצד יעשה נועץ צפרני רגליו בקרקע המטה ושוהה בלא דישה עד שימות

האבר ופורש באבר מת וימלא פחד ורתת על העבירה שבא לידו ולא יסמוך עליה רק יסמוך על רגליו וידיו שלא יהנה ממנה ואם פירש ממנה בקישוי ובשוגג שלא ידע שאסור לפרוש ממנה יתענה מ' יום ואינם צריכין להיות רצופים רק כל שבוע ב' ימים כגון ב' וה' ובליל התענית אסור בבשר ויין. ואם לא יוכל להתענות יפדה כל יום בממון שיתן לצדקה כפי ערך ממון שיש לו כי עשיר יתן יותר קצת מעני ויש להחמיר בתשובתו וכל המרבה לשוב זכות הוא לו. והאשה אינה צריכה כפרה. ואם שמשה שלא בשעת וסתה ומצאה אחר תשמיש דם אפי' נמצא על עד שלו מקרי אונס אפילו לא בדקה תחילה ואינם צריכים כפרה לא הוא ולא היא: אם רצה לדחות התענית על ימות החורף מותר וב' ימים וב' לילות רצופים נראה להשוותן כנגד אלו הימים הרב הנזכר:

סימן כא

זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה:

א יולדת אפי' לא ראתה דם טמאה כנדה בין ילדה חי בין ילדה מת ואפי' נפל בין שהפילה כמין בהמה חיה ועוף או כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים וכל צורת ולד או שפיר או שליא או חתיכה שקרעוה ויש בה עצם וכמה הם ימי טומאתה עכשיו בזה"ז כל היולדות חשיבות יולדות בזוב וצריכות לספור ז' נקיים נמצאת או' שיולדת זכר יושבת ז' ללידה וז' לנקיים לזיבה והיולדת נקבה יושבת שבועים ללידה וז' נקיים לזיבה ימי לידה שהם ז' לזכר וי"ד לנקבה אם לא ראתה בהם עולין לספירות זיבתה ואם שלמו ז' נקיים בתוך י"ד לנקבה וכגון שלא ראתה אח"כ עד כלות י"ד לנקבה דאלו ראתה צריכה לישב ז' נקיים מחדש מחמת אותה ראיה דכיון שאין בועלין על דם טוהר צריכה ז' נקיים על מה שרואה בשבוע שנייה הרי זו אסורה עד ליל ט"ו ואם טבלה קודם לכן לא עלתה לה טבילה ולאחר ז' לזכר וי"ד לנקבה מותרת לבעלה מיד מאחר שספרה ז' נקיים ולא חזרה וראתה מיהו יש מקומות שנוהגין שאין טובלין תוך מ' לזכר ופ' לנקבה ואין להתיר במקום שנהגו להחמיר (הג"ה) והרמב"ם קרא עליו תגר וכתב שיש איסור לנהוג כן ונמשך לצד מינות והסכימו עליו כל גדולי ההוראה ובשו"ת הרשב"ץ ס' ר"ל בח"ג כתב המגיה ז"ל ראיתי להרב יצחק צרפית ז"ל שכתב אם נהגו זה לגדר ופרישה אע"פ שידעו שהוא מותר או מפני נקיות מפני שאותם הימים דמים מצוים בה ראוי להניחם על מנהגם ואין מתירין אותם בפניהם אבל אם נהגו בטעות ראוי להודיעם שהם טועים כדברי הרמב"ם ז"ל ועיין באחרונים:

ב המפלת בתוך מ' אינה חוששת לולד אבל חוששת משום נרה אפי' לא ראתה מפני שא"א לפתיחת הקבר בלא דם ונפקא מינה דמיד לאחר שספרה ז' נקיים מותרת ואינה חוששת לולד:

ג המפלת כמין בהמה חיה ועוף או כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים וכל צורת הולד או שפיר או שליא או חתיכה שקרעו ויש בה עצם עכשיו שאין אנו בקיאין בצורות חוששת לולד ומטמאינן לה טומאת נקבה מספק ואם כלו ז' נקיים בתוך י"ד יום אם טבלה קודם ליל ט"ו לא עלתה לה טבילה אלא צריכה ז' נקיים אחר י"ד יום כדלעיל:

ד הרגישה שהפילה ואינה יודעת אפי' לא היתה בחזקת מעוברת הרי זו טמאה לידה וחוששת שמא נקבה היתה:

ה היולדת תאומים ושהה ולד אחר חבירו כגון הראשון קודם שקיעת החמה והאחר אחר שקיעת החמה משיצא הראשון טמאה לידה ומונין ימי טומאה משיצא האחרון ואם הראשון ניכר שהוא זכר והשני ניכר שהיא נקבה או שאינו ניכר שני זה אם הוא זכר או נקבה מונה משיצא השני ימי טומאה לנקבה: כתוב בתשובת נ"ש שאלה ט' אשה שמלאה ימיה ללדת ושלחה אחר המילדת ולא המליטה עד חדש ימים דאסורה לבעלה מעת ששלחה אחר המילדת וישבה על המשבר עד שתטהר דחיישינן לפתיחת הקבר דקיימא לן פתיחת הקבר משתשב על המשבר ואין פתיחת הקבר בלא דם ואפילו לא ראתה כלום והעיד כי כך נשים צדקניות מפולין העידו שהוא מנהג ישראל קדושים הם להחזיק אותה לטמאה וצריכה לספור ז' נקיים ואחר הטהר ע"י טבילה ע"ש: שייך לקונטרס הצנע לכת

הרב המאירי על מסכת שבת בסוף הספר שם באגרת הרמב"ן דף ס"א ע"ב שיטה כ' התאוי' צ"ל התאוה כתב בפנים שלא ידבק בו כחרדל וכו' היינו משום שכבת זרע נ"ל:

בענין המדידה בגודל מודדין במקום רוחב באמצע גודל עיין בהלכות ציצית סי' י"א ובה' טריפות סי' נ"ו:

הערה לקונטרס הצנע לכת

י שמחו ה מבינים ו יעלצו ה חוקרים במפלאות תמים דעים בראותם את מעשה ה' כי נורא הוא בהסתכלותם בעוצם בינתם בכל הנמצאים אשר פעל ועשה הממציא בעל היכולת ית' ויתעלה שמו לעד תחת גלגל הירח שתקן וסדר וחק חק לכל אחד מהם וסדר ומזג מיוחד וטבע פרטי ויתנהגו בסדר הזה עד עת קץ ולא ישתנה ולא יפקד שככה גזרה חכמתו יתברך מששת ימי בראשית ומעת הבריאה כי הוא אמר ויהי ומידו היתה זאת להם. ואם תחקור ותדרוש בחכמת הטבע אם בפרטים הנוגעים

בדומם איך יתהוו ומתחת לארץ בין רגבים ידובקו מיני מתכות את הזהב ואת הכסף ובתוך מימי הים פנינים יקרים איך יוצרו באגלי טל היורדים מן השמים. אם בצומח כל א' למינהו לא ראי זה כראי זה. וטבעו של זה לא כטבעו של זה וכו' תכיר האמת כי האל יתעלה חפץ בטבע ויקר מאד בעיניו ולא ישנהו אלא להכרח גדול ובפרט מן הפרט יתאמת הדבר ממציאות וטבע ד' יסודות אשר עליהם נשענים כל נמצא ונעשה שכולם מורכבים מארבעתם כידוע והגיע מין האנושי חכמי המחקר בכח המלמד לאדם דעת בדורות הללו להמציא ולחבר ע"י כדור של זכוכית לגלגל ושאר כלים המיוחדים לזה ולעשות בהתחברותם בכללם (מאקינ"א איליטריק"א) שבאמצעותה ובהתפעלותה מושכים ומאספים כל החלקים מיסוד האש הנמצאים בכל דבר ודבר אם בחלל האויר מגוף האדם בעצמו עד כי נראה בחוש הראות אותו האש היסודי וניצוצות נתזים ויורים כחץ וככוכבים מאירים ומזהירים כאשר ראיתי בעיני ואם ביסוד האויר באמצעות הכלי הנקרא מאקינ"א פיניאומאטק"א למשוך ולהוציא מ"מ האויר אשר הוא כנוס שם עד כי באמצעות הכלים הנזכרים להראות לכל מבין גדולות כח הטבע כי קצרה היריעה מהכיל ותכלית מגמתנו היא להניח יסוד מוסד כי לכל נברא יש לו מזג וטבע מיוחד שלא ישתנה כי אם להכרח גדול וע"י נס וכמאמר החכם המובא לעיל כי כן יסד המלך מלכו של עולם משעת הבריאה ית' ויתעלה שמו:

מעתה נבא למבוקשינו הלא לאמונה מיום שעמדתי על דעתי הגם שהיא חלושה את זה נסיתי בחכמה כי מחשבות אדם ותחבולותיו מעשיו ופעולותיו ומדותיו נמשכים ג"כ מטבעו ומזגו שקנה מעת ההריון והיצירה. אלא דכיון שהענין הוא מקצוע גדול בתורה כאשר יסתכל החכם והמבין לבי היה נוקפי והייתי נרתע לאחורי בפרט להעלותו על ספר כיון שלא למדתי הדבר מפי סופרים ומפי ספרים הגם שהדבר היה ברור אצלי בנסיון ובמופת חותך בראותי אנשים נוקמים ונוטרים והם בלולים עם הארס והכרת פניהם ענתה בם כי גוברת עליהם מרה ירוקה גם בראותי אנשים עצלים וכבדים גוברת עליהם ליחה לבנה פחדנים ובעלי דמיון וגוברת עליהם מרה שחורה וקשה פרידתם מאלו המדות כי הלא הם בתוך עצמותם ובשרם ואיה מופת בזה אבל לעת עתה אנה ה' לידי וששתי כעל כל הון כי ע"פ שנים עדים יקום דבר הלא הס חכמים מופלאים כלולים בכל וראוי לסמוך עליהם:

ראשון שבראשון הפילוסוף הגדול מהר"י אברבנאל בפ' כי תצא והוא כי אם נפש אחת תחטא בחומר האדומיי בשפיכות דמים או מפאת המזג הדמיי בניאוף או הלבניי בעצלה תפיל תרדמה או השחוריי באיבה ושנאה ונקמה ויתר המדות המגונות הנמשכות אחרי

המזגים. רצה הקב"ה לזכות את ישראל לבלתי ידח ממנו נדח שתתגלגל ותשוב הנפש ההיא אחרי הפרדה מגופה הראשון בחומר אחר אולי יישר בעיני האלהים מעשיו ותזכה ולא תאבד הנפש ההיא. ואם לא היה כן היה התנצלות גדול לבני האדם מהכרח החומר ולא יסור הספק למה לא ברא הקב"ה לנפש הזאת חומר נקי ובריא אולם לבת זוגו אלא חומר עכור אשר כזה למרוד בו וברא לנפש אחרת חומר נאות וישר האם משוא פנים יש בדבר חלילה וחס אלא שלנסות אותם בא האלהים בחומריים מתחלפים וכו' עי"ש עוד כתב לקמן ז"ל כי הנה חלוף המזגים יעשה חלוף המדות ע"כ:

ושני בקודש הר' המופלא כה"ר יעב"ץ בס' עמודי שמים בשער המערה בענין התשובה כ' ז"ל כי זה היה כל כוונת בריאת עולם התחתון הלז לערוך בו מלחמה ולגרות היצה"ר באדם החלוש והצבור הלזה. ואמרתי חלוש בבחינת חומר גופו והרכבתו הראויה מאד ואמרי גבור בכחי נפשו וצורתו השכלית העצומה מאד מאד כל הרוחות שבעולם לא יזיזוה מבחינתה ואינה כופה ומכריח אותה לשום צד בחזקה הכל בידה ורשותה כדת אין אונס כי כן יסד המלך אך בנטיה לאחד מהצדדים ודאי יש חילוק בין מזג אדם אחר לזולתו זה דבר ברור ידוע לחכמי לב שתכונת טבע האדם במדותיו נמשכת אחר מזגו. והמזג ירושת האבות גם עלול מהאקל"ם מאת מזל יצירתו ומולדו. גם יתעצם מהמזונות שניזון בהם כל אלו פועלין באיכות מזגי בני אדם ומולידין בהם תכונות נפשיות שונות לפי שינוי סיבות הנ"ל וכו' ע"ש הרי לך שדבריהן בפה אחד מללו כי מהחומר והמזג נמשכת הנטיה, לאחת מן המדות או הדעות וזה ברור אמת ויציב ובענין המזגים עיין בס' מ' טוביה בחי' עולם קטן ותראה המדות שנמשכים מהם ע"ש וזה הדרך סלולה ואל תחשוב שיעמוד מנגד את אשר אמרו חז"ל הכל בידי שמים וכו' שאם תראה מה שכתב הר"ם ז"ל בפ"ח מפרקיו ובפ"ב מהלכות דיעות יתברר לך הכל באר היטב. אשר ע"כ הטיבו כל אשר דברו חז"ל וכל מה שהחמירו בענין הזווג אם מפאת המאכל ומשתה אם מצד הזמן וכו' הכל כאשר לכל הועילו בתקנתם כדי שיהיה נוצר הולד ההוא מטפה זכה וברה ומנוקה מכל סיג וחלאת החומר העכור הגורם הכנה לרעה לדעות או מדו' מן הנפסדות וכמה בנים שבעוה"ר יוצאים לתרבות רעה בדורות הללו ומי יודע אם הסבה העקרי' היא מעת ההריון אם במחשבה המעלה או במעשה שאינו צנוע. ועל זה נתתי את לבי לחזור ולהדפיס בכאן אגרת הנעימה והקדושה ממנה יתד וממנה פנה שנדפסה בפעם הראשונה ברומי בשנת רננ"ו לאלף הששי כ' הרב הגדול אשר לו יד ושם בנגלה ובנסתר הרמב"ן זצ"ל לאחד החברים בענין חבור האדם אל אשתו כדי לזכות לבנים בעלי הוראה ראוים לקבל עול מלכות שמים. ואחריה יבואו הלכות צניעות ושאר אזהרות על

הזווג כדי שיהיה כלול הכל בקונטרס הלזה ולא תפנה אנה ואנה והכל יהיה מוכן לעד עיניך והצנע לכת עם אלהיך: אגרת הקודש

אגרת ששלח הרב ר' משה ב"ר נחמן ז"ל לאחד החברים בענין חבור האדם אל אשתו יברכך ה' וישמרך אחי בהיותך זריז ומהיר לחקור הדברים על הדרכים אשר מהם תדע ידיעת יראת שמים ותוכל ללכת בדרכי האורה אל מול פני המנורה כדי שתנצל מדרך האפלה המכשלת את העורים אשר לא ראו פני המאורות המזהירות הנה בקשת ממני אחי להורות לך הדרך שבה יוכל האדם לעשות צרכיו ויהיו כולם לש"ש בענין חבור האדם אל אשתו כדי לזכות לבנים בעלי הוראה ראוים לקבל את עול מ"ש. ובראותי מחשבתך שהלכת על דרך האמת אני אור' לך שערי צדק בענין שתשיג הכוונה בתורת השם יתעלה הנאמנה וכדי שתשיג בקשתך מהם ואסדר לך דברים פרקים מסודרים ואקדים לך הקדמות בזה הפרק:

דע אחי ישמרך ה"י כי בהיות אומתנו אומת ישראל מיוחדת לש"י הבדילנו בתורתנו הקדושה מכל האומות כאשר הוא נבדל מכל מה שזולתו באמרו עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו. אמר במקום זה עם זו יצרתי ונאמר במקום אחר השי"ת אחד אחד בצורה וזה שאנו אומרים אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ואמר עם זו יצרתי לי כלומר לי הבדלתיו להיות מיוחד לכבודי ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי וכבר ידעת שהעבדים הנהגתם כפי מה שהם ראוים בהנהגתם לזדוניהם והנה השם יתעלה שהוא אדונינו ואנו עבדיו הוא קדוש שאין כמוהו וצוה אותנו להגות קדושים כאשר הוא קדוש כמו שאמרו חכמינו ז"ל בפ' והלכת בדרכיו אמרו מה הוא קדוש אף אתה היה קדוש מה הוא חנון אף אתה היה חנון מה הוא רחום אף אתה היה רחום. ואח"כ נמצאו ישראל שכל הנהגותיהם מיוסדות על יחוד השם יתעלה לפי שמתדמים אליו בכל מעשיהם והוא אמרו יתברך והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה'. נמצא שכל זמן שאנחנו עושים הטוב והישר שאנו מקדשים שמו הגדול כאמור ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים לפי שאנו מתדמים בהם לבוראנו יתברך ויתעלה. וכל זמן שלא נתנהג כשורה ונעשה מעשים מקולקלים אנו מחללים בהם ש"ש אחר שאין אנו מתדמים לו והנה מעשינו מכוערים ועל זה אמרו במס' יומא בזמן שאדם קורא ושונה ומשאו ומתנו בשוק נאה עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר אבל בזמן שאדם קירא ושונה ומשאו ומתנו אין נאה בשוק מה בני אדם אומרים עליו ראיתם פלוני בן פלוני שלמד תורה כמה מקולקלין דרכיו וכמה מכוערין מעשיו עליו הכתוב אומר באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו ונמצא ש"ש מתחלל. והטעם לכל

זה מה שאמרו רז"ל שמאחר שאנו מתדמין לו במעשינו הנה קדושת השם וחלולו תלוי במעשינו ואחר שהודענוך זה דע שבהיות חומר האדם וטבעו סבת היותו טוב או רע מצד תכונת המזג כפי הטפה שנתהוה ממנה נמצא חבור האדם סבת קדושת ה' או חלולו כפי הבנים שהוליד ועל זה צוה אותנו והזהירנו לקדש עצמינו בשעת התשמיש כאשר באה הקבלה בפסוק והזרתם את בנ"י מטומאתם מפני שזאת היא הסבה להוליד צדיקים מקדשים ש"ש או רשעים מחללים ש"ש. ואחר שנדבר כן תצטרך לדעת מה שאמרו חז"ל שצריך האדם לקדש עצמו בשעת תשמיש ומה היא הקדושה הזאת כי היא נחלקת לה' דרכים:

והדרך הראשון במהות חבור האדם. הדרך הב' בזמן החבור. הדרך הג' במזון הראוי לחבור. הדרך הרביעי בכוון החבור. הדרך החמישי באיכות החבור.

והנני נכנס לבאר כל אחד מאלו הדרכים בענין שיספיק אל כונתך ואביא כל אחד מהם בפרק מיוחד:

הפרק השני

בדרך הא' במהות החבור. החבור הוא קדוש ונקי כשיהיה הדבר כפי מה שראוי ובזמן הראוי ובדעת הראויה וכל אדם שיאמר כי בחבור יש גנאי וכעור חלילה וחס שהחבור נק' ידיעה ולא לחנם נק' ידיעה כאמור וידע אלקנ' את חנה אשתו. וזה הסוד כי טפת הזרע כשתהיה נמשכת בקדושה ובטהרה מושכת הדעת והבינה אשר במוח וידוע שאלו לא יהיה הדבר קדושה גדילה לא יהיו קורין לחבור ידיעה שאין הדבר כאשר חשב הרב המורה ז"ל במורה הנבוכים בהיותו משבח לארסט"ו מה שאמר כי חוש המשוש הוא חרפה לנו חלילה אין הדבר כמו שאמר היוני לפי שבזה היוני יש שמץ מינות שאינו מורגש שאלו היה מאמין שהעולם מחודש בדעת לא היה אומר זה היוני הבליעל. אבל כל בעלי תורה מאמינים שהשם יתברך ברא הכל כפי שגזרה חכמתו ולא ברא דבר שיהיה בו גנאי ולא כעור שאם נאמר כי החבור דבר של גנאי הוא הנה הכלי המשגל הם כלי הגנות והרי השם יתעלה הוא שבראם כמו שנא' הוא עשך ויכוננך ואמרו חז"ל במס' חולין מלמד שעשה הקב"ה כוונניות באדם. ובמדרש קהלת אמרו על פסוק את אשר כבר עשוהו מלמד שהוא ובית דינו נמנו על כל אבר ואבר שבך והשיבו על כנו. ואם כלי המשגל הם דבר גנאי היאך ברא הש"י דבר שיש בו מים או חסרון או גנות א"כ נמצא שאין פעולותיו תמימות והרי אדון הנביאים מכריז הצור תמים פעלו ואומר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אבל הענין הוא כמו שהש"י הוא טהור עינים מראות ברע אין לפניו קלקול ולא גנאי ולא כעור ולא ברא איש ואשה לבטלה

וברא כל האברים והכינם על מתכונם ולא ברא דבר גנאי והעדות הברורה אמרו במעשה בראשית ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו וכל זה קודם שחטאו לפי שהיו עוסקים במושכלות וכל כוונתם לש"ש ולא היו כלי המשגל בעיניהם אלא כעינים וידים וכשאר אברי הגוף אמנם כשנטו אחרי התאוות הגופניות ולא נתכוונו לש"ש אמר עליהם כי ערומים. ובאור זה כי כאשר הידים בעת שכותבות ס"ת הן נכבדות ומשובחות ונשגבות ואם עושות נכלות מהנכליות הם מגונות ומכוערות כך היו כלי המשגל לאדם ולאשתו קודם שחטאו. וכמו שיש בכל אבר ואבר מהאברים מהלל ושבח בעשותו הטוב וגנאי וכעור בעשותו הרע כך אירע לאדם ולחוה בכלי המשגל. אם כן בדרך זה נמצא שהשם יתברך תמים פעלו וכל דרכיו משפט וטהרה ונקיות ונמצא שכל הכעור הוא מצד פעולות האדם ועל זה אמר שלמה ע"ה לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר כלומר אין בכל אברי הגוף מצד הבורא דבר גנאי ולא קלקול כי הכל בחכמה עליונה דבר טוב ומתוקן אבל האדם בהיותו חוטא מביא הכעור בדברים שלא היה בם כעור מתחלה. והבן זה מאד והנה סוד ידיעת מה שאנו אומרים לך הוא שבהיות האדם כלול בסוד החכמה התבונה והדעת כי האדם הוא החכמה והאשה סוד התבונה והחבור הטהור הוא סוד הדעת וזהו סוד איש ואשה בסוד דרכי הקב"ה הפנימית ואם כן הנה החבור הוא ענין עלוי גדול כשיהיה כפי הראוי והסוד הגדול הזה סוד גדול בכרובים שהיו מעורים זה בזה דמיון זכר ונקבה ואלו היה הדבר גנאי לא היה מצוה רבונו של עולם לעשות ככה ולשום אותם במקום היותר קדוש וטהור שבכל הישוב אלא שהוא על סוד עמוק מאד ושמור הסוד הזה ואל תגלהו לשום אדם אלא אם כן הוא הגון וראוי לו כי מכאן ראה סוד עשוי לחבור הראוי בענין שלמה שכתוב כמער איש ולויות איש המעורה בלויות שלו ועל זה אמר דוד המלך ע"ה חרפה שברה לבי ואנושה כשהרגישו עמונים ואמרו ראו אלהיהם של אלו כמה הם חירפו וגידפו בענין הכרובים ואם תבין הכרובים והקול נשמע מביניהם תדע מה שאמרו חז"ל בשעה שהאדם מתחבר עם אשתו בקדושה שכינה שרויה ביניהם והסוד איש ואשה נתחממו שכינה מסתלקת מביניהם ונשארו אש. והבן זה כי גליתי לך כל הסוד ואם זה נתכוונו באמרם שלשה שותפים הם באדם איש ואשה ועליהם הקב"ה ואמר בגמרא קדושין בזמן שאדם מכבד לאביו ואמו הקב"ה אומר מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם וכבדוני. ואם היה הדבר גנאי היאך היו כוללים את השם יתברך בדבר שהוא גנאי והנה הש"י אמר לאברהם בענין מולדת יצחק וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן ובענין רבקה אומר ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו ובענין רחל אמר ויפתח את רחמה ובענין חנה וידע אלקנה את חנה אשתו ויזכרה

ה'. ואמר בכלל לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את. מספר ימיך אמלא. ואמרו ז"ל במסכת תענית שלש מפתחות ביד הקב"ה מפתח של חיה שנא' ויפתח את רחמה וכו' ואלו היה גנאי מה לו להקב"ה לעשותם על ידי עצמו ולא על ידי שליח וכבר אמרו בענין ויט אליה אל הדרך בקש יהודה לעבור רמז הקב"ה למלאך הממונה על התאוה להודיע שכוונת הש"י וחפצו היה בחבור זה ולפיכך נולדו שניהם תאומים שניהם צדיקים שניהם טהורים ודוגמת שמש וירח פרץ וזרח. והבן כי בצורת סדר עולם נבראו בכללם ובפרטם. ובענין רות נאמר ויתן ה' לה הריון ותלד בן. ואלו היה בדבר גנאי הרי כבר נאמר והבט אל עמל לא אוכל וכתיב טהור עינים מראות ברע וא"כ נמצאו דברי היוני הבלים בטלים ומצד אחד והוא כשיהיה החבור לש"ש אין טהור ונקי למעלה ממנו. וע"ז

נא' בחבור הצדיק בטרם אצרך בבטן ידעתיך הנה ייחס הצדיק אל הבורא יתברך כאלו הוא מצייר טפת הזרע הנמשכת מן הצדיק ואמר בטרם אצרך בבטן אבל ברשע הפריץ שאותה הטפה כולה טמאה אין לש"י חלק בה ואומר עליה זורו רשעים מרחם והבן זה שהם זרים ונכרים ואינם מחלק הש"י והנה כל הדברים שאמרנו הם סוד מערכת סדר עולם ובנינו ודוגמת זכרים ונקבות בסוד משפיע ומקבל השפע. והנה חבור אדם אל אשתו כראוי בדמיון שמים וארץ ואמר כה אמר ה' צבאות נוטה שמים ויוסד ארץ ויוצר רוח האדם בקרבו ואומר ואגודתו על ארץ יסדה הוא והם אגודה אחת לבריאת אדם זה הוא סוד נעשה אדם בצלמנו כדמותנו כלומר גם אני שותף בבריאת האדם והשותפות הזה האב והאם משכן כל סדר הגוף והש"י זורק בו נשמה כאמרו ויפח באפיו נשמת חיים ואמר וישוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה ואתם בעלי עינים ראו אם יש גנות בדבר שהש"י שותף בו אם כן נמצא חבור האדם לאשתו כשהוא כראוי שהוא סוד בנין העולם וישובו ובו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית והנה סוד זה שאמרנו בזמן שהאדם מתחבר לאשתו בקדושה ובטהרה שכינה ביניהם בסוד איש ואשה וזה הוא פטר כל רחם. ומה שאמרו נתחממו שכינה מסתלקת מביניהם בסוד אש והוא סוד זורו רשעים מרחם והבן זה מאד ואחר שעוררתיך על סוד מהות הדרך האחד מן החבור אודיעך הדרך השני והוא הפך הראשון כי בזמן שאין מתכוין האדם לשם שמים אותו הזרע הנמשך היא טפה סרוחה אין לש"י חלק בה ונקרא השחית דרכו על הארץ והוליד לבהלה ונוטע אשרה ומפטם עגל לע"ז בהיותו מזריע זרע מקולקל וטפה שלא נזרקה בה נשמה רק סלון ממאיר והוא שאין לשם חלק בה ועליו נאמרו זורו רשעים מרחם כאשר אמרנו והנה צוה הש"י בתורה ואמר עכ"ז והייתם קדושים כי קדוש אני ועוד אבאר זה בפרקים הבאים:

הפרק השלישי

בדרך השני בזמן החבור: הנה השם ית' אמר בתורה שארה כסותה ועונתה לא יגרע העונה האמורה בתורה נתפרשה בתלמוד מפני שהעונות משתנות כפי כל בני אדם. ועכשיו נניח לדבר בעונות שאר בני אדם ונדבר בעונת תלמידי חכמים שהיא מערב שבת לערב שבת ועל זה אמרו אשר פריו יתן בעתו היא עונת ת"ח וידוע כי זרע האדם הוא חיי הגוף ומאור זוהרו כי הוא הדם הנבחר והנקי אשר בגוף שאלו לא היה כן לא היתה צורת האדם בו והנה הזרע הוא מחלקי הגוף ויש בו חלק מכל אבר ואבר שידוע הוא שלא נולד עין מאזן ולא אוזן מעין אבל כל אבר נמשך מטבע אחר כמוהו שלא יולד מזרע החטים פולים ולא עדשים ולא מזרע אדם חמור או שה או שור. א"כ כל אבר ואבר וכל צורה וצורה יש לו טבע מיוחד וכח ידוע שממנו הוא נולד דאין לחוש לסומא שיוליד פקח כי כח האבר מצוי באבר הכלול בגוף. וא"כ שהזרע הוא חלק מכל אבר ואבר מאברי האדם אין אדם ראוי להיות מצוי אצל אשתו תמיד כתרנגול כי אז יהיה כחו תש ונלאה ומאור עיניו מתמעט וכל חלקי אבריו הולכים ודלים. אבל בהיות החבור בעינה הידועה שהוא מלילי שבת ללילי שבת שהוא סוד חזרת גלגל פנים ואחור בשבע ימי השבוע אז יוכל להשפיע כחו בזולתו והוא לא יחסר דבר שיהיה נחלש ממנו חולשה נראית לפי שכבר קבל כח שיוכל להשפיע ממנו ולפיכך אמר הכתוב אשר פריו יתן בעתו והיינו מלילי שבת ללילי שבת וסמוך ליה ועלהו לא יבול כלומר לא הביא לו חולשה על זה וסמיך ליה וכל אשר יעשה יצליח כלומר אז יהיה חיבור לשם שמים ויבא לידי הצלחה. וטעם להיות מלילי שבת ללילי שבת לפי שהשבת סוד עולם והוא דוגמת עולם הנפשות מטעם שבת לה'. וכיונו בעונת תלמיד חכם בליל שבת להיות כונתם לנפש המשכלת דהיינו צורה ראויה לעבודת השם יתעלה בעלת נשמה שכלית עליונה טהורה כאמרו וביום השביעי שבת וינפש. הנה היתה הכונה בזה בעונת ת"ח והבן זה מאד שלא שמו עונתם בעונת ימים הגופניים דהיינו ששת ימי המעשה כי אם ביום שכלו שבת והוא עולם הנפשות והבן וייטב לך. ואחר אשר עוררנוך על זה נחזור למה שהיתה כוונתנו לבארו ונאמר זמן החבור נחלק לשלשה חלקים.

החלק הא' זמן העונה בימים. החלק השני זמן העונה מצד המזון. החלק השלישי זמן הטובה מצד השעות. אמנם החלק הא' כבר הוא מבואר בפ' זה והחלק השני שהוא העונה מצד המזון מה שתצטרך לדעת שהמזון שהאדם נזון בו צריך הוא להיות עובר שלשת מיני מטחן ומדרגה הרביעית הוא נהפך לזרע או לדם לבן מפרנס את הגוף ואם ישמש אדם מטתו סמוך לאכילתו הנה באותו הזמן טבע הגוף רותח והדם עכור ומעורב

ואינו זך וצלול והנה אותה הטפה הנמשכת ממנה עכורה ומלוכלכת סרוחה ומטונפת אינה צלולה ולא נקייה ולא טהורה ולא זכה וא"כ נמצא הולד הנוצר מאותה טפה מיוסד מיסוד עכור ומטונף ועליו נאמר הרה עמל וילד שקר ועל זה נאמר זורו רשעים מרחם מפני שטבע מזג הטפה מחייב להיות הנוצר ממנה משוקץ ומטונף לכן צריך אדם לכוין שעת החבור שיהיה בשעה שנפשו מיושבת עליו וישקוטו טבעי הגוף מרתיחת המזון שאכל ונזדקק הדם וירדו השמרים למקומם הטבעי ויסודות גוף האדם יהיו מסודדים על סדר נכון שזה הוא סמוך לחצי הלילה האחרון ועל זה אמרו חז"ל בגמרא ברכות תניא רבי בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דאמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים והניחו יתרם לעולליהם רב נחמן בר יצחק אמר אף אשתו אינה מפלת נפלים כתיב הכא תמלא בטנם ישבעו בנים וכתיב התם וימלאו ימיה ללדת וצריך אני לעוררך על הגדה זו ידוע הוא שאין פתי ולא סכל בעולם שיחשוב שמפני נתינת המטה בין צפון לדרום יזכה להיות לו בנים זכרים ולא אשתו מפלת נפלין וכ"ש שאמרו זאת ההגדה עמודי עולם אנשים חכמים ונבונים וידועים באלו הדברים והם אמת אלא שדברו הדברים האלה ברמז כמנהגם הטוב בכל מקום והנני מבאר לך הענין ידוע הוא כי הקור החזק הוא לפאת צפון והחום הגדול לפאת דרום וחכמי האמת יודעים שהקורבה אל הקצוות אינו מן הטוב והישר אבל מדותיו הטובות והישרות הם מן הבינוניות והנבחרות ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה אל תהי צדיק הרבה. ולפי שצפון ודרום הם שני הקצות לחום ולקור והם בשתי הכליות הסתירו רבותינו ז"ל ורמזום בהם ואמרו שהמשמש מטתו בהיות מזג גופו בינוני ממוצע בין החום והקור אז יוכלו טבעיו לנוח ולא יזריע מהם בטנוף אבל יוכלו לבעול במתון ואז האשה מקדמת להזריע תחלה ונמצא זרע האשה כדמיון החומר וכשיבא אח"כ זרע האיש נמצא כדמיון המצייר שמצייר צורה בחומר והוא סוד אשה כי תזריע וילדה זכר וזה הוא שאמרו חז"ל בשכר שמשהין עצמם הצדיקים על בטן האשה הויין ליה בנים זכרים וזה נמצא באמרו הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן א"כ בהיותך מבין זה תבין סוד היות מטתו נתונה בין צפון לדרום ונמצא זה בשעת חצי הלילה שכבר שקט הגוף מרתיחת המזון והוא זך ונקי ומה שאמרו חז"ל בין צפון לדרום רצו לומר בין החום והקור. ידוע הוא שכל מי שנולד מטפה קרה יהיה לעולם פתי סכל וכמו משולח ומי שנולד מטפה חמה יהיה בעל חימה וכעסן ונקלה. אבל הנולד מטפה ממוצעת בין חום וקור יהיה לעולם אדם חכם מיושב בדעתו יקר רוח איש תבונה ויהיה במדותיו ובדעותיו מעורב עם הבריות ועל זה נאמר ונתת

לאמתך זרע אנשים. ומה שדרשו רבותינו ז"ל בגמ' ברכות לא אוכם ולא חיור ולא חכם ולא טפש לא ארוך ולא קצר כל אלו המדות אינן שוות באדם בהיות מזוג בין חום וקור. ומה שאמרו חז"ל אין אשתו מפלת נפלים יש בדבר עיקר גמור והנני פותח לך שער אורה כבר ידעת מה שאמרו חז"ל במס' יומא בענין הוה עובדא באשה שהריחה ביוה"כ לחשו לה ולא לחישה דע שזה נוטה לפאת דרום קרו עליה זורו רשעים מרחם. וידוע כי סבת המפלת נפלים היא בהתעור' הרחם לאחת מן הקצוות אם לערבות אם לתאוה מפלת אם לחום אם לקור כי בהיות הרחם ממוצע לעולם לא תפיל כאשר בהיות הפלס בענין מעוקל יטו המאזנים לאחד מן הצדדים א"כ נמצא זו דלחישו לה ולא לחישה שנוטה מהקצה האמצעי והוא קרוב להיות נפל אם לא יאכלוה מפני שהריחה מדבר אסור וא"ת הנה גם את הצדיק דע אלו הוא צדיק אע"פ שהריחה חזרה לפלס האמצעי אבל אם הוא רשע שהריחה לא חזרה לפלס האמצעי אמנם נטתה לקצה הבהמיות שבה ולא יכלה להתאפק בקצה האמצעי וא"כ הבן והתבונן בזמן שראוי לו לאדם לשמש מטתו ויהיה זוכה לבנים ראוים להוראה והנה כללנו בפ' זה כמה דברים והם סימנים לעונה מצד הימים ומצד המזון ומצד השעות:

הפרק הרביעי

בדרך השלישי במזון הראוי. ידוע הוא כפי מזג המזון על כל דבר כן יהיה הגוף הנזון ובדרך המחקר נודע שהחיה שהמור נמשך ממנה מאכלה חרדל והנה השי"ת כל דרכיו משפט צוה לשחוט בהמות למאכל בני אדם ומה לנו לזה הלא טוב לנו להיותינו נזונים במיני פירות ומגדים ומה לו להפקיר בהמות וחיות ולצער צער גדול דע כי אלה הם מוסדות עולם שהשי"ת מטיב לכל בריה והוא מרחם על כל בריותיו ועל זה אמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו הודיע בפסוק זה כי שחיטת בעלי חיים ואכילתם ע"י בני אדם לטובת ב"ח עצמם ולחמל' עליהם ולרחמם הנה זה ענין ידוע הוא שכל מזון בא באצטומכ' ומן האצטומכא יורד אל המעים העליונים למטה מן האצטומכא ומאותם המעים הכבד מוצץ הטוב והנבחר ממנו והשמן והדק והנקי שבאותו מזון והשאר דוחה אותו למעים התחתונים ויצא דרך הרעי ואותו הדבר שכבר מצץ הכבד חוזר ומבשלו ומחזירו לדם והלב משלח לכל האברים וכשמגיע הדם לכל האברים חוזר בכל אבר ממין האבר בבשול שלישי וחוזר בבשר בשר ובשומן שומן ובעצמות עצמות ובעורקים עורקים ובגידים גידים וא"כ נמצאת שהמה שנשתטה למאכל האדם כי לטובתה היא שעלתה ממדרגת גוף הבהמה למדרגת גוף האדם וזהו דרך כל מורכב מד' יסודות מהעולם התחתון שהם מקורות וצמחים והבעלי חיים שאינם מדברים והמדברים כי

המקורות והצמחים ניזונים מן היסודות והב"ח ניזונים מן היסודות ומן הצמחים והחי המדבר משתמש בחיים שאינם מדברים וצמחים והמקורות והיסודות וכן הדבר הולך מעלה מעלה עד שהגלגל חוזר פנים ואחור וע"ז אמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו לרמוז כי היסודות עולים למעלה גדולה מהם והם המקורות והמקורות עולים למעלה גדולה מהם והם הצמחים והצמחים עולים למעלה גדולה מהם והם בעלי חיים שאינם מדברים ומתנועעים וצומחים והם מורכבים מארבע יסודות והבעלי חיים שאינם מדברים עולים למעלה גדולה מהם והם החיים המדברים שיש בהם דבור וכח תנועה והרכבה מארבע יסודות. וא"כ נמצאו הדברים כלם נעשו למזון לזולתן לעלות למעלה גדולה על מדרגתם. ואחר ההקדמה הזאת דע שבהיות הדם מזון לגוף ונהפך לגוף והדם הוא כפי טבע המזון שנעשה ממנו אם המזון הוא עב ועכור יהיה הדם עב ועכור ואם המזון זך ונקי וטהור יהיה הדם זך ונקי וטהור כמוהו ולפיכך הבדילנו השי"ת בתורתו הקדושה מכמה מאכלות אסורות שאסרה עלינו קצת שמטמטמים את לב האדם כחלב ודם וקצת שמעיזין הפנים כחיות וכעופות וכבהמות הדורסות וקצת ששוברים החכמה והתבונה כארנבת והשפן והחזיר ורמשים וקצתם שמולידים כמה מינים חלאים רעים וקשים כשרץ הארץ והמים בכלל. סוף דבר על כלן אמר הכתוב אל תשקצו את נפשותיכם א"כ הרי הודי' שכל אלו הדברים נתעבין ונמאסין ומולידים דם עב מוכן למיני פורעניות. א"כ כשאמרו צריך אדם לקדש עצמו בשעת התשמיש הנה שגם המזון תלוי בקדושה זו כי ראוי לאדם לאכול מאכלים ומזונות הגונים והממוצעים בין החום והקור והם הדברים המולידים דם נקי וזך וטהור ואחר שאותו הדם עתיד להיות נהפך לטפת הזרע והוא עתיד להיות יסוד ובנין להולד הנולד מאותו חבור שאם יהיה המזון רע ועב ועכור תהיה הטפה ג"כ עבה ומטונפת ועכורה וא"כ נמצא שהמזון הנלקח טרם החבור הוא סבה להיות הולד חכם או פתי או צדיק או רשע. והנני מיחד לך מפתח גדול דע כי בהיות הדבר כמו שאנו אומרים סמך הקב"ה בתורה פרשת אשה כי תזריע אל המאכלות האסורות ואמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל וסמך לה אשה כי תזריע וילדה זכר וסמוך לו מצד אחר פרשת נגעים ואלו השלש פרשיות סודות נפלאים ונתן פרשת אשה כי תזריע באמצע להודיע שאם יבדיל אדם עצמו מהמאכלים הרעים הויין לו זכרים הגונים קדושים וטהורים ואם לאו הרי נגעים גדולים וקשים מתחדשים עליהם מצד טפת הזרע שהיתה מאותן המאכלים האסורות ולכך נסמכו לפרשת אשה כי תזריע להודיע שצריך אדם לקדש עצמו גם במאכלים הגונים סמוך לתשמיש כדי שיהיה הזרע נקי וטהור ויכוין בין צפון לדרום כמו שבארתי

והנה כבר הודעתיך כפי המזון יהיה הדם הנוצר ממנו וכפי הדם יהיה הזרע וכפי הזרע יהיה הולד ועוד אומר לך שאעפ"כ מהמזון הטוב אין צריך לקחת ממנו כדי מלוי הגוף אלא דבר בינוני שיוכל הטבע לטחון אותו וימהר להתהפך דם נקי כי בהיותו רב הכמות אינו נטחן באצטומכא יפה ויהיה חוזר רע מטונף יותר מן המעט אם יהיה מהדברים העכורים הרעים ולפיכך ראוי להשמר בשיעור המזון כמו שיזהר הגוף באיכות המזון ושמור עיקר זה שהוא מדברי המזון: הפרק החמישי

בדרך הרביעי בכונת החבור צריך אתה לדעת סוד גדול שאמרו חז"ל הרהורי עבירה קשים מעבירה והנני מאיר עיניך בדברים שהם כבשונו של עולם והם נסתרים בכמה ענינים פנימיים דע שהשי"ת הוא אל דעות והתקין פעולותיו בחכמה תמימה ונתן בכל טבע וטבע מטבעי העולם כת מיוחד פועל הדבר הנתן לו למשמרת בלי ספק ולא נודע זה רק בדרך נסיון והנה נתן כח בדמיון האדם להוליד ליוצא בו בדבר שהוא מדמה והדבר זה נדעהו גם מצד השכל והנה כשאדם מתחבר לאשתו אם דמיונו ומחשבותיו עסוקים בדבר חכמה ובינה ומדות טובות והגונות יהיה לו בדמיונו כח לצייר הצורה בטיפת הזרע כפי שיהיה מדמה בשעת החבור בלי ספק וזהו סוד ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון ואומר ויחמן הצאן אל המקלות ורז"ל עוררו בזה במס' ברכות רבי יוחנן הוה קא אזיל ויתיב אשערי טבילה אמר אי סלקן ואתיין בנות ישראל מינה ליסתכלן בי כי היכי דלהוו להו בנין דשפירין כוותי. התבונן על המראה הגדולה הזאת שהחסיד הזה הידוע כי בהיות האשה מחשבת ביופיו בעלותה מן הטבילה ואח"כ מתחברת עם בעלה זאת המחשבה אשר בדמיונה תצייר צורת הולד ומדותיו כאשר ביארנו ואחר שהדבר כן הנה ההרהור גורם לולד להיות צדיק או רשע כאשר יהיה הדמיון טרם כל זה א"כ צריך כל אדם לנקות מחשבתו והרהוריו ולזכותם בשעת התשמיש ולא יהיה חושב בדבר עבירה כי אם בדברי קדושים ויחשוב בצדיקים קדושים אנשי מדע וחכמה וכן יש ליישב דעת האשה לשמחה בדברים המשמחים כדי שתהיה גם היא מסכמת עמו לצייר ציורים יפים ומחשבות טהורות ויהיו שניהם אחדים במצוה הזאת. ואל תתמה ע"ז כי אפי' חכמי המחק' יודו בזה כי הוא אמת וכבר הביאו מעשה ממטרוניתא שילדה בן שחור והיתה היא והמלך לבנים ויפים וחשב המלך להרגה עד שבא חכם אחד ואמר שמא הרהרה בשעת תשמיש באדם שחור ובדקו הדבר ומצאו שהיו צורות שחורות בכותל במשכיות אותו החדר ששמשה בו וגם היא אמרה שהיתה מסתכלת באותן הצורות בשעת תשמיש ומהרהרת בהן וזה כענין המקלות ממש ואל תתמה שדבר גדול מזה נודע מצד הטבע שאדם שנשכו כלב שוטה והחלה חולי ידוע לאותו הנשיכה הנה מתוך אותו

הדמיון שהוא מדמה ברעיונו לא יוכלו להקריב לפניו מים שמיד נדמה לו שיראה בהם כלבים קטנים רעים שוטים וגם בשתן שלו יראו כלבים קטנים עד מאד ואם יסננו אותו השתן במסננת לא ימצאו בו שום דבר אבל אם יתנו המים בכלי זכוכית ושהה שם שעה אחת יראו שם גורי הכלבים מפני רוב ההרהורין והתמהון אשר בלבו מציירין והבן זה מאד וראה עד היכן הגיע כח ההרהור בשעת התשמיש. סוף דבר מחשבה טובה בשעת התשמיש או בהפך ההרהור באותה שעה תבא לפועל כמאמרם ז"ל מחשבה טובה מצרפה למעשה. וצריך אני לעוררך על יסוד גדול בא בתורה ובדברי חז"ל על פסוק מושב יחידים ביתה אמר כל הנושא אשה לשם יופי חדש נכנס וחדש יוצא וחרב אוכלתו שנא' בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם והטעם כי החבור אינו לש"ש וג"כ ההרהור אינו זך וטהור אבל הוא מהרהר בתאות הגוף ואין לשי"ת חלק בו נתחממו שכינה מסתלקת מביניהם נמצא אש אש ואין יה שרוי ביניהם לכך נסמכה פרשת סורר ומורה ופרשת תלוי לפרשת יפת תואר להודיע שלא יצא ממנו בן צדיק ודע כי לא לחנם אירע לדוד המלך ע"ה ענין אמנון ואבשלום כי שניהם היו בני יפת תואר והיוצא מאותו השורש הולידו כיוצא באותם ענפים ועתה אמסור לך עיקר גדול וסוד חשוב בענין היאך המחשבה פועלת הצורה בענין שהוא נתקלקל הנה חז"ל אמרו הרהורי עבירה קשין מעבירה ואמרו מחשבה רעה הקב"ה אינה מצרפה למעשה חוץ מע"ז שנאמר למען תפוס ישראל בלבם והנני מאיר עיניך דברים סתומים באו בתלמוד אמרו חז"ל היה בן עזאי יושב ושונה והאש היתה מלהטת סביביו ור' אליעזר יושב ודורש וקרנותיו יוצאות כקרנותיו של משה ע"ה. ותצטרך לדעת שכל אלו הדברים כוונה אחת להם והנני מבאר לך ענין זה דע כי מעין המים בהיותו נמשך ממקום גבוה למקום נמוך יש כח להעלות אותן המים למקום גבוה אחר כנגד גובה שיצא ממנו וכן ידוע לבעלי קבלה שמחשבת האדם היתה ממקום הנפש השכלית הנמשכת מהעליונים. ויש כח במחשבה להתפשט ולהעלות ולהגיע אל המקור ואז תהיה נדבקת בסוד העליון שנמשכה משם ובענין שהיא והוא דבר אחד. וכשהמחשבה חוזרת מלמעלה למטה יעשה הכל בדמיון קו אחר ואותו האור העליון נמשך למטה וכח המחשבה שמושכת אותו למטה מושכת שכינה ואז האור הבהיר נמשך ומתפשט באותו המקום שבעל המחשבה יושב שם וכך היו חסידים הראשונים מדבקים הדברים ומתוספים ומתברכים כפי כח המחשבה וזהו סוד כד הקמח וצפחת המים של אליהו ואסוך שמן של אלישע ואחר שהדברים כך הוצרכו חז"ל לומר כי בהתחבר האדם עם אשתו ומחשבתו נדבקה בעליונים הרי אותה המחשבה מושכת האור העליון למטה והוא שורה על אותה הטפה שהוא מתכוין

עליו ומהרהר בה כענין אסוך השמן ונמצא אותה הטפה נקשרת לעולם באור הבהיר זהו סוד בטרם אצרך בבטן ידעתיך מפני שכבר נקשר באור הבהיר בטפת אותו צדיק בעת החבור לפי שהמחשבה בה נקשרת בעליונים והיא מושכת האור הבהיר למטה והבן זה עד מאד ותבין ממנו סוד גדול בענין אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב וכן בשעה שהיו עוסקים במאכל ובמשתה ומשגל ובשאר עסקי הגוף והקשו חז"ל ואמרו א"כ תורה מה תהא עליה והיתה התשובה כי גם בכל עסקי הגוף כל כונתם היתה לש"ש ולא היתה מחשבתם נפרדת מן האור העליון אפי' רגע א' ומתוך כך זכה יעא"ה להוליד י"ב שבטים כי כלם היו צדיקים תמימים אין בהם נפתל ועקש וכלם היו ראוים להיות בדמיון סדר עולם נושאי כלי ה' לפי שלא היתה מחשבתו נפרדת מן הדבוק העליון אפי' בשעת החבור והתשמיש והבן זה מאד. ולכן אמר שלמה ע"ה במשליו הנמרצים בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך ואמרו חז"ל בכל דרכיך דעהו אפי' לכל צרכי הגוף קטן וגדול ומה שאמר דעהו כבר ידעת לשון ידיעה מה הוא שהוא חבור הנפש השכלי' ודבוקה באור העליון כן הוא חבור האדם באשה כמו דבוק הנפש בעולם השפל והשכל שנקרא ידיעה וכבר ידעת שלא נקרא האדם יודע דבר פלוני עד שנדבק המשכיל במושכל והבן זה מאד. א"כ התבונן סוד אמרו בכל דרכיך דעהו וסמיך ליה והוא יישר ארחותיך כי האור העליון יהיה נדבק במעשיו ויהיו כולם בסדר א' נכון וקיים וזהו מאמר חז"ל וכל מעשיך יהיו לש"ש ואחר שהודענוך זה התבונן וראה בהיות הרהורי עבירה קשין מעבירה כי בהיות האדם חושב בדרכי רשע וטנפה נפשו ומחשבתו בטנופה בעליונים והרי נפשו מחויבת לשמים שהרי הוא טמא אותה בכל אם עשה עבירה למטה לא נגע אל השמים משפטה ואז יקל מעלה ועשה יותר מן ההרהור הרע שהוא נדבק בעליונים והוא קרוב לקצץ בנטיעות ומכאן תבין סוד המהרהר בעבירה בעת התשמיש שאותה המחשבה המטונפת חלה על הטפה ומוסד' ממנה יסוד רשע ועול וטנוף ונקראים זרים וע"ז נאמר זורו רשעים מרחם והבן אם בעל נפש אתה. והנה מן המפתח הזה שמסרנו בידך תוכל להבין מעשה אותו חסיד שהיה יושב בשערי טבילה ואחר שאנו מתעסקים בענין המחשבה נודיע לך ענין אחר אע"פ שאינו מפינת הס' הזה עם כל זה מועיל לזה הענין דע כי בהיות החסידים הדבקים מחשבתם בעליונים כל דבר שהיו מחשבים בו ומתכונים עליו באותה שעה היה מתקיים אם טוב ואם רע וזהו שאמרו ז"ל נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות ואמרו במס' תענית ההוא דאמר לה תוב לעפריך וכן מה שאמרו חז"ל כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני ומן הענין ההוא סוד התפלה והקרבנות והוא סוד הדיבוק בעליונים ומן הענין הזה היה בלעם הרשע שהיה אומר עליו

את אשר תברך מבורך ואשר האור יואר ולפיכך היה רוצה לעיין את ישראל עיון שלם כדי שיוכל לדבק מחשבתו בעליונים וימשיך עליהם מחשבה רעה ולפיכך אמר וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו לפיכך הוצרך לדקדק לכה נא אקחך אל מקום אחר שהרשע היה צריך לעיין במי שכונתו עליו לטוב או לרע והיה מדביק מחשבתו למעלה הנה רצה למשוך כח עליון אל מי שהוא מתכוין ומעיין בו. והנה ענין אשר מחזה שדי יחזה כי גלוי מעשים היה צריך ולפיכך נתכוון הרשע לענין מזבחות שבעה ופר ואיל בכל מזבח כדי להכניס אליו כל הכחות ולהתקרבם אל מחשבתו כדי לקיים בהם חפצו הרע בכל אשר יאוה ולזה אמר ויקחהו שדה צופים ושהיה הרשע צופה בהם כדי להמשיך עליהם מחשבתו הרעה אבל השי"ת שהוא יודע ומבין כל המחשבות ראה שאור מחשבתו הרעה וקלקולה לא הניח הדבר לרצונו של בלעם הרשע אלא לרצונו של יתברך והבן זה בטוב ותראה עד היכן יגיע כח מהרהור והמחשבה אם לטוב אם לרע ואע"פ שאין זה מכונת הספר תועיל לך בו תועלת שלמה בהיותך יודע שאור ההרהור עד היכן נוגע ותדע סוד המחשבה מה היא פועלת בשעת החבור. ואחר שעוררנוך על סודות אלו הנסתרים והנעלמים די לנו בזה ונתחיל להאריך סוד הפרק הסמוך לו כפי הראוי לו בע"ה:

הפרק הששי

בדרך החמישי באיכות החבור. כבר הודענוך בפרקים אלו הדברים שאתה צריך לידע בענין החבור וגם יש לנו לכלול עם מה שאנו אומרים בפרק זה ואתה שימם כחותם על לבך והנני מתחיל ואומר ידוע הוא כי כל איש חסיד וצנוע כשהוא מדבר אינו מדבר אלא בלשון רכה ושפה רפה ונחת רות ואינו מדבר גדולות וכן כשהוא מהלך בקומה כפופה וראשו נמוך ועיניו למטה וכן בשאר מנהגיו והרשע כל דרכיו בהיפך ואתה יש לך לעיין אם יש לך עינים לראות כי מאחר שבדברים שאין בהם גנות אברים אצל בני אדם מהראוי להתנהג כן בדברים שהם גנות אצל כל אדם באברים אלו וכ"ש גנות מעשה שראוי להתנהג יותר בכובד ראש וע"כ כ"ז שאתה מתחבר עם האשה אל תהי נוהג קלות ראש ודברי שוא אל תקל ראשך כנגד האשה ואל תרבה שיחה בטילה עמה וכבר ידעת מה שאמרו חז"ל במס' פסחים מגיד לאדם מה שחו אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו בשעת תשמיש עתיד ליתן עליה את הדין ולפיכך יש לו להכניסה תחלה בדברים שמיישבין את הלב ומיישבין את דעתה ומשמחים אותה כדי לקשור דעתך בדעתה וכונתך בכונתה ולומר דברים קצתם מכריחין אותה בחשק וחבור ואהבה ורצון ועגבים וקצתם מושכים אותה ליראת שמים ולחסידות ודרך צניעות ומספר עמה בדרך נשים

חסידות וטובות הכשרות היאך יצאו מהן בנים הגונים וכשרים וטהורים ראויים לכתר עליון בעלי תורה ויראה והוראה ומעשה קמחית שזכתה לשבעה בנים שכלם שמשו בכהונה גדולה יראו חז"ל ושאלו לה במה זכתה לזה אמרה להם מעולם לא ראו קורות ביתי קלעי שערי וכל זה הפליגה לישאר בצניעותה וחסידותה ויושר מעשיה. ויכניס אותה בדבריה אלו מהם אהבים ומהם עגבים ומהם יראת שמים וצניעות וטוהר מחשבה ויספר עמה באמצע הלילה סמוך לשליש אחרון כמו שאמרו חז"ל במס' ברכות משמרה שלישית אשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו ולא יבעלנה בעל כרחה ולא יאנס אותה מפני שבאותו החבור אין השכינה שורה בו מפני שכונתך הפך כונתה ואין דעתה מסכמת לדעתך ואל תריב עמה ואל תכה אותה על עסקי תשמיש והנה אמרו חז"ל במסכת יומא מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים אף ע"ה מכה ובועל ואין לו בושת פנים אבל הוא מושך לבה בדברי חן ופתוי ושאר דברים הגונים ומחשבה הגונה כמו שבארתי ואל תהי בועל אותה והיא ישנה מפני שאין כונת שניהם אחת ואין מחשבתה מסכים עם מחשבתך אבל הוי מתעורר אותה בדברים כמו שאמרנו סוף דבר אחר שתהא אתה בודק בעצמך ותראה שאתה ראוי לשמש עשה שההא דעת אשתך מסכמת עם דעתך וכשאתה מתחבר עמה אל תמהר לעורר התאוה עד שתישב דעת האשה ותכנס עמה דרך אהבה ותתחיל הא להזריע תחלה כדי שיהא זרע שלה כחומר וזרע שלך כצורה כענין שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וכבר ידעת בענין מה שאמרו על אותו חסיד שהיה מגלה טפח ומכסה טפחיים ודומה כמי שכפאו שד כלומר שלא היה מכוין בהנאת תשמיש לבד אמנם היה התשמיש בעיניו כמו שמתעסק בדבר שאינו ממלאכתו אלא שהוא חוב מוטל עליו לגמרי משום מצות עונה האמורה בתירה והתבונן ותראה היאך היה החסיד מתכווין כונה עליונה והיה מעשהו לש"ש ולמצוה גמורה:

ואם כי מכל הדברים שהודענוך בפרקים הקודמים ובזה הפרק יש לך להקיש כמה דברים שלא זכרנו מן הדברים שזכרנו והוי כולל הדברים כלם ואתה מדעתך תבין דרך כונת ההנהגה שאדם ראוי להתנהג בה בשעת תשמיש יותר על כל צניעות שאתה תהיה צנוע בשאר הנהגתך במאכל ובמשתה ובדרך ארץ שכפי הצניעות והנהגה שאתה מתנהג בשעת החבור כן תחול הצורה על טפת הזרע וזהו סוד תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק כלומר אחר שאמר לו השי"ת אבל שרה אשתך יולדת לך בן נתכוין אברהם בשעת החבור דעת יתירה על כל מדותיו הטובות בהיותו מדבק מחשבתו בעליונים. ועוד שהיה מכוין להוליד בן שיהיה צדיק גמור כמוהו וזהו אמרו יצחק בן אברהם ואמרו ז"ל צדיק בן צדיק שהגיע צדקתו עד שהעיד השי"ת שאין בו מום לא

מבפנים ולא מבחוץ שנאמר והעלהו שם לעולה וכבר ידעת שלא היה ראוי שיהיה מום בדבר הקרב על גבי המזבח והבן זה היטב. וכבר ידעת כי העולה היתה קדש קדשים והיא באה על הרהורי הלב ועל חטאות המורגשות לפיכך צריכה הפשט וניתוח וכליל וכן נקרא יצחק עולה תמימה וכל זה גרם אאע"ה בשעת החבור שנתכוין לש"ש ממש. וכן הדבר נוהג בכל החסידים אנשי לבב כי בהתכוונם למצוה והקריבם מחשבתם בעליונים בשעת החבור שיולידו בנים ראוים לקדושה ולטהרה ולזהירות. ולפיכך הוצרכה פרשת מגלת רות באחרונה לומר ואלה תולדות פרץ להודיע כי כאשר היה פרץ צדיק גמור נתכוון גם הוא להוליד בן צדיק כמוהו וזהו וחצרון הוליד את רם. וכן עוד וישי הוליד את דוד כלם צדיקים בני צדיקים להודיע כי לא לחנם בחר השם יתעלה בדוד עבדו למלך על ישראל כי שלשלת עשרה דורות הם צדיקים גמורים זה למעלה מזה כדמיון עשרה סדרי עולם בסוד שעור קומה בסוד יו"ד שהכל כלול בה לפיכך נקרא דוד הפוך וקרי י' עשר מעלות כלולות כי מפרץ עד דוד עשר מעלות צדיק בן צדיק. ואם תתבונן מה שכללנו בפרקים אלו וכשתהיה נהוג במה שעוררנוך והודענוך הנה אני ערב לך להוליד בן צדיק מקדש ש"ש הש"י יאיר עינינו ועיניך במאור תורתו ויורנו להדבק בו להוליד בן מוכן לעבודתו ויראתו וכן יהי רצון ונאמר אמן:

הלכות צניעות

א אם היה נשוי לא יהא רגיל ביותר עם אשתו אלא בעונה האמורה בתורה דילפינן מיעקב דכתיב עזים מאתים וכו' דמה שנתן למאתים עזים כ' תישים וכן לכאו"א אינו אלא לפי הצורך שהיה בקי ויודע כמה נקבות צריכות לזכר א' בכל מין ומין ולא היה זה על צד המקרה ומפני זה למדו רבותינו ז"ל מכאן לעונה האמורה שאינה שוה לכל אלא כל א' לפי אומנתו דוחי בהם כתיב לפי חיותו ולא שימית עצמו בהן לפיכך שיערו חז"ל הנהגת העונה לכל אדם לפי יכולתו וכחו. הטיילים שפרנסתן מצויה להם ואין פורעין מס. ול' הרמב"ם בני אדם הבריאים והמעונגים עונתן בכל יום. ומשמע בגמרא אפי' הם בני תורה מג"א והב"ש באה"ע כ' דמיירי בשאינו ת"ח אבל ת"ח אף שאין מוטל עליו שום מלאכה והוא בריא מ"מ התורה מתיש כחו. ע"ש. הפועלים שעושין מלאכה בעיר אחרת ולנין בכל לילה בבתיהם פעם א' בשבוע ואם אינן לנין כל לילה בבתיהם עונתן לח' ימים עי' במג"א ס"ק ב' ובבלי"ר וב"ח א"ח. ואם עושים מלאכה בעיר פעמים בשבוע. החמרים אחת בשבוע. הגמלים אחת לל' יום. הספנים אחת לו' חדשים. ועונת ת"ח מליל שבת ללילל שבת. וה"ה בר"ח וי"ט ואל יאמר אדם אעשה עצמי ע"ה להוסיף לשמש אבל למעט כתב הר"ן דדוקא סתם ת"ח עונתו בכך ומ"מ יש רשות לת"ח למעט

עונתו כשאין לבו פנוי מחמת רוב למודו. וגם הרמב"ם כ' דוקא ת"ח הבריאים. ואם הוא מלמד תינוקות מקרא משנה ואינו ת"ח דינו כפועל מ' הרה"א בס' מב"ד. וכל אדם צריך לפקוד את אשתו בליל טבילתה ובשעה שהוא יוצא לדרך אם אינו לדבר מצוה וכן אם אשתו מניקה והוא מכיר בה שהיא משדלתו ומרצה אותו ומקשטה עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה חייב לפוקדה אפי' שלא בשעת עונתה. ושאלו להר"י אם יפטור מהעונה בימי עיבור ויניקה והשיב אם האשה מוחלת פטור. מ"מ טוב לקיימה. והעידו שהוא לא היה מקיים מצות עונה בימים הנ"ל. והאשה שהרשית את בעלה אחר שנשאת שימנע עונתה הרי זה מותר כשקיים מצות פ"ו אבל אם לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיקיים והראנ"ח פ"ב סי' מ"ג נסתפק אי מהני דבור בעלמא ולא מצי הדרי בה או לא. ע"ש.

ואף כשהוא מצוי אצלה לא יכוין להנאתו אלא כאדם שפורע חובו שהוא חייב בעונתה ולקיים מצות בוראו שיהיו לו בנים עוסקים בתורה ומקיימים מצות בישראל. וכן אם מכוין לתיקון הולד שבו' חדשים אחרונים יפה לו שמתוך כך יצא מלובן ומזורז שפיר דמי ואם הוא מכוין לגדור עצמו בה כדי שלא יתאוה לעבירה כי רואה יצרו גובר ומתאוה אל הדבר ההוא גם בזה יש קבול שכר. אך יותר טוב היה לו לדחות את יצרו לכבוש אותו כי אבר קטן וכו' אבל מי שאינו צריך לדבר אלא שמעורר תאותו כדי למלאות תאותי זו היא עצת יצה"ר ומן ההיתר יסיתנו אל האיסור וטל זה אמרו המקשה עצמו וכו':

ב לא יקל ראש עם אשתו ולא ינבל פיו בדברי הבאי אפי' בינו לבינה הרי הכתוב אומר מגיד לאדם מה שחו אמרו חכמים ז"ל אפי' שיחה קלה שבין איש לאשתו עתיד ליתן עליה את הדין ולא יספר עמה בשעת תשמיש ולא קודם כדי שלא יתן דעתו באשה אחרת ואם ספר עמה ושמש מיד עליו נאמר מגיד לאדם מה שחו אבל בעניני תשמיש יכול לספר עמה כדי להרבות תאותו ובלבד שלא יבא ח"ו לידי הוצאת זרע לבטלה או אם היה לו כעס עמה וצריך לרצותה שתתפייס יכול לספר עמה כדי לרצותה. (עיין בשל"ה ד' ק' ע"א וע"ב) ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה וגם לא יהא רגיל בכך דאם רגיל אפי' אינו מוציא אסור לשמש של"כ כדי שלא יבא לידי הוצאת ז"ל ואע"פ שמותר בכל אלה כל המקדש עצמו במותר לו קדוש יאמרו לו ולא ירבה בתשמיש להיות מצוי אצלה תמיד שדבר זה פגים הוא מאד ומעשה בורות הוא אלא כל הממעט בתשמיש הרי זה משובח. ובלבד שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו ולא יבעול אלא מרצונה ואם אינה מרוצה יפייסנה עד שתתרצה ויהיה צנוע מאד בשעת תשמיש ולא ישמש בפני שום מין אדם אפי' קטן אע"כ הוא תינוק שאינו יודע לדבר ולא מהני הפסק מחיצה דדוקא כשהוא

נעור אסור אבל אם הוא ישן מותר. וכ"כ בט"ז אם הוא בענין שאינו מרגיש בתשמיש מועיל הפסקת מחיצה. ב"ש:

ג לא ישמש עם אשתו ליתן דעתו על אחרת אפי' שתיהם נשיו:

ד וברותי מכם המורדים והפושעים בי אלו בני תשע מדות. בני אנוסה דהיינו שאינה מרוצה לכך יפייס ואח"כ יבעול. בני שנואה בשעת תשמיש. בני נידוי אם הוא או היא מנודין. וכגון שהחמירו עליהם בשעת נדוי לאוסרם בת"ה. (עיין בבר"י וה"ה אבל. רא"ש בנדרים). בני תמורה ואפילו שתיהן נשיו כגון שנתכוין לזו ונזדמנה לו האחרת (עי' במג"א ובדעת זקנים פ' ויצא בפ' והנה היא לאה). בני מורדת דאמרה לא בעינא לך ואע"פ שרצויה בשעת תשמיש. בני שכרות הוא או היא. בני גרושת הלב שבדעתו לגרשה אע"פ שהוא אוהבה כגון אותן שכופין להוציא והיא אינה יודעת מזה דאל"כ ליכא איסור. ע' באה"ע ר"ס קי"ט ובב"ש סי' כ"ה. בני ערבוביא כגון שנתן דעתו על אחרת. בני חצופה שתובעתו בפה אבל אי מקשטת עצמה ומרצה אותו שיתן דעתו עליה ה"ל בנים מהוגנים:

ה אסור להסתכל באותו מקום שכל המסתכל שם אין לו בושת פנים ועובר על והצנע לכת ומעביר הבושה מעל פניו וכו' ועוד דקא מגרי יצה"ר בנפשיה וכ"ש הנושק שם שעובר על בל תשקצו:

ו בית שיש בו ס"ת או חומשים העשוים בגלילה אסור לשמש בו עד שיהיה מחיצה ואם יש לו חדר אחר אסור עד שיוציאנו. ואם יש נקבים וחלונות כעין סריגה אע"פ דלענין טומאה חשיבי כמחיצה הכא אסור עד שיהו הספרים מכוסין מן העין שאין נראין (כי ערוה בראיה תליא) מג"א ושו"ת ש"א סי' קי"ט. והב"ש באה"ע כ' מיהו בכסוי כל דהוא סגי וא"צ מחיצה ע"ש.

ומהרה"א זלה"ה בס"ת שהוא בתוך האלמארי"ו ודלתותיו סגורות נסתפק. ע' בס' בני חיי סי' ר"מ ודוק. ואם יש בו תפילין שאין בהם קדושה כמו בס"ת או ספרים אפילו של גמרא אסור עד שיתנם בכלי בתוך כלי והוא שלא יהא השני מיוחד להם אבל אם היא מיוחד להם אפי' מאה כחד חשיבי. אם פירש טלית על גבי ארגז חשיב ככלי בתוך כלי. ואם הוא בשבת פשוט שיוכל לכסות הספרים בבגדים ב' כסוין דאין זה מקרי מחיצה ט"ז ס' שט"ו. וכ' הרב בר"י והכיס הגדול הנקרא קוראג"א המוכנת לשום בתוכה הסידור והטלית וכיס של תפילין אינה כלי מיוחד לתפילין ממש אלא לשאר דברים הנז' ולכיס של תפילין ואולי שבזה סמכו רוב ישראל שאינם מכסים הכיס הנז'. והוא בבית תשמישם. ההגהות מהר"י צמח בכ"י הפך הרב מג"א דאסור ומהרימ"ץ נסתפק:

עוד כתב הר' הנז' אם פירס טלית על כיס של תפילין שמונת אע"פ שאין כרוך מלמטה שרי המג"א בשם הרשב"א וכ' רקינא"ט וכ"כ הכלבו ובס' ארחות חיים וכו'. ובשו"ת חות יאיר כ' דוילון סביב הספרים או סביב המטה לא מקרי מחיצה הואיל ונעים ונדים ופשוט דגם המזוזה צריך כלי בתוך כלי מג"א. בית שיש בו ספרים וקבועה בו נאמיסי"א (דהיינו מה שאנו קורין צינצאלאיי"י) וישנים בתוכה איש וביתו שרי לשמש מטתו שם. הרב בר"י מהר' דבר משה:

ז לא ישמש בתחלת הלילה ולא בסופה כדי שלא ישמע קול ב"א ויבא לחשוב באשה אחרת אלא באמצע הלילה:

ח וישמש באימה וביראה כמ"ש על ר"א שהיה מגלה טפח ומכסה טפח ודומה כפי שכפאו שד פי' באימה וביראה כאלו כפאו שד. ומגלה טפח וכו' התכלית הוא למעט תאותו ולקצר במעשה כמי שכפאו שד ועושה הדבר באונס. ומה שאמרו בשכר שמשהין עצמן על הבטן ה"ל בנים זכרים כ' הראב"ד כל המעשים שהם לש"ש טובים הם מי שיודע בעצמו שיאריך ולא תכנס בו מחשבה אחרת ומשהה עצמו כדי שתהנה האשה ממנו ותזריע תחילה הקב"ה משלם לו בנים זכרים ומי שאינו בוטח בעצמו וממהר כדי לינצל מן החטא גם הוא עושה מצוה והקב"ה נותן לו זכרים:

ט אם היה לו כעס עמה אסור לשמש עד שיפייסנה ויכול לספר עמה קודם תשמיש כדי לרצותה:

י אסור לשמש מטתו לאור הנר אפי' ע"י האפלת טלית אא"כ בהפסק מחיצה גבוה עשרה ואז אפי' מאיר שהאור נראה דרך המחיצה כגון שהפסיק בסדין וה"ה אם האור נראה למעלה מהמחיצה מותר אם מאפיל בטלית דמאחר שחדר מלא אור לא גרע מביום. ולענין לעשות המחיצה בשבת כ' מרן בש"ע באה"ע דאם אין לו בית אחר והיה הנר דולק לא ישמש כלל. וכן רמ"ע בא"ח סי' שט"ו והלק"ט ח"ב סי' ר"ו והט"ז סי' תקי"ד ס"ק ב' מתירין. והמג"א שם בסי' שט"ו כ' דאם עושה מחיצה גבוה י' והאור נראה למעלה מהמחיצה אסור לעשותו בשבת אבל אם תולהו שלא יראה הנר שרי דהו"ל ככיסוי בעלמא עי"ש. ומותר לכפות כלי על הנר. ובס' הכוונות כ' שלא יראה אור דגורם נכפה לבניו אפי' אם היא מעוברת. ואם הנר בחדר אחר ומאיר לחדר זה מותר לשמש ע' בא"ח ס' תר"י ואפשר דצריך האפלת טלית ב"ש. והכנה"ג הביא מסדה"י ז"ל דאם הנר בבית א' וחלון או פתח מאותו הבית לבית זה והאור נכנסת חם האור נכנס להדיא בדרך ישר וודאי אסור אבל אם האור אינו נכנס ובא בדרך ישר להאיר היטב אלא שמכח הארת האור הנכנס מאיר על עבר הבית מצד אחר והאורה מועטת נ"ל דמותר. והמג"א בשם

סה"י כתב דהישן בכילה אם היריעות עבות ומחשיכות לגמרי שרי ואם אין כילה אע"פ שפי הנר מהופך לצד אחר ואינו מאיר כל כך או שהוא בתוך ששית אסור.
וה"ה כשדולק נר של שעוה בתוך השפופרת. ואם הלבנה מאירה עליהם להדיא אסור אבל אם מאירה לבית ולא עליהם אין חשש כל כך סדה"י. ובשל"ה נמי כ' דאם מאיר אור הלבנה נגד החלון מותר והב"ש הצריך האפלת טלית והכנה"ג חולק על מה שכתב הסה"י ואסור ואפשר דבהאפלת טלית מתיר וכמו שכ' הב"ש דלא גרע מאם הנר בחדר אחר ומאיר לחדר זה וכו' ודוק. וכ' עוד בסה"י אבל אם הם תחת אויר השמים אפי' הם בצל הלבנה אסור ואור הכוכבים לא מקרי אור לדבר זה ואפשר דאם מאירין היטב יש למנוע ע"כ וכן אסור לשמש ביום אא"כ הוא בית אפל:
יא אסור לשמש מטתו בשני רעבון וכל שהוקר עד שהשער נכפל בדמים אסור אף אם יש בו תבואה בתוך ביתו (ת' בית יהודה) והרב בר"י כ' כשהמזונות מצויים רק שהם ביוקר גדול אין זה רעבון וא"צ למנוע מתשמיש וה"ה בשאר צרות שהם כרעבון אלא לחשוכי בנים. ובליל טבילה מותר (והמג"א כ' דלהתיר בליל טבילה אין לו שורש וענף וכו' עי"ש וע' בשיורי) והט"ז כ' דלאו בקיום פ"ו תליא מילתא דהא אמרו לישנא דחשוכי בנים דמשמע דאין לו בנים לגמרי דא"כ הל"ל ומי שלא קיים פ"ו מותר אלא ודאי דלא התירו אלא למי שחשך לגמרי שהולך ערירי וכו' וכ' עוד דודאי אפי' בארץ הרעב עצמו מותר לישא אשה דהא אפי' כבר נשוי מותר לשמש לחשוכי בנים ק"ו לישא אשה מי שאין לו אשה וכו' וסיים ז"ל וצ"ל דהיתר דחשוכי בנים אין בו משום חסידות לבטלו כיון שיש בקיומו מצוה גדולה ע"כ. אבל ר' חביב בשיורי כ' ז"ל ואפי' לאידך לישנא וכו' כ' התוס' בפ"ק דתעניות דלכ"ע לא אסור בשני רעבון לשמש אלא למי שנוהג עצמו בחסידות ויוסף לא שמש אבל שאר בני אדם שמשו ואהא סמכינן האידנא לשמש בשני רעבון דלא עדיפנא מלוי ששמש בשני רעבון כמש"כ התוס' שם וכיון דבשני רעבון לא נאסר כ"ש בשאר צרות ואפי' תימא דאנן האידנא נהגינן איסור לשמש מן הדין או מחמת חסידות מסתיין שננהוג כן בשני רעבון שמצינו איסורו מפורש בתלמוד דידן אבל בשאר צרות שלא מצינו אע"פ שנמצא כן בירושלמי אנן אתלמודא דידן סמכינן ע"כ וע' בב"י א"ח סי' תקע"ד:
יב מי שקיים פ"ו מאשתו ראשונה אך מהשניה לא זכה להבנות ורוצה אשה חוטרא לידא וכו' אינו בכלל חשוכי בנים ואסור. בר"י:
יג אכסנאי אסור לשמש ואם יחדו לו ולאשתו בית מותר. ובלבד שלא יישן בטלית של בעה"ב שמא יראה קרי עליו:

יד אסור לשמש בשוקים וברחובות בגנים ובפרדסים אלא בבית דירה שלא יראה כזנות וירגילו עצמם לידי זנות:

שאר הזהירות על הזווג מהר"ב ה"י בקונט' ליל שבת קודש יסודתם בהררי קדש:

אחר סעודתו (בליל ש"ק) כאשר ירצה לעלות למטתו יתקדש עצמו ויעלה על מטתו בקדושה ובטהרה ובענין מצב המטה כ' מרן דצריך שיהא ראשה ומרגלותיה זה לצפון וזה לדרום ומשמעות הזוהר הוא בהפך וכן הוא בתשובת הרמ"ע וע"ב אשל אברהם שבבה"מ ס' ג' ויקרא ק"ש וצריך להזהר בה יותר כי כיון שמוסיפין מחול על הקדש ומתפללין ערבית מבע"י לא יצאו ידי ק"ש שזמנה אחר צאת הכוכבים ובק"ש שבזמן שכיבה יצאו י"ח והירא את דבר ה' יהא זריז ונזכר שלא יגרנו שינה ויבטל מ"ע מן התורה ויאמר כל סדר ק"ש כמו בחול ושוב ישכב וערבה שנתו וישים על לבו כי תכף שישן תעלה נשמתו לנהרי עדן ותתענג שם לחזות בנועם ה'. באמצעות נפש יתירה שבו והנפש יתירה תעלה את הנשמה עצמה לחזות בנועם ה' וכשיעור משנתו בחצי הלילה שתחזור נשמתו אליו יטול ידיו להעיר רוח הטומאה השורה על ב' ידיו ויכוין לבו כי אז הוא ראוי לשרות עליו הקדושה שהוא נפש יתירה:

ויאמר מיד אלה מקראי קדש שהם סוד אתערותא דחכימא לעורר עליו: רוח אדני יהוה עלי יען משה ה' אותי לבשר ענוים שלחני לחבש לנשברי לב לקרא לשבוים דרור ולאסורים פקח כח, בלכתם ילכו ובעמדם יעמודו ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים אעמתם כי רוח החיה באופנים. על אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת והאופנים ינשאו לעמתם כי רוח החיה באופנים:

וטוב לומר ג"כ קודם הזווג מזמור ה' רועי לא אחסר:

ובקריאה נאמנה זו יעלה למעלה עליונה ואז יתקדש בזווג השבת והנולד מן הזווג הקודש הזה נותנים לו נשמה קדושה לא יפגע בה שום שטן ושום פגע רע כי צילם טמונים בנוקבא דתהומא רבא ואז יתעורר לקיים מצוה בקדושה ובטהרה. וזה לשון הזוהר פ' תרומה דף קל"ו ע"א בפלגות ליליא דמעלי שבתא דחכימין מתערין לשמושא דלהון ההוא רוחא עילאה דמתעטרן ביה כד יומא אתקדש בשעת' דאינון ניימין בערסייהו ונשמתין אחרנין דילהון בעאן לסלק' למיחמי ביקרא דמלכא כדין ההוא רוחא עלאה דנחי' במעלי שבת' נטיל ההיא נשמת' וסלקין לעילא אתסחייא נשמתא אחרא בבוסמין דג"ע ותמן חמי מה דחמי וכד נחתא לאשראה בדוכתא בפלגות ליליא ההיא נשמתא תאבת עדבתהא ובעי לאינון חכימי למימר חד פסוקא דאתערותא דההוא רוח עילאה קדישא דאיתעטר' דשבתא כגון רוח אלהים עלי וכו' בלכתם ילכו וכו' על אשר יהיה

שם הרוח וגו' בגין דמתעטרא בההיא רוחא באתערותא דלהון בחדוה דשימושא ויהא נגידוי דההיא רוח עילאה דשבתא בההוא שמושא דמצו' ע"כ הנה ממנו תשכיל כל מה שביארנו וממנו נקח כי מי שלא נתכוין להמשיך על עצמו הנשמה והנפש היתירה בקריאת אלה מקראי קודש הנזכרים לא תמשיך עליו הנשמה שלו ולא נפש יתירה ואין הפרש אצלו בעונת ליל שבת לעונת ימי חול ובעל נפש היפה יאחוז דרך צדיקים להתעורר עצמו בעת ההיא בקדושה יתירה לקיים מצות בוראו ויסתכל כי בהתקדש עצמו מלמעלה אשר פריו יתן בעתו ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה ועיקר גדול לכל זה לקדש הת"ח עצמו שלא לשמש מטתו בימות החול רק משבת לשבת כאשר חכמים הגידו בפרק אע"פ עונתן של ת"ח מלילי שבת ללילי שבת אכן אם הוא פגום משמת ימי החול לערב קדש בחול אז אין הפרש אצלו בעונת ליל שבת לעונת ימי החול ובכמה מקומות בזוה' החמירו בדבר זה ואולם להתיר בליל טבילה וכשבא מן הדרך בימות החול יש להן שורש גדול בזוהר בראשית דף מ"ט ע"ב ע"ש:

הנה כי שתיהן יש להם שורש למעלה וכולן שוו בשיעוריהן כגוונא דשבת כמ"ש במאמר וע"ד בעי לכוונא בחדוה דא כמה דבעי בחדוותא דשבתא וכו' ושמענו מן החבורים ה"י כי בליל שבועות אחר שקראו בבית הר' ח"ו ז"ל בא אותה הלילה חבר א' ושאלו למה לא בא הלילה פלוני והשיב הרח"ו אולי נזדמנה לו טבילה של מצוה והוא מטעם דברי הזוהר הנזכר דטבילת מצוה מותרת בזמן איסור הזווג:

ולתשוקת יראי ה' וחושבי שמו אפרש פה סדר כולל לזמנים המותרי' ואסורי' בזווג כפי מה שעלתה הסכמתנו עם כל החברים. ה"י מתוך דברי הרב:

בשבת מותר אחר חצות ואסור קודם חצות:

בראש חודש מותר אחר חצות וקודם חצות אסור:

ובחנוכה אסור כי אין הארתה אפס עד שתכלה רגל מן השוק:

בפורים אסור וכ"ש שאר הימים שאין בהם נפילת אפים שאסורים בלי ספק: בפסח בשני הלילות ראשונות אסור אף אם חל להיות בשבת וכן בדין ליאסר בד' ימים של חה"מ דפסח והסכמנו עם החברים דבחה"מ דפסח שחל בשבת שמותר הזיווג ובליל ז' של פסת כתב הר"י נר"ו מכ"י הר"ת ויטאל שיש חיוב להזדווג ועל זה ראוי לסמוך:

בעצרת וגם שמיני חג עצרת אנו אסורים ועצורים מאשה:

בסוכות מותר אף בחה"מ ונוסף גם הוא דבב' ימים טובים ראשונים של סוכות וגם מר"ה עד סוכות אפי' השבתות שבנתים מותר אחר חצות בלבד (ע"ש בכונות הטעם עפה"ס והר' השיורי כ' ז"ל נהגנו פרישות בעצמינו להיותינו נשמרים אך מאשה ב' לילות של

ר"ה אפשר מלך יושב וכו' ומן הטעם הזה מי שנזהר בי' ימי תשובה תע"ב ובליל הושענא רבא וג' ימים קודם חג השבועות ומשנכנס אב עד ליל י"א באב ואף אם נדחה ט"ב עד יום עשירי ראוי למנוע בליל י"א משום אבילות של יום עכ"ל בקיצור. אשה שאירע ליל טבילתה בליל נאד"אל לא תזדקק לבעלה באותה הלילה. צואת ריה"ח):

הנה ערכתי זו היא דרך ישרה שיבור לו איש התמים אשר על דרך תמנת"ה ותמונת ה' יביט כבר הודענו בכמה מקומות כי לא נאמרו כל השיעורים הללו אלא ליראי ה' ולחושבי שמו אשר תמיד יראת ה' על פניהם ויצרם מסור בידם להסיתו מדעתם אך אין זה ליתר העם המקילין את ראשם במאכל ובמשתה הרבה בימים הנזכרים ויצרם תקפם והאספסוף אשר בקרבם אינו אלא שרף ואסור לומר בפניהם כל האזהרות האלה פן בפתיות השכלתם יסכלו לנהוג בדבר כאיסור של תורה ממש וכאשר לא יוכלו לעמוד על נפשם באש צרבתם ישובו על עקב בשתם ליגע לריק וללדת לבהלה ח"ו והכל לפי מה שהוא אדם ואשר ירגיש בעצמו כן ינהג עצמו ויקדש עצמו במותר לו וכן בענין איסור קודם חצות בכל הימים הכל לפי מה שהוא אדם יקדש עצמו כי אין דבר שעומד בפני עון קלקול הזרע ח"ו וכו' והרפואה שיקדש לזה עצמו בקדושת לימוד התורה בתחלת הלילה וכן בליל טבילה הוא מנהג הרב ז"ל להיות נעו' עד חצות ועוסק בתירה ואח"כ משמש מטתו וקור' ק"ש ויישן כדי שלא יבא לידי הרהו' ח"ו ויאחוז צדיק דרכו להרבות בעסק התורה בליל טבילת מצוה כדי שיהיה הזווג בקדושה ובטהרה לעורר זווג העליון הרוחני ואף אם אין דרכו בכך ביתר הימים הנה בעצם הלילה ההיא יהגה לפי השגתו לקדש עצמו בשע' תשמיש וסימנך יפה ת"ת עם דרך ארץ: צריכה האשה להיות זהירה במה שהזהירו בזוהר שלא תאחר מלטבול לצער את בעלה שגורמת רעה לעצמה ולכל העולם ואפי' בדרך צחוק תזהר שלא לומר איני נשמעת לך או אינני טובלת אם לא תעשה לי הדבר הזה שעבירה הוא בידה (והר"ב בר"י באה"ע כ' ז"ל דהי' לא תמנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה אלא נשמעת לו בכל עת שירצה ע"ש) ועוד טוענות בדעתם הקל כמה מהן בכוונה לאחר זמן טבילתן עד ע"ש והוא נגד הדת ומצד הדין ומצד הסברא צא ולמד מבנות לוט אף כי היתה עבירה בידם לשכב את אביהן ולפי שקדמה בכירה לצעירה לילה אחת זכתה וקדמה ד' דורות עובד ישי דוד שלמה. וכ"ש בנות ישראל הכשרות אשר המצוה הזאת מוטלת עליהן לתת להן שכר טוב עליה. כי כל הקודמת זריזה ונשכרת ומה גם למה שקבלנו מרבינו האר"י אשר יש נשמות קדושות שזמנם קבוע להן לרדת לעה"ז ביום פ' בשעה פ' ואיך יעלה את לבן לעכב זמן טבילתן אפילו שעה א' פן ואולי באותה הלילה הוקבע זמנה לרדת הנשמה הקדושה ההיא ועכבתה מלרדת

עוד ונמצאה מאבד טובה הרבה ושומר נפשו ירחק לאשתו ובנותיו מעשות כאלה שלא להחמיץ המצות אם לא על צד האונס וקרוב אלי לומר שאשת כסילות העושה אלה היא גם היא בכלל התרין נשים שהזכיר בזוהר דקלא דחיויא אתאחדא בהון כנ"ל ומקשה לבו יפול ברעה. ונשוב עוד לענינינו ביתר אזהרות שיש להזהר בשעת החיבור:

להזהר במ"ש בזוהר שלא ישמש מטתו כשיוצא מבית הכסא כל אותה שעה (והר' בר"י השיג על הר' כנה"ג דמייתי האי מלתא מגטין דקתני הבא מבה"כ אל ישמש עד שישהא שיעור חצי מיל וכו') והטעם כמ"ש בזוהר בראשית דרוחא חדא אית בכל בית הכסא דעלמא דשריון תמן ואתהני מההו' לכלוכא וטנופא ומיד שארי על אינון אצבען דידוי דב"נ ע"כ. ומסתברא דהיינו בבית הכסא קבוע אבל במקום אחר שהוא דרך עראי לא:

להזהר כשראה בחלום דמות אשה ואפילו דמות אשתו ונתעורר בחשק ותאוה משינתו ובתוקף שלא ישמש מטתו בחשק ההוא כי אותו הדמות שנתראה אליו בחלום היא אימא דשדין ואם יזדקק לאשתו בתאוה דילה ההוא בר מסטרא דילה אשתכח כמו שהאריכו בזוהר בפ' אחרי מות דף ע"ו ע"א ושומר נפשו ירחק ממנו. (ואף אם היא מעוברת תלד רוחין בישין ב"מ):

להזהר שיפנה גופו קודם הזווג והמעצר עצמו פוגם מאד כי אף שיכוין לברר כל הניצוצות והנשמות העשוקים א"א לו שהרי עדין לא הוציא מגופו פסולת בירורי הטומאה ויש לחיצונים אחיזה בו אפס שיהא זהיר שאל ישמש מיד אחר שיפנה כנז"ל:

להזהר האיש והאשה מאד בנט"י קודם הזווג ואמרו הראשונים ע"ה שע"ז נאמר יד לאמה תקצץ והירא את דבר ה' יזהר בזה מאד להרחיק הס"א משם וכן להרחיק כל מיני טינופת ומיחוש שעל מטתו אשר שם הרגיעה לילית ח"ו:

להרחיק עצמו מלאכול דבר איסור לרפואה אם אינו יכול להזדקק לאשתו כמ"ש בספר החסידים סי' צ"א ושם נאמר שרפואתו לאכול עדשים מבושלים בלא מלח כי המלח מבטל כח התאוה ומשם למדנו כי מ"ש חכמים שיהושע תיקן להם לישראל לאכול שום בע"ש משום מצות עונה כתב בס' החסידים היינו דוקא שומים צלויים שמרבים הזרע אבל שומים חיים מבטלים התאוה ואין לאוכלן בלילי שבת:

ע"ש בפ' ערבי פסחים דף קי"ב המשמש מטתו במטה שתינוק ישן עליה אותו תנוק נכפה ולא אמרן אלא דלא הוי בר שתא אבל הוי בר שתא לית לן בה ולא אמרו אלא דגני להדי כרעיה אבל להדי רישיה לית לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח ידו עילויה אבל מנח ידיה עילויה לית לן בה (אסור לשום ספר על מטה שישן עליו ובפרט עם אשתו כי שכבת זרע עליה):

בזוהר פ' ויקרא כ' דלבתר דסיים עובדא לישדי מיין צלילין סחרניה לערסיה ונטורא דכולא לבתר ומאן דינקא לרביא לא תזדווג לבר נש אלא בשעתא דרביא נאים ולבתר לא תניק ליה עד שעתא חדא כתרין מילין או חד מיל אי לא יכלא בגין צערא דרביא בזמנא דאיהו בכי ובדא לא מסתפת מינה לעלמין ע"כ:

ויהיה זווגו פנים אל פנים כמ"ש בזוהר פקידי דף רנ"ט וע"ד תנינן מאן דמשמש ערסיה מאחור' אכחיש תקונא דאסתכלותא אנפין באנפין לאנהרה כלא כחדא ולאשתכחא אנפין באנפין בדביקותא כדקא יאות כד"א ודבק באשתו דייקא ולא אחורי אשתו ע"כ והוא ענין הפיכת השולחן האמור בשילהי פ"ב דנדרים וחגרים מפני מה הויין מפני שהופכי' את שלחנם (עוד בש"ס בענין בנים):

בנים אדומים לשמש מטתו ביום. בנים אלמים למנשקים באותו מקום. בנים בעלי בשר לאשה האוכלת כוסברתא. בנים בעלי זיו והדר לאשה האוכלת כרפסי. בעלי חכמה בעלי עושר בעלי הגדה לאיש הרגיל בצדקה. בנים בעלי חן לאשה האוכלת דגים. בנים בעלי ריח לאשה האוכלת אתרוגים. בנים בריאים לאשה האוכלת בשר ושותה יין. בנים חרשים למספרים בשעת תשמיש.

כעורים וכפופים למשמש מטתו בפני הנר. בנים מצורעים לאבות בועלי נדה בנים סומים למסתכלים באותו מקום. בנים ארוכי צואר לאשה דמשמשא בארעא. ומאן דרחים רבנן הוין ליה בנים ת"ח:

ואם ליל טבילה חל להיות בשבת יאמר קודם הזיוג מזמור הנה מה טוב ומה נעים וכו' ויאמר פ' א"ת ש"בתותי ת"שמרו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם ויכוין ר"ת אשת ור"ת א"ות ה"יא ב"יני ו"ביניכם אה"בו להיות אוהב אותה ומקרבה (ויתקדשו עצמם בכונה הראויה והגונה ויזכרו הקדושים אשר בארץ וזכרון אבותינו הקדושים אברהם ושרה וכו'):

אלה האזהרות שיבור לו האדם אחר התשמיש. ראשונה שאל יפרוש ממנה באבר חי חלילה אלא ימתין עד אחרי מותו וגם אח"כ כי אפילו כשימות האבר יוצאים ממנו איזה טיפות זרע ואע"פ שאין אותן הטיפות ראויות להוליד עכ"ז הוי זרע לבטלה ונבראו מהם משחיתים והן מזומנים להזיק לאיש ההוא בגופו ובממונו בחייו ואף כי אחרי מותו ולפיכך יזהר שימתין וישהה עצמו על הבטן כדי שלא יצאו שום ניצוץ החוצה אל הקליפה ח"ו: הב' להיות זהיר אחר התשמיש לשוב ולרחוץ ידיו בנטילה הגונה כי היא מהדברים הטעונים נטילה ואמרו שמי שעשה א' מכל אלו ולא נטל אם ת"ח הוא תלמודו משתכח ואם אינו ת"ח יוצא מדעתו וכ' בספר החסידים כשאדם משמש מטתו

לא יתכן שיזכור שום דבר קדושה או תפלה או תורה אלא ישפשף במים עצמו היטב שלא ידבק בו כחרדל שמתועב יותר מן לכלוך הצואה כי ע"כ היראים דבר ה' שנעורים בליל הטבילה עד חצות כמנהג הרב ומשמשים מטותיהם לפני שינתם מיד יזהרו לקרות קריאת שמע לפני התשמיש בטהרה ואחר התשמיש יהרהר בלבו ברכת המפיל חבלי שינה וכו' אך לא יאמר אותה קודם דהוי הפסק בין הברכה לשינה. וכתב בספר א"ח לדעת הירושלמי שאם מחמת חולי או אונס אחר קרא ק"ש בלבו יצא. וכתב הב"י סי' פ"ה דאף לכתחילה יעשה כן אם הוא במקום נקי לגמרי או אינו יכול לנקותו משום אונס יהרהר בלבו ודיו זולת שלא יהיה מקום מטונף לגמרי. (א"ה (מסת"י) מכאן למד הט"ז סי' ס"ב דמי שצמא בלילה וא"א לו ליטול ידיו לברך יהרהר הברכה בלבו וישתה ע"כ) וכן כאן אחר התשמיש אם אי אפשר לו לנקות את עצמו אז ממתניו ועד ירכיו כדין משמרת טהרת התפלה עד הבקר יהרהר הברכה בלבו ודיו (הטעם דאין מברכין אשר יצר אחר תשמיש כיון שרוב ביאות שבעולם הם באיסור ובאפקירותא אפשר שלא רצו לתקן ברכה על זה א"נ משום שהוא מזיק לגוף כמ"ש הר"מ ז"ל ואין מברכין על הקלקלה ואפשר שאם צריך לדבר ויטהר עצמו וינקה היטב במקום קודש שיברך ועבת"ט הלקט והמנ"ח ז"ל ולמאי דנסתפק א"א ז"ל נראה דאם בירך הוי ברכה לבטלה דלפי מה שפירש הב"י מיסודות ברכה זו לא שייך כאן כלל דאיך יאמר שאם יסתם או אם יפתח כיון שאין לו גבול ת"ח מיעקב אע"ה):

הנה עד פה הגיעו האזהרות במעשה הקדוש הזה ואיש התמים אל יקלו בעיניו אחת מכל אלה כי כל א' מאלו הן הן הדברים התלוים בשערה ובאין מבין משחית נפשו ונפש בניו אחריו ח"ו ואף אם בשאר הימים לא נזהר יהא זהיר ונשכר בעצם זיווג ליל השבת שהחצונים מתקנאים בו ביותר כמו שכתבנו בפרקים של מעלה בטעם אמירת פסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכו' בלבישת בגדי שבת ואנכי לרגל המלאכה אשר לפני לזכות את הרבים הבאתי הנה מאת השר אספתי בעמרים האזהרות אשר ה' אנה לידי ואתה את נפשך שמור:

האזהרות על פי הטבע והרפואה מהרמב"ם ז"ל ופירושם וביאורם מחכם ורופא מובהק ז"ל:

שכבת זרע הוא כח הגוף וחייו ומאור עינים וכל זמן שיצא ביותר הגוף כלה וכחו כלה וחייו אובדין הוא שאמר שלמה בחכמתו אל תתן לנשים חילך כל השטוף בבעילה זקנה קופצת עליו וכחו תשש ושער ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושרות ושער זקנו ושחיו ושער רגליו רבה שיניו נופלות והרבה כואבים חוץ מאלו באים עליו. אמרו חכמי

הרופאים אחד מאלף מת בשאר חלאים והאלף מרוב התשמיש לפיכך צריך אדם להזהר בדבר זה אם רצה להיות בטובה ולא יבעול אלא כשימצא גופו בריא וחזק ביותר והוא מתקשה הרבה שלא לדעתו מסיח עצמו לדבר אחר והקישוי בו כשהיה וימצא כובד ממתניו ולמטה וכאלו חוטי הביצים נמשכים ובשרו חם זה צריך לבעול ורפואה לו שיבעול. לא יבעול אדם והוא שבע או רעב אלא אחר שיתעכל המזון שבמעיו ויבדוק נקביו קודם בעילה ולאחר בעילה. לא יבעול מעומד ולא מיושב (אלא שוכב והיא נעשית כר לבעלה ואומרים בעלי המחקר שיהיו מראשותיו נמוכים) ולא בבית המרחץ ולא ביום שיכנס למרחץ ולא ביום הקזה ולא ביום יציאה לדרך או ביאה מן הדרך לא לפניהם ולא לאחריהם עכ"ל. (ומיירי במהלך אבל בקרון אין לחוש וע' בכנה"ג ובשיורי ובמאמר מרדכי:

פי' כבר נודע לרופאים שיש שירוקים ווורידין ודפקים יורדים לתוך הביצים והוא כי מן הורד הנקרא (וינא קאבא) היוצא מן הכבד מוליך אל הביצים דם טוב נקי יותר נבחר וכן מן הדפק הגדול היוצא מן הלב מוליך לשם רוחות חיונות טובות ויתרות וכן חוץ (חוט) הגידין היוצאין מן המוח מביאין שמה רוחות נפשיות שם בכיס הביצים ותוך הביצים מתבשלים ונעשים זרע טוב להוליד בנים בכח יצירה ולכן יש לביצים יחם עם כל האברים הראשים ומפני זה הוצאת זרע הרבה יתרוקנו הביצים וימשכו אחר כך דם ורוחות מן איברים ראשים מן הכבד ומן הלב ומן המוח ואז מחלישים אותן האיברים בהסיר מהם מזון הטוב ומפני זה ימשכו כל הרעות וחלאים שכ' כאן רבינו שמכלים הכחות וזקנה קופצת עליו בהסרת וחסרון חום הטבעי ולחה שרשית מאיברים ראשים הנ"ל ושער הראש נושרת בהסרת ליחה הטובה כי יבא יובש שם ויפלו השערו' וכן שיניו נופלות מפני התשת הכחות ויובש ליחות השרשיי ושער רגליו רבה מפני רבוי המותרות של מרה שחורה שהוא יבש וקר כי ע"י הוצאת הקר יתמעט החום ותתיבש הליחה והרבה כאבים באים מפני רבוי המותרות בלתי מבושלות המסבבות כאבים ולכן אמרו הרופאים שרבוי בעילה והוצאת שכבת זרע מכלה חום הטבעי מקרר ומתיש כל הגוף מקבץ ליחות בלתי מבושלות מזיק לגידין מוליד כאבים בקישורי העצמות וגם מסבב חלישות החושים והדעת והאסטומכא, אמנם כאשר מתרבה הזרע בביצים מוליד כובד בגוף ועצלות ומתעפש שם הזרע ומוליד אידים רעים ונזיקין כמו שנראה בנשים שמפני עיכוב דם וזרע שלהן מתעפש ביציהן ומוליד להם הרבה חולאים לכן בענין זה טוב ורפואה לכולם הוצאת זרעו וזה יעשה בהיתר עם אשתו בכונה להוליד בנים ובנות

וכבר נתנו חז"ל סדר נאה ויפה לזמן העונה לכל האנשים כפי מלאכתן בכחם ובריאותם במשנה מס' כתובות פ"ה:

לא יבעול אדם והוא שבע לפי שממעט חום הגוף ומקרר האסטומכא ויעכב בישול המאכל ויוליד מותרות בגוף ולא כשהוא רעב כי יבש כחו הרבה ויבדוק נקביו קודם בעילה ואחר בעילה קודם להוציא כובד הטבע ואחר' שלא ימשכו האיברים מן הקרב להיות רעות ולא יבעול מעומד ולא מיושב אפשר שזה מפני איבוד הזרע ולא יועיל להולדה וגם שזה נגד הטבע או מפני שבמשכב יהי' יותר במנוחה ולא יחלוש הגוף בהוצאת הזרע (שמש מטתו ועמד מיד קרוב למיתה יותר מן החיים ותשקוט האשה אחר התשמיש אם תרצה להתעבר ותזהר מלהתעטש ומלטעום דבר אלא תישן מיד). ולא בבית המרחץ) כי יחליש הגוף מאד מפני שני דברים המרחץ והבעילה וה"ה ביום שיכנס למרחץ או ביום ההקזה כי כבר נחלש הגוף ע"י הבעילה ואז יזיק המרחץ או הקזת דם יותר וה"ה ביוצא לדרך או ביאה ממנו מפני טורח הדרך יחלש אח"כ יותר בפעולה או כבר יתיש גופו בבעילה ויחלש אח"כ בעמל הדרך ובס' כוזרי מאמר ב' ד' קמ"ג בפירוש קול יעקב כותב ז"ל וכבר סיפר על אנשי רומ"י כי שלחו ליון מימי קדם לדרוש מהם חקי משפט הרפואה בקיצור הבלתי ידועה אצלי בימים ההם והשיבו אותם דבר בקוצר מילין על זה התואר פ"א ביום פ"א בשבוע פ"א בחדש פ"א בשנה. וזה פתרונו פעם א' ביום המאכל פעם א' בשבוע המשגל פעם א' בחדש הקיא פעם א' בשנה הרקה עכ"ל. ושאר ענינים המועילים לקושי ההזדווגות ולהולדה אם מצד הטבע ואם בדרך סגולייי דאיתי שלא להעלותם על ספר כדי שלא ישתמשו שלא כראוי וכל הרוצה ליטול יבא ויטול ה"ה כמוסים עמדי:

זאת התפלה תתפלל ג"פ בקדושה ובטהרה בנקיות סמוך למטתך בליל הזיווג ואז תצליח והוא מקובל מאיש האלהי הרמב"ן זלה"ה:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי צור כל העולמים למען שמך הגדול והקדוש היוצא מפסוק יי זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן. שהאציל מרוח גבורתך עלי ותתן אומץ וכח באברי ובגופי ולא ימצא באברי ובגופי שום חולשה ושום רפיון ולא אונס ולא הרהור ולא בלבול מחשבה מעתה ועד עולם א"ס ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי צור העולמים צדיק בכל הדורות למען שמך הגדול הנעלם היוצא מפסוק הזה יי זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן שתתן לי עם אשתי בן זכר זרע קודש רצוי והגון טוב ויפה מתוקן ומקובל ח"ח עוסק בתורה לשמה וראוי להיות ולהתקיים בלי עון ואשמה ותברכנו כשמך ותברך את ביתי בזכרים ואדע כי

שלום אהלי וטהר גופי וקדש נפשי ומחשבותי ושכלי ודעתי ויתר הרגשותי ואתחזק ואתאמץ ואתלבש ברוחך הטובה הזכה הנדיבה כדי שאשלים רצונך ותכונן ותשלים זרעי ויבנה ויחי' ויצטיר וימשך חיותו ויעמו' במקום הצלחתו ותכונן כל הכנותיו והנאותיו להשלימו ולהעמידו בנוי בטעם בחן ובחסד בכח ובבריאות באומץ ובחוזק ובתוקף ובגבורה ותרחם עליו בהעשותו ובהתרקמו ובהתמתחו בהתלבשו ותציגהו על בריו ועל מכונו בהויותו ובבריאתו וביצירתו ובעשיתו בנפשו ברוחו ובנשמתו בקרביו ובציוריו ולא יהיה בו ולא באחד מאיבריו לא שום נזק ולא חסרון ולא פגע ולא מקרה ולא חולי ולא מדוה ולא כאב ולא צער לא נגע ולא מחלה ולא חולשה ולא רפיון ולא יחסר לו כל טוב כל ימי חייו ותברכני ואשתי וזרעי וזרע זרעי בכל דבר המשלים דעתינו ושכלנו והרגשותינו לעשות כל מעשינו לרצונך ותברכני ברכת שמים מעל ברכת אביך גברו על ברכות הורי עד תאות גבעות עולם תהין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו. ומברכתך הטובים יבורך בית עבדך לעולם ועד אמן נצח סלה. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. אנא יי צבאות אלהי ישראל יושב הכרובים תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני, השקיפה ממעון קדשך עלי וזכרני ולא תשכח את עבדך פ' בן אמתך פ' ונתת לעבדך זרע אנשים ותשפיע עליו נשמה קרושה מעלמא דדכורא ומסטרא דימינא ויהיה עוסק בתורה לשמה ומקיים מצות בישראל ויהיה רודף צדקה וחסד ומברכותיך תברכני ויבורך בית עבדך עם כל עמך בית ישראל מעתה ועד עולם אמן אמן סלה סלה סלה יהיו לרצון וגו'. עשה למען שמך עשה למען ימינך עשה למען תורתך עשה למען קדושתך הושיעה ימינך וענני יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי:

אחר כך יאמר אלו פסוקים ג' פעמים:

ושחט אותו על ירך המזבח צפנה לפני יי: (תורה): ויאמר יי אל השטן יגער יי בך השטן ויגער יי בך הבוחר בירושלים הלא זה אוד מוצל מאש.

(נביאים): קומה יי קדמה פניו הכריעהו פלטה נפשי מרשע חרבך. (כתובים):

אחר כך יאמר אלו פסוקים המלוקטים ע"פ א"ב:

אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים. ברוך פרי בטנך ופרי אדמתך ופרי בהמתך שגר אלפיך ועשתרות צאנך. גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם. המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ. וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו. זכר ונקבה

בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם. חי יי וברוך צורי וירום אלהי ישעי. טהור עינים מראות רע והביט אל עמל לא תוכל למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו. יצילני מאויבי כי אמצו ממני. כי אתה תאיר נרי יי אלהי יגיה חשכי. למען יקים יי את דברו אשר דבר עלי לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת בכל לבבם ובכל נפשם לאמר לא יכרת לך איש מעל כסא ישראל. מי אל כמוך נושא עוון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא. נופת תטופנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח שלמותיך כריח לבנון. סורו ממני כל פועלי און כי שמע יי קול בכיי. עיני יי אל צדיקים ואזניו אל שועתם. פנה אלי וחנני כי יחיד ועני אני. צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע יי. קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך. רצה יי להצילני יי לעזרתי חושה. שמע יי קולי אקרא וחנני וענני. תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. דודי צח ואדום דגול מרבבה. ראשו כתם פז קוצותיו תלתלים שחורות בעורב, עיניו כיונים על אפיקי מים רוחצות בחלב יושבות על מלאת. לחיו כערוגת הבושם מגדלות מרקחים שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש מעיו עשת שן מעולפת ספירים, שוקיו עמודי שש מיוסדים על אדני פז מראהו כלבנון בחור כארזים חכו ממתקים וכלו מחמדים זה דודי וזה רעי בנות ירושלים. ברוך יי לעולם אמן ואמן:

קונטרס מקוה טהרה:

הטעם שהמים יטהרו כל טמא. אחשוב על הפשט כי הענין הוא כדי שיראה האדם את עצמו אחר הטבילה כאילו נברא באותה שעה כמו שהיה העולם כולו מים טרם היות בו אדם וכמו שכ' ורוח אלהים מרחפת וגו' ויתן אל לבו בדמיון כי כמו שנתחדש בגופו יחדש ג"כ פעולותיו לטוב ויכשיר מעשיו וידקדק בדרכי השי"ת ועל בן אמרו חז"ל שלא תכשר הטהרה במים שבכלי רק חיים או מכונסים שהן על קרקע לא בכלי מכ"מ כדי לחת אל לבו במחשבה כאילו העולם כולו מים והוא נתחדש בעלותו מהן כמו שאמרנו ואם יהיו המים בכלי או אפי' עברו על כלי לא יתכן הענין הזה שאמרנו אל מחשבת הטובל כי יש גבול אל כל אשר הוא בכלי מעשה ידי אדם וע"כ לא יחשב בטבלו בכלי כל העולם למים כאשר בתחילה ושהוא נתחדש לשעתו והשומע ישמע והחדל יחדל. ס' החינוך. וע' לעיל בקונט' ס' ו' ס"ס א'. עוד נקוט האי כללא בידך מה שכתב הח"י בענינים כאלו ז"ל ואיש התמים אל יפן אל מעשהו וחומ"ר שבו פה למטה שהענינים נאחזים למעלה ומושב יקרם בשמים ממעל והנעש' פה עמנו היום הוא הצטיירות והתגשמות וזה הגשמי לעומת הרוחני עשה אלהים סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ועי'

בדברי הרמב"ם סוף הלכות מקואות ואל תשיב על דבריהם מהטומאות הבאות בדרך טבע כגון נדה ושרצים וכדומה שאין שורשם מעבירם ומדעות נפסדות כמו צרעת ומת דאפשר דאם לא היה הנחש בא להטיל זוהמא בעולם לא היה מקום לנוח לטומאות הללו וכמו שכתבו סובר"י הרזי"ם הטעם בכמה ענינים שהחמיר הזוהר הקדוש יותר מרבותינו בעלי הש"ס והוא דהשעה צריכה לכך בב' אלפים של ימות המשיח וד"ל ותן לחכם ויחכם עוד ודי בזאת ההערה בענין הטבילה:

א כתוב בתורה בכל הבאים ליטהר ורחץ במים. ואין הכונה שיהו עולין מטומאתן ברחיצה במרחץ בעלמא. שאפי' עלו עליהם כל מימות שבעולם עדיין הם בטומאתן. וכן אשה נדה אפי' עלו עליה כל מימות שבעולם עדיין היא בטומאתה לבעלה וחייבין עליה כרת כבראשונה כמובא לעיל סי' ב' אלא צריכה שתטבול כל גופה בבת אחת במי מקוה או במעין דכתיב אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור שפירושו הטובל בהן מטומאתן יהיה טהור. דאילו הן עצמן פשיטא שהם טהורים אם נפל בהם דכר טומאה שהרי הם מחוברין לקרקע ואינם מקבלים טומאה ועוד יהיו טהורים מבעי ליה אי קאי אמעין ומקוה פירושו מים מכונסין ועומדין באשבורן (פי' מקום עמוק שמתכנסים בו המים נקרא כן) במקום א', אבל לא בתוך כלי לפי שאין טובלים בכלים. (והטעם שאין טובלין בכלים היא מהטעם שאין טובלין במים שאובין דכולהו חד טעמא אית בהו והוא לפי שכל הטבילות בעינן דבר הדומה למעין ובור מקוה מים לפיכך צריך ג"כ שלא יהו המ' סאין הללו בתוך כלי דמה מי מעין הבאים מנטיפת הגשמים סתמם אינם אלא על הקרקע. כך מים המחוברין לקרקע לאפוקי מים שבתוך הכלים שפסולין אפי' אינם שאובין ואפי' אינם מים חיים דלא כתיב מים חיים ברחיצת שום אחד מהטמאים אלא בזב דוקא ולא שאר טמאים ואפי' זבה אינה צריכה דוקא מים חיים אלא אפילו מקוה מטהר אותה. ושיעור דהך מקוה הוא בכדי שתוכל לטבול בו כל גופה בבת אחת דכתיב ורחץ את כל בשרו במים ודרשינן במים במי מקוה מדלא כתיב במים חיים כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן ובבת אחת דרשו ג"כ מדהוקש טהרת רחיצת הבשר לטהרת ביאת השמש דכתיב כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר מה טהרת ביאת השמש בבת אחת אף טהרת רחיצת הבשר בבת אחת. ושערו חכמים דבור מלא מים שכל גופו של אדם בינוני עולה בהם בבת אחת צריך להיות לפחות אמה על אמה ברום שלש אמות והוא הנקרא מקוה מן התורה ושיערוהו ז"ל שהם מ' סאה מים וזהו שיעור מקוה. ואמה שאמרנו צריכה להיות שוחקות דהיינו אמה בת ו' טפחים וחצי אצבע. נמצא שיעלה בה שבורת מ"ד אלף אצבעות וקי"ח אצבעות בגודל ועוד חצי אצבע. ואם הוא

רחב יותר ואינו גבוה כ"כ כשר אם יכול להתכסות כל גופו בהן בבת אחת. וצריך שיהיה גבוה ממעל לטבורו זרת לפחות דהיינו ג' טפחים שהוא שיעור שיוכל להתכסות כל גופו בבת אחת ואינו צריך לשחות הרבה. וצריך שיהיה החריץ שבו המים גדול יותר מזה השיעור כדי שכשיכנס הטובל יפחתו המים ישארו שם מ' סאה. ומי המקוה הללו צריכין שיהיו מכונסין בידי שמים כגון מי גשמים או הפשרת שלגים ולא שנעשו בידי אדם שכן דרשו ז"ל מדהוקשו בור מקוה מים ומעין אהדדי ילפינן מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים לאפוקי אם מילא מים על כתפו ועשה מקוה שהוא פסול וכיון שיש בו מ' סאה ממים כשרים יכול לשאוב אפי' לכתחלה מים שאובין ולתת לתוכו כל מה שירצה הוא נשאר בכשרותו ואעפ"י שהמים שמוסיף עליהם הם מתרבים על המים שהיו בהם תחילה אינן פוסלין אותן דעדיין שמם הראשון עליהם:

ב מקצת נשים שהיו נוהגות פה ליוורנו לטבול במקוה העשוי על שפת הים מוקף מחיצות והמים נכנסים לתוכו מהים עצמו דרך פתחים שיש למטה במחיצות אם יכולות לטבול לכתחלה שם או לא. לענ"ד דאסור מהחשש דכ' מרן לטבול גבי כלי חרס וכו' דחשש חכמים הוא שמא תפחד שלא תפול ולא תטבול כראוי אף אנן נמי נימא באלו המקואות כיון שהם גדולים ובקרקעיתם יש אבנים. חיישינן שתפחד שלא תפול ובההוא פחדא יתבא ולא תטבול כראוי מיהו בדיעבד כבר פ' מרן דעלתה לה טבילה ואצ"ל באותם המקואות קטני' שממשיכים בהם מי הים ע"י הגלגל הנקרא נורי"א דאסור משום מים שאובין דמאן לימא לן דאותם הכלים הקבועים בגלגל שעל ידם דולים המים מן הים שהם נקובו' בדרך דלא מקרי כלי ופשוט דאפי' בדיעבד לא עלתה הטבילה וכבר היתה הפרצה הזאת במקצת נשים שהיו טובלות שם בימות הקיץ לעלות מטומאתן ודייני העיר היו גדרי פרין והכריזו על הדבר דלא תהא כזאת בישראל אחר זמן נזדמן לידי ש"ת חיים שאל מהרב מופת הדור חיד"א נר"ו ובקונטרס שיורי ברכה שבתוך הספר כתב ז"ל גלגל גדול הנקרא נרי"א שדולה מן הנהר בכלי עץ נקובים בכונס משקה ושופך בתוך סילון עץ ארוך ומשם למקוה הכשיר הרב מעי' חייא כיון שהם נקובים בכ"מ עי"ש והוא כמו שכתבנו ופשוט ועיין בלקט הקמח שהביא ג"כ נדון זה מהנוריא"ה ע"ע ובשיורי יד"ע:

ג מעשה שבא לידי זה כמה שנים אחר הפסח בהעצר שמים ולא היה מטר ולא נתמלא אחד מהמקואות עד חציין שרגילים לדקדק שיגיעו בו המים שאינן שאובין וכר"ח העודף במקוה אחת מחמת כמה זמן שלא הוריקו המים ממנו כדי לנקותו יפה באופן דהנשים דעתן היתה אנינה לטבול שם והיו עגונות לבעליהן מעכבין ליל טבילתן והיתה הפצור"ה בי עד בוש מהאשה שומר' המקוה ומאחד מדייני העיר נר"ו למרוד אם באותו

המקוה שלא הגיעו המים עד חציין הנז' אפ"ה היה בו כשיעור כיון דלמראית העין היה נראה לדבר זה שבאותם המים לא היה בהם כשיעור ומדדתי ואפי' בלי המים שעל המדרגות היה בהן הרבה יותר מכשיעור וחזר מלאוהו במים שאובין וכאשר נודע הדבר באו לטבול וילכו העם לאהליהם ומצאו נשותיהן בטהרה באופן דכל כי האי להחמיר בשיעור הנז' הויא חומרא דאתיא לידי תקלה דמצינו שנענש יהושע וכו' אשר על כן לשלמות המלאכה ראיתי להציג פה אופן מדידת המקוה ומקום המדרגות כדי שבנקל החפץ ימדוד לעת הצורך דכשם שמצוה לאסור את המותר כך מצוה להתיר וכו' ולא רציתי לעשות מעצמי לתת ציון מחדש כדי שלא לצאת חוץ ממחיצתי שלדייני העיר היה להם יאות לחקור ולעמוד על הדבר לעת הצורך כדי שלא יהו בנות ישראל עגונות לבעליהן ויתבטלו בלתי הכרח ממצות עונה ומפ"ו:

בתחלה תמדוד אורך חלל המקוה בגודלים ואח"כ הרוחב ואח"כ תכפול שיעו' הרוחב עם האורך כגון אם האורך בד"מ ס' גודלים והרוחב מ' תעשה כך (ששים) ואחר כך תמדוד הגובה עד שמגיעים (ארבעים) המים ותכפול שיעור הגובה עם מה שעלה ב' אלפים ד' מאות שיעור האורך והרוחב יחד כגון אם הגובה בד"מ ל' גודלים תעשה כך ב' אלפים ד' מאות והסך העולה מגודלים היינו שיעור המים (שלשים) הנמצאי' שם באות' שעה אלא דאח"כ צריך שנים ושבעים אלפים לנכות מקום המדרגות לפי שבאותו מקום אין בו מים. ותעשה בזה האופן תמדוד כל מדרגה בפני עצמה רחבה וארכה ותכפול הרוחב עם האורך ואחר כך תמדוד גובה המדרגה ותכפול שעור הגובה עם מה שעלה שיעור האורך והרוחב יחד כמובא לעיל ואחר כך לקבץ סך העולה מכל המדרגות ותצרף יחד והעולה הוא שיעור הגודלים הנמצאים מאבני המדרגות באופן שצריך לנכותם מהסך שעלה מהמדידה הראשונה והנשאר הוא שעור המים ממש והמשל כגון מקוה כזה)ציור(שיש בו ה' מדרגות ונניח שאורך כל מדרגה (שאינו ראה בצורה) יהיה מ' גודלים והרוחב והגובה ו' כשתכפול ברבוי כל אחת בפני עצמה כמו שאמרנו יבא שעור הגודלים מהמדרגה התחתונה רפ"ח ואותה של מעלה ממנ' תקע"ו וכו' כרשום בצורה וכשתצרפם ביחד כל המספרים יבואו סך גודלים מאבני המדרגות ד' אלף ש"כ תגרע אותם מכל שטח חלל המקוה כזה שנים ושבעים אלף הנשאר הוא שעור המים לבד וזכור ואל תשכח שלעולם כשתבא למדוד הגובה לא תגרע כי אם עד מקום שיגיעו המים וכן כשתגרע מקום המדרגות לא תגרע כי אם עד מקום שיגיעו המים כגון אם בהם מגיעים המים ער המדרגה השלישית לא תגרע כי אם מקום המחזיק ב' מדרגות התחתונות ואחר כך כל שטח אבני המדרגות מהמדרגה הג' ער כותל המקוה באורך וברוחב ובגובה

כדרך הכתוב לעיל בצורת מרובע כזה ודי למבין ובאלו המדידות אין צורך להביא מופת כדרך משפטי התשבורת מפני שכולם הם מדידות שטחי מרובעים שכמעט העיון בנקל כל אחד יכול להבין המופת החותך והאמתי על זה. ודרך אחר יש למדוד המים שעל המדרגות על פי התשבורת. וקודם צריך להקדים יסוד ודרך בידיעת מדידת שטח אויר המשולשים והוא כשתכפול ברבוי מושב המשולש חצי גבהו. וידוע שגובה המשולש נמדד מקו נצב יוצא מהזוית העליון ונופל על המושב כזה)ציור(:

וכגון אם בד"מ שיעור הקו הנצב הוא ששה טפחים והמושב ח' טפחים תכפול ברבוי חצי הגובה שהוא ג' טפחים עם ח' ויבואו ארבעה ועשרים טפחים והוא שטח אויר המשולש. והמופת חותך על זה נקל להכין אפי' למי שלא נכנס בפנימיות חכמת התשבורת ובפרט לחלק הנוגע למשלשים הנק' טריגונומיטריא"ה והוא כשתמשוך קו ישר על נקודת זוית העליון מקביל למושב המשולש וכשיעורו כזה א"כ תמשוך ב' קוים מנקודת קצוות קו העליון מן הצדדים עד נקודות קצות המושב ומקבילות לקו שבתוך המשולש שהוא גבהו ויבא מרובע כזה עם ארבעה משולשים דהיינו א' ב' ג' ד' שכל אחד שוה לחבירו כאשר כל מבין יראה כיון שהמושב והצלעות של כל או"א שוים למושב וצלעות של חבירו. וכל אחד הוא רובע כל המרובע יחד ואם שטח המרובע יהיה מ"ח טפחים כיון שהארוך הוא ח' והרוחב ו' כמובא לעיל ע"כ א' מהמשולשים יהיה י"ב טפחים ושנים מהם שעור חצי המרובע שהוא. כ"ד טפחים הרי לך המופת ברור יוצא דכיון דהמשולש הרשום למעלה הוא ב' משולשים שהם חצי מרובע א"כ כשתרצה למדוד שטח אוירו אין אתה צריך לכפול ברבוע אלא חצי גבהו עם המושב כיון שגבהו שוה לכל א' מן הצלעות של רוחב הרבוע שאם תכפול כל שעור הגובה עם המושב שהוא אורך המרובע יבא לך כל שטח אויר המרובע וק"ל. וכמו כן נמי בכל מין משולש שיהיה הגם שלא יהיה שוה הצלעות הרשום למעלה אלא כמו זה כיון דמשולש א' שוה משולש ב' ומשולש ג' שוה למשולש ד' וארבעתם מחזיקים מקום המרובע כולו א"כ א' מהגדולים עם א' מהקטנים הם שיעור חצי המרובע ויבא המופת גם בזה כמ"ש לעיל במשולש הרשום שוה הצלעות בזוית נצב:

ומעתה בחוש הראות נראה שאצל המדרגות הם בשטח משולש בזוית נצב מפני שאחר שמדדתה שעור המים שבמקוה ולפי זאת ההמצאה בשתי רצועות מרובעות האחת באורך כל המקוה והרוחב עד מקום שמגיע צד המדרגות והאחרת מסוף המדרגה התחתונה עד כותל המקוה והרוחב כשיעור אורך המדרגה א"כ כשבא להבדיל בין המים שמדדתה למים שאצל המדרגות שלא מדדתה צריך שתמשוך קו נצב מעל המדרגה

התחתונה עד מקום שמגיעים המים בגובה וזה הקו יהיה צלע אחד מהמשולש ואח"כ תמשוך קו אחרת למעלה עד שתפגע המדרגה והוא צלע אחר מהמשולש ואח"כ קו אחד שוכב על המדריגות מנקודת קו אל קו והוא מושב המשולש א"כ שטח המים יבואו בצורת משולש כזה א"כ כשתמדוד הגובה שהוא אותו קו היוצאת מזוית העליון ומגעת על המושב ותכפול חצי שעורו עם שעור אורך המושב ביסוד שהקדמנו יהא לך שעור של שטח המשולש וכיון שהמים מתפשטים באורך מדרגה אחת צריך שתכפול אח"כ שעור אורך המדרגה עם מה שיצא לך מחצי הגובה והמושב יחד וזה ברור כמו שאנו כופלים במרובע הגובה עם מה שיצא מהאורך והרוחב ובזה המציאות אורך המדרגה הוא עובי החלל המים שהוא במקום הגובה במרובע וממוצא דבר אתה למד דאם הוא שעת הדחק וצריך עדיין למדוד המים שבין מדרגה למדרגה כזה שכפי ההמצאה שקרמנו עדיין לא נמדדו הרשום לפניך שגם אותם המים שבין מדרגה למדרגה הם בשטח משולש דרך המדידה גם באלו המים הוא כמו שכתבנו והכל ברור וקל להבין גם למי שלא נכנס בתוך חדרי ותעלומות חדרי התשבורת. ודרך מדידת המים הנמצאים במקוה עגול או עקום ועקוש לראות אם יש בהם כשיעו' כדי להוסיף עליהם ממים שאובים לא כתבתיהו מפני שאין בנינים אלו מצוים במקומותינו ובדרכי התשבורת בנקל גם הם נמדד ועי' להרב הכולל בכל הרשב"ץ זלה"ה שברוח בינתו האריך באלו המדידות ובאלו הבנינים ע"ש:

ד עמוד חלול אשר מתוכו באים המים מלמעלה למטה מן הצנור למקוה ומראש העמוד יש מזרק אחד עגול של נחשת לקבל המים ונקבוהו מתחתיו ושמו בנקב שפופרת של ברזל עד שנעשה המזרק ההוא כמו משפך עגול והשפופר' בעמוד ודרך שם ירוצו המים הנגרים במורד בית חורו"ן אל המקוה כיון שאין כאן שום כלי קבול ואין יורדין שום מים שאובים למקוה למה נפסל זה המקוה ומאיזה טעם כי אין דין מקוה תלוי בדבר המקבל טומאה רק במים שאובין הפוסלין המקוה שנ' אך מעין ובור וכו' לכן יראה כ"ת אם המזרק יש לו בית קבול כלל מן הצדדים סביב הנקב שלא יעכבו המים שם כלל ברב או במעט פן יהיה שם מים שאובין ויהיו פוסלין את המקוה אף כי יש לי כאן ס"ס ספק אם יש שם במזרק בית קבול אחרי כי כתבת אלי שהוא עגול ונקוב באמצע ואת"ל שיש בו איזה מעט בית קבול באולי כי אין המקוה חסר מארבעי' סאה וכשהמקוה שלם אף כי יפלו בו כל מים שאובים שבעולם אינם פוסלים את המקוה וכדי להרחיק זה הדבר מכל צד איסור אף כי יהיה ס"ס אין להתיר לכתחלה אם לא יודע מודאי שהמזרק אין בו בית קבול כלל ולכך הוה טוב לעשות שהעמוד החלול והמזרק אשר עליו לא ירדו לתוך המקוה וביאה על ידי המשכה שיפלו המים על גבי קרקע סמוך למקוה ומשם ירדו

למקוה כי על ידי המשכה אינם פוסלים המים השאובין כל זמן שיהיו בתוך המקוה כ"א סאים מים וכ"כ המיימוני בהלכות מקואות פ"ד וכן כתבו התוס' בפ' המוכר את הבית ואין להאריך והעולה על דעתי כתבתי עד כאן תמצית תשובה לחכם אחד כמהור"ר עזריאל דייאנה מרבני איטליא הקדמוני שהיה קרוב לר"ס שנה:

על כ"י להן למנצח בנגיגותי:

שדי נורא ישלח ינון. לקבוץ את גולה סורה. בין כוכבים ישים קנה. לתהלה יציץ נזרה. אז ישמע. קול ששון. תודה וקול (לפ"ק) זמרה. במהרה. לא יכסה לעד נרה: